

DEMOCRAȚIE ȘI DREPTURILE OMULUI

FAZELE PRE-VETTINGULUI: FAȚA NEVĂZUTĂ A REFORMEI JUSTIȚIEI

Cristina Ciubotaru
Constantin Chilian
Tedi Dobi

Februarie 2025

Studiul analizează implementarea procesului de evaluare extraordinară a candidaților în organele de autoadministrare a judecătorilor și procurorilor și impactul acestuia asupra sistemului judiciar moldovenesc. Totodată, autorii pun în discuție opțiuni de reformă a justiției, precum și elementele de politici obligatorii pentru a spori integritatea sistemului judiciar.

Procesul de evaluare extraordinară a fost implementat fără a face modificări la Constituție, care ar fi permis derogări de la principiile și drepturile fundamentale. Ca rezultat, s-a prefigurat un proces disfuncțional, discreționar, marcat de deficiențe procedurale și abuzuri care au subminat drepturile fundamentale ale candidaților și au compromis procesul de evaluare.

Modul în care Comisia Pre-vetting a aplicat propriile norme a condus la discriminări și la un șir de contradicții în situațiile diferitor candidați, împiedicând o evaluare echitabilă și transparentă a lor. Modificările legislative, care au favorizat doar Comisia Pre-vetting, au avut un impact negativ asupra drepturilor candidaților, căci regulile mereu schimbătoare în detrimentul lor au însemnat și dificultăți mai mari în a-și apăra integritatea.

Conținut

	REZUMAT EXECUTIV	6
1	INTRODUCERE	12
2	MITURILE REFORMEI JUSTIȚIEI ÎN MOLDOVA	14
2.1	Scurt istoric al reformei justiției până la pre-vetting	14
	Studiu de caz 1. Președintele CRJM, Vladislav Gribincea avertizează: „Politicienii ar putea intra cu buldozerul peste justiție”	15
2.2	Mitul „Cetățenii au mai multă încredere în Guvern, Parlament și Președinte decât în Justiție”	17
2.3	Mitul „Justiția este vinovată că nu a fost încă întors miliardul furat din bănci”	17
2.4	Mitul „Sistemul trebuie curățit de judecătorii care nu i-au pedepsit pe cei din Laundromat”	17
	Studiu de caz 2. Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu: „Judecătorii care au spălat miliarde de dolari prin Moldova sunt repuși în funcție de justiția lui Dodon”	18
2.5	Mitul „Guvernarea le-a dat voie judecătorilor să se auto-curețe mai întâi, iar ei nu au făcut-o”	19
2.6	Mitul „Sistemul se opune reformelor”	19
2.7	Mituri noi: „Justiția nu trebuie să fie independentă”, „Standardele internaționale în domeniul justiției nu funcționează în Moldova”	20
	Studiu de caz 3. Membrul CSM, Ion Guzun: „Statul trebuie să-și asume încălcarea drepturilor omului. Trebuie să acceptăm că puterea judecătorească nu este independentă”	20
	Studiu de caz 4. Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu: „Bunele practici internaționale în materie de reforma justiției s-au dovedit insuficiente și ineficiente pentru cazul Moldovei”	20
3	REGULILE DE JOC ÎN PRE-VETTING	22
3.1	Candidații	22
3.2	Comisia Pre-vetting	24
3.3	Criterii de evaluare	25
3.4	Proceduri de contestare	26
4	LIPSA DE FAIR-PLAY	28
4.1	Răspunderea candidaților pentru situația și acțiunile persoanelor considerate „apropiate”	28
4.2	Inaccesibilitatea probelor și termene nerezonabile de aducere a lor	29
4.3.	Punerea exclusivă a sarcinii probei pe seama candidatului	29
4.4	Anularea puterii lucrului decis/judecat, prezumția vinovăției și dublarea răspunderii pentru aceeași faptă	30
	Studiu de caz 5. Comisia Pre-vetting deviază de la metodologia de verificare a informațiilor despre candidați	31
4.5	Impunerea retroactivă a unor obligații inexistente	31

	Studiu de caz 6. Comisia Pre-vetting atribuie obligații inexistente candidaților în perioada copilăriei lor	31
4.6	Lipsirea de conținut a dreptului la apărare a candidaților	32
	Studiu de caz 7. Comisia Pre-vetting consideră că asistența din partea avocatului nu permite reprezentarea și consultarea candidatului, fără permisiunea Comisiei	33
4.7	Neînțelegerea cadrului legal al Republicii Moldova de către membrii Comisiei Pre-vetting	33
	Studiu de caz 8. Membrul Comisiei Pre-vetting, Victoria Henley, sugerează candidatului-reclamant să se autorecuze în propria cauză de contestare a deciziei Comisiei Pre-vetting	33
4.8	Auto-reglementarea activității Comisiei Pre-vetting cu depășirea limitelor legale	34
	Studiu de caz 9. Candidații Marina Rusu și Victor Sandu au depus recuzări ale membrilor Comisiei Pre-vetting, iar acestea au fost examinate cu participarea celor recuzați	34
4.9	Caracterul iluzoriu al contestării	35
	Studiu de caz 10. Președintele Parlamentului, Igor Grosu: „Nu trebuia să existe posibilitatea de contestare”	35
4.10	Lipsirea instanței de judecată de ultimul cuvânt	35
	Studiu de caz 11. Membrul Comisiei Pre-vetting, Vitalie Miron: „Pre-vettingul a creat un absurd juridic”	36
4.11	Stabilirea termenelor nerezonabile pentru examinarea contestațiilor și reevaluarea candidaților	36
4.12	Efectele discriminatorii ale procedurii de contestare	37
	Studiu de caz 12. Președintele interimar al CSM, Sergiu Caraman, refuză să-și prezinte demisia dacă alți candidați vor promova evaluarea pre-vetting	37
5	SCHIMBAREA REGULILOR DE JOC ÎN TIMPUL JOCULUI	38
5.1	Prelungirea mandatului Comisiei Pre-vetting	38
5.2	Imunizarea Comisiei Pre-vetting și a Secretariatului împotriva urmăririi penale	39
	Studiu de caz 13. Ex-membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting și membrul Comisiei Vetting, Iurie Gațcan, vizat de o investigație penală pentru tănuirea informațiilor despre un candidat urmărit penal pentru corupție	39
5.3	Excluderea termenelor în care Comisia Pre-vetting efectuează evaluarea candidaților	40
	Studiu de caz 14. Expertul internațional anticorupție, Tilman Hoppe, compară termenele de evaluare externă din Moldova, pe exemplul Comisiei Pre-vetting, cu cele ale comisiilor din Ucraina	40
5.4	Secretizarea Secretariatului Comisiei Pre-vetting și camuflarea conexiunilor politice	40
	Studiu de caz 15. Membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting, Nadejda Hâncu, ajunsă de la secretariatul fracțiunii PAS în secretariatul Comisiei Pre-vetting	41
	Studiu de caz 16. Membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting, Constantin Mîțu, ajuns de la consultant în Comisia juridică a Parlamentului și consilier al Președintelui la membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting	41
5.5	Convocarea adunărilor generale ale judecătorilor și procurorilor de către Ministrul Justiției	42
5.6	Limitarea temeiurilor de respingere a contestațiilor	42
5.7	Metamorfozarea statutului Comisiei Pre-vetting pentru evitarea posibilității de admitere a contestațiilor prin „Legea sâmbetei”. Membrii politicieni ai Comisiei	43
	Studiu de caz 17. Ilie Chirtoacă: „Parlamentul a interpretat de urgență statutul Comisiei Pre-vetting pentru că exista informația că dosarele puteau fi respinse de CSJ prin aplicarea Codului administrativ”	44
	Studiu de caz 18. Membrii Comisiei Vetting care au preluat funcțiile Comisiei Pre-vetting, Scott Bales și Lavly Perling, numiți contrar cerinței de a nu fi membri ai formațiunilor politice	45

5.8	Distrugerea materialelor evaluărilor – intenție de ștergere a urmelor infracțiunilor cu acoperire politică?	45
	Studiu de caz 19. Deputatul Vasile Grădinaru introduce amendamentul de distrugere a materialelor Comisiei Pre-vetting, care face imposibile verificările ulterioare ale corectitudinii și legalității evaluărilor	46
6	SUSȚINEREA REFORMEI DE CĂTRE SOCIETATEA CIVILĂ	47
6.1	Elaborarea, promovarea, monitorizarea pre-vettingului. Încrederea politicianilor și potențiale conflicte de interese	47
6.2	Substituirea comunicării Comisiei Pre-vetting	51
	Studiu de caz 20. Președintele CRJM, Vladislav Gribincea, face anunțuri publice înaintea Comisiei Pre-vetting	51
6.3	Asumarea funcțiilor de verificare și acces la baze de date în locul Comisiei Pre-vetting	52
	Studiu de caz 21. Directorul executiv IPRE, Iulian Groza, aduce scuze pentru descărcare eronată a datelor cadastrale a sute de mii de persoane	53
6.4	Pre-vettingul și circuitul închis al reformei justiției	54
	Studiu de caz 22. Judecătorul CSJ, Vladislav Gribincea, insistă să examineze cauzele legate de evaluarea externă, în pofida rolului CRJM în acest proces și a relației sale cu organizația	55
7	PROCESUL DE EVALUARE DIN PERSPECTIVA CANDIDAȚILOR	56
7.1	Aplicarea criteriilor de evaluare a integrității etice	56
7.2	Aplicarea criteriilor de evaluare a integrității financiare	57
7.3	Termenele de pregătire a răspunsurilor	58
7.4	Acumularea informațiilor de către candidați și sarcina probei	58
7.5	Interpretarea informațiilor de către Comisie	60
7.6	Experiențele candidaților, percepute ca și umilire, hărțuire și discriminare din partea Comisiei	61
7.7	Accesul candidaților la materialele dosarelor administrative	62
7.8	Accesarea datelor cu caracter personal	62
7.9	Abțineri și recuzări	63
7.10	Secretizarea Secretariatului	63
7.11	Contestarea deciziilor Comisiei Pre-vetting	64
8	DUBII DE INTEGRITATE A MEMBRILOR COMISIEI PRE-VETTING	66
8.1	Neverificarea cerințelor pentru numirea în funcție a membrilor Comisiei Pre-vetting	67
	Studiu de caz 23. Membrul Comisiei Pre-vetting, Tatiana Răducanu, averi și condamnările la CtEDO	67
	Studiu de caz 24. Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, cu o reputație dubioasă, care nu a fost verificată de Parlament înainte de numire	68
8.2	Lipsa reacției la acțiunile membrilor care compromit imaginea Comisiei Pre-Vetting	69
	Studiu de caz 25. Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, incompatibilitate în funcția de membru al Comisiei Pre-vetting și refuzul sfidător de a demisiona din acest motiv	69
	Studiu de caz 26. Membrul Comisiei Pre-vetting Tatiana Răducanu, demisie din cauza legăturilor cu oligarhii fugari Șor și Platon, invocate de PA	70

8.3	Durata redusă a integrității unor membri ai CSM și CSP, evaluați pozitiv de Comisia Pre-vetting	71
	Studiu de caz 27. Membrul CSM Iulian Muntean, 2 săptămâni între numirea în funcție și demisia cu scandal, învinuire de corupție, investigațiile PA privind informațiile incomplete furnizate Comisiei Pre-vetting și atacul politicianilor asupra procurorilor	71
	Studiu de caz 28. Membrul CSP Olesia Vîrlan, 3 luni între numirea în funcție și demisia cu scandal, proces penal al PA, trucarea concursului pentru funcția de Procuror General și anularea concursului	73
9	POSIBILITĂȚILE NELIMITATE ALE COMISIEI PRE-VETTING	75
9.1	Evaluări secrete și măsuri speciale de investigații solicitate de Comisia Pre-vetting	75
	Studiu de caz 29. Candidatul Victor Sandu, evaluat negativ în baza informațiilor SIS prezentate Comisiei Pre-vetting, în lipsa probelor care le-ar putea confirma	76
	Studiu de caz 30. Candidatul Aureliu Postică, urmărit penal după efectuarea analizei operaționale de către CNA, la solicitarea Comisiei Pre-vetting, iar faptele nu s-au confirmat	77
	Studiu de caz 31. Președinția Republicii Moldova, urmărire penală privind falsificări în interesul unui grup criminal, operate în privința candidatului Alexei Paniș, tănuite de Comisia Pre-vetting	78
9.2	Standardele duble ale Comisiei Pre-vetting în aprecierea integrității candidaților	78
9.3	Depășirea limitelor de re-evaluare a candidaților de către Comisia Pre-vetting	82
	Studiu de caz 32. Candidata Cristina Gladcov despre rolul limitat al Comisiei Pre-vetting în cadrul reevaluării	83
9.4	Nesemnarea deciziilor Comisiei Pre-vetting	83
	Studiu de caz 33. CSJ, explicație pentru candidați că Comisia Pre-vetting își poate semna deciziile chiar și cu semnul crucii	83
9.5	Umilințe și tratament degradant al candidaților și membrilor familiilor lor de către Comisia Pre-vetting	84
	Studiu de caz 34. Candidata Marina Russu, mamă a șase copii, impusă să demonstreze că se poate întreține din plățile pe care le oferă statul	84
	Studiu de caz 35. Părinții candidatului Ion Chirtoacă, muncă neoficială de peste hotare a părinților pentru a-și întreține fiul în perioada studenției considerată dubiu serios de lipsă a integrității fiului	84
	Studiu de caz 36. Candidata Veronica Cupcea, răspunsuri date printre lacrimi la întrebările Comisiei Pre-vetting despre fiul decedat cu puțin înainte de începutul evaluării	85
9.6	Dependența Comisiei Pre-vetting de factorul politic	86
	Studiu de caz 37. Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, susținere față de partidul de guvernare și președintele țării exprimată în interviuri pentru presa olandeză	86
	Studiu de caz 38. Angajații Parlamentului și ai Ministerului Justiției, accesarea datelor cu caracter personal a candidaților în timpul evaluării	86
	Studiu de caz 39. MEDEL despre atacurile politice asupra justiției și amenințările de curățire a judecătorilor prin evaluare externă	87
10	CONTESTAREA LA CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE	89
10.1	Sincronizarea lansării reformei CSJ cu depunerea contestațiilor candidaților. Demisiile în lanț de la CSJ	89
	Studiu de caz 40. Ministra Justiției Veronica Mihailov-Moraru, discuții la CSJ în timpul examinării contestațiilor	90
10.2	Situația excepțională în justiție și termenele de examinare a contestațiilor	90

	Studiu de caz 41. Judecătorii CSJ, obligați de Comisia pentru Situații Excepționale să muncească după demisie	90
10.3	Încălțările Comisiei Pre-vetting în evaluarea candidaților	91
	Studiu de caz 42. Explicarea încălcărilor constatate de către CSJ la emiterea 21 decizii ale Comisiei Pre-vetting	91
10.4	Soarta magistraților care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting	91
	Studiu de caz 43. Premierul Dorin Recean, Președintele Comisiei Juridice Olesea Stamate și Președintele RM Maia Sandu acuză magistrații de anularea deciziilor Comisiei Pre-vetting și promit curățare	92
	Studiu de caz 44. Magistrații care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting, declanșarea procedurii disciplinare	92
	Studiu de caz 45. CSM, acceptarea prematură a demisiei Președintelui interimar al CSJ, Tamara Chișcă-Doneva	92
11	IMPLEMENTAREA RECOMANDĂRILOR COMISIEI DE LA VENEȚIA A LEGII 26/2022 CU PRIVIRE LA PRE-VETTING	94
11.1	Expirarea mandatului CSM și adoptarea Legii 26/2022 (pre-vetting)	95
11.2	Repere pentru verificarea implementării recomandărilor Comisiei de la Veneția la adoptarea Legii 26/2022	96
11.3	Dacă elaborarea și adoptarea finală a Legii 26/2022 a avut loc în urma unor consultări efective cu părțile interesate și opoziția?	96
11.4	Dacă situația prevăzută în sistemul judiciar moldovenesc creează o bază suficientă pentru supunerea membrilor CSM unei evaluări extraordinare de integritate?	97
11.5	Dacă crearea unei comisii din afara sistemului judecătoresc respectă principiile constituționale de separare a puterilor și control reciproc?	99
11.6	Dacă rolul și componența Comisiei Pre-vetting respectă standardele internaționale?	102
11.7	Dacă procesul de pre-vetting a avut o bază legală cu criterii înguste?	103
11.8	Dacă regulile privind adoptarea deciziilor Comisiei pe-vetting au fost ajustate?	106
11.9	Dacă candidații evaluați au avut acces la o instanță de judecată?	107
12	FALSA INSPIRAȚIE PENTRU REFORMA JUSTIȚIEI DIN MOLDOVA: VETTINGUL ALBANEZ AL JUDECĂTORILOR ȘI PROCURORILOR	109
12.1	Prezentare generală: diagnosticarea problemelor din justiție, opiniile Comisiei de la Veneția, modificarea Constituției Albaniei	109
12.2	Domeniul de aplicare a Vettingului. Criteriile de evaluare	111
12.3	Structurile de Vetting	112
13	CONCLUZII ȘI LECȚII DE ÎNVĂȚAT	117
14	OPȚIUNI PENTRU POLITICI VIITOARE	123

REZUMAT EXECUTIV

În toamna anului 2021, Ministerul Justiției al Republicii Moldova a anunțat lansarea unui Concept de reformă a justiției inspirat din modelul de vetting al Albaniei. Scopul principal a fost de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor pentru a asigura integritatea acestora. Conceptul propunea evaluarea activelor și cheltuielilor acestora, comparându-le cu veniturile legale disponibile și declarate ale candidaților și ale membrilor familiilor lor, iar în cazul în care se constatau neconcordanțe, persoanele evaluate urmau să fie considerate incompatibile cu funcțiile deținute. Conceptul respectiv prefigura implicarea a trei organisme: Misiunea Internațională de Monitorizare (creată din cetățeni străini), Comisia de Evaluare (creată din cetățeni ai Republicii Moldova) și Colegiul Special de Apel (CSA). Sistemul dat a fost preluat din experiența Albaniei.

Inițial, procesul de reformă a fost gândit ca un vetting general pentru toți judecătorii și procurorii, dar, în final, s-a optat pentru implementarea unui sistem de evaluare extraordinară pentru candidații care urmau să ocupe funcții în organele de autoadministrare ale justiției – Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) și Consiliului Superior al Procurorilor (CSP). Astfel, în martie 2022, Parlamentul a adoptat Legea 26 din 10.03.2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting), prin care a instituit un mecanism distinct față de cel prevăzut în Conceptul inițial anunțat de Ministerul Justiției. Această lege nu a creat nicio misiune internațională de monitorizare și niciun colegiu de apel. În schimb, a fost creată o Comisie Pre-vetting, compusă din 6 membri numiți în funcție de către Parlament – 3 naționali, propuși de către fracțiunile parlamentare și 3 internaționali, propuși de către partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova. Comisia a fost înzestrată cu un secretariat, cu un mandat larg și o componență secretizată.

După introducerea Legii 26/2022, s-a modificat legislația care reglementează componența CSM și CSP, pentru a impune obligația ca membrii aleși sau numiți ai acestor organe să treacă prin evaluarea extraordinară a Comisiei Pre-vetting. CSM urma să fie constituit din 12 membri: 6 judecători aleși cu votul Adunării Generale a Judecătorilor (AGJ)

și 6 membri non-judecători, propuși și numiți de Parlament din partea societății civile. Toți 12 membri ai CSM urmau să fie aleși/numiți în baza evaluării Comisiei Pre-vetting. CSP urma să fie constituit din 13 membri: 4 membri de drept, 5 membri aleși cu votul Adunării Generale a Procurorilor (AGP) din rândul procurorilor și 4 membri din partea societății civile, aleși, câte unu, de către Președintele Republicii Moldova, de către Parlament, de către Guvern și de către Academia de Științe a Moldovei. 9 din 13 membri ai CSP urmau să fie aleși/numiți în baza evaluării Comisiei Pre-vetting.

După introducerea cerinței de promovare a pre-vettingului, pentru funcția de membru al CSM s-au înscris 28 de candidați judecători și 21 de candidați non-judecători. Pentru funcția de membru al CSP s-au înscris 19 candidați din rândul procurorilor și doar 3 candidați non-procurori din partea societății civile. Din candidații rămași în concurs, 78% din judecători, 50% procurori și 57% din reprezentanții societății civile nu au promovat evaluarea. Comisia Pre-vetting urma să mai evalueze candidații la funcțiile de membri în cadrul colegiilor specializate de pe lângă CSM și CSP, responsabile de cariera și disciplina judecătorilor și procurorilor. În total, Comisia Pre-vetting ar fi urmat să evalueze 122 de candidați, dintre care 65 procurori, 33 judecători și 24 reprezentanți ai societății civile.

Este curios faptul că membrii Comisiei Pre-vetting au evaluat pozitiv un număr mai mic de membri ai CSM și CSP din partea judecătorilor și procurorilor care puteau fi aleși în funcție de AGJ și, respectiv, de AGP. Astfel, nici judecătorii și nici procurorii nu au avut de făcut propriu-zis o alegere între mai mulți candidați eligibili pe care să îi voteze. Chiar dacă judecătorii și procurorii care nu au promovat evaluarea pre-vetting au contestat soluția negativă, aceștia au fost lipsiți de șansa să reintre în concurs pentru a putea fi votați de către AGJ și, după caz, AGP. Parlamentul a făcut modificări legislative care au obligat AGJ și AGP să-și numească, imediat și indiferent de cvorum, membrii în cadrul organelor de auto-administrare, înainte de a fi soluționate contestațiile celorlalți candidați. Astfel, AGJ și AGP nu au ales, ci doar au validat prin vot, formal, doar acei candidați care au fost din start evaluați pozitiv de Comisia Pre-vetting. Astfel, în cele din urmă, nu judecătorii și procurorii și-au ales reprezentanții în CSM și CSP, ci

Comisia Pre-vetting, le-a ales reprezentanții în organele de autoadministrare.

Având în vedere caracterul politic al Comisiei Pre-vetting, create de către Parlament, faptul că această Comisie, la rândul său, a evaluat pozitiv un număr mai mic de judecători și procurori care au putut fi „aleși” în funcțiile de autoadministrare în cadrul CSM și CSP, studiul a relevat un risc sporit al politizării justiției, prin preluarea controlului politic asupra organelor de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor. Suspiciunile de politizare s-au confirmat la fiecare etapă a procesului de evaluare, în special prin faptul că Parlamentul și Guvernul au intervenit cu modificări ad-hoc ale legislației în avantajul Comisiei Pre-vetting și în detrimentul candidaților de a se apăra împotriva acțiunilor, metodelor și soluțiilor Comisiei Pre-vetting, creându-se o percepție că au existat candidați din start favorizați și defavorizați în această procedură. Totodată, politicienii de prim rang au făcut numeroase declarații publice despre judecătorii care nu au șanse să promoveze evaluarea extraordinară (pre-vetting, iar ulterior și vetting), prin care au întărit percepția politizării activității Comisiei Pre-vetting. La începutul anului 2024, sondajele arătau că, în ciuda participării membrilor internaționali, 2/3 din populație nu au încredere în activitatea comisiilor pre-vetting și de vetting.

Studiul „Fazele Pre-vettingului: fața nevăzută a reformei justiției” a fost realizat de Asociația Juriștilor Administrativi din Moldova (AJAM) cu susținerea Fundației „Friedrich Ebert” (FES) Moldova, având scopul de a analiza procesul de implementare a pre-vettingului și impactul acestuia asupra sistemului judiciar moldovenesc. Studiul se bazează pe date acumulate în perioada martie 2022 – noiembrie 2024, subliniind problematica procedurii aplicate și abuzurile raportate pe parcursul implementării.

Despre miturile reformei justiției. Studiul analizează istoricul evenimentelor din anul 2019 care au precedat reformarea justiției, prin introducerea mecanismului de evaluare extraordinară a integrității: fraudele și spălările de bani din sistemul bancar, alegerile parlamentare, solicitările ultimative ale Prim-ministrului și Ministrului Justiției către CSM de demitere a unui șir de președinți de instanțe de judecată, obediența CSM față de executiv, urmate de convocarea adunărilor generale extraordinare ale judecătorilor pentru revocarea membrilor CSM, anunțarea de către reprezentanții societății civile apropiate guvernării a abordării de reformare a justiției prin „*trecerea politicului cu buldozerul peste justiție*”. Evenimentele descrise seamănă cu declanșarea unui „război” între puterea politică și justiție, în toiul căruia puterea politică a pus în aplicare un proces de reformare nu atât a justiției, cât împotriva justiției. Reforma a vizat introducerea procedurilor de evaluare a viitorilor membri ai organelor de autogovernare ale judecătorilor și procurorilor: CSM și CSP, cunoscut ca „pre-vetting”.

Procesul de reformă nu s-a bazat pe documente ample de analiză a problemelor, ci pe vehicularea publică a unor mituri, care au justificat, într-un final, formulele de reformă.

Înțelegerea acestor mituri este importantă pentru a putea verifica dacă în procesul de reformare puterea politică a procedat conform narativelor cu care a operat. Principalele mituri au fost că justiția nu ar fi capabilă să se auto-curețe și că s-ar opune reformelor, iar această rezistență ar trebui înfrântă politic cu orice preț, întrucât judecătorii tergiversează examinarea cazurilor importante de corupție și spălare de bani, precum „Frauda Bancară” și „Laundromat”, că poporul ar fi încredințat guvernării un mandat clar și ferm de a curăța justiția, că nivelul de încredere în justiție este foarte scăzut în comparație cu politicienii. Studiul arată că toate ipotezele cu care s-a vehiculat au fost false până la urmă, căci nivelul de încredere în judecători și procurori este comparabil sau, uneori, chiar mai înalt decât în Guvern, Parlament și Președinția RM; judecătorii care au manifestat atitudini blânde în dosarele de corupție de rezonanță „Frauda Bancară” și „Laundromat” au fost promovați, iar cei care au dat soluții stricte au fost linșajați în cadrul reformei. Cele mai recente mituri despre reforma justiției afirmate în spațiul public au fost năucitoare. S-a afirmat că metodele de reformare a justiției trebuie să devină și mai dure și că ele nu trebuie să țină cont de standardele internaționale din domeniu, deoarece standardele nu ar funcționa în Moldova, iar justiția nici nu ar trebui să fie pe deplin independentă.

Despre regulile de joc în pre-vetting. Procesul de evaluare extraordinară a fost implementat fără a aduce modificări Constituției, care ar fi permis derogări de la principiile și drepturile fundamentale. Ca rezultat, s-a prefigurat un proces disfuncțional, discreționar, care a depășit limitele temporale fixate în acest sens în lege. Impunerea limitărilor temporale nerealiste prin Legea 26/2022, atât pentru Comisia Pre-vetting, cât și pentru completul special al CSJ, nu a asigurat o finalizare rapidă a evaluărilor. După aproape 3 ani de mandat al Comisiei Pre-vetting, circa 40% dintre candidații care urmau a fi evaluați de către aceasta au fost dați în competența altor comisii de vetting.

Legea 26/2022 nu a ținut cont de posibilitatea admiterii contestațiilor candidaților la CSJ, întrucât timp suplimentar pentru evaluările repetate ale Comisiei Pre-vetting nu a fost prevăzut.

Parlamentul a operat principalele intervenții legislative în perioada examinării contestațiilor depuse de către candidați împotriva soluțiilor Comisei Pre-Vetting. Modificările au fost îndreptate exclusiv spre a reduce șansele admiterii contestațiilor candidaților de către CSJ. Astfel, Parlamentul nu a acționat ca autoritate care setează reguli după care s-au examinat contestațiile, ci ca un participant în procesul de judecată, care, în litigiile aflate pe rol, a intervenit de partea Comisiei.

Lipsa de fair-play. Mecanismul de pre-vetting, instituit cu intenția de a asigura integritatea judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova, a fost marcat de deficiențe procedurale și abuzuri care au subminat drepturile fundamentale ale candidaților și au compromis procesul de

evaluare. Astfel, a fost instituită răspunderea candidaților pentru situația și acțiunile persoanelor considerate „apropiate”; candidaților li se solicitau probe inaccesibile și li se impuneau termene nerezonabile de aducere a lor (2-3 zile); sarcina probei a fost pusă exclusiv în seama candidaților; a fost dispusă anularea principiului puterii lucrului decis/judecat, prezumția vinovăției și evitarea dublării răspunderii pentru aceeași faptă; retroactiv, au fost impuse obligații inexistente; a fost lipsit de conținut dreptul la apărare a candidaților; contestarea deciziilor Comisiei Pre-vetting a avut un caracter iluzoriu; instanța de judecată a fost lipsită de dreptul la ultimul cuvânt în litigiile candidaților cu Comisia Pre-vetting, soluțiile Comisiei putând fi doar menținute sau transmise înapoi Comisiei pentru reevaluare.

De asemenea, au fost stabilite termene nerezonabile pentru examinarea contestațiilor și reevaluarea candidaților de către Comisie, iar prin urmare, procedura de contestare a avut efecte discriminatorii asupra candidaților. Aceste situații juridice abuzive au fost agravate de neînțelegerea cadrului legal al Republicii Moldova de către membrii internaționali ai Comisiei Pre-vetting și de auto-reglementarea activității Comisiei Pre-vetting cu depășirea limitelor prevăzute de legislația Republicii Moldova. Imposibilitatea de a obține informațiile necesare, termenul scurt impus pentru furnizarea lor și lipsa unui cadru de contestare eficient au transformat pre-vettingul într-un proces adesea arbitrar și disproporționat. Intervențiile politice și modul în care Comisia a aplicat propriile norme au dus la discriminări și la un șir de contradicții în situațiile diferitor candidați, împiedicând o evaluare echitabilă și transparentă a lor.

Schimbarea regulilor de joc în timpul jocului. Un punct central al analizei îl reprezintă disfuncționalitățile procesului de pre-vetting, determinate de modificările frecvente ale Legii 26/2022 care au generat un sistem legislativ instabil și discriminatoriu, în special la etapa de examinare a contestațiilor candidaților de către Curtea Supremă de Justiție (CSJ). Lipsa unui mecanism eficient de contestare a deciziilor Comisiei a constituit o problemă anticipată în cadrul studiului anterior realizat de FES Moldova „Evaluarea integrității judecătorilor: fără drept de apel?”, lansat în decembrie 2021.

Toate aceste modificări legislative, care au favorizat doar Comisia Pre-vetting, au avut un impact negativ asupra drepturilor candidaților, căci regulile mereu schimbătoare în detrimentul lor au însemnat și dificultăți mai mari în a-și apăra integritatea.

Mai întâi, mandatul Comisiei Pre-vetting a fost prelungit de câteva ori, apoi a fost introdusă imunitatea absolută a membrilor Comisiei Pre-vetting și ai Secretariatului împotriva urmăririi penale, au fost excluse termenele în care Comisia Pre-vetting este ținută să efectueze evaluarea candidaților. Membrii Secretariatului Comisiei Pre-vetting au fost secretizați, iar astfel au fost camuflate conexiunile lor cu mediul politic. Au fost limitate temeiurile de respingere a contestațiilor candidaților împotriva deciziilor Comisiei

Pre-vetting, prin excluderea statutului de autoritate publică a Comisiei Pre-vetting de către Parlament (supranumită „Legea sâmbetei” din cauză că a fost votată în grabă și publicată în Monitorul Oficial într-o zi de sâmbătă). Această modificare ar fi trebuit să prevină posibilitățile de admitere a contestațiilor de către CSJ. O altă intervenție legislativă a fost dispunerea distrugerii materialelor evaluărilor, care a fost percepută de societate ca intenție de ștergere a urmelor abuzurilor comise de către Comisie și secretariat în timpul evaluării.

Mandatul Comisiei Pre-vetting s-a încheiat înainte ca să fie examinate toate dosarele candidaților. Dosarele restante au fost puse în responsabilitatea unei alte entități nou-create, Comisia Vetting, care urma să evalueze judecătorii CSJ, iar în afară de aceasta, să activeze, în continuare, ca și comisie pre-vetting. La trei săptămâni de la numirea tuturor membrilor în cadrul Comisiei Vetting, au fost schimbate condițiile de numire în funcție a membrilor internaționali, printr-o lege care a restrâns interdicția inițială pentru membrii Comisiei de a nu fi membri de partid, la interdicția de a nu fi membri doar ai partidelor din Republica Moldova. Ulterior, s-a aflat că 2 din cei 3 membri internaționali ai Comisiei vetting sunt, în țările lor de origine, membri și chiar președinți de partide politice – un alt exemplu în care legea s-a schimbat în favoarea Comisiei.

Aceste intervenții legislative nu doar că au subminat principiile statului de drept și ale transparenței decizionale, ci și credibilitatea și obiectivitatea întregului mecanism de evaluare.

Susținerea reformei de către societatea civilă.

Implicarea societății civile în procesul de reformă a justiției din Moldova a fost complexă și, până la un anumit punct, valoroasă. Două organizații neguvernamentale (ONG) – Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) și Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) – au avut un rol crucial în promovarea reformelor în justiție, însă implicarea lor a generat, totodată, apariția conflictelor de interese și prelucrarea ilegală a datelor cu caracter personal.

Astfel, mai mulți membri ai acestor organizații, membrii familiilor lor și membrii organelor lor de conducere s-au regăsit în toate ipostazele procesului de pre-vetting: de membri ai Comisiei Pre-vetting, de membri ai secretariatului Comisiei Pre-vetting, de candidați care au trecut cu succes procedura de pre-vetting și au devenit membri ai CSM și CSP, de candidați care au fost numiți în calitate de judecător al CSJ de către acești membri ai CSM.

Spre exemplu, președintele CRJM, ONG implicat în conceptualizarea și promovarea reformei justiției, a încurajat, în repetate rânduri, „*trecerea politicului cu bulldozorul peste justiție*”. Președintele CRJM mai este și cumnatul ex-Ministrului Justiției care lansase conceptul de evaluare extraordinară în justiție. Ulterior, președintele CRJM a candidat pentru funcția de judecător al CSJ, în timp ce organizația din care făcea parte transmitea Comisiei vetting evaluări alternative

ale contracandidaților săi. Dânsul a fost propus de CSM (în care, ca rezultat al pre-vettingului au fost numiți membri și fondatori ai organizației CRJM) și a devenit primul judecător al CSJ numit în urma reformei. Astfel, reformatorul a devenit și principalul beneficiar al reformei sale, cu presupusul sprijin al rudelor și al finilor săi.

Implicarea unei alte organizații a societății civile, IPRE, a generat scandaluri legate de accesul ilegal la date personale ale candidaților și ale multor altor persoane, inclusiv ale mai multor politicieni de opoziție. Întocmind rapoarte alternative pentru a sprijini activitatea Comisiei Pre-vetting, pentru evaluarea a 20 de candidați judecătorești și procurori, au fost accesate „accidental” 680 259 de adrese cadastrale. Directorul IPRE a explicat această greșeală ca fiind a unui colaborator subcontractat, care a fost pedepsit, fiind oferite scuze publice.

Procesul de evaluare din perspectiva candidaților.

Studiul prezintă și rezultatele chestionării judecătorilor și procurorilor candidați care nu au promovat procedura de pre-vetting, pentru a înțelege experiența prin care au trecut aceștia, neregulile și abuzurile la care au fost supuși în cadrul evaluării. Chestionarea judecătorilor și procurorilor este valoroasă prin faptul că această categorie de juriști este una înalt calificată, cunoaște legislația Republicii Moldova, iar constatarea încălcărilor legislației reprezintă una din funcțiile lor importante.

Candidații au scos în evidență deficiențele procesului, precum termenele nerezonabil de scurte pentru răspunsuri, accesul limitat la informațiile necesare pentru apărare și dificultăți în obținerea documentelor cerute de Comisia Pre-vetting (probe inaccesibile). Candidații au acuzat interpretări tendențioase cu referire la întrebările ce le-au fost adresate de către Comisie, tratamentele discriminatorii și umilitoare la care au fost supuși. Accesarea ilegală a datelor personale, inclusiv a informațiilor despre familiile lor, a fost o altă preocupare majoră, candidații considerând că le-au fost afectate drepturile fundamentale, că li s-a creat un climat de nesiguranță și frică pentru integritatea fizică a lor și a familiilor lor.

Procesul de evaluare a fost viciat de elemente pe care candidații nu le-ar fi putut presupune studiind prevederile Legii 26/2022, cum ar fi secretizarea componenței secretariatului Comisiei Pre-vetting, neacordarea accesului deplin al candidaților la informațiile acumulate de Comisie din dosarele lor, implicarea în examinarea contestațiilor depuse de către ei a judecătorilor transferați temporar de la instanțele de fond și admonestarea judecătorilor care le-au dat dreptate la examinarea contestațiilor lor. Nu mai puțin de 2/3 dintre candidați au afirmat că dacă ar fi cunoscut din timp condițiile de desfășurare a evaluării (care nu puteau fi deduse din lege), nu ar fi acceptat să-și înainteze candidatura.

Dubii de integritate asupra membrilor Comisiei Pre-vetting. Integritatea membrilor Comisiei Pre-vetting nu a fost o cerință clar articulată în Legea 26/2022, fiind vorba

doar de „reputație ireproșabilă”. Astfel, discrepanța între cerințele de integritate etică și financiară impuse candidaților care apăreau în fața Comisiei Pre-vetting și cerințele de integritate înaintate față de membrii Comisiei și secretariatului acesteia a fost uriașă. Mai mult ca atât, integritatea Comisiei Pre-vetting a fost grav afectată de nerespectarea criteriilor legale de numire în funcție a membrilor, dar și de toleranța față de conflictele de interese și incompatibilitățile membrilor săi constatate în spațiul public.

În asemenea situații s-a pomenit unul dintre membrii internaționali și președintele Comisiei Pre-vetting despre care, înainte de a fi numit în funcție, existau mai multe articole critice în presa olandeză, britanică și americană, în care acesta era acuzat de proastă administrare și fraudă în funcțiile anterior deținute. Asemenea imagine publică nu era compatibilă cu cerința „unei reputații ireproșabile” în momentul numirii sale în Comisia Pre-vetting. Tot el a încălcat regimul incompatibilităților impus membrilor Comisiei Pre-vetting, activând în paralel într-o funcție publică în Olanda. Deși a recunoscut public situația de incompatibilitate, președintele Comisiei Pre-vetting a declarat că nu va demisiona, calificându-și încălcarea ca fiind ne semnificativă. Ceilalți membri ai Comisiei, obligați prin lege să ia atitudine și să propună Parlamentului excluderea membrului care nu întrunea condițiile de numire în funcție sau care a încălcat incompatibilitățile de membru al Comisiei, nu au făcut nimic în acest sens. O altă situație percepută de public ca lipsă a integrității a fost în cazul unui membru național, care a fost anterior judecător, considerat de presă ca fiind responsabil de condamnarea Republicii Moldova la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CtEDO) în mai multe dosare. Procuratura Anticorupție (PA) a confirmat public că numele acestui membru al Comisiei Pre-vetting apare în înregistrările convorbirilor telefonice ale figuranților principali ai dosarelor „Frauda bancară” și „Laundromat”, în care aceștia tratează membrul respectiv al Comisiei ca pe o persoană afiliată lor. Acest membru al Comisiei Pre-vetting a demisionat.

Lipsa de reacție adecvată și transparența scăzută în gestionarea incidentelor de integritate în interiorul Comisiei Pre-vetting au compromis procesul de evaluare a candidaților. În scurt timp de la primele numiri în cadrul CSM și CSP, s-a depistat că un membru al CSM avea calitate de învinuit într-un dosar de corupție, iar un membru al CSP a fost acuzat de implicare în trucarea concursului de alegere a procurorului general. Astfel, doi membri ai organelor de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, cu integritatea pretins verificată de către Comisia Pre-vetting, au demisionat în toiu unor scandaluri de corupție în decurs de 3 luni de la numire.

Posibilitățile nelimitate ale Comisiei Pre-vetting.

Comisia Pre-vetting și secretariatul acesteia s-au aflat în afara oricărui control legal, fiind imunizați de Parlament împotriva oricărei răspunderi juridice. Comisia Pre-vetting a dispus de discreție nelimitată, aplicând standarde duble în aprecierea integrității candidaților. Au existat cazuri în

care situațiilor similare, dar mai compromițătoare, Comisia Pre-vetting le-a dat aprecieri mai blânde decât situațiilor mai lejere și/sau neprobate.

Comisia Pre-vetting a abuzat de folosirea mijloacelor speciale de investigații și a făcut uz de serviciile secrete, contrar standardelor Consiliului Europei în domeniul asigurării proceselor de integritate în justiție. Comisia Pre-vetting a sfidat autoritatea lucrului judecat și interpretările Curții Constituționale (CC), care au somat-o să se conformeze aprecierilor date de instanța supremă în cadrul examinării contestațiilor candidaților.

De cealaltă parte, candidații și rudele lor au fost supuși unor presiuni imense, fiind uneori umiliți în public și obligați să-și apere integritatea în fața unor acuzații nefondate ce le-au fost înaintate de către Comisie.

Interferențele politice nedisimulate au afectat evaluarea, subminând independența justiției. Deși scopul inițial a fost sporirea transparenței în numirile în organele de autoadministrare judiciare și în cadrul procuraturii, metoda utilizată a dus la creșterea suspiciunilor și incoerență, sporind șansele pentru manipulații și speculații politice.

Contestarea la Curtea Supremă de Justiție. Procesul de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting a fost marcat de o serie de provocări legale și politice, inclusiv schimbări legislative în timpul procedurilor, demisii masive ale judecătorilor și presiuni externe asupra sistemului judiciar. Acești factori au compromis eficiența, viteza și transparența examinării contestațiilor. Într-un final, CSJ a invalidat aproape toate soluțiile Comisiei Pre-vetting, transmitându-le înapoi Comisiei spre reevaluare. Deciziile CSJ împotriva soluțiilor Comisiei Pre-vetting, care au fost criticate de principalii demnitari de stat, au condus la o intensificare a intervențiilor politice în procesul de pre-vetting.

Au urmat repercusiuni sub formă de proceduri disciplinare pentru magistrații CSJ care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting, administrate de către CSM-ul creat în urma pre-vettingului, legitimitatea mandatelor cărora depinde direct de nepromovarea pre-vettingului de niciun alt candidat, ca rezultat al contestării soluțiilor Comisiei Pre-vetting.

Implementarea recomandărilor Comisiei de la Veneția a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting. Legea 26/2022 adoptată de Parlament nu a ținut cont de recomandările importante ale Comisiei de la Veneția, existând un șir de divergențe între prevederile legii și standardele internaționale la care se referă Opinia comună a Comisiei de la Veneția și Directoratul general al drepturilor omului și statului de drept (DGI) al Consiliului Europei nr. 1069/2021, CDL-AD(2021)046 pe marginea „Proiectului Legii de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor” (Opinia nr.1069/2021).

Studiul descrie cele mai importante contradicții dintre

Legea 26/2022 și recomandările Comisiei de la Veneția: 1) promovarea reformei de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor în lipsa unui consens larg cu opoziția parlamentară și extraparlamentară; 2) neaducerea de către autorități a probelor de existență a unei situații suficient de grave în sistemul judiciar, care să necesite înființarea unui mecanism de evaluare extraordinară. Spre deosebire de autoritățile Albaniei care au prezentat probe Comisiei de la Veneția, în cazul autorităților Republicii Moldova, au fost aduse argumente exclusiv politice privind necesitatea de creștere a încrederii și buna-funcționare a justiției; 3) componența Comisiei Pre-vetting nu a întrunit standardele internaționale minime cerute de Comisia de la Veneția, și anume ca din ea să facă parte preponderent membri judecătorești; 4) criteriile de integritate au rămas extinse și vag definite în Legea 26/2022, iar aplicarea lor a fost susceptibilă de interpretări discreționare și abuzive, făcând loc unei vaste practici neuniforme și aplicării dublelor standarde de către Comisia Pre-vetting; 5) procesul de adoptare a deciziilor în cadrul Comisiei Pre-vetting nu a fost adaptat; 6) procesul de pre-vetting și mecanismul de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting nu a asigurat transparență și acces echitabil la justiție.

Falsa inspirație pentru reforma justiției din Moldova: vettingul albanez al judecătorilor și procurorilor.

Studiul descrie sistemul de evaluare extraordinară pus în aplicare în Albania, pentru a-l putea compara cu mecanismul de pre-vetting implementat în Republica Moldova. Concluzia evidentă este că Republica Moldova nu a aplicat modelul Albaniei. Doar conceptul inițial prezentat de către Ministerul Justiției în toamna anului 2021 era inspirat din sistemul albanez, însă atât conceptul inițial, cât și modelul Albaniei, au fost abandonate la adoptarea Legii 26/2022. În aceste circumstanțe, specularea de către autorități a faptului că Republica Moldova a preluat modelul Albaniei a fost, mai degrabă, un pretext fals pentru a justifica soluțiile reformei justiției din Republica Moldova.

În Albania, procesul de vetting a inclus garanții suplimentare pentru protejarea drepturilor judecătorilor și procurorilor evaluați, iar Comisia de la Veneția, precum și CtEDO au subliniat importanța respectării drepturilor fundamentale ale acestora. Aceleași măsuri și recomandări ale Comisiei de la Veneția nu au fost implementate în Republica Moldova, ceea ce a condus la scăderea credibilității reformei. În cazul Republicii Moldova au lipsit următoarele caracteristici importante ale sistemului albanez: 1) planificarea reformei în baza unei evaluări ample a problemelor din domeniul justiției; 2) consensul parlamentar larg la adoptarea legii despre evaluarea extraordinară; 3) modificarea Constituției pentru reglementarea vettingului, a garanțiilor în cadrul evaluării extraordinare și asigurarea nerepetării acestei evaluări; 4) asigurarea criteriilor riguroase de integritate ale membrilor organelor de efectuare a evaluării; 5) garantarea respectării suveranității statului, prin neadmiterea cetățenilor străini în cadrul procesului de evaluare; 6) implicarea cetățenilor străini doar în cadrul organelor de monitorizare a comisiei responsabile de evaluarea extraordinară; 7) crearea orga-

nelor jurisdicționale speciale pentru contestarea soluțiilor comisiei de evaluare extraordinară; 8) posibilitatea subiecților evaluării de a contesta acțiunile și comportamentul membrilor Comisiei; 9) Comisia de evaluare este autoritate administrativă a statului, ținută să respecte prevederile legislației administrative; 10) membrii Comisiei de evaluare au obligația de a depune declarații de averi; 11) calitatea de membru al Comisiei de evaluare este incompatibilă cu oricare activități retribuite; 12) secretariatul Comisiei de evaluare nu a fost secretizat; 13) criteriile înguste și clar definite în lege de evaluare a integrității: averi, anturaj și competențele profesionale, în cazul Albaniei; 14) instanța de judecată a avut ultimul cuvânt în disputele privind evaluarea extraordinară.

Opțiuni pentru reforme viitoare. Studiul sugerează două posibile opțiuni de reforme și abordări alternative pentru îmbunătățirea transparenței și integrității procesului de pre-vetting, necesare pentru restabilirea încrederii publicului în justiție. Totodată, sunt analizate argumentele pro și contra ale fiecărei dintre opțiunile propuse.

Opțiunea 1: Realizarea unui audit al întregului proces pentru a recunoaște abuzurile și a reabilita persoanele discreditate nefondat. Celor merituoși li se oferă o șansă de a fi votați de

AGJ sau, după caz, AGP, pentru a constitui CSM și CSP.

Opțiunea 2: Anularea completă a procesului de pre-vetting, dar introducerea în schimb a criteriilor de integritate în sistemul anterior, permițând AGJ și AGP să își aleagă singuri membrii în CSM și, respectiv, CSP, aplicând criterii clare de integritate.

Indiferent de opțiunile ulterioare de reformare a sistemului justiției, studiul sugerează următoarele elemente de politici pentru consolidarea ulterioară a integrității în sectorul justiției: 1) Revizuirea mecanismelor de implementare a reformei; 2) Crearea unei structuri permanente de monitorizare a justiției; 3) Formarea unui sistem național de protecție a denunțătorilor și a celor care se opun abuzurilor; 4) Consolidarea formării inițiale și intensificarea formării continue a actorilor din justiție; 5) Crearea unui cadru legal național stabil pentru reforma justiției; 6) Recunoașterea și corectarea greșelilor comise în procesul de pre-vetting și reformă; 7) Transparentizarea proceselor de revizuire a deciziilor de pre-vetting și de sancționare; 8) Implementarea unui sistem național de despăgubiri pentru victimele abuzurilor; 9) Promovarea unui discurs public de asumare a responsabilității și transparentizare; 10) Oferirea unui mecanism de protecție a drepturilor celor care contestă abuzurile.

1

INTRODUCERE

În toamna anului 2021, Ministerul justiției anunța că va implementa o reformă a justiției de inspirație albaneză.¹ A fost publicat proiectul unui Concept privind evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor.² Potrivit Conceptului, nepromovarea evaluării integrității trebuia să conducă la eliberarea din funcție a celui evaluat. În timpul evaluării integrității, persoana urma să fie verificată cu privire la activele și cheltuielile sale raportate la veniturile legale disponibile și declarate și ale membrilor familiei sale. În cazul depistării de neconcordanțe urma să se considere că subiectul nu a trecut de verificarea integrității. Conceptul mai propunea desfășurarea evaluării extraordinare cu implicarea a trei organe: Misiunea Internațională de Monitorizare (experți străini), Comisia de Evaluare, formată din 4 Colegii de Evaluare și Colegiul Special de Apel (cetățeni ai RM). Modelul descris în acel concept a fost asemănător sistemului instituțional albanez de vetting.

Într-un final s-a decis ca, în loc de vettingul general al tuturor judecătorilor și procurorilor, precum s-a procedat în Albania, în Republica Moldova să fie pus în aplicare un sistem de evaluare extraordinară al candidaților pentru funcția de membru al organelor de autoadministrare din justiție și procuratură (CSM și CSP), după care să se organizeze vettingul judecătorilor și procurorilor de la instituțiile supreme ale acestora (CSJ, Curțile de Apel, Procuratura Generală (PG), procuraturile specializate etc.).

Astfel, la începutul anului 2022, Parlamentul a adoptat Legea 26/2022. Această legislație a prevăzut un mecanism distinct de cel descris în Conceptul publicat în toamna anului 2021 de către Ministerul justiției. Mecanismul a presupus formarea unei singure Comisii pre-vetting, cu o componentă mixtă, formată din membri naționali și internaționali, iar pentru contestare, la CSJ, urma să fie instituit un complet special pentru examinarea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei.

Prezentul studiu „*Fazele Pre-vettingului: fața nevăzută a reformei justiției*” a fost scris în cadrul unei colaborări dintre AJAM și FES Moldova. Studiul vine în continuarea unei alte analize, realizate de către FES Moldova la momentul în care pre-vettingul

fusese doar anunțat în decembrie 2021, intitulată „*Evaluarea integrității judecătorilor: fără drept de apel?*”. Acea analiză a examinat criteriile de integritate care ar fi putut sta la baza unei proceduri de vetting în Republica Moldova, pornind de la așteptările sociale, reglementările existente de integritate în justiție, statisticile nivelului de încredere în justiție și propunerile cuprinse în Conceptul privind evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor și a proiectului de lege, prezentate de către Ministerul justiției în toamna anului 2021. Analiza din 2021 a anticipat un șir de probleme care ar putea apărea în contextul implementării pre-vettingului, printre care, cea mai gravă, părea să fie lipsirea candidaților de posibilități eficiente de contestare a soluțiilor Comisiei Pre-vetting, constatare care s-a regăsit chiar în denumirea documentului.

Prezentul Studiu a analizat evenimentele desfășurate în cadrul procesului de pre-vetting pe parcursul a aproape 3 ani de implementare (martie 2022 – noiembrie 2024). La momentul lansării studiului, procesul de pre-vetting încă nu s-a încheiat.

Acest studiu diferă de alte monitorizări realizate de către alte organizații, deoarece nu s-a bazat primordial pe asistarea unor monitori/observatori la audierile publice ale candidaților și la ședințele de judecată la care au fost examinate contestațiile candidaților.

Studiul „*Fazele Pre-vettingului: fața nevăzută a reformei justiției*” a plecat de la ideea că însăși candidații pot fi o sursă valoroasă de monitorizare, căci doar ei au acces la procesele de dinaintea audierilor – rundele de întrebări adresate de către Comisia Pre-vetting, obținerea informațiilor solicitate de către Comisie, accesul la dosarul administrativ și altele. Or, judecătorii și procurorii candidați sunt subiecți speciali, cu pregătirea și experiența necesare în aplicarea și interpretarea legii, care cunosc prevederile Constituției Republicii Moldova, a garanțiilor cetățenești și a garanțiilor magistraților și procurorilor. Prin urmare, obținerea informațiilor nemijlocit de la candidați, înțelegerea subtilităților profesionale de ordin juridic invocate de către aceștia în procesul de pre-vetting au fost considerate o sursă inedită de realizare a unui altfel de studiu asupra procedurii pre-vetting implementate.

1 <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/expert-reforma-justitiei-in-albania-un-possibil-model-pentru-r-moldova/>

2 https://justice.gov.md/public/files/Concept_EEJP_15_11_2021_1.pdf

În scopul acestui studiu, la 8 decembrie 2023, AJAM împreună cu FES Moldova au organizat un focus-grup cu participarea a 18 din 33 de candidații la funcția de membru al CSM și CSM care nu au promovat evaluarea (78% dintre candidații judecători și 40% din candidații procurori). Tabloul a fost ulterior întregit prin acumularea datelor din urmărirea online a audierilor publice ale candidaților, iar reieșind din deciziile publicate ale Comisiei Pre-vetting, au putut fi identificate un șir de soluții neuniforme ale Comisiei Pre-vetting pe marginea situațiilor similare ale candidaților.

Studiul include o analiză amplă a recomandărilor Comisiei de la Veneția și a Directoratului general al drepturilor omului și statului de drept (DGI) al Consiliului European, expuse în cadrul unei opinii comune nr. 1069/2021, CDL-AD(2021)046 pe marginea proiectului Legii de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, pentru a determina dacă aceste recomandări au fost urmate de către autoritățile Republicii Moldova. La fel, sunt aduse exemple ale altor state care au implementat reforme ale sistemului justiției și proceduri de vetting, cu elemente comune Republicii Moldova, fiind prezentate recomandările Comisiei de la Veneția și fragmente din jurisprudența CtEDO.

Pe parcursul ultimilor 3 ani, pre-vettingul (iar ulterior – și vettingul) în Republica Moldova a fost comparat cu modelul albanez al vettingului, deși, sistemul albanez este foarte diferit de sistemul implementat în Republica Moldova. În sistemul albanez au fost implementate mai multe soluții suplimentare de garantare a drepturilor judecătorilor și procurorilor evaluați, pornind de la recomandările Comisiei de la Veneția, care, deși au fost adresate și Republicii Moldova, au cunoscut o implementare foarte diferită în cele două state. Pentru a face o comparație pertinentă, studiul a inclus o prezentare a modelului albanez de vetting, scrisă de către vice-ministrul justiției și negociatorul-șef al Republicii Albania la capitolul justiției în procesul de integrare în UE al Albaniei.

Aprecierile insuficiente ale Comisiei Europene cu privire la reforma justiției din Republica Moldova impun studierea opțiunilor alternative de promovare a politicilor publice în acest domeniu. Or, studierea elementelor inedite menționate *supra* au permis să fie scoase în evidență diverse „faze” ale pre-vettingului, astfel încât, perspectiva rămasă nevăzută ochiului public, la fel ca și partea întunecată a lunii, a devenit mai iluminată și accesibilă înțelegerii publicului larg.

2

MITURILE REFORMEI JUSTIȚIEI ÎN MOLDOVA

Sumar. Capitolul analizează percepțiile și realitățile din spatele reformelor judiciare demarate în Republica Moldova, în contextul scandalurilor majore precum fraudă bancară și „Laundromatul”. În urma acestora, guvernul a lansat promisiuni de curățare a justiției, iar în campaniile electorale din 2019, 2020 și 2021, combaterea corupției în justiție a fost un punct central. Procesul de reformă a fost marcat de conflicte între guvern și CSM, care a fost acuzat de lipsă de acțiune în fața corupției din sistem. În ciuda încercărilor de schimbare, reformele nu au fost implementate într-un mod coerent, iar percepțiile publice despre justiție rămân ambigue, cu un nivel scăzut de încredere în instituțiile responsabile pentru reforma justiției. Aceste mituri, cum ar fi că „justiția se opune reformelor” sau că „judecătorii nu i-au pedepsit pe cei implicați în „Laundromat”, reflectă frustrările populației, dar nu sunt întotdeauna în concordanță cu realitatea procedurală și legală a reformei. De asemenea, miturile privind „auto-curățarea” sistemului și „sistemul se opune reformelor” sunt examinate, demonstrând că adevăratele obstacole au fost legate de intervențiile politice și de lipsa unui CSM funcțional, care au împiedicat un proces eficient de reformare.

Frauda bancară și „Laundromatul” au reprezentat scandaluri fără precedent pentru istoria Republicii Moldova ce au compromis iremediabil guvernarea anilor 2012-2019. Întrebarea „Unde-i miliardul?” a scos masiv oamenii în stradă, a schimbat puterea politică și a prefigurat reformele-cheie care au urmat. Combaterea corupției din justiție a fost una din promisiunile cele mai importante care au fost făcute în campania electorală pentru alegerile parlamentare din anul 2019, în alegerile prezidențiale din anul 2020 și în alegerile parlamentare anticipate din anul 2021.

În epicentrul reformelor demarate în sectorul justiției s-a aflat întotdeauna dezideratul proclamat de „curățare” a justiției.

2.1 Scurt istoric al reformei justiției până la pre-vetting

La 20 iunie 2019 Guvernul a lansat Programul de activitate, în care se anunța pregătirea unei legi speciale de evaluare extraordinară a integrității și profesionalismului tuturor judecătorilor și procurorilor, inclusiv sub aspectul emiterii actelor ilegale, precum și prin verificarea averilor acestora raportate la veniturile oficiale.³

Peste cinci zile, Prim-ministrul Maia Sandu în compania Ministrului Justiției, Olesia Stamate, s-au prezentat la ședința CSM, acuzând Consiliul că se face vinovat de faptul că în sis-

temul judecătoresc lucrează judecători corupți, oamenii unui clan politic sau economic. Prim-ministrul a cerut imperativ membrilor Consiliului să înceapă curățarea sistemului judecătoresc prin sancționarea și eliminarea din sistem a judecătorilor care au luat decizii ilegale și abuzive, să îi promoveze pe judecătorii corecți și să decidă dacă vor să fie parte a acelei schimbări. Prim-ministrul a mai anunțat că pentru aceasta Consiliul avea la dispoziție doar câteva săptămâni.⁴

A doua zi după vizita Prim-ministrului, CSM, în ședință închisă, i-a înlăturat din funcție pe președintele CSJ, președintele și patru vicepreședinți ai Judecătoriei Chișinău, în baza unei note întocmite de un judecător și în lipsa unei verificări din partea Inspecției judiciare.⁵ Reacția instantanee la cererea executivului a lăsat impresia că astfel CSM a prevenit critici viitoare din partea Guvernului pentru ineficiență. Perceput de judecători ca fiind aservit politic regimului anterior, manifestarea disponibilității Consiliului de a servi din nou o putere politică nu a rămas neobservată de către judecători.

În vara anului 2019, Ministerul Justiției a elaborat un proiect de lege cu privire la CSJ, consultând în special ONG-uri și CSM. Ulterior, Comisia de la Veneția și DGI al Consiliului Europei s-au expus pe proiect într-un aviz comun din 2022 din care reieșea că proiectul, în afară de reformarea CSJ, combina nereușit atribuirea de noi competențe/funcții CSJ, reducerea numărului

³ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_de_guvernare_0.pdf

⁴ <http://m.tvrmoldova.md/justitie/maia-sandu-a-participat-azi-la-sedinta-csm-a-cerut-magistratilor-sa-curete-sistemul-judecatoresc-de-judecatori-care-au-luat-decizii-abuzive/>

⁵ <https://protv.md/politic/oficial-numele-judecatorilor-inlaturati-si-revocati-din-functii-de-csm-zd-g-md--2496929.html>

de judecători și un proces de vetting (§43-44).⁶

Pe fundalul discuțiilor despre o reformă puțin înțeleasă de judecători, în septembrie 2019, judecătorii au convocat o adunare generală extraordinară pentru a revoca mandatele membrilor-judecători din CSM, considerând că aceștia nu-i mai reprezentau.

În disputa judecătorilor cu membrii CSM, guvernarea a luat de fiecare dată apărarea Consiliului, a criticat vehement Adunarea Generală Extraordinară din septembrie 2019 și a încurajat judecătorii să nu participe la următoarea adunare, anunțată pentru luna octombrie, la care urmau să fie aleși alți membri în cadrul CSM din partea judecătorilor. În octombrie 2019, judecătorii s-au prezentat în număr insuficient, iar adunarea nu a fost deliberativă. Președintele CRJM, care a avut un rol important în procesul ulterior de reformare a justiției, a anunțat că politicienii ar putea intra „cu buldozerul” peste justiție din cauza adunărilor extraordinare ale magistraților. La distanță de 3 ani, amenințările cu „buldozerul” ale Președintelui CRJM s-au repetat, la ele mai adăugându-se previziunile unui „război între politic și justiție”, dar deja în legătură cu viteza de examinare a dosarelor de rezonanță.

STUDIUL DE CAZ 1. Președintele CRJM, Vladislav Gribincea avertizează: „Politicienii ar putea intra cu buldozerul peste justiție”

Radio Chișinău, 25 octombrie 2019, „Vladislav Gribincea: Disputele din sistemul judecătoresc ar putea face ca politicienii „să intre cu buldozerul în justiție”

„Cotidianul publică opinia lui Vladislav Gribincea, [...], care susține că disputele din sistemul judecătoresc ar putea face ca politicienii „să intre cu buldozerul în justiție”. El susține, într-o postare pe Facebook, că AGJ, din 27 septembrie, nu a fost legală, așa cum nu va fi legală nici reuniunea de astăzi, unde ar urma să fie aleși noi membri ai CSM. În opinia sa, ieșirea din acest impas poate fi doar demisia actualilor membri ai CSM și alegerea altora, însă nu astăzi.”

Politik.md, 20 septembrie 2022, „Expert: Dacă judecătorii nu-și vor face treaba politicienii ar putea intra cu buldozerul peste justiție”⁸

„Președintele CRJM Vladislav Gribincea anticipează un război între politic și justiție. [...] expertul a declarat că ceea ce se întâmplă în justiție la capitolul examinarea dosarelor este greu de înțeles, iar ca exemplu, expertul a adus epopeea dosarului lui Ilan Șor. Gribincea mai spune că aspectele legate de examinarea dosarelor trebuie monitorizate, iar dacă judecătorii nu-și vor face treaba, politicienii ar putea intra cu buldozerul peste justiție.

„Nu cred că actualul Guvern controlează ce se întâmplă în justiție. Totodată, judecătorii trebuie să-și facă treaba legat de modul cum derulează aceste proceduri privind examinarea dosarelor. Eu aș monitoriza cu aten-

ție acest aspect, iar dacă judecătorii nu-și fac treaba să nu se supere că, pe urmă, politicienii intră cu buldozerul peste justiție. [...]”, a menționat Vladislav Gribincea.”

Comisia de la Veneția a emis o opinie, prin care a recunoscut legitimitatea componentei CSM, iar în noiembrie 2019, Președintele Comisiei, Gianni Buquicchio, a chemat instituțiile Republicii Moldova să lucreze împreună pentru a asigura independența și integritatea sistemului judiciar.⁹

După eșuarea revocării mandatelor membrilor CSM, Consiliul a transformat auto-curățarea sistemului judecătoresc într-o „vânătoare de vrăjitoare” împotriva participanților la adunările generale extraordinare, în cadrul unei notabile colaborări cu PG și ofițerii Serviciului de Informații și Securitate (SIS).¹⁰ La scurt timp, au fost intentate mai multe dosare penale pentru acuzații de îmbogățire ilicită împotriva judecătorilor aleși să conducă lucrările adunărilor extraordinare, a secretarilor acelor adunări extraordinare și ale comisiei de numărare a voturilor din cadrul respectivelor adunări. Este de menționat că niciunul din dosarele intentate acelor magistrați nu au fost transmise în instanța de judecată.

În anii care au urmat, configurarea politică și angajamentele față de reformele anterior anunțate s-au schimbat de câteva ori, au urmat alegerile prezidențiale și parlamentare. Reprezentanții Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS), indiferent dacă s-au aflat la guvernare sau în opoziție, nu au mai lansat acuzații la adresa CSM, ajutându-l astfel să supraviețuiască adunărilor generale extraordinare ale judecătorilor din 2019. În schimb, au continuat să acuzeze sistematic judecătorii și sistemul judiciar în ansamblu de faptul că nu s-a auto-curățat. Discursul politic la subiectul reformei justiției a devenit, astfel, unul paradoxal, în care sistemul judiciar era considerat „rău”, fiind învinuit că nu s-a auto-curățat, iar CSM era întotdeauna „bun”, chiar dacă deținea toate pârgurile pentru așa-zisa „auto-curățare” a justiției.

Între timp, a expirat mandatul mai multor membri-judecători din cadrul CSM, care urmau să fie înlocuiți la AGJ, ce se desfășoară în mod ordinar în fiecare an. Între anii 2019-2022 însă nu a fost convocată nicio adunare generală ordinară a judecătorilor, ele fiind interzise de Guvern prin intermediul Comisiei pentru Situații Excepționale, care a invocat restricții pandemice în acest sens, chiar dacă în aceeași perioadă nu a fost interzisă activitatea parlamentară și guvernamentală.

În anii 2021-2022, guvernarea a identificat și a anunțat o reformă inspirată din experiența Albaniei de reformare a

⁶ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)024-e&fbclid=IwAR3TUtw1R099if3yXtoing9EfDg1pW6Wl8a-6iYBTRxfn9Nunjw_Wi1z31hA#](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)024-e&fbclid=IwAR3TUtw1R099if3yXtoing9EfDg1pW6Wl8a-6iYBTRxfn9Nunjw_Wi1z31hA#)

⁷ <https://radiochisinau.md/vladislav-gribincea-disputele-din-sistemul-judecatoresc-ar-putea-face-ca-politicienii-sa-intre-cu-buldozerul-in-justitie-revista-presei-97535.html>

⁸ <https://politik.md/expert-daca-judecatorii-nu-si-vor-face-treaba-politicienii-ar-putea-intra-cu-buldozerul-pest-justitie/>

⁹ <https://www.venice.coe.int/webforms/events/?id=2860>

¹⁰ Vezi, spre exemplu, reținerea președintelui Curții de Apel Bălți; <https://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/sis-si-procurorii-anticoruptie-au-des-cins-la-biroul-si-acasa-la-judecatorul-alexandru-gheorghies-din-cadrul-curtii-de-apel-balti-scandalurile-in-care-a-fost-implicat-magistratul>

sistemului judecătoresc de evaluare extraordinară externă a judecătorilor și procurorilor (vetting). Reforma dată urma să înceapă cu evaluarea candidaților la funcțiile de membru în cadrul CSM, CSP și a organelor specializate din cadrul acestora (pre-vetting).

Trei ani mai târziu, procedurile de pre-vetting încă nu s-au încheiat. Din 12 membri ai Consiliului, au fost numiți 11: 5 din 6 membri din rândul judecătorilor și toți cei 6 membri din rândul non-judecătorilor în componența unui nou CSM. Din punct de vedere al componenței, acest lucru înseamnă că CSM nu întrunește standardele recomandate de Consiliul European, potrivit cărora nu mai puțin de jumătate din membrii unor asemenea consilii să fie judecători aleși de către colegii lor de la toate nivelurile sistemului judiciar.¹¹

Doar o parte din candidații la funcția de membru în organele specializate responsabile de evaluarea, cariera și disciplina judecătorilor au fost evaluați și, pe cale de consecință, încă nu au fost numiți în funcție în anul 2024. Acest lucru a blocat, între timp, atât numirea noilor judecători în funcție, cât și evaluarea, promovarea și sancționarea lor disciplinară.

La 30 martie 2023 a fost instituită o excepție prin Legea 65 din 30.03.2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție (Legea 65/2023 cu privire la vetting), prin care a fost permis transferul temporar, pe o perioadă de 6 luni, de la instanțele inferioare la CSJ.¹² Consiliul Superior al Magistraturii, care la acel moment activa în formulă redusă de 8 din 12 membri, a îmbrățișat această soluție – pe larg contestată în comunitatea juridică din perspectiva garanțiilor de independență, inamovibilitate și competență – și a dispus transferul temporar a 7 judecători de la instanțele inferioare la CSJ.

Un sondaj de opinie al IPRE lansat în februarie 2024 a arătat că nivelul de încredere în rezultatele vettingului desfășurat de Comisiile speciale cu participarea experților internaționali, care verifică integritatea și averea judecătorilor și procurorilor, nu se bucură de încredere din partea publicului, aceasta fiind de doar 39%, pe când 58% din respondenți nu au încredere în activitatea acestor comisii.¹³ În cadrul aceluiași sondaj, 58% dintre respondenți au declarat că au încredere în judecători, iar 56% – în procurori, 58% au împărtășit că au păreri pozitive despre judecători și procurori și doar 36% – că au păreri negative.

Pentru comparație, potrivit aceluiași studiu, doar 36% din

respondenți au relatat că au o părere pozitivă față de politicieni, în timp ce 60% – au o părere negativă.¹⁴

Sondajul a mai evidențiat că în perioada a trei ani de reformă (2021-2023), majoritatea cetățenilor, în proporție de 62%, consideră că situația în sistemul de justiție a rămas la fel sau s-a înrăutățit.¹⁵

La distanță de jumătate de an, în iulie 2024, Barometrul socio-politic realizat de IMAS a demonstrat tendințe cu mult mai îngrijorătoare: 69% din populație consideră că situația în justiție s-a înrăutățit (41%) sau a rămas la fel (28%), pe când 22% consideră că în justiție au avut loc îmbunătățiri.

Potrivit sondajului, 33% atribuie lipsa progreselor evidente în reforma justiției actualei guvernări, 16% atribuie lipsa progreselor direct Președintei RM și doar 9% sunt de acord că „sistemul s-ar opune”, iar responsabili de lipsa progreselor în reforma justiției se fac nemijlocit judecătorii și procurorii.

În cei trei ani de reforme desfășurate între 2021 și 2024, opinia predominantă în societate despre justiție a fost că justiția trece sub influența/controlul actualei guvernări, această percepție agravându-se de la 61% în noiembrie 2021, la 69% care au ajuns să împărtășească părerea dată în iulie 2024.¹⁶

Reușita oricărei reforme necesită înțelegerea foarte exactă a problemei care se propune a fi rezolvată pe această cale, iar neînțelegerea problemei duce inevitabil la eșec. Este evident că nivelul dezamăgirii în reforma justiției este critic. Dar ce anume a determinat această dezamăgire?

Pentru publicul larg, la baza reformelor demarate în domeniul justiției au stat câteva explicații oferite de către politicieni:

- 1) oamenii au acordat guvernării un mandat ferm și încredere deplină pentru a reforma justiția,
- 2) justiția este vinovată că miliardul furat din sistemul bancar nu a fost întors,
- 3) judecătorii implicați în „Laundromat” nu au fost pedepsiți din vina judecătorilor,
- 4) guvernarea a lăsat judecătorilor timp suficient să se curețe singuri, iar apoi a intervenit politicul,

¹¹ Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului Miniștrilor către statele membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805afb78%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805afb78%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})

¹² Legea 65/2023 cu privire la vetting, art.21 alin.(8)

¹³ Primul Sondaj național de opinie publică privind integritatea în sectorul justiției, realizat de Magenta Consulting pentru IPRE, finanțat de Uniunea Europeană și co-finanțat de Fundația Soros Moldova, lansat la 6 februarie 2024, pag.28 și pag.73. A se vedea aici: https://ipre.md/wp-content/uploads/2024/02/Raport_Sondaj_Justitie4Moldova_05.02.2024_RO_Final.pdf

¹⁴ *Ibidem*, pag.17-18, 36-37, 40-41

¹⁵ *Ibidem*, pag.16, 35.

¹⁶ Barometrul socio-politic, realizat de IMAS împreună cu Independent News, iulie 2024, slaidurile 19 și 21 din raport. Pentru detalii, a se vedea raportul aici: https://imas.md/pic/archives/45/%5Bimas%5D%20barometrul%20socio-politic_iulie%202024_final.pdf

5) sistemul justiției, hoții și bandiții se opun reformelor.

Sunt oare aceste aserțiuni valabile sau sunt doar niște mituri? Afirmările de mai sus, chiar dacă ascund o anumită doză de adevăr, sunt totuși, mai degrabă, mituri decât realitate.

2.2 Mitul „Cetățenii au mai multă încredere în Guvern, Parlament și Președinte decât în Justiție”

Încrederea populației Republicii Moldova față de justiție și politicul care se ocupă în principal cu reformarea ei nu este fără echivoc decât în Justiție. Barometrul Opiniei Publice (BOP) din anul 2019 indică asupra faptului că neîncrederea populației în Parlament și Guvern a fost întotdeauna mai mare. În anul 2021, BOP indică mai multă neîncredere în Guvern și Parlament decât în Justiția pe care aceste instituții începuseră să o reformeze, cea mai mare încredere fiind acordată Președinției.¹⁷ Sondajele din anii 2022 și 2023 arată însă că deplina neîncredere în toate aceste instituții a ajuns practic la aceleași cote, iar neîncrederea în Președinte a ajuns să depășească până și nivelul de neîncredere în Justiție.¹⁸ „Contrar așteptărilor, neîncrederea în Justiție, în perioada implementării reformelor, doar s-a agravat.

BOP, răspunsul „Nu am deloc încredere” la întrebarea despre încrederea în instituții			
	iunie 2021	noiembrie 2022	august 2023
Guvern	46,6%	45,1%	43,3%
Parlament	50,5%	47,9%	45,6%
Justiție	44%	47,4%	46,3%
Președinție	26,9%	47,6%	46,4%

Sondajul IPRE la care ne-am referit mai sus, în general, vorbește despre un nivel de încredere în judecători și procurori aproape dublu raportat la nivelul de încredere în politicieni.

Deși reforma justiției și lupta împotriva corupției au fost așteptări evidente ale alegătorilor în scrutinele din anii 2019-2021, în mod inexplicabil, sondajele de opinie publică nu înzestreză Guvernul, Parlamentul, iar în ultimii doi ani, nici măcar Președinția Republicii Moldova, cu o mai mare încredere decât justiția care se așteaptă să fie reformată. Prin urmare, nu este clar de ce exponenții justiției trebuiau înlăturați de la procesul de conceptualizare a reformei, dacă cei care și-au asumat acest rol (Parlamentul și Guvernul) nu erau mai credibili în fața cetățenilor decât judecătorii și procurorii.

2.3 Mitul „Justiția este vinovată că nu a fost încă întors miliardul furat din bănci”

Frauda bancară propriu-zisă nu poate fi imputată magistra-

ților, ci politicianilor de la timpul respectiv. Judecătorilor le poate fi în schimb reproșată lipsa de celeritate. De regulă, aceștia însă nu au posibilitatea de a grăbi tempoul justiției procedurale, în care fiecărui bănuit, învinuit și inculpat trebuie să îi fie respectate drepturile. În practica internațională, investigarea fraudelor de acest gen durează până la 15 ani.

Practic, rolul instanțelor în procesul de recuperare a miliardului este de a autoriza sechestrarea bunurilor găsite de procurori și de a examina dosarele transmise, iar dacă se constată vinovăția inculpaților – de a emite soluții de condamnare și de a dispune confiscarea bunurilor infracționale. Odată confiscate, bunurile se supun vânzării și doar atunci banii pot fi returnați în bugetul de stat.

Refuzuri ale instanțelor de a aplica sechestre pe bunurile identificate în cadrul investigării fraudei bancare nu au prea fost fixate. Inculpații în dosarele fraudei bancare în marea lor majoritate au fost condamnați, iar confiscări au fost aplicate de fiecare dată când au existat sechestre. Vânzarea bunurilor confiscate și returnarea banilor în buget nu este o atribuție a judecătorilor și procurorilor. Din informațiile Agenției de Recuperare a Bunurilor Infracționale, prejudiciul cauzat prin fraudă a fost garantat prin aplicarea sechestrului în proporție de 70%.

2.4 Mitul „Sistemul trebuie curățit de judecătorii care nu i-au pedepsit pe cei din Laundromat”

În perioada anilor 2010-2014, prin sistemul bancar al Republicii Moldova au trecut peste 22 miliarde de dolari proveniți din Federația Rusă, în cadrul operațiunii numite generic „Laundromat”. Transferurile de bani au căpătat aparență legală prin implicarea a 17 magistrați moldoveni care au emis ordonanțe judecătorești de încasare a sumelor de bani în baza unor acte dubioase și cu nerespectarea cerințelor procedurale. Între timp, în Federația Rusă au fost condamnați la termene de închisoare cuprinse între 16-20 de ani mai multe persoane implicate în spălătoria supranumită „schemă moldovenească” prin care au fost sustrate 500 miliarde de ruble.¹⁹

În anul 2016 au fost reținuți 15 judecători și 3 executori pentru implicare în schema de spălare de bani, fiindu-le incriminată săvârșirea infracțiunii de emiteră a unor hotărâri vădit ilegale. În anul 2017, dosarele acestora au fost transmise în judecată, judecătorii fiind suspendați din funcție.

În octombrie 2020, CSM – menținut cu sprijinul Guvernului Maiei Sandu după tentativele nereușite de a fi schimbat la adunările generale extraordinare ale judecătorilor –, a decis repunerea în funcție a 5 dintre acei magistrați suspendați și achitarea salariului pentru toată perioada de suspendare a lor. La acel moment magistrații aveau calitatea de inculpat în instanța de judecată.

¹⁷ <http://bop.ipp.md/>

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ <https://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/dosarul-laundromat-pedepse-impresionante-in-rusia-pentru-ortacii-lui-plahotniuc-si-platon>

Candidatul la funcția de Președinte al Republicii Moldova, Maia Sandu, în campania electorală din 2020, a criticat în termeni foarte duri repunerea în funcție a acelor judecători, atacând „Justiția” la general, „uitând” să menționeze rolul esențial al CSM.²⁰

STUDIUL DE CAZ 2. Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu: „Judecătorii care au spălat miliarde de dolari prin Moldova sunt repuși în funcție de justiția lui Dodon”

Facebook, Maia Sandu, 27 octombrie 2020

„Judecătorii care au spălat miliarde de dolari prin Moldova sunt repuși, de astăzi, în funcție de justiția lui Dodon. Hoții se simt încurajați, mafioții se simt la putere, bandiții simt protecție. Aceasta este guvernarea lui Dodon. Fărădelegile și dezmățul din justiția lui Dodon par să nu mai aibă sfârșit. După ce criminali periculoși sunt eliberați din penitenciare înainte de termen, ucigași sunt achitați, astăzi, cinci dintre judecătorii care au participat la spălătoria rusească (așa-numitul Laundromat, prin care s-au spălat prin țara noastră zeci de miliarde de dolari SUA) sunt repuși în funcție. În loc să fie trași la răspundere, acești judecători vor primi compensații de milioane de lei. Fiecare dintre ei se va pricopsi cu cel puțin 1,2 milioane lei (în jur de 7 milioane în total). Acești bani îi vom achita noi cu dumneavoastră, pentru mizeriile făcute de justiția lui Dodon. Această nedreptate nu mai poate fi tolerată. Este timpul să aducem oameni onești și profesioniști în judecătorii și procuraturi. Iar de corupți și hoți trebuie să scăpăm cât mai repede, cât mai avem cu cine reconstrui această țară.”

Consiliul Suprem de Securitate (CSS), 20 martie 2023

Președinta Maia Sandu a convocat luni, 20 martie 2023, CSS, după ce a eșuat alegerea membrilor CSM. În cadrul ședinței s-a decis accelerarea creării CSM-ului. „CSM urmează să fie funcțional timp de 30 de zile, nu mai târziu. Parlamentul va numi membrii non-judecători care au trecut evaluarea Comisiei Pre-vetting și din acești membri se va crea CSM și va funcționa indiferent de ce decid judecătorii”, a spus șefa statului. Potrivit acesteia, o altă recomandare a CSS este ca în sistemul de justiție să fie aduși specialiști tineri.

„Adunarea s-a desfășurat cu încălcări. Independența judecătorilor nu înseamnă independența corupției. Cei care nu își pot justifica nici averile, nici abuzurile comise, nici protecția unor corupți au ținut lecții de moralitate cetățenilor. Constatăm că justiția a fost sechestrată de interesele comune ale unor judecători care au lăsat criminali în libertate, care au permis ca Laundromatul, furtul miliardului să rămână nepedepsite sau au invalidat alegeri democratice”, a spus Maia Sandu.²¹

soluții au fost de condamnare, iar celelalte 5 soluții care au urmat au fost de achitare. În ambele cazuri de condamnare a judecătorilor implicați în Laundromatul rusesc judecător-raportor a fost Alexei Paniș.²² Într-un caz de achitare a unui judecător implicat în spălătoria rusească judecător-raportor a fost Eugeniu Beșelea,²³ iar în alte două cazuri de achitare, judecător-raportor a fost Livia Mitrofan.²⁴ Este de menționat că Dna Mitrofan a adoptat o soluție de condamnare, în calitate de membru al unuia dintre cele două complete care au dat condamnări.

Deși faptul că judecătorii nu i-au condamnat pe judecătorii implicați în Laundromat a fost folosit întotdeauna ca argument în favoarea implementării reformelor drastice în justiție, la modul practic, judecătorii care i-au achitat pe judecătorii implicați în Laundromat au fost mai des favorizați de reformă decât cei care i-au condamnat.

Astfel, judecătorul Alexei Paniș, care a emis primele și deocamdată unicele soluții de condamnare a judecătorilor spălătoriei rusești, nu a fost numit de către Președintele Maia Sandu până la atingerea plafonului de vârstă. Spre deosebire de acesta, judecătorul Eugeniu Beșelea, cel care a emis prima soluție de achitare în privința judecătorilor din Laundromat, a fost numit în funcție până la atingerea plafonului de vârstă de către Președintele Republicii Moldova, după ce a fost propus în septembrie 2023 de către CSM nou constituit în urma reformei de pre-vetting.²⁵ Acest judecător a fost inclus în lista judecătorilor specializați să examineze cauzele de corupție în cadrul Judecătoriei Chișinău prin dispoziția președintelui interimar al instanței, Livia Mitrofan, care la fel a trecut procedura de pre-vetting. Potrivit informațiilor de pe pagina web a CSM, Eugeniu Beșelea este invitat să participe în cadrul delegațiilor oficiale de deplasări peste hotare împreună cu membrii CSM.²⁶

Într-o investigație realizată recent de jurnaliștii de investigație despre judecătorii care au fost promovați să examineze doar cazuri de corupție în cadrul Judecătoriei Chișinău, au fost identificați mai mulți judecători cu presupuse afilieri cu cel despre care se crede că a fost autorul schemei Laundromat în Republica Moldova – Veaceslav Platon. Eugeniu Beșelea a recunoscut că i s-ar fi creat o reputație în acest sens din cauza achitărilor date judecătorilor învinuiți

Din 2021 până în prezent prima instanță s-a expus în privința a 7 din 14 judecători inculpați, dintre care primele 2

²⁰ https://www.facebook.com/maia.sandu/posts/1434981540043794?ref=embed_post

²¹ <https://radiochisinau.md/-justitia-a-fost-sechestrata-de-judecatorii-care-au-lasat-criminali-in-libertate-revista-presei---177651.html>

²² Sentința de condamnare a lui Igor Vornicescu din 24 februarie 2021: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/dcf18092-0cf2-4b0f-a733-d8a7a8b0696f

Sentința de condamnare a lui Sergiu Lebediuc din 26 februarie 2021: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4688de6f-832f-4bfd-8f96-f96535cd08c2

²³ Sentința de achitare a lui Ghenadie Bîrnaz din 2 martie 2021: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d221245d-473f-4fde-b050-48e62ba57e7c

²⁴ Sentința de achitare a lui Gheorghe Marchitan din 23 septembrie 2022: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6f053ca8-20c1-4d17-932c-ea0ad22a911f

Sentința de condamnare a lui Seghei Gubenco din 18 august 2023: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3fc92ce4-201f-40cc-a0ed-16a01883c10a

²⁵ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/cererile-a-sapte-judecatori-pentru-numirea-in-functie-pana-la-atingerea-plafonului-de-varsta-respinsi-antior-de-maia-sandu-din-nou-pe-masa-sefei-statului/>

²⁶ <https://www.csm.md/ro/noutatii/3718-schimb-de-bune-practici-cu-estonia-in-vederea-eficientizarii-justitiei.html>

în „spălătoria rusească”. Pe 2 august 2021, acesta a respins demersul procurorilor de eliberare a mandatului de arest în privința lui Veaceslav Platon, care fugise din țară cu câteva săptămâni mai devreme.²⁷

Magistrații Paniș și Mitrofan au candidat ambii pentru funcția de membru în CSM. Alexei Paniș nu a trecut procedura de pre-vetting în fața Comisiei, deși a dat doar condamnări în dosarele judecătorilor implicați în Laundromat, spre deosebire de Livia Mitrofan, care a trecut cu succes această evaluare, deși preponderent a emis achitări în dosarele din aceleași categorie. Livia Mitrofan nu a fost aleasă la AGJ în calitate de membru al CSM, însă noua garnitură a CSM formată după pre-vetting a promovat-o pe Dna Mitrofan în funcția de președinte interimar al Judecătoriei Chișinău. La rândul său, Livia Mitrofan a promovat mai mulți judecători care au emis soluții favorabile lui Veaceslav Platon în completul specializat în examinarea cauzelor de corupție (Eugeniu Beșelea, Stella Bleșceaga, Olga Bejenari). Ulterior, unul din acești judecători a fost chiar promovat la CSJ (Stella Bleșceaga).²⁸

Prin urmare, narativul curățării justiției de judecătorii care nu au emis sentințe de condamnare pentru Laundromat s-a dovedit a fi diametral opus.

2.5 Mitul „Guvernarea le-a dat voie judecătorilor să se auto-curețe mai întâi, iar ei nu au făcut-o”

Acuzațiile aduse justiției că nu ar vrea să se curețe singură deveniseră uzuale până în noiembrie 2021, când Ministerul Justiției a publicat primul concept de reformare a justiției prin mecanisme de evaluare externă a judecătorilor și procurorilor. De atunci, la fel ca și până acum, aceste învinuiri au fost constant reiterate de guvernanți ori de câte ori erau întrebați de ce reforma justiției întârzie: „Justiției i s-a dat timp pentru auto-curățare, dar ea nu a făcut-o.”

Mai mult decât atât, justiția nu dispune de alte mecanisme de auto-curățire decât cele aflate la dispoziția CSM – unicul organ prin care justiția se poate governa, protejându-și independența de celelalte puteri. CSM și organele sale specializate sunt responsabile de procesele de evaluare, selecție, promovare, transfer, etica și disciplina magistraților. Nemulțumirea pentru utilizarea insuficientă a instrumentelor de asigurare a integrității judiciare poate fi adresată doar către CSM.

Totodată, anterior, politicul a intervenit activ în Adunările Generale Extraordinare ale Judecătorilor din septembrie și octombrie 2019 pentru a evita detronarea membrilor CSM și pentru a menține astfel colaborarea cu ei, care s-a instalat în iunie 2019, când Prim-ministrul împreună cu Ministrul Justiției au fost la ședința Consiliului.

Paradoxal, de atunci politicul practic nu a mai criticat niciodată activitatea CSM, ci doar justiția la general și activitatea unor judecători luați separat. Chiar și atunci când în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din 2020 CSM a repus în funcție 5 dintre magistrații suspendați inculpați pe dosarele Laundromat și a dispus să le fie achitat salariul pentru toată perioada în care au fost suspendați, viitorul Președinte al Republicii Moldova a apostrofat justiția pentru acea decizie, dar a evitat să critice Consiliul. Practic, activitatea Consiliului de curățare a justiției prin mijloacele avute la dispoziția sa continua să nemulțumească guvernarea, care însă nu critica niciodată Consiliul pentru acea activitate a sa nesatisfăcătoare, dar îi critica nemijlocit pe judecători. Între timp, în perioada anilor 2020-2022 au expirat pe rând mandatele membrilor CSM, care puteau fi înlocuiți doar cu alți membri numiți în funcție de către AGJ, fapt care s-a demonstrat a fi imposibil.

Timp de aproape 4 ani în perioada anilor 2019-2022, guvernarea, prin intermediul deciziilor Comisiei pentru Situații Excepționale conduse de Prim-ministru, a interzis expres întrunirile judecătorilor în cadrul adunărilor generale ordinare anuale, sub pretextul restricțiilor pandemice. De fapt, astfel, guvernarea doar și-a prelungit artificial colaborarea cu membrii CSM.

CC s-a expus că un CSM care nu dispune de un mandat deplin nu este în drept să administreze procesele de carieră ale judecătorilor.²⁹ Astfel, judecătorii s-au pomenit în imposibilitatea de a avea un CSM funcțional care să se poată preocupa de curățarea sistemului: mandatul membrilor Consiliului expirase, să revoce sau să numească alți membri ai Consiliului li s-a interzis, totodată judecătorii erau ținuți responsabili public în toată acea perioadă pentru că justiția nu vrea să se curețe.

2.6 Mitul „Sistemul se opune reformelor”

Reforma justiției se percepe mai degrabă ca o reformă „împotriva justiției”, iar comportamentul precaut al magistraților ar putea fi firesc în atare circumstanțe, inclusiv din partea magistraților onești. Or, cei mai vocali judecători care iau o poziție critică nu sunt asociați cu fapte de corupție sau vizați în lumină negativă în cadrul anchetelor jurnalistice.

Justiția a fost de multe ori acuzată că se opune reformelor. Însă, atunci când judecătorii nu participă la procesele proprii reforme, fiind atrași doar membrii CSM, cărora judecătorii au încercat să le revoce mandatul și cărora mandatul oricum le-a expirat – acțiunile întreprinse în cadrul unei asemenea reforme nu pot fi credibile, percepute ca fiind chibzuite sau eficiente.

Deși în spațiul public judecătorii au împărtășit opinia că refor-

²⁷ <https://tv8.md/2024/08/13/foto-cine-sunt-judecatorii-anticoruptie-din-moldova-averi-interese-si-dosare-controversate-partea-i/263494>

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=805&l=ro>

ma justiției este necesară, precum este necesară și curățarea sistemului de magistrații corupți, încercările de implicare a lor au fost contestate sistematic în procesele de reformare.

2.7 Mituri noi: „Justiția nu trebuie să fie independentă”, „Standardele internaționale în domeniul justiției nu funcționează în Moldova”

Adoptarea Legii 26/2022 a marcat începutul ultimei reforme în domeniul justiției, bazate pe evaluarea extraordinară a membrilor CSM și CSP (pre-vetting) și a judecătorilor și procurorilor (vetting). Doi ani și jumătate mai târziu s-a încheiat primul ciclu al acestei reforme, care însă a acumulat multe nemulțumiri legate de viteza și eficiența ei.

În această perioadă, frustrările legate de ineficiența reformei justiției au culminat cu narrative noi, care promit să prefigureze reformele de mai departe în domeniul justiției.

Unul din aceste noi mituri apărute în toamna anului 2024, vehiculat de către unul dintre membrii CSM reformat după pre-vetting, din rândul societății civile, numit în CSM de către Parlament, este că justiția nu ar trebui să fie independentă, iar faptul ar trebui acceptat atât la CSM, cât și la alte entități. Anterior, în toamna anului 2023, acesta a mai făcut o afirmație publică inexplicabilă pentru statutul de membru CSM, și anume că statul Republica Moldova trebuie să-și asume încălcarea drepturilor omului în anumite circumstanțe, iar condamnarea autorităților statului de către CtEDO este normală.

STUDIUL DE CAZ 3. Membrul CSM, Ion Guzun: „Statul trebuie să-și asume încălcarea drepturilor omului. Trebuie să acceptăm că puterea judecătorească nu este independentă”

Unimedia.md, 11 septembrie 2024, „Trebuie să acceptăm că puterea judecătorească nu este independentă”. Declarația a fost făcută de membrul CSM, Ion Guzun, în cadrul emisiunii „Punctul pe azi”, de la TVR Moldova.³⁰

„Să fac o comparație, Elveția, fiind un stat neutru, deja discută în mod serios, pe partea militară, cum să aibă o cooperare mai bună cu NATO și alte autorități. De aceea, în cadrul CSM, în cadrul altor entități, trebuie să acceptăm că puterea judecătorească nu este independentă, trebuie să comunicăm, să avem o colaborare cu celelalte entități”, a declarat Ion Guzun.”

Rlive.md, 26 septembrie 2023, Rezoomat, membrul CSM, Ion Guzun, a afirmat că, atâta timp cât nu este afectat dreptul la viață, statul Republica Moldova trebuie să-și asume încălcarea drepturilor omului și că situația de condamnare a oricăror autorități ale statului de către CtEDO ar fi normală³¹

„Noi trebuie să ne asumăm, ca și țară, că noi, (...) orice entitate, la un moment dat, putem fi subiecți ai condamnărilor la CtEDO. Cel mai important este ca noi să ne asigurăm că noi nu încălcăm dreptul la viață, că noi îmbunătățim lucrurile pe parcurs, că noi schimbăm lucrurile sau, cel puțin, că toate hotărârile care s-au făcut (...) au garantat dreptul la apărare (...), chiar

dacă în final a fost una nefavorabilă. Din punctul meu de vedere o condamnare la CtEDO – ea este condamnabilă, pentru că ea arată că Republica Moldova nu și-a îndeplinit anumite angajamente, nu știu, spre exemplu a statului de drept, cu siguranță achitând niște bani din bugetul de stat, dar sunt niște chestiuni pe care statul trebuie să și le asume.”

Al doilea mit apărut în perioada electorală dintre tururile 1 și 2 ale scrutinului pentru alegerile prezidențiale a fost anunțat de către președintele Republicii Moldova, potrivit căruia „bunele practici internaționale de reformare a justiției nu au funcționat în Republica Moldova” urmând ca în perioada post-electorală să se recurgă la măsuri cu adevărat drastice, pentru care vor trebuie scoase „mănușile albe”.

STUDIUL DE CAZ 4. Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu: „Bunele practici internaționale în materie de reforma justiției s-au dovedit insuficiente și ineficiente pentru cazul Moldovei”

NewsMaker.md, 25 octombrie 2024, „Imediat după alegeri, parlamentul și guvernul trebuie să ia măsuri total diferite. Maia Sandu a numit „cea mai importantă lecție”³²

„Cea mai importantă lecție, dacă mă întrebați, este că nu poți să faci reforma justiției cu „mănuși albe”, așa cum spun cetățenii, i-am auzit că trebuia de acționat mult mai dur. Și asta vom face, asta trebuie să facă Parlamentul și Guvernul imediat după ce se încheie acest scrutin electoral. Bunele practici internaționale în materie de reforma justiției s-au dovedit insuficiente, ineficiente pentru cazul Moldovei, unde această corupție a pătruns prea adânc. Și acești oameni din sistem, după paravanul independenței justiției, iată au ajuns să trădeze țara, să pună în pericol viitorul acestei țări. Așa nu se mai poate. Deci imediat după aceste alegeri, Parlamentul și Guvernul trebuie să ia măsuri total diferite de ce s-a făcut până acum”, a comunicat Maia Sandu.

„Nu trebuie să încălcăm legea, asta nu este o cale, dar legea trebuie să fie făcută altfel și trebuie folosite metode extraordinare. Suntem într-o situație excepțională, cu riscuri la adresa securității statului, la adresa democrației noastre, când oameni care au mulți bani vin și cumpără decizia poporului suveran al Republicii Moldova. Deci suntem într-o situație excepțională. În campania electorală, instituțiile trebuie să-i sancționeze, să-i identifice pe toți cei care sunt implicați în aceste scheme, dar după ce se încheie această campanie Parlamentul și Guvernul trebuie și știu că vor veni cu măsuri excepționale peotriva situației în care suntem”, a conchis Maia Sandu.”

Concluziile capitolului II. „Miturile reformei justiției în Moldova”

- Reforma justiției din Moldova este adânc marcată de mituri care reflectă tensiunile dintre așteptările publicului și realități. Deși au existat eforturi semnificative de a „curăța” justiția, procesul a stagnat din cauza conflictelor interne dintre politicul moldovenesc și sistemul judiciar.
- Mitul conform căruia justiția s-ar opune reformelor

³⁰ <https://unimedia.info/ro/news/fc3283b5ae595bcf/video-membrul-csm-ion-guzun-trebuie-sa-acceptam-ca-puterea-judecatoreasca-nu-este-independenta.html>

³¹ https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=833538594907712&sw_fnr_id=650697843&fnr_t=2

³² <https://newsmaker.md/ro/imediat-dupa-alegeri-parlamentul-si-guvernul-trebuie-sa-ia-masuri-total-diferite-maia-sandu-a-numit-cea-mai-importanta-lectie/>

sau că judecătorii nu au pedepsit cazurile de corupție din „Laundromat” subestimează complexitatea procesului judiciar și nevoia de respectare a procedurilor legale.

- Ultimul CSM dinaintea reformei, decredibilizat și cu mandatul depășit, a funcționat acceptând intervențiile și protecția politică, eșuând o „auto-curățare” reală a sistemului.
- În ciuda criticilor, judecătorii nu au avut pârghiile necesare pentru a se reforma și auto-curăța singuri (altfel decât prin CSM), iar intervențiile politice au făcut ca aceste reforme să pară mai degrabă un atac asupra justiției decât o schimbare reală.
- Reforma justiției prin evaluări extraordinare a fost inspirată din abordarea „intrării politicului cu buldozerul în justiție”. Abordarea respectivă poate fi considerată un eșec, din moment ce membrii reformați ai CSM au anunțat că justiția nu mai trebuie să fie independentă, iar președintele țării – că abordările de până acum nu au fost suficient de dure, iar practicile și standardele internaționale în domeniul justiției nu funcționează în Republica Moldova.

Lecții de învățat

- Pentru o reformă de succes în domeniul justiției, este esențială o înțelegere cât mai clară și realistă a problemelor fundamentale cu care se confruntă justiția. Contextul politic și sloganele electorale pot anticipa reformele în domeniul justiției, dar ele nu sunt suficiente pentru elaborarea și implementarea lor cu succes. Reformele în justiție se pot baza doar pe o înțelegere veritabilă și amplă a problemelor pe care le abordează, pe probe, nu mituri.
- Pentru a fi credibile, procesele de reformă în domeniul justiției trebuie să aibă la bază principiile de transparență, independență și excludere a interferențelor politice.
- Dacă în loc de standarde internaționale în reformarea justiției sunt aplicate metode contrare acestor standarde, concluzia la final nu poate fi că bunele practici internaționale nu au funcționat în Moldova.
- Standardele și bunele practici internaționale se numesc astfel pentru că ele și-au demonstrat în repetate rânduri eficiența. Trebuie doar aplicate strict, consecvent, uniform și cu bună credință.

3

REGULILE DE JOC ÎN PRE-VETTING

Sumar. Capitolul analizează procesul de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova, stabilit prin Legea 26/2022, pretins inspirată de modelul din Albania. În 2021, ministerul justiției a publicat un concept pentru evaluarea integrității judecătorilor și procurorilor, care prevedea evaluarea acestora în legătură cu averile și comportamentul profesional. După mai multe revizuri, conceptul a fost transformat într-un proiect de lege ce se aplica doar candidaților la funcțiile de membru al CSM și CSP, reducând astfel amploarea inițială a procesului anunțat. Legea a fost adoptată în martie 2022 și a stabilit cadrul legal de evaluare a acestor candidați.

Comisia Pre-vetting, formată din membri desemnați de Parlament și parteneri internaționali, a evaluat candidații pe baza criteriilor de integritate etică și financiară. Criteriile includ verificarea averilor, a conflictelor de interese și a activităților profesionale anterioare. Totuși, în ciuda procedurii stabilite, procesul s-a desfășurat cu întârzieri, și a durat până la mijlocul lunii noiembrie 2024. Reglementarea procedurilor de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting a avut un impact considerabil asupra prelungirii procesului.

După alegerile parlamentare anticipate și revenirea masivă a partidului PAS la guvernare, în toamna anului 2021, Ministerul justiției a publicat proiectul unui Concept privind evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor puternic inspirat din exemplul Albaniei. Preluarea acestui model nu a însemnat însă și intenția de a modifica și Constituția, după cum s-a întâmplat în Albania.³³

Conceptul propunea ca nepromovarea evaluării integrității să conducă la eliberarea din funcție. Persoana urma să fie verificată cu privire la activele și cheltuielile sale raportate la veniturile legale disponibile și declarate, conflictele de interese, modul cum a instrumentat cauze concrete, inclusiv dacă a emis decizii vădit abuzive/ilegale. Se propunea desfășurarea evaluării extraordinare cu implicarea a trei organe: Misiunea Internațională de Monitorizare, Comisia de Evaluare (formată din 4 Colegii de Evaluare) și Colegiul Special de Apel. Misiunea Internațională de Monitorizare urma să aibă acces la resursele informaționale din țară pentru a putea alege membrii Comisiei de Evaluare și ai Colegiului Special de Apel.

Acel Concept nu a fost transpus într-un proiect de lege. În schimb, a fost elaborat un proiect de lege care a simplificat considerabil lucrurile. În primul rând, urmau să fie evaluați nu toți judecătorii și procurorii, ci doar candidații la funcțiile de membru al CSM și CSP, precum și la funcțiile de membri în organele lor specializate. Rolul experților internaționali nu mai era de a selecta membrii Comisiei de Evaluare și de a observa activitatea ei, ci de a evalua candidații de rând cu cetățenii

Republicii Moldova din cadrul Comisiei de Evaluare din care urmau să facă parte.

Consecința nepromovării era doar limitarea posibilității de a candida, fără repercusiuni asupra carierei judecătorului sau procurorului.

Proiectul elaborat a fost expertizat de către Comisia de la Veneția, gradul de transpunere a recomandărilor Comisiei de la Veneția fiind discutabil. A fost votată Legea 26 din 10.03.2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting).

3.1 Candidații

Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting stabilește că măsurile de evaluare extraordinară sunt aplicabile candidaților la următoarele **categorii de funcții**:

- a) membru al CSM;
- b) membru al Colegiului pentru selecția și cariera judecătorilor;
- c) membru al Colegiului de evaluare a performanțelor judecătorilor;
- d) membru al Colegiului disciplinar al judecătorilor;

³³ http://justice.gov.md/public/files/Concept_EEJP_15_11_2021_1.pdf

- e) membru al CSP;
- f) membru al Colegiului pentru selecția și cariera procurorilor;
- g) membru al Colegiului de evaluare a performanțelor procurorilor;
- h) membru al Colegiului de disciplină și etică din subordinea CSP.

CSM este constituit din 12 membri: 6 membri, care nu fac parte din rândul judecătorilor, numiți prin hotărârea Parlamentului, și 6 membri din rândul judecătorilor aleși prin vot secret de către AGJ, după cum urmează: 4 – din cadrul judecătorilor, 1 – din cadrul curților de apel și 1 – din cadrul CSJ.

Conform regulii generale, CSM anunță data desfășurării ședinței AGJ, la care urmează să fie aleși membrii acestuia, cu cel puțin 2 luni până la data ședinței, iar candidații urmează să-și depună dosarele cu cel puțin 30 de zile.³⁴

Contrar regulii generale, pentru candidații la funcția de membru al CSM înscriși la alegeri sau concurs până la 27 martie 2022, cărora li s-a aplicat Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, au fost stabilite termene speciale, mai scurte. Astfel, în termen de 7 zile de la emiterea de către Comisia Pre-vetting a deciziei de evaluare a ultimului candidat la funcția de membru în consiliul respectiv, înscriși la alegeri sau concurs până la 27 martie 2022, CSM și, respectiv, CSP vor convoca adunarea generală pentru alegerea membrilor consiliului respectiv și a colegiilor respective, care va fi organizată în cel mult 35 de zile de la data convocării.³⁵

După introducerea cerinței de promovare a pre-vettingului, pentru funcția de membru al CSM s-au înscris 39 de persoane, dintre care:

- 28 candidați judecători, dintre care 5 s-au retras după începutul evaluării, iar 23 au fost evaluați. Din cei 23 de judecători evaluați, 5 (22%) au promovat evaluarea (toți din rândul primei instanțe), iar 18 (78%) nu au promovat-o.
- 21 candidați non-judecători, dintre care 9 (43%) au promovat evaluarea, iar 12 (57%) nu au promovat-o.³⁶

CSP este constituit din 13 membri: 4 membri de drept (președintele CSM (inclusiv interimar), ministrul justiției (inclusiv interimar), Avocatul Poporului și Procurorul General), 5 membri aleși de către AGP din rândul procurorilor în funcție prin vot secret, direct și liber exprimat (unul din rândul procurorilor PG și patru din rândul procurorilor de la procuraturile teritoriale și de la cele specializate) și 4 membri, aleși prin concurs, din

partea societății civile (unul de către Președintele Republicii, unul de către Parlament, unul de către Guvern și unul de către Academia de Științe a Moldovei).

Candidații la funcția de membru al CSP depun dosarele de participare pe adresa CSP cu cel puțin 30 de zile până la data desfășurării ședinței AGP.³⁷

Pentru funcția de membru al CSP s-au înscris:

- 19 candidați din rândul procurorilor, dintre care 2 s-au retras înainte de începutul evaluării, iar 3 s-au retras după începutul evaluării. Din ceilalți 14 rămași, 7 (50%) au promovat evaluarea (5 din cadrul procuraturilor teritoriale și 2 din cadrul PG), iar alții 7 (50%) nu au promovat-o.
- 3 candidați non-procurori din partea societății civile, dintre care 1 s-a retras. Din cei 2 candidați evaluați din partea societății civile ambii (100%) au promovat evaluarea.³⁸

În afară de 49 de candidați pentru funcția de membru în CSM și 20 de candidați pentru funcția de membru în CSP, Comisia Pre-vetting urma să mai evalueze candidații la funcțiile de membri în cadrul colegiilor specializate de pe lângă acestea. Astfel, în afară de candidații pentru CSM și CSP, pentru colegiile specializate ale CSM în concurs s-au înscris 16 candidați, dintre care 5 persoane care nu se repetă cu persoanele din lista judecătorilor înscriși pentru CSM sau pentru mai multe colegii concomitent, iar pentru colegiile specializate ale CSP în concurs s-au înscris 48 de candidați.

Astfel, **Comisia Pre-vetting ar fi urmat să evalueze** în total 122 candidați, dintre care 65 procurori, 33 judecători și 24 reprezentanți ai societății civile.

La exact 2 ani de la adoptarea Legii 26/2022 pre-vetting, Comisia Pre-vetting a evaluat în prima etapă doar candidații pentru funcțiile de membri în CSM și CSP, în total – 69 persoane (56%), dar nu și celelalte 53 persoane (44%) care au candidat pentru colegiile specializate în CSM și CSP, în privința cărora Comisia încă nu demarase evaluarea. Numărul nu include candidații la funcția de membru în cadrul organelor specializate de pe lângă organele de autoadministrare a justiției. Pe pagina web a Comisiei Pre-vetting lipsesc orice date despre aceste categorii de candidați care urmează a fi evaluați de către Comisie, funcția respectivă fiind trecută pe responsabilitatea unei alte comisii de evaluare extraordinară. La mijlocul lunii noiembrie 2024 Comisia Pre-vetting și-a anunțat încheierea mandatului.

Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting nu reglementează niciun **drept pentru candidați** în timpul evaluării lor de că-

³⁴ Legea 947/1996 cu privire la CSM, art.3.

³⁵ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.15 alin.(7) lit. a) și b).

³⁶ <https://vetting.md/candidati/>

³⁷ Legea 3/2016 cu privire la Procuratură, art.69 alin.(2)-(4).

³⁸ <https://vetting.md/candidati/>

tre Comisia Pre-vetting, cu excepția audierii, în cadrul cărora candidații au următoarele drepturi:

- a) să participe la ședințele Comisiei de evaluare și să dea explicații verbale;
- b) să fie asistați de un avocat sau de un avocat stagiar pe parcursul procedurii de evaluare;
- c) să ia cunoștință de materialele evaluării, cu cel puțin 3 zile până la audiere;
- d) să prezinte, în formă scrisă, date și informații suplimentare pe care le consideră necesare în vederea înlăturării suspiciunilor privind integritatea lor;
- e) să conteste decizia Comisiei de evaluare.³⁹

3.2 Comisia Pre-vetting

Comisia Pre-vetting este compusă din 6 membri, conduși de un președinte ales din rândul membrilor,⁴⁰ desemnați după cum urmează:

- 3 membri cetățeni ai Republicii Moldova – în lipsa unui concurs, la propunerea fracțiunilor parlamentare, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției, aprobați cu votul a 3/5 din deputații aleși. La modul practic, acest lucru a însemnat 2 membri desemnați din partea majorității parlamentare și 1 membru – din partea opoziției. Nedesemnarea de către opoziție a unui membru în Comisie sau neîntrunirea cvorumului necesar de voturi pentru numire nu împiedică majoritatea parlamentară să își numească membrii, iar apoi Comisia să își desfășoare activitatea.⁴¹
- 3 membri – la propunerea partenerilor de dezvoltare, aprobați cu votul a 3/5 din deputații aleși. În acest sens, partenerii urmau să semneze o scrisoare comună prin care să propună Parlamentului 6 candidaturi eligibile, din care Comisia juridică, numiri și imunități urma să selecteze 3 candidaturi pe care să le propună plenului Parlamentului.⁴² Lista partenerilor de dezvoltare (organizațiile internaționale, misiunile diplomatice și reprezentanțele acestora din

Republica Moldova) activi în domeniul reformei justiției și combaterii corupției în ultimii 2 ani a fost aprobată prin dispoziție de Guvern.⁴³

Componența nominală a Comisiei Pre-vetting se confirmă prin Hotărâre de Parlament. Membrii Comisiei au fost numiți în funcție prin Hotărâri de Parlament din 04.04.2022.⁴⁴ Membrii Comisiei Pre-vetting din rândul cetățenilor Republicii Moldova au beneficiat lunar de o indemnizație echivalentă cu dublul salariului de bază al judecătorului CSJ cu vechimea în muncă în funcția de judecător de peste 16 ani,⁴⁵ adică de 61.450 lei (peste 3.000 euro).

Comisia Pre-vetting a fost înzestrată cu un secretariat – structură ad-hoc lipsită de personalitate juridică proprie, independentă de orice autoritate publică, înființată exclusiv în vederea asistării Comisiei Pre-vetting în exercitarea atribuțiilor sale. Funcționarea și stările de personal ale secretariatului au fost aprobate de Comisia Pre-vetting. Contractarea angajaților secretariatului s-a făcut de către partenerii de dezvoltare. Activitatea secretariatului este coordonată de șeful secretariatului. Ultimul, împreună cu angajații secretariatului sunt independenți în luarea deciziilor și se subordonează exclusiv Comisiei Pre-vetting și președintelui acesteia.⁴⁶ Finanțarea activității Comisiei Pre-vetting și a secretariatului acesteia se efectuează din contul și în limitele mijloacelor financiare aprobate în legea bugetară anuală, din alte surse neinterzise de lege.⁴⁷

Președintele Comisiei Pre-vetting și șeful secretariatului sunt în drept să solicite în mod imperativ autorităților și instituțiilor publice delegarea și detașarea temporară a persoanelor solicitate de comisie pentru a asista activitatea acesteia, inclusiv prin derogare de la legile care reglementează funcționarea și statutul angajaților acestor autorități și instituții publice.⁴⁸

Legea oferă Comisiei Pre-vetting independență funcțională și autonomie decizională față de orice persoane fizice sau juridice, indiferent de forma juridică de organizare a acestora, inclusiv față de fracțiunile politice și partenerii de dezvoltare care au participat la desemnarea membrilor acesteia. În activitatea sa, Comisia de evaluare se conduce de Constituția, legislația Republicii Moldova și a regulamentului propriu de organizare și funcționare, aprobat de către aceasta.⁴⁹

Calitatea de membru în Comisia de evaluare este incompa-

³⁹ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.12 alin.(4).

⁴⁰ *Ibidem*, art.3 alin.(2).

⁴¹ *Ibidem*, art.5 alin.(1)-(4).

⁴² *Ibidem*, art.5 alin.(1) și alin.(4).

⁴³ *Ibidem*, art.5 alin.(7), Dispoziția Guvernului 45-d din 21.03.2022 pentru aprobarea listei partenerilor de dezvoltare în domeniul reformei justiției și combaterii corupției.

⁴⁴ Hotărârea Parlamentului 88 din 04.04.2022 privind confirmarea componenței nominale a Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor.

⁴⁵ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.3 alin.(4).

⁴⁶ *Ibidem*, art.3 alin.(5).

⁴⁷ *Ibidem*, art.3 alin.(6).

⁴⁸ *Ibidem*, art.3 alin.(7).

⁴⁹ *Ibidem*, art.4 alin.(1).

tibilă cu orice funcție publică și încetează, între altele, în caz de: retragerea calității de membru pentru survenirea circumstanțelor de incompatibilitate, încălcarea intenționată a legii și a regulamentului de organizare și funcționare al Comisiei de evaluare, săvârșirea unei infracțiuni flagrante etc.⁵⁰

Comisia Pre-vetting evaluează candidații și adoptă decizii privind rezultatele evaluării integrității lor; colectează și verifică orice date relevante pentru evaluarea candidaților; are acces la orice sisteme informaționale care conțin date relevante pentru realizarea mandatului său, și anume pentru evaluarea integrității etice și a integrității financiare a candidaților, inclusiv prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect); audiază candidatul și alte persoane ce dețin informații relevante despre integritatea candidatului; solicită informații de la persoanele fizice și juridice de drept public sau privat; acumulează orice informații relevante pentru realizarea mandatului său.⁵¹

Membrii Comisiei Pre-vetting sunt obligați să asigure confidențialitatea și securitatea datelor cu caracter personal; să nu dezvăluie informația confidențială despre candidați și despre persoanele apropiate ale acestora; să se abțină de la orice activitate în caz de conflict de interese sau de la orice acțiuni incompatibile cu calitatea de membru al Comisiei; să se abțină de la fapte ce ar putea discredita Comisia sau ar putea provoca îndoieli privind obiectivitatea deciziilor acesteia.⁵²

3.3 Criterii de evaluare

Evaluarea integrității candidaților constă în verificarea integrității etice și a integrității lor financiare. S-a considerat că un candidat corespunde **criteriului de integritate etică** dacă:

- nu a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor, a procurorilor sau a altor profesii, nu a admis, în activitatea sa, acțiuni sau inacțiuni reprobabile, care ar fi inexplicabile din punctul de vedere al unui profesionist în domeniul dreptului și al unui observator imparțial;
- în privința acestuia nu există suspiciuni rezonabile privind comiterea actelor de corupție, actelor conexe actelor de corupție sau faptelor coruptibile în sensul Legii integrității 82/2017;
- nu a încălcat regimul juridic al declarării averii și intereselor personale, al conflictelor de interese, al incompatibilităților, al restricțiilor și/sau al limitărilor.

În cazul lipsei unor reguli de etică și conduită aprobate pentru domeniul în care activează sau a activat candidatul, se verifică dacă comportamentul din trecut al candidatului provoacă sau

nu suspiciuni rezonabile referitoare la corespunderea acestuia cu standardele etice și de conduită stabilite pentru judecători și procurori.

S-a considerat că un candidat corespunde **criteriului de integritate financiară** dacă:

- averea candidatului a fost declarată în modul stabilit de legislație;
- Comisia Pre-vetting constată că averea dobândită de către candidat în ultimii 15 ani corespunde veniturilor declarate.

Pentru evaluarea integrității financiare a candidatului, Comisia Pre-vetting verifică:

- respectarea regimului fiscal de achitare a impozitelor la folosirea mijloacelor și veniturilor rezultate din proprietatea deținută, a veniturilor impozabile, achitarea drepturilor de import și export;
- respectarea regimului juridic al declarării averii și intereselor personale;
- modul de dobândire a bunurilor aflate în proprietatea sau posesia candidatului ori a persoanelor apropiate, precum și cheltuielile legate de întreținerea acestor bunuri;
- sursele de venit ale candidatului și, după caz, ale persoanelor sale apropiate;
- dacă există sau nu contracte de împrumut, credit, leasing, asigurare sau alte contracte care pot asigura beneficii de ordin financiar, în care candidatul, persoana apropiată sau persoana juridică în care aceștia au calitatea de beneficiari efectivi este parte contractantă;
- dacă există sau nu donații în care candidatul/ persoanele sale apropiate are statut de donatar sau de donator etc.

În aprecierea acestor criterii și în luarea unor decizii cu privire la acestea, Comisia Pre-vetting nu depinde de constatările altor organe cu competențe în domeniul respectiv.⁵³

În urma desfășurării procedurii de evaluare, Comisia Pre-vetting emite o decizie motivată privind constatarea promovării sau nepromovării evaluării. Retragerea din concurs a unui candidat după transmiterea către Comisia Pre-vetting a listelor cu candidați de către instituțiile responsabile de organizarea alegerilor sau, după caz, a concursului, indiferent de motivul invocat de candidat, se echivalează cu nepromovarea evaluării de către candidatul respectiv.

⁵⁰ *Ibidem*, art.4 alin.(9)-(11).

⁵¹ *Ibidem*, art.6.

⁵² *Ibidem*, art.7.

⁵³ *Ibidem*, art.8.

Decizia Comisiei Pre-vetting trebuie să cuprindă faptele relevante, motivele și concluzia comisiei cu privire la promovarea sau nepromovarea evaluării. Decizia se adoptă cu votul majorității membrilor care participă la luarea acesteia, iar membrii Comisiei nu au dreptul să se abțină de la vot. În cazul parității de voturi, Comisia Pre-vetting va examina repetat informația despre candidatul respectiv și o va supune votului în ziua următoare. În cazul în care se constată repetat paritatea de voturi, se consideră că candidatul nu a promovat evaluarea.

Se consideră că un candidat nu întrunește criteriile de integritate dacă s-a constatat existența unor dubii serioase privind conformitatea candidatului cu cerințele integrității etice și financiare, care nu au fost înlăturate de către persoana evaluată.

Decizia de nepromovare a evaluării constituie temei juridic pentru neadmiterea candidatului la alegeri sau concurs. Decizia se expediază organelor competente pentru examinarea încălcărilor depistate, însă constatările din decizie nu au o valoare probantă pentru alte proceduri sau procese.

Decizia Comisiei Pre-vetting se expediază candidatului la adresa de e-mail a acestuia și instituției responsabile de organizarea alegerilor sau, după caz, a concursului. În cazul în care candidatul, în termen de 48 de ore de la momentul expedierii deciziei, nu notifică Comisia Pre-vetting despre refuzul său privind publicarea, decizia cu referire la evaluarea sa se publică pe pagina web a instituției responsabile de organizarea alegerilor sau, după caz, a concursului în formă depersonalizată, cu excepția numelui și prenumelui candidatului, care rămân publice.⁵⁴

3.4 Proceduri de contestare

Decizia Comisiei Pre-vetting de nepromovare a evaluării poate fi contestată de către candidat în termen de 5 zile de la recepționarea deciziei motivate. Decizia defavorabilă a Comisiei Pre-vetting se contestă la CSJ și urmează să se examineze în termen de 10 zile. La modul practic, examinarea contestațiilor a durat în jur de 6-7 luni, în 2 cazuri – 1 lună, într-un caz – 12 luni. În acest interval de timp a fost respinsă 1 contestație și acceptate 22 de contestații ale candidaților.

Contestarea deciziei Comisiei Pre-vetting se judecă în conformitate cu procedura prevăzută în Codul administrativ, cu excepțiile stabilite prin lege, și nu are efect suspensiv asupra deciziilor Comisiei de evaluare, alegerilor sau concursului la care participă candidatul respectiv.

La examinarea contestării deciziei Comisiei Pre-vetting, CSJ poate adopta una dintre următoarele decizii: respingerea contestației sau admiterea contestației și dispunerea reluării

procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia Pre-vetting. În cazul reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia Pre-vetting, se aplică regulile descrise mai sus ale procedurii de evaluare a integrității candidatului.⁵⁵

Din momentul reluării procedurii de evaluare, pe parcursul unui interval de 8 luni, Comisia Pre-vetting a evaluat repetat 7 candidați. Cel mai scurt interval pentru reevaluare a durat 4 luni. Totodată, termenele fixate pentru convocarea AGJ și AGP nu au fost adaptate pentru a permite tuturor candidaților, contestațiile cărora au fost admise, să fie aleși pentru funcțiile pentru care au candidat.

Exact înainte de a adopta primele decizii ale Comisiei Pre-vetting, Parlamentul Republicii Moldova a îngustat temeiul de admitere a contestațiilor și dispunerea reevaluării candidaților pentru a omite posibilitatea anulării deciziilor Comisiei pe motive de încălcare a procedurii doar la situațiile în care CSJ urma să constate că, în cadrul procedurii de evaluare, Comisia Pre-vetting a admis unele erori procedurale grave, care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare, și că există circumstanțe care puteau duce la promovarea evaluării de către candidat.⁵⁶

Concluziile capitolului III. „Regulile de joc în Pre-Vetting”

- În ciuda intențiilor de reformare conform modelului inspirat din Albania, procesul a fost implementat în lipsa modificărilor constituționale și nu a atins amploarea inițial anunțată (în prima etapă fiind vorba doar despre organele de autoadministrare ale justiției și procuraturii).
- Complexitatea și dezechilibrele procedurii de pre-vetting, instituită pentru evaluarea integrității judecătorilor și procurorilor în Republica Moldova, de rând cu restricționarea drepturilor candidaților, au prefigurat un proces disfuncțional, care a depășit limitele temporale fixate în acest sens.
- Impunerea limitărilor temporale nerealiste prin Legea 26/2022, atât pentru Comisia Pre-vetting, cât și pentru completul special al CSJ, nu a asigurat o finalizare rapidă a evaluărilor. Chiar și după aproape 3 ani de mandat, evaluarea în privința a circa 40% dintre candidații care urmau a fi evaluați de către Comisia Pre-vetting a fost dată în competența altor comisii de vetting.
- Legea 26/2022 nu a ținut cont de posibilitatea admiterii contestațiilor candidaților la CSJ, căci timp suplimentar pentru evaluările repetate ale Comisiei Pre-vetting nu a fost prevăzut, iar AGJ și AGP nu li s-a dat timp să cunoască rezultatele contestațiilor înainte de a forma CSM și CSP.

⁵⁴ *Ibidem*, art.13.

⁵⁵ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.14.

⁵⁶ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.14 alin.(8) lit.b), în redacția Legii 354 din 22.12.2022.

- Parlamentul a operat principalele intervenții legislative în procesul de pre-vetting în perioada examinării contestațiilor depuse de către candidați împotriva soluțiilor Comisei Pre-Vetting. Modificările au fost îndreptate exclusiv spre a reduce șansele admiterii contestațiilor candidaților de către CSJ. Astfel, Parlamentul nu a acționat ca autoritate care setează reguli după care s-au examinat contestațiile, ci ca un participant în procesul de judecată, care a intervenit în litigiile aflate pe rol de partea Comisiei.

Lecții de învățat

- Transformările în justiție sunt procese complexe și de durată, care trebuie gândite minuțios, care nu pot fi grăbite prin fixarea termenelor și impunerea sarcinilor nerealiste pentru desfășurarea evaluării judecătorilor și procurorilor sau de examinare a contestațiilor acestora.
- Reducerea garanțiilor judecătorilor și procurorilor în procedurile de evaluare extraordinară sub nivelul garantat la nivel constituțional, în lipsa modificărilor aduse Constituției Republicii Moldova, încetinește procesele de reformă, căci sfidează practica aplicării Constituției Republicii Moldova.
- Implicarea Parlamentului în procesele de reformare a justiției trebuie să rămână imparțială și impersonală pentru a nu afecta credibilitatea lor. Intervențiile legislative în cadrul reformelor din justiție nu trebuie să transforme organul legislativ într-un „frate mai mare” al Comisiei Pre-vetting, care să-i ofere garanții de infailibilitate.

4

LIPSA DE FAIR-PLAY

Sumar. Capitolul examinează multiplele nereguli și inechități din cadrul mecanismului de pre-vetting pentru candidații la funcțiile de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova, stabilit prin Legea 26/2022. Deși acest proces trebuia să asigure evaluarea corectă a integrității candidaților, numeroase practici instituite de Comisia Pre-vetting au încălcat drepturi fundamentale, inclusiv dreptul la apărare și prezumția nevinovăției. Una dintre principalele probleme este punerea pe seama candidatului a răspunderii pentru integritatea nu doar a sa, ci și a persoanelor „apropiate” de acesta, inclusiv rude extinse, fără a oferi un cadru legal adecvat pentru obținerea informațiilor financiare sau patrimoniale de la / despre acestea. De asemenea, termenele nerealistice impuse pentru colectarea și furnizarea informațiilor, împreună cu dificultățile de acces la dovezi, au condus la abuzuri și au limitat capacitatea candidaților de a-și apăra integritatea și reputația.

Comisia Pre-vetting a impus cerințe retroactive și a atribuit obligații inexistente, precum păstrarea documentelor financiare pentru perioade îndelungate. În plus, prin proceduri discriminatorii și neclare, candidații nu au avut posibilitatea reală de a contesta deciziile, iar instanțele au fost de multe ori incapabile să influențeze în mod eficient procesul, ceea ce a dus la o discrepanță între deciziile CSJ și ale Comisiei. În cele din urmă, autoritatea Comisiei de a interpreta și aplica propriul regulament în loc de legea națională și Constituție a agravat și mai mult lipsa de transparență și corectitudine.

Mecanismul de pre-vetting a candidaților la funcțiile de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor a fost instituit fără a modifica prevederile Constituției, ceea ce a dus la sfidarea unui șir de garanții legislative și constituționale.

Mai mult decât atât, Comisia Pre-vetting a stabilit în continuare practici neprevăzute de legislație. Astfel, procesul de pre-vetting a devenit un angrenaj de elemente care a lipsit evaluarea de fair-play.

4.1 Răspunderea candidaților pentru situația și acțiunile persoanelor considerate „apropiate”

În cadrul evaluării, candidații urmau să ofere răspunsuri detaliate referitoare la propria persoană dar și a persoanelor apropiate acestora,⁵⁷ pentru o perioadă de 15 ani, indiferent de evoluția relațiilor dintre ei și existența unei comunicări la momentul evaluării. Cercul persoanelor pentru care candidații urmau să ofere informații includeau persoane considerate prin lege ca „fiind apropiate”.

Noțiunea de „persoană apropiată” este definită în legislația declarării averilor și intereselor personale și include soții, concubinii, persoanele aflate la întreținere, rudele de sânge până la gradul IV (copii, părinți, frați, surori, bunici, nepoți, unchi, mătuși) și rudele prin afinitate până la gradul II (cumnații, socrii, ginerii și nurorile).⁵⁸ Această noțiune a „persoanelor apropiate” nu este aplicată la declararea averilor, ci a conflictelor de interese. Astfel, pentru candidații supuși la pre-vetting care erau obligați să depună anterior declarații de avere și interese era cu neputință să regăsească în propriile declarații anuale din ultimii 15 ani informații financiare și patrimoniale ale „persoanelor apropiate”. În declarațiile de averi se reflectă doar situația „membrilor de familie”.

Noțiunea de „membru de familie” este o noțiune mult mai îngustă, care acoperă doar soții, concubinii, copiii minori și persoanele aflate la întreținere.⁵⁹ Prin urmare, candidații supuși evaluării de pre-vetting care au venit din sectorul public și care și-au declarat averile și interesele, puteau, în cel mai bun caz, să găsească rapid în propriile declarații depuse în trecut doar informații despre acele persoane apropiate care erau „membri de familie”.

⁵⁷ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.2 alin.(2).

⁵⁸ Art.2 din Legea 133/2016 „privind declararea averii și intereselor personale” definește noțiunea de „persoană apropiată – soțul/soția, copilul, concubinul/concubina subiectului declarării, persoana aflată la întreținerea subiectului declarării, de asemenea persoana înrudită prin sânge sau prin adopție cu subiectului declarării (părinte, frate/soră, bunic/bunică, nepot/nepoată, unchi/mătușă) și persoana înrudită prin afinitate cu subiectul declarării (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră)”

⁵⁹ Art.2 din Legea 133/2016 „privind declararea averii și intereselor personale” definește noțiunea de „membru de familie – soțul/soția, copilul minor, inclusiv cel adoptiv sau persoana aflată la întreținere a subiectului declarării”

Imposibilitatea de a obține informațiile detaliate despre situația unui cerc extins de persoane considerate prin lege ca fiind „apropiate” a fost reținută de regulă de către Comisie ca un dubiu de integritate al candidatului evaluat.

Comisia a atribuit candidaților toate presupusele „păcate” ale soților, concubinilor, părinților, copiilor, unchilor, mătușilor, nepoților, cumnaților, socrilor, ginerilor și nurorilor etc.

Pentru comparație, în Albania, legea care reglementează procedurile de vetting prevede conceptul de „imposibilitate obiectivă” a candidatului de a furniza anumite probe sau materiale care, în mod normal, ar fi necesar să le ofere în cadrul evaluării sale. Art.32 din Legea Vetting din Albania prevede: „Dacă persoana supusă evaluării se confruntă cu imposibilitatea obiectivă (është në pamundësi objektive) de a furniza înscrisuri justificative a apariției bunurilor, persoana va face o declarație pe propria răspundere în fața organului de evaluare că respectivul document justificativ lipsește, este pierdut sau nu poate fi reprodus sau obținut în nici un alt mod. Organul de evaluare va decide dacă motivul lipsei documentului justificativ este întemeiat.

În hotărârea CtEDO pe cauza Xhoxhaj vs Albania din 9 februarie 2021, Curtea s-a referit la acest aspect (paragraful 351): „De asemenea, Curtea observă că secțiunea 32(2) din Legea Vetting prevede în calitate de circumstanță atenuantă faptul că persoana supusă evaluării se confruntă cu imposibilitatea obiectivă de a prezenta documente justificative (vezi paragraful 136 de mai sus). În cazul reclamantei, organele de evaluare au susținut că reclamanta nu a prezentat nici un document justificativ care să confirme existența imposibilității sale obiective de a demonstra legitimitatea venitului partenerului ei în perioada dintre anii 1992 și 2000 (vezi paragrafele 28 și 69 de mai sus).”

4.2 Inaccesibilitatea probelor și termene nerezonabile de aducere a lor

Întrucât termenele de oferire a răspunsurilor la întrebările Comisiei nu au fost expres reglementate de lege, Comisia Pre-vetting a instituit termene derizorii, în mediu de 3 zile lucrătoare, în care candidații urmau să ofere informații financiare, patrimoniale și de altă natură despre situația proprie și a persoanelor apropiate cu o vechime de 15 ani.

Spre exemplu, în hotărârea sa de pe cauza Xhoxhaj vs Albania, CtEDO a considerat că, din punct de vedere al echității procedurilor, este necesar de asigurat timp și facilități pentru pregătirea unei apărări adecvate (art.6 (1) CEDO latura civilă).

Legislația din domeniul accesului la informații prevede că cererile privind accesul la informații se satisfac în termen de 15-20 zile lucrătoare (echivalent cu 21-23 de zile calendaristice) din momentul înregistrării cererii.⁶⁰ Furnizorii de informații

pot prezenta informații personale doar persoanelor la care aceste informații se referă, căci informațiile cu privire la alte persoane sunt date cu caracter personal ale acelor persoane și constituie informații cu accesibilitate limitată.⁶¹

Prin urmare, în condițiile legislației Republicii Moldova, candidații evaluați în pre-vetting puteau solicita doar informații care se referă la propria persoană, având nevoie pentru aceasta de cel puțin trei săptămâni – o lună doar pentru a obține informația.

Cât privește obținerea informațiilor financiare și patrimoniale despre alte persoane, Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting nu a reglementat niciun mecanism de facilitare a accesului candidaților la informațiile solicitate de Comisie, care nu se află la dispoziția lor și pe care trebuie să le solicite altor persoane sau de la deținătorii de informații despre aceste persoane. Or, candidații puteau fi în relații ostile, distante, divorț etc. cu persoanele considerate ca fiindu-le „apropiate” prin efectul legii în ultimii 15 ani. Mai mult decât atât, din explicațiile candidaților ce au putut fi urmărite în timpul audierilor publice, s-au desprins situații în care persoanele considerate „apropiate” se aflau peste hotare, erau în stare gravă, aveau starea de sănătate fizică sau mentală precară sau erau decedate la momentul evaluării. Informația și documentele despre bunurile înstrăinate către alte persoane care au aparținut anterior candidatului sau persoanelor considerate „apropiate” acestuia în ultimii 15 ani – la fel nu puteau fi interpellate de la organele de stat sau de la aceste persoane fără o cooperare din partea lor. Spre exemplu, copia contractului de vânzare-cumpărare a unui imobil sau automobil pe care candidatul nu le-a păstrat, nu mai poate fi solicitat de la Agenția Servicii Publice (ASP), pentru că bunul are în prezent un alt proprietar. În cazul automobilelor, ASP în general păstrează contractele doar timp de 5 ani. Cu atât mai mult, candidatul nu poate obține informații despre bunurile înstrăinate în ultimii 15 ani de către oricare din persoanele considerate „apropiate” candidatului fără cooperarea lor, cooperare care poate să nu existe din motive nelegate cumva de lipsa de integritate a candidatului evaluat, cum ar fi: ostilitate, lipsă a comunicării, aflare peste hotare, etate, amnezie, boală sau chiar deces (imposibilitate obiectivă).

4.3 Punerea exclusivă a sarcinii probei pe seama candidatului

Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting nu a tratat integritatea candidatului ca pe o caracteristică personală a acestuia, ci ca pe o trăsătură a sa și a persoanelor considerate ca fiindu-i „apropiate” timp de 15 ani. Totodată, legea a pus sarcina probei de înlăturare a dubiilor Comisiei referitoare la integritatea etică și financiară pe seama candidatului: „se consideră că un candidat nu întrunește criteriile de integritate dacă s-a constatat existența unor dubii serioase privind conformitatea candidatului cu cerințele integrității etice și financiare, care nu au fost înlături-

⁶⁰ Art.16 alin.(1) și (2) din Legea 982/2000 privind accesul la informație (în vigoare până la 08.01.2024).

⁶¹ Art.7 alin.(2) lit. c) și art.8 din Legea 982 din 11.05.2000 „privind accesul la informație”, în vigoare până la 08.01.2024.

rate de către persoana evaluată,⁶² iar cerințele de integritate financiară includ și situația din ultimii 15 ani a membrilor familiei extinse ale candidatului.⁶³

Pe de altă parte, Comisia Pre-vetting a fost împuternicită prin lege cu acces direct la bazele de date informaționale necesare realizării mandatului său, precum și să acumuleze informații de la oricare autoritate publică, persoane fizice și juridice care dețin informațiile despre candidați și persoanele considerate prin lege ca fiindu-le „apropiate”, în termen restrâns (de 10 zile calendaristice), cu posibilitatea de sancționare pentru ne reprezentarea informației solicitate sau încălcarea termenului de prezentare. Spre deosebire de Comisie, candidatul nu este în drept nici să solicite informații despre alte persoane considerate prin lege ca fiindu-i „apropiate” în ultimii 15 ani de la oricine ar fi, nici să obțină informații despre propria persoană în termenele obișnuite impuse de Comisie. În timpul evaluării și până la audieri, candidatul nu are dreptul de acces la materialele evaluării integrității sale,⁶⁴ însă are sarcina de a-și proba integritatea, precum și integritatea persoanelor, informațiile cărora îi sunt în totalitate inaccesibile fără cooperarea lor. Deși materialele evaluării sale acumulate de Comisie ar putea conține informațiile pe care nu le-a putut obține de unul singur, acesta este ținut totuși să explice ceea ce nu are acces și de multe ori nu poate nici înțelege. Astfel, candidatul ajunge în situația în care trebuie să aleagă între: 1) a nu înlătura dubiile formulate de Comisie pentru că nu are acces la informația necesară atunci când dubiile îi sunt înaintate (până la audieri), sau 2) să inventeze o explicație pentru a înlătura cumva aceste dubii, riscând ca ulterior să afle că în materialele evaluării sale există informații acumulate de Comisie cu ajutorul cărora el ar fi putut înlătura aceste dubii cu ușurință, printr-o explicație mai relevantă.

În acest sens, CtEDO menționează foarte explicit în hotărârea sa de pe cauza *Xhoxhaj vs Albania*, CtEDO: „352. *Curtea reiterează în continuare că, pentru scopurile laturii „civile” a Articolului 6 § 1 din Convenție, nu este per se arbitrară punerea sarcinii probei în seama reclamantei în cadrul procedurii de vetting, după ce Comisia Independentă de Calificări a transmis constatările sale preliminare ce rezultă din încheierea investigației și a oferit acces la probele acumulate în dosar (a se vedea cauza *Gogitidze și Others vs Georgia*, nr. 36862/05, § 122, 12 mai 2015, în contextul procedurilor de confiscare in rem, și, mutatis mutandis, *Grayson și Barnham vs Regatul Unit*, nos. 19955/05 și 15085/06, §§ 37-49, 23 septembrie 2008, în contextul ordinului de confiscare în cazurile de trafic de droguri).”*

Punerea sarcinii probei pe candidat pentru înlăturarea dubiilor referitoare la integritatea sa și a altor persoane, în combinație cu imposibilitatea de a interpela datele necesare și interdicția

de a avea acces la materialele evaluării acumulate de Comisie înainte de a oferi explicații scrise au pus candidații în situația în care aceștia nu putea aduce explicații sau erau nevoiți să le „inventeze”. Aceste constrângeri excesive impuse de Comisie par să creeze uneori aparența că unii candidați ar minți sau că ei cel puțin s-ar contrazice, de o manieră absolut inutilă pentru stabilirea integrității lor.

Comisia, de mai multe ori în timpul audierilor, a subliniat contradicții de acest fel dintre informațiile pe care le-a acumulat și le-a tănuțit de candidat și explicațiile pe care candidatul a încercat să le aducă sau pe care nu a fost în stare să le aducă, constatând că acesta nu a înlăturat dubiile serioase ale Comisiei cu privire la integritatea sa. Mai mult decât atât, potrivit informațiilor acumulate în urma chestionării candidaților, înainte de audierea lor de către Comisia Pre-vetting, contrar dreptului expres reglementat de lege de a avea acces la materialele evaluării lor,⁶⁵ Comisia a oferit acces selectiv la aceste materiale, limitându-se doar la cele pe care le-a considerat „relevante”. Unii candidați au reușit să obțină acces la mai multe materiale ale evaluării lor doar în timpul examinării contestațiilor la CSJ. Niciun candidat care a participat la chestionare nu a reușit să obțină acces deplin la materialele evaluării sale.

4.4 Anularea puterii lucrului decis/judecat, prezumția vinovăției și dublarea răspunderii pentru aceeași faptă

Constituția Republicii Moldova reglementează caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărâri judecătorești definitive, al executării sentințelor și a altor hotărâri judecătorești definitive.⁶⁶ Codul administrativ și codurile de procedură instituie obligativitatea respectării puterii lucrului decis și puterea lucrului judecat. Totodată, prezumția nevinovăției este un drept fundamental consacrat de Constituție care nu admite nicio derogare, în condițiile în care este interzisă chiar și adoptarea legilor care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului.⁶⁷

Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting a prevăzut că în aprecierea întrunirii cerințelor criteriilor de integritate, Comisia Pre-vetting nu depinde de constatările altor organe cu competențe în domeniul respectiv.⁶⁸ În pofida principiului puterii lucrului decis de către o autoritate competentă, Comisia Pre-vetting relua orice situație verificată anterior de alte autorități publice și constata, de regulă, contrariul celor indicate în actele acelor autorități, deoarece Comisia nu este obligată să acumuleze probe despre nevinovăția persoanei evaluate. Comisia ajungea ușor de multe ori la concluzia că persoana nu a reușit de sine stătător să înlătore dubiile referitoare la integritatea

⁶² Art.13 alin.(5) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

⁶³ *Ibidem*, art.8 alin.(5) lit.c)-f).

⁶⁴ *Ibidem*, art.12 alin.(4) lit.c).

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Art.120 din Constituția Republicii Moldova.

⁶⁷ *Ibidem*, art.54 alin.(1) și alin.(3) în coroborare cu art.21.

⁶⁸ Art.8 (6) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

sa, căci constatările autorităților despre nevinovăția ei erau tratate ca neobligatorii pentru Comisie. Astfel, se ajungea la absurdul în care persoana evaluată urma să demonstreze pe orice altă cale decât cea prin care demonstrase deja organului competent că este nevinovată, căci acele probe, având deja aprecierea autorității respective, nu erau considerate ca fiind obligatorii. În acest fel, aproape toți candidații în privința cărora au existat asemenea acte au fost supuși examinării repetate și atragerii repetate la răspundere pentru aceeași faptă.

Spre exemplu, decizia colegiului disciplinar de nesanționare pe motiv că fapta nu reprezintă o abatere disciplinară; constatarea Autorității Naționale de Integritate (ANI) privind inexistența unui conflict de interese, stării de incompatibilitate, declarării necorespunzătoare a averilor și intereselor personale sau lipsa unei averi inexplicabile; ordonanța procurorului de neîncepere a urmăririi penale sau de încetare/clasare a unui proces sau urmăririi penale; hotărârea instanței de judecată de anulare a unui act al ANI etc – asemenea soluții au fost de fapt privilegii pentru Comisia Pre-*vetting* de a pune candidatul să-și probeze repetat nevinovăția.

Discrepanța dintre prezumția nevinovăției cu care operează autoritățile publice și prezumția de vinovăție de care a uzat Comisia Pre-*vetting* a generat o marjă discreționară excesivă pentru Comisie de a ține sau nu cont de soluțiile favorabile ale autorităților, având posibilitatea să favorizeze sau să agraveze situația candidaților. Această marjă discreționară a permis Comisiei să nu țină seama de multe ori de existența unor acte favorabile candidaților, iar cel puțin într-un caz a dus la apariția unei situații diametral opuse. În cazul candidatului Iulian Muntean, propus de Parlament, Comisia Pre-*vetting*, din motive neclare și pe care nu le-a explicat opiniei publice, nu a urmat propria metodologie de verificare a candidaților, deși era obligată prin lege să verifice existența suspiciunilor rezonabile privind comiterea actelor de corupție de către candidați. Ulterior, s-a dovedit că Iulian Muntean avea statut de învinuit în cadrul unui dosar penal de corupție.

STUDIU DE CAZ 5. Comisia Pre-*vetting* deviază de la metodologia de verificare a informațiilor despre candidați

Articolul „În cazul unora - da, în cazul lui Iulian Muntean - ba // PA: Comisia Pre-*vetting* nu a solicitat informații” de anticoruptie.md, 21 septembrie 2023⁶⁹

PA a venit joi, 21 septembrie, cu precizări în legătură cu rolul instituției în procedura de „pre-*vetting*”. În răspunsul oferit public, PA menționează că a expediat Comisiei Pre-*vetting* informația disponibilă în cazul candidaților supuși evaluării, dacă a fost făcută o solicitare în acest sens. În cazul candidatului la funcția de membru al CSM, Iulian Muntean, nu a fost transmisă o interpelare în acest sens. [...]

„Conform prevederilor legale, [...] furnizarea din oficiu de către PA, a unei astfel de informații [...], vine în contradicție cu principiul prezumției de nevinovăție”, a menționat procuratura specializată. În schimb, menționează sursa, Comisia Pre-*vetting* poate solicita informații relevante pentru realizarea mandatului său. Comisia ar fi solicitat de la PA informații despre anumiți candidați, însă nu a făcut același lucru și în cazul lui Iulian

Muntean.

„Până în prezent, PA a primit de la Comisia de Pre-*vetting* multiple solicitări în privința mai multor candidați la CSP și CSM supuse evaluării de către Comisie. Pentru a asigura furnizarea unui răspuns deplin, angajații PA verificau atât bazele de date, cât și solicitau această informație de la fiecare procuror separat. La toate solicitările Comisiei de Pre-*vetting*, PA a expediat Comisiei informația disponibilă în cazul fiecărui candidat supus evaluării. PA nu a fost interpelată de către Comisia de Pre-*vetting*, pentru a oferi informații referitoare la candidatul Iulian Muntean, așa cum a procedat în cazul altor candidați”, a precizat PA.”

4.5 Impunerea retroactivă a unor obligații inexistente

O altă consecință a interpretării de către Comisia Pre-*vetting* a obligației candidatului de a înlătura dubiile în privința integrității sale a fost solicitarea prezentării înscrisurilor care confirmă veniturile, cheltuielile și proprietățile candidaților și ale persoanelor considerate prin lege ca fiindu-le „apropiate” din ultimii 15 ani și mai mult, chiar dacă nu existau obligații legale de a încheia anumite tranzacții translativ de proprietate în formă scrisă sau de a păstra o copie a unor asemenea acte pentru toate aceste persoane.

Nu este clar de ce Comisia a acumulat informații financiare despre persoanele considerate „apropiate” candidaților atunci când orice legătură dintre activitatea desfășurată de candidat și situația financiară a respectivelor persoane era exclusă.

Spre exemplu, Comisia a formulat dubii serioase privind conformitatea unor candidați cu cerințele integrității etice și financiare, solicitând acestora să le înlătore prin probe, chiar dacă respectivii candidați la data la care se referă dubiile Comisiei erau copii. Rezulta că dubiile puteau fi înlăturate prin înscrisuri despre care se presupune implicit că urmau să fie păstrate de un minor.

STUDIU DE CAZ 6. Comisia Pre-*vetting* atribuie obligații inexistente candidaților în perioada copilăriei lor

Întrebarea (depersonalizată) a Comisiei Pre-*vetting* către unul din candidații evaluați:

Potrivit e-Cadastru, părinții dumneavoastră X. și Y.Z. dețin un teren cu destinație agricolă de ... ha, care a fost achiziționat în perioada 2000-2022. Potrivit informațiilor de care dispune Comisia, în perioada 2007-2021, tatăl dumneavoastră X.Z. a avut un venit impozabil total de ... MDL, iar mama dumneavoastră Y.Z. a avut un venit total impozabil de ... MDL [...].

a. Vă rugăm să explicați sursa mijloacelor financiare pe care părinții au folosit-o pentru a cumpăra ... ha de teren.

b. Vă rugăm să furnizați documente confirmative referitoare la sursa mijloacelor financiare.

Răspunsul candidatului (extras):

a. Conform prevederilor art.8 alin.(4) lit. b) din Legea 26/2022 Comisia de evaluare urmează să constate dacă averea dobândită de către candidat în ultimii 15 ani corespunde veniturilor declarate. În întrebarea adresată, Comisia se referă la bunuri achiziționate de părinții mei începând cu

69 <https://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/in-cazul-unora-da-in-cazul-lui-iulian-muntean-ba-procuratura-anticoruptie-comisia-pre-vetting-nu-a-solicitat-informatii>

22 de ani în urmă, când eu aveam vârsta de doar 12 ani. Or, eu am devenit judecător doar peste 17 ani, în anul 2017, la vârsta de 29 de ani. Deși Comisia nu este în drept să acumuleze informații despre veniturile și proprietățile mele și ale rudelor mele depășind termenul de 15 ani, adică înainte de anul 2007, din conținutul întrebării rezultă cu certitudine că Comisia a încălcat prevederile legale în baza căreia a fost constituită, acumulând informații despre părinții mei, cu mult peste termenul permis de lege. [...]

b. Comisia asumă greșit și illogic faptul că veniturile obținute de părinții mei timp de 14 ani, în perioada anilor 2007-2021, nu puteau fi suficiente pentru a achiziționa terenuri cu destinație agricolă timp de 22 ani, în perioada anilor 2000-2022, solicitându-mi documente confirmative ale veniturilor părinților pentru anii 2000-2022, pe care nu le dețin și în privința cărora nici nu poate avea așteptarea legală să le fi deținut/solicitat/păstrat din copilărie, când aveam 12 ani sau chiar și mai devreme. [...] chiar dacă am face abstracție de termenul de 1 zi și 2 ore lucrătoare puse la dispoziție de către Comisie, nici nu sunt în drept să solicit prezentarea acestor documente de la organele competente, iar părinții mei nu păstrează acte confirmative pentru perioade atât de îndelungate.

Totodată, [...] Comisia dispune de împuternicirile necesare pentru solicitarea copiei tuturor actelor aferente tranzacțiilor din perioada anilor 2007-2022 [...], poate identifica valoarea acestor tranzacții și le poate compara cu veniturile părinților mei din aceeași perioadă. Cert este faptul că Comisia nu poate conchide insuficiența mijloacelor financiare obținute de părinții mei pentru o perioadă mai scurtă decât cea la care raportează efectuarea cheltuielilor de achiziționare a acestor bunuri, precum și nu le poate atribui încălcărilor de ordin etic sau financiar admise de mine în ultimii 5 ani în calitate de judecător, ceea ce constituie mai puțin de ¼ din perioada la care se raportează Comisia.⁷⁰

4.6 Lipsirea de conținut a dreptului la apărare a candidaților

Procedura de pre-vetting presupune o evaluare în cadrul căreia se verifică integritatea etică și financiară a candidaților. În acest sens, Comisia Pre-vetting adresează candidaților dubiile pe care le consideră serioase cu privire la integritatea lor, iar aceștia sunt obligați să le înlăture pentru a promova evaluarea. Fiindu-le prezentate învinuiri, candidații trebuie să dispună de o posibilitate rezonabilă pentru a se apăra, în conformitate cu dreptul lor constituțional.⁷¹

Condițiile Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting lipsesc dreptul la apărare a candidaților de orice conținut și semnificație. Dreptul de apărare al candidaților care doresc să-și susțină integritatea etică și financiară nu poate fi realizat atunci când Legea și Comisia Pre-vetting impun următoarele sarcini candidaților:

- răspunderea colectivă a candidaților împreună cu un cerc larg de persoane, considerate prin lege ca fiind-le „apropiate”: soțul/ soția, copilul, concubinul/ concubina, persoana aflată la întreținere, persoana înrudită prin sânge sau prin adopție – părintele, fratele / sora, bunicul / bunica, nepotul/ nepoata, unchiul/ mătușa, precum și persoana înrudită prin afinitate – cumnatul / cumnata, socrul /soacra, ginerele / nora;

- răspunderea candidatului pentru acțiunile proprii și cele ale persoanelor, considerate ca fiindu-i „apropiate” pentru ultimii 15 ani;
- impunerea retroactivă a obligațiilor inexistente în legislație, cum ar fi: obligația candidatului și a tuturor persoanelor considerate ca fiindu-i „apropiate” de păstrare a înscrisurilor care să le justifice veniturile, cheltuielile și averile din ultimii 15 ani, obligația încheierii tuturor tranzacțiilor în scris, chiar și atunci când acest lucru nu este cerut prin lege, inclusiv obligații pentru candidați de la vârsta când erau copii și aveau o capacitate de exercițiu limitată (adică, nu-și puteau asuma și executa obligații civile);
- obligarea candidaților să prezinte informațiile financiare și patrimoniale despre sine și persoanele considerate ca fiindu-le „apropiate” pentru ultimii 15 ani în termene de aproximativ 3 zile lucrătoare, deși termenele generale de interpelare a informației de la autorități sunt de 5-7 ori mai mari decât termenul acordat de Comisia Pre-vetting (15-20 de zile lucrătoare);
- obligarea candidaților să prezinte probe inaccesibile, cum ar fi informațiile financiare și patrimoniale referitoare la alte persoane (cele considerate ca fiindu-le „apropiate”) din ultimii 15 ani, deși candidații nu sunt în drept să interpeleze asemenea informații, iar disponibilitatea persoanelor respective poate fi diferită fără a avea vreo legătură cu integritatea candidaților (inclusiv situații de imposibilitate obiectivă, neimputabilă candidaților);
- înlocuirea prezumției constituționale de nevinovăție a candidatului cu prezumția vinovăției lui;
- anularea valorii prestabilite a puterii lucrului decis de autoritățile publice competente și a valorii prestabilite a puterii lucrului judecat;
- marja discreționară largă a Comisiei Pre-vetting pentru tratarea diferită a candidaților evaluați;
- ineficiența și inutilitatea procedurilor de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting.

Legea 26/2022 prevede dreptul candidaților de a fi asistați de avocați sau de avocați-stagiari,⁷² însă interpretarea acestei norme de către Comisia Pre-vetting reduce rolul avocatului la limita inutilității. În cadrul audierilor, Comisia Pre-vetting a explicat că dreptul de a fi asistat de un avocat nu permite acestuia să reprezinte candidatul, ci doar posibilitatea de a fi prezent alături de el. Totodată, pentru a consulta avocatul în timpul audierii, candidatul trebuie să ceară permisiunea Comisiei, care poate face o întrerupere scurtă, pentru a le permite să comunice.

⁷⁰ Din răspunsurile transmise Comisiei Pre-vetting oferite de către unul din candidații evaluați.

⁷¹ Art.26 din Constituția Republicii Moldova.

⁷² Legea 26/2022, art.12 alin.(4) lit.b).

Această interpretare contravine prevederilor Legii 1260/2002 cu privire la avocatură, care prevede ce înseamnă dreptul la asistența juridică calificată a unui avocat: dreptul să își aleagă în mod liber avocatul pentru a fi consultat și reprezentat de acesta în materie juridică, dreptul să beneficieze de asistența juridică a oricărui avocat în bază de acord al părților.⁷³ Genurile de asistență juridică calificată ale avocaților din Moldova sunt stabilite prin aceeași lege, iar acestea includ oferirea consultațiilor și explicațiilor, expunerea concluziilor cu privire la problemele juridice, prezentarea informațiilor verbale și în scris referitoare la legislație; întocmirea documentelor cu caracter juridic, reprezentarea intereselor în relațiile cu autoritățile publice, cu orice persoane fizice și juridice etc.⁷⁴

STUDIUL DE CAZ 7. Comisia Pre-vetting consideră că asistența din partea avocatului nu permite reprezentarea și consultarea candidatului, fără permisiunea Comisiei

Audierea în cadrul evaluării reluate a candidatului Victor Sandu din 15 iulie 2024 (publicată pe 17 iulie 2024)⁷⁵

Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel: „În conformitate cu articolul 12 alin.(4) lit.a) din Legea 26/2022, candidatul are dreptul să fie asistat de un avocat sau de un avocat stagiar pe parcursul procedurii de evaluare. Legea 26/2022 nu prevede că candidatul are dreptul să fie reprezentat de un avocat. Respectiv, dacă, pe parcursul audierii doriți să consultați avocatul, vă rugăm să comunicați acest lucru Comisiei și noi vom face o întrerupere în procedură pe scurt ca să vă permitem astfel de consultație, întrucât Dvs să puteți răspunde la întrebările Comisiei sau să faceți declarații în conformitate cu Legea 26/2022 și Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei.”

Victor Sandu: „Totuși, aș vrea să fie anexat mandatul avocațial pentru ședința de astăzi. Dvs ați făcut referire la articolul 12 ... din lege „este asistat de un avocat”. Păi, solicit ca dumnealui să-i fie acordată posibilitatea de a-mi presta servicii juridice, pentru ce a fost achitat, să-i fie acordat calculator, să fie inclusă camera și dumnealui, tot să poată interveni. Nu este necesar ca noi să anunțăm întrerupere... Dumnealui să fie prezent și în cazul în care este nevoie, dumnealui să intervină. În aceasta constă prestarea asistenței și a serviciilor unui avocat conform legislației Republicii Moldova.”

Herman von Hebel: „După cum am menționat, dle Sandu, în introducerea mea, există o diferență între a fi asistat și a fi reprezentat. După cum am spus, aveți dreptul să fiți asistat, după cum prevede Legea 26/2022, dar nu puteți să fiți reprezentat. Comisia a determinat că unica persoană care poate comunica cu Comisia în această după amiază sunteți Dvs, pentru că Dvs sunteți candidatul în cadrul acestei evaluări.”

Victor Sandu: „Consider că este încălcător dreptul la apărare, care este prevăzut atât de legislația națională, cât și de legislația internațională.”

Herman von Hebel: „Dle Sandu, dacă doriți să vă consultați avocatul, vom aprecia dacă întâi veți cere permisiunea Comisiei să-l consultați, în loc să vă transmiteți notițe, așa, înainte – înapoi”.

Victor Sandu: „Eu am dreptul la apărare? Din câte înțeleg, avocatul nu poate să se implice, el doar asistă... Eu nu doresc să consult avocatul. Doresc ca el să fie prezent și activ.”

4.7 Neînțelegerea cadrului legal al Republicii Moldova de către membrii Comisiei Pre-vetting

În activitatea lor, membrii Comisiei Pre-vetting urmează să se conducă de Constituția Republicii Moldova, de Legea 26/2022 și de alte acte normative.⁷⁶ Totuși, trei din șase membri ai Comisiei Pre-vetting sunt cetățeni străini, care nu posedă limba de stat, ceea ce afectează posibilitățile acestora de a se conduce de prevederile legislației în vigoare a Republicii Moldova, altele decât cele ale Legii 26/2022 și a câtorva altor legi.

Necunoașterea legii naționale de către membrii internaționali este o circumstanță ce nu poate fi suplinită prin expertiza membrilor naționali sau a angajaților secretariatului Comisiei, căci în procesele de evaluare membrii nu sunt însoțiți de fiecare dată de juriști moldoveni. Necunoașterea legilor Republicii Moldova de către membrii internaționali duce la o protecție mai slabă a drepturilor și garanțiilor subiecților evaluării. Pe de altă parte, necunoașterea cadrului legal național și a drepturilor cetățenilor Republicii Moldova este uneori prezentată eronat ca și îmbrățișare a unor standarde și practici internaționale, deși în țările din care provin acești membri la fel sunt interzise anumite practici pe care le dezvoltă și le aplică în practică membrii Comisiei Pre-vetting. Sau, din contra, membrii încearcă să aplice proceduri care sunt, probabil, normale în jurisdicțiile lor de origine, dar care nu sunt aplicabile în Republica Moldova.

STUDIUL DE CAZ 8. Membrul Comisiei Pre-vetting, Victoria Henley, sugerează candidatului-reclamant să se autorecuze în propria cauză de contestare a deciziei Comisiei Pre-vetting

Facebook.com, Vitalie Zamă, 18 iulie 2024 (publicată după audierea lui Victor Sandu pe 15 iulie 2024)⁷⁷

„Ca avocat care „doar” a „asistat” la procedura de reevaluare a clientului meu, candidat la funcția de membru al CSM, am avut posibilitatea să asist la o expunere juridică anecdotică a unuia dintre membrii internaționali ai Comisiei Pre-vetting, Dna Victoria Henley, din categoria „să vezi și să nu crezi”, care a avut loc în ședința închisă.”

„Este vorba despre un detaliu pe care candidatul l-a menționat în ședința închisă după ce a vorbit despre el și în ședința deschisă, și anume faptul că Comisia ar fi încredințat toate materialele evaluării sale unei persoane, ruda căreia a apărut în calitate procesual-penală în fața candidatului, în calitate sa de judecător, iar acest lucru îi pune siguranța sa și a familiei sale în pericol. În ședința închisă a fost clarificat că ar fi fost vorba despre un reprezentant al Comisiei Pre-vetting, în contextul contestării deciziei Comisiei de nepromovare a candidatului la CSJ.

IAR ACUM - ATENȚIE!

La acest argument al candidatului, un membru internațional al Comisiei, doamna Victoria Henley din SUA, l-a întrebare pe candidat de ce nu a recuzat persoana respectivă în cadrul ședinței de la CSJ?! (!!!)

Atunci când candidatul a explicat că în ședința de judecată nu poți recuza un asemenea participant la proces, a urmat a doua întrebare a

⁷³ Legea 1260/2002 cu privire la avocatură, art.5, alin. (1) și (3).

⁷⁴ *Ibidem*, art.8 alin.(1) lit.a)-e).

⁷⁵ <https://vetting.md/prevetting/en/evaluare-reluata-audierea-publica-a-judecatorului-victor-sandu/>

⁷⁶ Legea 26/2022, art.4 alin.(2).

⁷⁷ <https://www.facebook.com/share/p/e7dz3rtLdSFz5Qiq/>

respectivului membru, care m-a lăsat fără cuvinte, citez: "Dacă exista o situație de incompatibilitate cu persoana respectivă, de ce nu v-ați autorecuzat din proces?" (!!!!)

Eu nu știu, poate că în SUA părțile se pot recuza în proces sau își pot recuza avocații unii altora, ceea ce la noi nu este posibil și mi se pare puțin probabil să fie posibil și în alte sisteme de drept. Oricum ar fi, să admitem că prima întrebare provine din necunoașterea sistemului nostru de drept. Dar să întreb un reclamant de ce nu s-a autorecuzat din propriul proces - mi se pare culmea. Poate a avut în vedere că trebuia să-și retragă acțiunea, pentru a nu deranja procesul de reprezentare a intereselor Comisiei Pre-vetting în fața Curții Supreme?!

Oricum ar fi, candidatul, având calitatea de reclamant în proces, unul căruia i s-a admis acțiunea și în acest temei a fost trimis la reevaluare în fața Comisiei, a fost pus într-o poziție procedurală interesantă de către membrii Comisiei. Această experiență ne demonstrează că mereu avem ceva nou de învățat, dacă nu Comisia care pare să le știe pe toate, atunci noi de la această Comisie a tot-știutoare."

4.8 Auto-reglementarea activității Comisiei Pre-vetting cu depășirea limitelor legale

În afară de legislația Republicii Moldova, Comisia Pre-vetting își poate reglementa activitatea printr-un regulament propriu de organizare și funcționare.⁷⁸ În ierarhia izvoarelor de drept aplicabile în Republica Moldova, Regulamentul Comisiei nu poate modifica, extinde sau aboli prevederi ale legislației în vigoare. Asemenea situații însă au fost surprinse de candidați. De multe ori, în timpul audierilor în care subiecții evaluării invocau prevederile Constituției, și ale altor legi, interpretările CC și deciziile CSJ, Comisia Pre-vetting aplica, prin derogare, prevederile propriului regulament de organizare și funcționare. Mai mult ca atât, Comisia și-a modificat regulamentul de 4 ori în decurs de 1 an și jumătate.⁷⁹

Spre exemplu, Legea 26/2022 prevede printre obligațiile membrilor Comisiei Pre-vetting cea de a se abține de la orice activitate în caz de conflict de interese, de la orice activitate ce ar putea genera un conflict de interese sau de la orice acțiuni incompatibile cu calitatea de membru al Comisiei, de a se abține de la fapte ce ar putea discredita Comisia sau ar putea provoca îndoieli privind obiectivitatea deciziilor acesteia.⁸⁰ În Regulamentul Comisiei este reglementată procedura de examinare a recuzării membrilor Comisiei de către subiecții evaluării. Procedura instituită de către Comisie prevede o posibilitate limitată de a înainta recuzări la „cât mai curând posibil”, prescrie că decizia de recuzare se ia în prezența membrului recuzat, iar dacă e nevoie de cvorum, acesta poate chiar vota asupra propriei recuzări.⁸¹ Or, acest lucru este expres interzis de legislația Republicii Moldova, codurile de procedură civilă și penală, Codul administrativ și interpretarea CC a normelor referitoare la recuzări, care

interzic clar unui judecător participarea la judecarea propriei cauze. La fel, în Republica Moldova, examinarea unei cauze este imposibilă înainte de examinarea cererilor de recuzare formulate, verbal sau în scris, de către participantul la o procedură civilă, penală sau administrativă, care pot fi depuse la orice etapă înainte de deliberare. Doar după examinarea recuzării fără participarea celui recuzat și comunicarea soluției motivate participantului care a exprimat neîncredere prin recuzare, procedura poate continua. În cadrul procedurilor de pre-vetting, toate aceste reguli au fost inversate prin regulamentul de organizare și funcționare al Comisiei Pre-vetting și practicile Comisiei.

STUDIUL DE CAZ 9. Candidații Marina Rusu și Victor Sandu au depus recuzări ale membrilor Comisiei Pre-vetting, iar acestea au fost examinate cu participarea celor recuzați

Audierea în cadrul evaluării reluate a candidatului Marina Rusu din 1 iulie 2024⁸²

La începutul audierii din cadrul evaluării reluate, candidata Marina Rusu a declarat verbal recuzarea președintelui Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, din cauză că acesta ar fi dat un interviu în presa olandeză, din care ar rezulta loialitate și părtinire față de partidul de guvernare și președintele țării, Maia Sandu, pe când Comisia ar trebui să fie independentă. Comisia însă a anunțat că va continua audierea candidatului în pofida cererii sale de recuzare, cu participarea membrului căruia aceasta i-a declarat neîncredere prin cererea sa de recuzare. Totodată, Comisia a permis candidatei să transmită cererea de recuzare în scris, după audiere, confirmând că la examinarea acelei cereri va participa și membrul recuzat – președintele Comisiei Herman von Hebel, deoarece în caz contrar, nu ar avea cvorum (pentru a fi deliberativă, Comisia are nevoie de cel puțin 4 membri, iar 2 din 6 membri ai Comisiei au demisionat anterior). Candidata a reproșat Comisiei lipsă de etică în activitate și a atenționat că asemenea reglementări sunt contrare legislației Republicii Moldova.

Audierea în cadrul evaluării reluate a candidatului Victor Sandu din 15 iulie 2024 (publicată pe 17 iulie 2024)⁸³

Cu 3 zile înainte de audiere, candidatul Victor Sandu a transmis o cerere de recuzare în scris către Comisia Pre-vetting, exprimând neîncredere față de președintele Comisiei Herman von Hebel, din motive similare cu cele invocate de candidata Marina Rusu, legate de interviul din presa olandeză, în care Herman von Hebel aduce repetat laude partidului de la guvernare și personal președintelui țării. Comisia l-a informat pe candidat că cererea lui de recuzare a fost respinsă, dar că o decizie motivată în scris îi va fi transmisă după încheierea audierii sale. La fel ca și în cazul candidatei Marina Rusu, Comisia a confirmat că la examinarea și votarea asupra cererii de recuzare a participat nemijlocit și membrul recuzat – președintele Comisiei Herman von Hebel, motivând acest lucru cu faptul că în lipsa lui Comisia nu ar fi avut cvorum pentru a vota recuzarea. Candidatul i-a atenționat că legislația Republicii Moldova și bunele practici internaționale, introduse încă acum 400 de ani, exclud participarea persoanei recuzate la examinarea propriei recuzări, căci astfel se încălcă principiul general-recunoscut, potrivit căruia nimeni nu poate fi judecător în propria cauză.

⁷⁸ Legea 26/2022, art.4 alin.(2).

⁷⁹ Regulamentul de organizare și funcționare a fost adoptat în cadrul ședinței Comisiei din data de 22 aprilie 2022, după care a fost modificat la 12 mai 2022, 11 iulie 2022, 23 decembrie 2022 și 6 Septembrie 2023. A se vedea aici: https://vetting.md/wp-content/uploads/2023/09/RoP_ROM_amen-ded_09.2023.pdf

⁸⁰ Art.7, lit. d) și e) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

⁸¹ Art.10 pct. 2 și 3 din Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei.

⁸² <https://vetting.md/en/marina-rusu-candidata-la-functia-de-membra-in-csm-audiere-in-cadrul-evaluarii-reluate/>

⁸³ <https://vetting.md/prevetting/en/evaluare-reluata-audierea-publica-a-judecatorului-victor-sandu/>

4.9 Caracterul iluzoriu al contestații

Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting nu a prevăzut nicio posibilitate de a contesta acțiunile și actele Comisiei Pre-vetting emise în cursul evaluării. Referitor la soluțiile Comisiei Pre-vetting legea a prevăzut că deciziile de nepromovare a evaluării pot fi contestate de către candidați în termen de 5 zile de la primirea deciziei motivate la CSJ. CSJ urmează să examineze contestațiile în termen de 10 zile, în conformitate cu procedura prevăzută în Codul administrativ. Soluționând contestațiile candidaților, CSJ poate fie să respingă contestația, fie să o admită și să dispună reluarea procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia Pre-vetting. În cazul reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisie se aplică prevederile referitoare la procedura de evaluare a integrității. Contestarea deciziei Comisiei Pre-vetting nu are efect suspensiv asupra deciziilor Comisiei Pre-vetting, alegerilor sau concursului la care participă candidatul respectiv.⁸⁴

Astfel, legea descrie o procedură de contestare iluzorie, prin care este imposibil de încheiat procesul de evaluare în favoarea candidatului atât timp cât Comisia Pre-vetting nu își schimbă aprecierea defavorabilă dată unui candidat în cadrul re-evaluării, iar CSJ menține aprecierea favorabilă a integrității candidatului după fiecare re-evaluare negativă a candidatului de către Comisie.

Acest cerc infinit al contestațiilor și re-evaluărilor poate fi oprit doar prin revizuirea evaluării candidatului de către Comisia Pre-vetting din negativă în pozitivă, prin acceptarea de către CSJ a poziției Comisie Pre-Vetting sau prin renunțarea la o evaluare pozitivă de către însuși candidatul. În aceste circumstanțe, ultimul cuvânt îl are oricum întotdeauna Comisia Pre-vetting și nu instanța de judecată. Mecanismul de contestare instituit prin lege nu există ca atare, căci el asigură doar voința Comisiei Pre-vetting.

Lipsa oricărei intenții de a crea o procedură de contestare a fost confirmată nemijlocit de către Președintele Parlamentului Igor Grosu, care a afirmat în cadrul unei emisiuni televizate că din start nu fusese preconizată nicio procedură de contestare împotriva deciziilor Comisiei de Pre-Vetting și că au trebuit să se lase convingși de recomandările venite de peste hotare ca să fie totuși introdusă o procedură de contestare.

STUDIU DE CAZ 10. Președintele Parlamentului, Igor Grosu: „Nu trebuia să existe posibilitatea de contestare”

Emisiunea „Cutia Neagră” de la TV8, 7 septembrie 2023⁸⁵

Președintele Parlamentului, Igor Grosu: „Există două componente: există partea birocratică [...] și este a doua componentă, care îi spunem noi politică, în care noi trebuie să prezentăm argumente de ce e nevoie – mai mult timp nu dai, că vrem noi mai mult timp, da nu dai – noi am vrea re- pede să se producă schimbările, dar în virtutea – iată, că sistemul îi rigid, nu se lasă cu una cu două, Adunarea Procurorilor n-a mers din prima, pentru că s-a spus că trebuie să existe un apel la decizia Comisiei de Vetting și taman apelul ăsta a reprezentat CSJ-ul care nici pe departe nu era cea mai... neevaluată, adică era o instituție neevaluată, și noi știm cine-s... Cineva a recomandat, din cei care se uită și ne ajută din afară, dom'le, trebuie să existe un apel. Noi am încercat să-i explicăm că nu există, n-avem din păcate o instituție care să reprezinte acest apel, că n-am reușit fizic, pentru că prima experiență cu evaluarea ați văzut cât timp a luat. Și este important să explici lucrurile acestea.”⁸⁶

4.10 Lipsirea instanței de judecată de ultimul cuvânt

Soluțiile pe care le putea adopta CSJ la examinarea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting erau fie de respingere a cererii de contestare, fie de admitere a cererii de contestare și dispunerea reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia Pre-vetting. Instanța de judecată a fost lipsită de posibilitatea emiterii unor noi decizii privind evaluarea candidaților, fiind ținută doar să dispună reevaluarea.

La acest subiect s-a expus CC la 6 aprilie 2023, stabilind că chiar dacă completul special al CSJ nu poate obliga Comisia Pre-vetting să promoveze candidatul evaluat, argumentele și concluziile făcute de această instanță în cazul soluționării contestațiilor rămân obligatorii pentru Comisie.⁸⁷ Mai mult decât atât, caracterul obligatoriu al hotărârii judecătorești definitive este reglementat în art.120 din Constituție.

După anularea a 21 de decizii ale Comisiei Pre-vetting de către CSJ la 1 și 2 august 2023, Vitalie Miron, membrul Comisiei Pre-vetting din partea opoziției parlamentare și-a dat demisia. Motivul demisiei sale a fost legat de ceea ce Vitalie Miron a numit „absurdul procedurii de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting”, căci nu soluțiile CSJ urmau să fie reținute în final, ci eventuala reevaluare a candidaților de către Comisie.⁸⁸

⁸⁴ Art.14 din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

⁸⁵ <https://tv8.md/category/emisiuni/cutie-neagra/presedintele-parlamentului-igor-grosu-este-primul-invitat-din-noul-sezon-al-emisiunii-cutie-neagra-cu-mariana-rata>

⁸⁶ Min: 1:07:20 <https://www.facebook.com/cutie-neagra.tv8/videos/272520825576558>

⁸⁷ Paragraf 143, Decizia din 6 aprilie 2023 a CC de inadmisibilitate a sesizărilor numerele 75g/2023, 76g/2023, 77g/2023, 86g/2023, 87g/2023, 88g/2023, 89g/2023, 90g/2023, 96g/2023, 101g/2023 și 102g/2023 privind excepțiile de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, a se vedea aici: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_42_2023_75g_2023_rou.pdf

⁸⁸ <https://www.facebook.com/profile.php?id=61551993095566>

STUDIUL DE CAZ 11. Membrul Comisiei Pre-vetting, Vitalie Miron: „Pre-vettingul a creat un absurd juridic”

Facebook, Vitalie Miron, 6 octombrie 2023⁸⁹

”Vreau să fac publică o decizie personală, la care m-am gândit în ultimul timp, iar circumstanțele m-au impus să o iau acum. [...] Mi-am făcut datoria onest, având o poziție imparțială în raport cu toți candidații, uneori având și opinii separate.

Ulterior, după ce CSJ a admis mai multe contestații din partea candidaților nepromovați, Curtea a dispus reluarea procedurii de evaluare a acestora, ținând cont de constatările obligatorii ale CSJ.

Astfel, la această etapă pe de o parte există situația de fapt a candidaților materializată prin deciziile Comisiei Pre-vetting de nepromovare a evaluării, iar pe de altă parte prin deciziile CSJ, argumentele Comisiei au fost descalificate, iar aceasta din urmă de fapt fiind obligată să promoveze candidații.

Oricine ar intra în esența lucrurilor, ar conștientiza că suntem în prezența unui absurd juridic, când luarea unei alte decizii ar însemna încălcarea prevederilor art. 120 din Constituția Republicii Moldova prin neexecutarea deciziilor CSJ, opțiune deloc admisibilă pentru mine.

O circumstanță și mai gravă este faptul că am aflat din spațiul public despre faptul că Comisia a promovat persoane care se află până în prezent sub urmărire penală, sau care au obligații financiare, circumstanțe ascunse de candidați. Astfel, consider că mecanismul legal nu a acordat Comisiei posibilitatea de a aprecia obiectiv și multiaspectual toți candidații. De fapt, ne-am limitat la sinceritatea candidaților și a organelor și instituțiilor ce ne-au livrat informația, care s-au adevărat a fi de rea credință în unele cazuri, pentru ce fapt urmau a fi descalificați.

În aceste circumstanțe, unica soluție pe care o consider oportună pentru a-mi păstra imparțialitatea și onestitatea, pentru a nu admite încălcarea cadrului legal și pentru a evita neexecutarea deciziilor CSJ, este să-mi anunț demisia din funcția de membru al Comisiei de Pre-Vetting începând cu ziua de astăzi.

Astfel, declar că astăzi am depus cererea de demisie din cadrul Comisiei „Pre-Vetting”, la Parlamentul Republicii Moldova.”

Motivul prezentat de către Vitalie Miron convinge doar până la un punct, căci dânsul ar fi putut rămâne în Comisia Pre-vetting și milita pentru reevaluarea pozitivă a candidaților, în conformitate cu convingerile sale despre obligativitatea argumentelor CSJ. Gestul său putea fi interpretat fie ca un protest față de o procedură legislativă defectuoasă de contestare, cu nerespectarea Constituției RM (însă aceeași procedură exista atunci când acesta a acceptat să facă parte din Comisie și să activeze în cadrul ei), fie acesta a decis să părăsească Comisia anticipând soluțiile de reevaluare negative pe care urma să le emită Comisia repetat, sfidând astfel deciziile CSJ și prevederile Constituției Republicii Moldova.

Deși procedurile de reevaluare încă nu s-au încheiat, deciziile Comisiei Pre-vetting luate în cadrul reevaluării, cu o singură excepție, au fost nefavorabile candidaților.

4.11 Stabilirea termenelor nerezonabile pentru examinarea contestațiilor și reevaluarea candidaților

Contrar regulii generale care prevede convocarea AGJ și AGP la care urmează a fi aleși membrii respectivelor consilii superioare cu cel puțin 2 luni înainte, în cazul desfășurării evaluării prin pre-vetting acest termen a fost înjumătățit până la 35 de zile, calculate de la cel mult 7 zile din momentul emiterii de către Comisia Pre-vetting a deciziei de evaluare a ultimului candidat la funcția de membru în consiliul respectiv.⁹⁰ Pare totuși lipsit de logică ca atunci când candidații nu trec prin proceduri de evaluare și eventual contestare a acestor evaluări să se ofere un termen dublu pentru convocarea adunărilor.

Un alt termen total nerealist setat în lege a fost cel de 10 zile pentru examinarea contestațiilor de către CSJ, dar și efectul unei decizii favorabile pentru candidați: reluarea evaluării de către Comisia Pre-vetting, pentru care nu se aplică niciun termen.

După cum am indicat *supra*, evaluarea inițială a Comisiei Pre-vetting a durat în jur de un an, termenul de activitate al acesteia fiind prelungit de câteva ori. CSJ a examinat 21 de sesizări în termene de 6-7 luni, trecând prin multiple crize: demisia în lanț a 80-90% din judecătorii Curții care a dus la imposibilitatea formării completelor, creșterea exponențială a volumului de lucru per judecător, recuzări și ridicări ale excepțiilor de neconstituționalitate în cadrul procedurii de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting, etc. Comisia Pre-vetting, din momentul reluării procedurii de evaluare, a examinat într-o perioadă de 8 luni dosarele a 7 candidați.

Dacă e să comparăm termenul de 7 zile de la emiterea ultimei decizii a Comisiei Pre-vetting plus 35 de zile de la convocarea adunărilor generale până la desfășurarea lor propriu-zisă, adică de 42 de zile – în interiorul căruia legiuitorii au prevăzut 5 zile pentru depunerea contestațiilor de către candidați, 10 zile pentru examinarea contestațiilor de către instanța de judecată și nu este clar cât timp pentru Comisia Pre-vetting să desfășoare reevaluarea –, cu termenul real de mai bine de un an în care soarta evaluării candidaților inițial respinși de către Comisia Pre-vetting încă nu a fost decisă – devine clar că setarea unor asemenea termene nerealiste s-a făcut fie printr-o gravă eroare de calcul a legiuitorului, fie s-a urmărit îngrădirea accesului oricărui alți candidați în afară de cei evaluați din start pozitiv de către Comisia Pre-vetting (în unele cazuri – și a candidaților evaluați pozitiv de Comisia Pre-vetting după reluarea procedurii de evaluare) la formarea organelor de autoadministrare judecătorească și, respectiv, a procurorilor.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ Art.15 alin.(7) lit. a) și b) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

4.12 Efectele discriminatorii ale procedurii de contestare

Prin faptul că depunerea contestației împotriva deciziei Comisiei Pre-vetting nu împiedică alegerea membrilor în cadrul organelor de autoadministrare la care participă candidații,⁹¹ „mecanismul de contestare generează discriminare, adică o diferențiere nejustificată în rândul candidaților care au promovat din start evaluarea pre-vetting, în comparație cu cei care au promovat-o urmare a anulării deciziei de ne-promovare a evaluării pre-vetting de către CSJ. Discuții în acest sens au avut loc la AGJ din anii 2023 și 2024.

STUDIUL DE CAZ 12. Președintele interimar al CSM, Sergiu Caraman, refuză să-și prezinte demisia dacă alți candidați vor promova evaluarea pre-vetting

AGJ, 28 aprilie 2023⁹²

Până la AGJ din 28 aprilie 2023, când au fost aleși 4 membri și 1 membru-supleant din rândul judecătorilor de nivelul primei instanțe dintr-un total de 5 candidați care promovaseră evaluarea, pe rolul CSJ continuau să se afle contestațiile a 16 candidați din rândul judecătorilor.

Majoritatea candidaților care urmau să fie aleși la adunare au declarat că dacă după alegerea lor în cadrul CSM vor fi și alți candidați de nivelul aceluiași instanțe care vor fi evaluați pozitiv, ei își vor prezenta demisiile pentru a permite AGJ să aleagă cine urmează să îi reprezinte în cadrul Consiliului.

AGJ, 1 martie 2024⁹³

La AGJ din 1 martie 2024, când contestațiile tuturor celor 16 candidați fuseseră admise de către CSJ, Președintele interimar al CSM, Sergiu Caraman, a fost întrebat dacă își va ține promisiunea de a demisiona făcută cu 10 luni în urmă. Acesta a declarat că nu intenționează să-și țină promisiunea, deoarece mandatul de membru al CSM poate fi ocupat o singură dată, iar dacă își dă demisia nu va putea reintra în competiție alături de acei candidați care vor promova eventual reevaluarea Comisiei Pre-vetting, iar acest lucru nu i se pare echitabil față de sine.

La modul practic, un candidat nu mai este eligibil în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor dacă Comisia Pre-vetting a emis o decizie defavorabilă în privința sa. Chiar dacă instanța de judecată reușește să examineze și, eventual, să anuleze decizia Comisiei Pre-vetting în termenul scurt de doar 10 zile, termenul de 42 de zile stabilit de lege până la convocarea adunării generale pentru alegerea candidaților evaluați oricum nu permite reevaluarea suficient de rapidă a candidatului de către Comisie, astfel încât acesta să reușească în timp util să ajungă să fie votat.

În acest sens, șanse de a fi aleși în organele de autoadministrare mai au doar acei candidați în privința cărora Comisia Pre-vetting se răzgândește, oferindu-le o re-evaluare favorabilă, iar locul la care aceștia pretind în cadrul organului de administrare continuă să fie vacant. Or, exact aceasta este situația Alionei Miron, judecătoare de la CSJ, numite la AGJ din 1 martie 2024 în funcția vacantă de membru al CSM din partea judecătorilor de nivelul instanței supreme.

Concluziile capitolului IV. „Lipsa de fair-play”

- Mecanismul de pre-vetting, instituit cu intenția de a asigura integritatea judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova, a fost marcat de deficiențe procedurale și abuzuri care au subminat drepturile fundamentale ale candidaților și au compromis procesul de evaluare.
- Imposibilitatea de a obține informațiile necesare de către candidați, termenul scurt impus pentru furnizarea lor și lipsa unui cadru de contestare eficient au transformat pre-vettingul într-un proces adesea arbitrar, discreționar, disproporționat și discriminatoriu.
- Intervențiile politice și modul în care Comisia a aplicat propriile norme au dus la discriminări și contradicții, împiedicând o evaluare echitabilă și transparentă a candidaților.

Lecții de învățat

- „Laissez-faire” a reformei este de preferat lipirii ei de „fair-play”. Altfel spus, lăsarea reformei să deruleze conform regulilor setate inițial ar fi fost de preferat intervenirii permanente în vederea reducerii constante a garanțiilor persoanelor evaluate.
- Transformările pentru integritate trebuie făcute doar prin metode compatibile cu integritatea. Sistemul judiciar nu și poate crește credibilitatea printr-o reformă care nu este credibilă.
- Pentru credibilitatea și eficiența mecanismului de evaluare externă a actorilor din justiție, sistemul de evaluare trebuie să fie clar reglementat, previzibil și să garanteze dreptul la apărare și transparența procedurilor.

⁹¹ Art.14 din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

⁹² <https://www.privesc.eu/arhiva/102551/Sedinta-Adunarii-Generale-a-Judecatorilor>

⁹³ https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=348667654824372&sw_fnr_id=2466569450&fmr_t=2

5

SCHIMBAREA REGULILOR DE JOC ÎN TIMPUL JOCULUI

Sumar: *Capitolul analizează instabilitatea și modificările frecvente ale Legii 26/2022 care reglementează procesul de pre-vetting al candidaților pentru funcțiile de membri în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova. Legea a fost modificată de șapte ori în mai puțin de doi ani, modificările vizând prelungirea termenului de activitate a Comisiei Pre-vetting, imunizarea membrilor acesteia, excluderea termenelor de evaluare și schimbarea procedurilor de contestare a deciziilor. Această instabilitate legislativă a creat un climat de incertitudine și a afectat echitatea procesului, deoarece candidaților li s-au aplicat reguli diferite în etape diferite ale procedurii.*

Printre modificările semnificative s-au numărat prelungirea mandatului Comisiei, inclusiv prin creșterea bugetului, și introducerea imunității funcționale pentru membrii Comisiei și angajații secretariatului. De asemenea, au fost eliminate termenele clare pentru evaluarea candidaților, iar procedurile de contestare au fost îngustate pentru a favoriza Comisia Pre-vetting. Modificările legislative și reglementările au fost interpretate ca un mod de protejare a Comisiei, dar și ca o tentativă de a influența procesele legale în favoarea guvernului și a partidelor politice dominante, afectând astfel transparența și integritatea evaluării. În plus, propunerea de distrugere a documentelor colectate de Comisia Pre-vetting la finalizarea procesului de evaluare a stârnit controverse, fiind considerată un risc pentru manipularea și mușamalizarea abuzurilor.

Evaluarea candidaților pentru funcțiile de membri în cadrul organelor de autoadministrare a judecătorilor și procurorilor a fost un proces care a durat cu mult mai mult decât s-a anunțat. În toată această perioadă, Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting a fost modificată de șapte ori, inclusiv de două ori urmare a verificării constituționalității Legii, iar o dată a fost supusă interpretării de către Parlament.

Frecvența intervențiilor legislative în mai puțin de 2 ani a fost dictată de diverse temeri ale Guvernului și Parlamentului că judecătorii și procurorii ar putea obține fie anularea soluțiilor Comisiei Pre-vetting, fie vor boicota adunările generale la care urmau să aleagă candidații care au promovat evaluarea, fie nu îi vor susține în numărul necesar pentru a asigura alegerea lor în funcție. Alte modificări au vizat confortul activității Comisiei Pre-vetting, cum ar fi prelungirea mandatului acesteia, modificarea rigorilor de evaluare și îngustarea posibilităților de control judiciar asupra activității acesteia. Intervențiile au creat percepția schimbării regulilor de joc în timpul jocului, au lipsit Legea 26/2022 de previzibilitate, securitate a raporturilor juridice și au discriminat candidații, cărora la diferite etape li se aplicau diferite reguli și înțelesuri ale aceleiași legi.

5.1 Prelungirea mandatului Comisiei Pre-vetting

Inițial, legea a prevăzut că activitatea Comisiei Pre-vetting continuă până la finalizarea evaluării ultimului candidat,⁹⁴ însă peste 15 luni de la intrarea în vigoare a legii această prevedere a fost abrogată.⁹⁵ Pe de altă parte, mandatul Comisiei Pre-vetting rezultă din prevederile Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting, iar aplicarea în timp a legii și, implicit a mandatului Comisiei, a fost din start limitată până la 31 decembrie 2022.⁹⁶

Componența nominală a Comisiei Pre-vetting a fost votată de Parlament la 04.04.2022. Prin urmare, mandatul Comisiei a fost inițial prevăzut pentru aproape 8 luni (04.04.2022-31.12.2022). Acest termen a fost schimbat ulterior de 2 ori, iar odată cu el a fost modificată și durata mandatului Comisiei Pre-vetting. Respectiv, bugetul de întreținere a Comisiei Pre-vetting și a Secretariatului acesteia a fost mărit prima dată de 1,75 ori, iar după a doua prelungire – de cel puțin 3 ori raportat la bugetul inițial.

La 22 decembrie 2022, Parlamentul a extins termenul de apli-

⁹⁴ Art.3 alin.(8) în versiunea inițială a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

⁹⁵ Art.25 alin.(7) pct.2 din Legea 147/2023 din 9.06.2023 privind selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor, prin care a fost abrogat alin.(8) la art.3 al Legii 26 din 10.03.2022.

⁹⁶ Art.15 alin.(1) în versiunea inițială a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

care a legii până la 30 iunie 2023,⁹⁷ iar ulterior, la 9 iunie 2023, termenul a mai fost o dată extins până la finalizarea examinării de către CSJ a ultimei contestații depuse împotriva hotărârii Comisiei Pre-vetting.⁹⁸ Astfel, mandatul Comisiei Pre-vetting urma să devină după prima modificare de 14 luni, iar după a doua modificare – de cel puțin 24 de luni.

Nu este clar dacă mandatul Comisiei Pre-vetting s-a încheiat de drept, odată cu expirarea legii la 29 ianuarie 2024, când CSJ a examinat ultima contestație a unui candidat⁹⁹ sau dacă legea este deocamdată în vigoare, urmând să se încheie odată cu examinarea contestațiilor depuse, urmare a reevaluării Comisiei (în acest caz, ciclul decizia CSJ – reevaluarea Comisiei poate dura la nesfârșit).

Or, legea stabilește că în cazul reluării evaluării urmează a fi aplicate prevederile legii referitor la evaluare¹⁰⁰ (nu se precizează că se vor aplica și prevederile referitoare la contestare), ceea ce înseamnă că și Comisia putea continua exercitarea mandatului său doar atât timp cât CSJ continua examinarea ultimei contestații a candidaților. În acest caz, contestarea deciziilor Comisiei Pre-vetting după reluarea evaluării ar mai putea fi făcută doar pe baze generale, în condițiile legislației Republicii Moldova. Legile produc efecte doar cât sunt în vigoare.¹⁰¹ Astfel, finalizarea examinării de către CSJ a ultimei contestații depuse împotriva hotărârii Comisiei Pre-vetting cu publicarea deciziei la 29 ianuarie 2024 a încheiat acțiunea Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.¹⁰²

5.2 Imunizarea Comisiei Pre-vetting și a Secretariatului împotriva urmăririi penale

De la bun început Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting nu a prevăzut imunități pentru membrii Comisiei Pre-vetting și angajații Secretariatului.

La 24 noiembrie 2023, Parlamentul Republicii Moldova a modificat Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting pentru a introduce o prevedere cu privire la imunitatea funcțională a membrilor Comisiei Pre-vetting și angajații secretariatelor, astfel încât aceștia să nu poată fi trași la răspundere pentru opinia exprimată în exercitarea mandatului și a atribuțiilor. Urmărirea penală în privința acestora poate fi pornită doar de Procurorul General, cu acordul Comisiei Pre-vetting; doar în caz de infracțiune flagrantă acordul Comisiei nefiind necesar.¹⁰³

Nu este clar dacă poate exista o garanție rezonabilă pentru obținerea acordului Comisiei Pre-vetting în eventualitatea implicării a mai mult de jumătate din membrii ei în săvârșirea unei infracțiuni.

Cum poate fi obținut acordul Comisiei Pre-vetting pentru a investiga activitățile pretins ilegale ale unui membru al Comisiei sau ale unui angajat al Secretariatului Comisiei Pre-vetting, după expirarea mandatului acesteia, pornind de la faptul că membrii nu se vor mai întruni, iar jumătate dintre ei sunt cetățeni străini care nu locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova?

La modul practic, instituirea unei asemenea forme de imunitate este echivalentă cu deplina impunitate a membrilor Comisiei Pre-vetting și a angajaților din secretariatul acesteia, contrar principiului constituțional al egalității tuturor în fața legii și al obligației fundamentale de exercitare a drepturilor cu bună-credință și fără a încălca drepturile altora.¹⁰⁴

Reglementarea imunității Comisiei Pre-vetting și a angajaților secretariatului acesteia a fost introdusă peste două luni de la 20 septembrie 2023, când s-a declanșat scandalul public legat de promovarea evaluării de către un candidat care figurează într-un dosar penal de corupție. În acel caz, Comisia Pre-vetting nu a solicitat informații de la procurori, iar un angajat din cadrul Secretariatului Comisiei se presupune că a tănuțit informația respectivă.

Informația a devenit publică după ce candidatul Iulian Muntean a fost numit în funcția de membru al CSM, iar angajatul din Secretariatul Comisiei Pre-vetting a fost numit de către Parlament în calitate de membru al Comisiei de Vetting.

STUDIU DE CAZ 13. Ex-membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting și membrul Comisiei Vetting, Iurie Gațcan, vizat de o investigație penală pentru tănuțirea informațiilor despre un candidat urmărit penal pentru corupție

ZdG.md, „Cine este angajatul din cadrul secretariatului Comisiei Pre-vetting vizat în procesul penal privind furnizarea informațiilor incomplete în privința lui Iulian Muntean. A fost desemnat de PAS în Comisia de Vetting”, 26 septembrie 2023¹⁰⁵

„Conform surselor ZdG, Iurie Gațcan și Arcadie Rotaru sunt cei doi angajați ai Centrului Național Anticorupție (CNA) vizați în procesul penal deschis marți, 26 septembrie, pe faptul pretinselor acțiuni ilegale ale unor angajați ai CNA, responsabili de acumularea, analiza și furnizarea informației către Comisia de Pre-vetting, în privința candidatului la funcția de membru al

⁹⁷ Art.I pct.6 din Legea 354/2022 pentru modificarea Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

⁹⁸ Art.25 alin.(7) pct.4 din Legea 147/2023 din 9.06.2023 privind selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor, prin care a fost modificat alin.(1) la art.15 al Legii 26 din 10.03.2022.

⁹⁹ Decizia 3-18/23 în cauza candidatei Marina Rusu, https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=73513

¹⁰⁰ Art.14 alin.(10) al Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting: „În cazul reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia de evaluare potrivit alin.(8) lit.b), dispozițiile prezentei legi referitoare la procedura de evaluare a integrității se aplică în mod corespunzător.”

¹⁰¹ Legea 100/2017 din 22.12.2017 cu privire la actele normative, art.73 alin.(3) și alin.(5) și art.74 alin.(1) lit. c).

¹⁰² Art.15 alin.(1) al Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting: “Prezenta lege intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și se aplică până la finalizarea examinării de către CSJ a ultimei contestații depuse împotriva hotărârii Comisiei de evaluare conform art. 14.”

¹⁰³ Art. V pct.2 din Legea 353/2023 din 24.11.2023 pentru modificarea unor acte normative.

¹⁰⁴ Art.16 și art.55 din Constituția Republicii Moldova.

¹⁰⁵ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/cine-este-angajatul-din-cadrul-secretariatului-comisiei-pre-vetting-vizat-in-procesul-penal-privind-furnizarea-in-formatiilor-incomplete-in-privinta-lui-iulian-muntean-a-fost-desemnat-de-pas-in-comisia/>

CSM, Iulian Muntean.

Mai exact, șeful Secției analiză operațională a Direcției analitice CNA este Iurie Gațcan, care era angajat în cadrul secretariatului Comisiei Pre-vetting, iar actualul șef al Direcției analitice este Arcadie Rotaru. [...] Gațcan a fost desemnat, în luna iunie, membru al Comisiei de evaluare externă a integrității etice și financiare a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al CSJ (Comisia Vetting), din partea PAS. [...] Conform PA, suspiciunile ce au stat la baza inițierii procesului penal referitor la tănuirea informației despre Iulian Muntean constau în aceea că Iurie Gațcan, angajatul CNA care în 2018 a întocmit raportul de analiză operațională, inclusiv în privința lui Iulian Muntean, este angajat al secretariatului Comisiei Pre-vetting, iar șeful Direcției Generale Analitice al CNA, responsabil de efectuarea ambelor analize operaționale (din 2018 și 2023) în privința lui Iulian Muntean, este aceeași persoană – Arcadie Rotaru. [...] Potrivit actului de autosesizare, la data de 14 decembrie 2018, la interpellarea din 29 octombrie 2018, a organului de urmărire penală al CNA, în cauza penală cu denumirea generică „ASEM”, Gațcan a efectuat analiza operațională în privința a trei intermediari, precum și în privința studenților și profesorilor bănuți sau învinuți, în actele de corupție, inclusiv și în privința profesorului Iulian Muntean, care la acea dată avea statut procesual de învinuit.¹⁰⁶

5.3 Excluderea termenelor în care Comisia Pre-vetting efectuează evaluarea candidaților

Legea a instituit obligația Comisiei Pre-vetting de a respecta termene de procedură în acumularea și verificarea informațiilor despre integritatea candidaților de cel mult 30 de zile de la primirea declarațiilor de avere și interese personale ale candidaților pentru ultimii 5 ani, cu posibilitatea prelungirii acestui termen cu 15 zile, în total – 45 de zile.¹⁰⁷

La 22 decembrie 2022, etapă la care Comisia Pre-vetting încheie evaluarea candidaților judecători și a început audierea lor, Parlamentul Republicii Moldova a anulat toate aceste termene pentru Comisie.¹⁰⁸

Chiar dacă nicio persoană fizică și juridică nu putea refuza furnizarea informației cerute de Comisie, respectarea termenului de 45 de zile pentru acumularea informațiilor despre candidați s-a dovedit o sarcină prea dificilă pentru o Comisie asistată de un secretariat generos.

Prin contrast, 3 zile lucrătoare acordate de regulă candidaților, în care aceștia nu aveau niciun drept de a impune vreo persoană fizică sau juridică necooperantă să le prezinte careva informații, a fost considerat un termen potrivit de către Comisia Pre-vetting.

După 2 ani și jumătate de activitate a Comisiei Pre-vetting,

evaluările candidaților încă nu au luat sfârșit, iar în CSM nu au fost completate toate locurile vacante.

STUDIUL DE CAZ 14. Expertul internațional anticorupție, Tilman Hoppe, compară termenele de evaluare externă din Moldova, pe exemplul Comisiei Pre-vetting, cu cele ale comisiilor din Ucraina

UNCACcoalition.org, „Vettingul internațional al integrității funcționarilor publici: guest blog” (“International integrity vetting of public officials: guest blog”), 17 martie 2023, actualizat la 9 august 2023¹⁰⁹

Pe pagina Coaliției Societății Civile pentru Convenția ONU împotriva Corupției a fost publicată o analiză în 2023,¹¹⁰ în care viteza și investițiile umane și financiare făcute în Comisia Pre-vetting din Moldova sunt comparate cu investițiile similare pentru vettingul internațional al candidaților pentru a fi numiți judecători la Curtea Anticorupție a Ucrainei și pentru șeful Biroului Național Anticorupție a Ucrainei. Autorul, Tilman Hoppe, a estimat că în Moldova a durat de 3-7 ori mai mult timp pentru a evalua de 4 ori mai puțini candidați decât în Ucraina. În final, raportarea resurselor financiare și umane, a constatat că în Moldova, Comisia Pre-vetting a folosit de 7-10 ori mai mulți oameni/zile decât în Ucraina.

Având în vedere că mandatul Comisiei Pre-vetting a continuat cu încă cel puțin 14 luni după publicarea articolului (peste 300 zile lucrătoare din august 2023 – octombrie 2024), investițiile finale în oameni/zile ar putea să fie duble față de cele estimate în 2023 (271 zile până în august 2023).

5.4 Secretizarea Secretariatului Comisiei pre-vetting și camuflarea conexiunilor politice

Comisia Pre-vetting este asistată în activitatea sa de un Secretariat, care are un rol important în acumularea și analizarea informațiilor despre candidați, având acces la toate informațiile despre aceștia pentru procesarea și pregătirea materialelor pentru membrii Comisiei.¹¹¹ Potrivit regulamentului acestui secretariat, angajații trebuie să respecte în mod corespunzător regulile de conduită stabilite pentru membrii Comisiei. Prin urmare, la fel ca și membrii Comisiei, angajații Secretariatului sunt obligați să se abțină de la orice activitate în caz de conflict de interese, de la orice activitate ce ar putea genera un conflict de interese sau de la orice acțiuni incompatibile cu calitatea de membru al Comisiei, precum și să se abțină de la fapte ce ar putea discredita Comisia de evaluare sau ar putea provoca îndoieli privind obiectivitatea deciziilor acesteia.¹¹²

Deși nici Legea, nici Regulamentul Comisiei Pre-vetting nu prevăd secretizarea angajaților Secretariatului, acesta a fost secretizat de către Comisia Pre-vetting, împiedicând candidații să verifice dacă aceștia au motive de subiectivitate și să declare, eventual, recuzări angajaților din cadrul Secretariatului.

¹⁰⁶ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/cine-este-angajatul-din-cadrul-secretariatului-comisiei-pre-vetting-vizat-in-procesul-penal-privind-furnizarea-informatiilor-incomplete-in-privinta-lui-iulian-muntean-a-fost-desemnat-de-pas-in-comisia/>

¹⁰⁷ Art.10 alin.(1) și alin.(8) al versiunii inițiale a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

¹⁰⁸ Art.I pct.5 din Legea 354/2022 din 22.12.2022 pentru modificarea Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

¹⁰⁹ <https://uncaccoalition.org/international-integrity-vetting/>

¹¹⁰ <https://uncaccoalition.org/international-integrity-vetting/>

¹¹¹ Art.21 alin.4 din Regulamentul din 22.04.2022 de organizare și funcționare al Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, în conformitatea cu Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting

¹¹² Art.7 lit.d) și e) a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

Membrii Comisiei Pre-vetting și oficialii au adus de-a lungul timpului diferite argumente de ce numele angajaților din secretariat nu sunt dezvăluite, printre care faptul că ei au fost recrutați, și plătiți de partenerii de dezvoltare și că ei necesită o siguranță în activitate, să fie ținuți departe de orice fel de influențe. Președinta Comisiei juridice, numiri și imunități din Parlament, Olesea Stamate, a exprimat opinia că aceasta este o măsură de protecție pentru membrii secretariatului, că membrii secretariatului au un rol foarte important, deoarece ei sunt cei care primesc informația primară, o analizează, și propun membrilor Comisiei nota analitică pe fiecare candidat în parte, că neexpunerea publică a numelui angajaților Secretariatului i-ar proteja de tentativele de a-i influența și, totodată, de eventualele răfuiri ale candidaților care nu au promovat pre-vettingul.

Cu toate acestea, întrebată de jurnaliști dacă membrii secretariatului Comisiei Pre-vetting s-au plâns pe intimidări, Comisia a infirmat existența unor asemenea cazuri.¹¹³

Deși se presupune că sunt independenți, investigațiile jurnalistice au scos la iveală numele mai multor persoane din cadrul secretariatului. Unele din aceste persoane s-au dovedit cu conexiuni politice în Parlament, Guvern, Președinție, dar și persoane afiliate principalelor organizații neguvernamentale antrenate în procesele de promovare și monitorizare a procesului pre-vetting, cum ar fi CRJM și IPRE.

STUDIUL DE CAZ 15. Membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting, Nadejda Hîncu, ajunsă de la secretariatul fracțiunii PAS în secretariatul Comisiei Pre-vetting

tv8.md, Secretele Pre-Vettingului. Un scandal recent arată că evaluările pot avea lacune în reformarea justiției, 30 octombrie 2023¹¹⁴
Membrii secretariatului Comisiei "Pre-Vetting" ținuți în mare secret
 [...] Analist din secretariatul Comisiei este Mihaela Burduja. În ultimii cinci ani, Burduja a lucrat la Fundația Soros Moldova, fiind responsabilă de domeniul drepturilor omului. Din declarația de avere a soțului ei, Ilie Chirtoacă, președinte la CRJM, aflăm că Burduja a obținut peste 300 mii de lei din activitatea în Comisia "Pre-Vetting". [...] Și Cristina Pereteatcu expertă în drepturile omului, fostă directoare a Amnesty International a lucrat în Comisia "Pre-Vetting". În martie 2023, Pereteatcu a fost numită secretar de stat la Ministerul Energiei. [...] Și Co-Directorul Executiv al IPRE, Adrian Ermurachi, a oferit consultanță și instruire la începutul activității Comisiei „Pre-Vetting”. Ermurachi a fost în perioada 2017-2021 secretar-adjunct al Guvernului. [...]

De la secretariatul fracțiunii PAS în secretariatul Comisiei „Pre-Vetting”

Printre membrii-analiști ai secretariatului se află și persoane fără experiență. [...] Nadejda Hîncu a absolvit facultatea de drept în anul 2021. Imediat, Hîncu a fost angajată consilieră în fracțiunea PAS din Parlament. În realitate, Nadejda Hîncu a lucrat mai mult în cadrul Comisiei parlamentare juridice. Într-o decizie a Comisie respective, din 5 mai 2022, Nadejda Hîncu este menționată în calitate de consilieră. A părăsit această

funcție în august 2022 când a fost angajată în secretariatul Comisiei "Pre-Vetting".

Președinta Comisiei parlamentare, Olesea Stamate, s-a arătat deranjată când am întrebat-o dacă vede o problemă în faptul că o fostă consilieră în fracțiunea PAS este astăzi membră a secretariatului. "Și care e problema? Consilier angajat în fracțiune poate fi orice persoană, nu doar membru PAS. O persoană care are calificarea necesară pe un anumit domeniu. Dacă o să întrebați câți dintre consilierii fracțiunii sunt membri PAS, s-ar putea să fiți surprins că nu toți sunt membri PAS. Nu vă supărați! Mai continuăm? [...]” s-a revoltat Stamate.

Vadim Vieru are o altă părere decât deputata PAS. "O persoană care activează în cadrul unui secretariat, în cadrul parlamentului, nu poate fi calificată, direct, ca persoană afiliată politic, ca membru de partid. Cu toate acestea, nu arată bine, și poate fi afectat procesul, imaginea, dar și încrederea unei comisii, atunci când în secretariatul unei Comisii "Pre-Vetting", care este o comisie importantă și care trebuie să se bucure de o încredere foarte mare, este angajată o persoană care anterior a asistat anumiți politicieni", este de părere Vadim Vieru.

Câțiva dintre candidații judecătorești evaluați de Comisia „Pre-Vetting” au semnalat încă acum jumătate de an că datele lor din registrele ASP au fost accesate, în scopul evaluării pre-vetting, de angajați ai Parlamentului. Potrivit informațiilor din cabinetul personal virtual, accesările au fost făcute de Secretariatul Parlamentului, iar într-un răspuns oficial primit de unul dintre acești judecătorești, Alexei Paniș, Parlamentul îl informează că de fapt accesarea datelor s-a făcut de personalul Comisiei de evaluare. Aparent, fiind vorba despre cineva care activa atât în Parlament, cât și în Comisia "Pre-vetting".¹¹⁵

STUDIUL DE CAZ 16. Membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting, Constantin Mițu, ajuns de la consultant în Comisia juridică a Parlamentului și consilier al Președintelui la membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting

Sppot.md, Secretele Pre-Vettingului: omul președintelui, 6 august 2024¹¹⁶

„Situția privind delegarea membrilor în secretariatul Comisiei Pre-vetting este învăluită în controverse și ridică semne de întrebare cu privire la transparența și integritatea acestui proces crucial din [...] Republica Moldova.

Informații contradictorii

Conform unor surse, Parlamentul Republicii Moldova prin intermediul Comisiei Juridice, Numiri și Imunități, i-a delegat pe Nadejda Hîncu și Constantin Mițu – ambii consultanți în comisia juridică – pentru a face parte din secretariatul Comisiei Pre-vetting.

Informația pare a fi confirmată și de graba unui amendament înregistrat de către deputatul fracțiunii PAS, Vasile Grădinaru, la 29 iulie curent. [...] Mai mult, un alt aspect care ridică suspiciuni este și implicarea membrilor familiei în aceeași comisie. Soția lui Constantin Mițu, Cristina Mițu, este, de asemenea, angajată în Comisia Juridică, ceea ce poate genera și un posibil conflict de interese fiind Consultant Principal pe anumite proiecte ce vizează în mod expres Legea Pre-Vetting nr. 26/2022. [...]

O nouă informație schimbă total paradigma: Constantin Mițu a fost delegat, în cadrul secretariatului Comisiei Pre-vetting, de la Președinție și nu de la Comisia Juridică, Numiri și Imunități. Informația fost confirmată de trei surse independente din cadrul Președinției, care susțin că Mițu a activat în calitate de consilier.

O analiză detaliată a declarațiilor de avere ale lui Constantin Mițu și ale soției sale, Cristina Mițu, arată că acesta a fost remunerat de Fundația Konrad Adenauer (KAS). [...] Creșterea substanțială a veniturilor și achizițiile

¹¹³ <https://sppot.md/justitie/secretele-pre-vettingului-omul-presedintelui/>

¹¹⁴ <https://tv8.md/2023/10/30/video-investigatie-secretele-pre-vettingului-un-scandal-recent-arata-ca-evaluările-pot-avea-lacune-in-reformarea-justitiei/242883>

¹¹⁵ <https://tv8.md/2023/30/10/video-investigatie-secretele-pre-vettingului-un-scandal-recent-arata-ca-evaluările-pot-avea-lacune-in-reformarea-justitiei/242883>

¹¹⁶ <https://sppot.md/justitie/secretele-pre-vettingului-omul-presedintelui/>

semnificative de active coincide cu perioada în care Constantin Mițu își începe activitatea la Fundația KAS, sugerând un prim indiciu că s-ar regăsi în lista scurtă de consilieri prezidențiali/netitulari.

Conexiuni și relații amicale

Constantin Mițu, membru al secretariatului Comisiei Pre-vetting, are relații strânse cu numeroși oficiali de rang înalt din Republica Moldova, ceea ce ridică suspiciuni privind influențele politice în procesul de evaluare.

Printre aceste conexiuni se numără Olesea Stamate, fost consilier prezidențial și fost președinte al Comisiei Juridice din Parlament, precum și Sergiu Litvinenco, fost ministru al Justiției și ex-președinte al aceleiași comisii. Implicarea sa în politică datează încă din 2016, fiind asistent al deputatului Igor Vreimea. Întâmplător sau nu, Constantin Mițu are o relație amicală pe Facebook și cu Vladislav Gribincea, fondatorul CRJM.”

5.5 Convocarea adunărilor generale ale judecătorilor și procurorilor de către Ministrul justiției

După cum prevedea Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, AGJ și AGP urmau să fie convocate de către CSM și CSP, respectiv, în termen de 7 zile de la soluția Comisiei Pre-vetting cu privire la ultimul candidat judecător/procuror, urmând să aibă loc în 35 de zile de la convocare.

Astfel, la 14 februarie 2023, CSM a convocat AGJ pentru data de 17 martie 2023, cu scopul de a alege membrii din cadrul CSM care au trecut pre-vettingul. Această adunare urma să fie prima de la adunările generale extraordinare ale judecătorilor din 2019, între timp organizarea altor adunări fiind interzisă de către executiv sub diverse pretexte (pandemie, prelungirea mandatelor membrilor CSM, anunțarea conceptului de reformare a justiției cu evaluarea candidaților pentru CSM etc.).

Pe fundalul temerilor exprimate la nivel politic că magistrații ar putea boicota AGJ și să se prezinte în număr insuficient ca AGJ să nu fie deliberativă, cu o zi până la data stabilită pentru desfășurarea AGJ, la 16 martie 2023, Parlamentul Republicii Moldova a votat pentru introducerea unor modificări în procedura de convocare și deschidere a AGJ și AGP, precum și referitoare la cvorumul necesar pentru ca AGJ și AGP să fie deliberative. În ziua la care urma să aibă loc AGJ au intrat în vigoare modificările, prin care s-a stabilit că în cazul imposibilității convocării AGJ și AGP din diverse motive, aceste adunări se convoacă de către ministrul justiției, iar dacă adunarea nu a avut loc din lipsă de cvorum, aceasta se desfășoară repetat în cel mult două săptămâni și este deliberativă dacă la ea participă mai mult de 1/3 dintre judecătorii, respectiv procurorii, în exercițiu.¹¹⁷ Astfel, politicul s-a asigurat că dacă judecătorii vor boicota AGJ la care urmau să voteze membrii CSM trecuți prin pre-vetting, ministrul justi-

ției va fi în drept să convoace și să deschidă o nouă adunare în două săptămâni, iar o participare redusă a judecătorilor de până la 1/3 fiind suficientă pentru deliberări.

Contrar acestor temeri, majoritatea covârșitoare a magistraților s-au prezentat la AGJ din 17 martie 2023.

La doar câteva zile de la introducerea acelor modificări, Plenara Grupului de State împotriva Corupției al Consiliului Europei (GRECO) a numit această măsură „un pas în direcția greșită a reformei, care afectează implementarea mai multor recomandări pendinte și care pot inversa alte realizări obținute până la acel moment.”¹¹⁸

Asociația Judecătorilor din Moldova la fel a criticat acele modificări, subliniind că una din recomandările Comisiei de la Veneția transpusă deja în actele normative se referea la excluderea Ministrului justiției din cadrul CSM, fiind ilogică înzestrarea reprezentantului puterii executive cu dreptul de a convoca AGJ, organ care asigură realizarea în practică a principiului autoadministrării judecătorești. Constituția Republicii Moldova exclude apriori orice imixtiune a puterii executive în activitatea puterii judecătorești, acest principiu fundamental al statului de drept fiind însă încălcat în mod vădit și arbitrar. Asociația a atenționat că livrarea unor rezultate și soluții rapide, care vor funcționa pe termen scurt, nu vor asigura realizarea reforme veritabile.¹¹⁹

5.6 Limitarea temeiurilor de respingere a contestațiilor

Procedura de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting a fost preconizată din start de o manieră care instituia un control politic asupra procesului, prin formarea unui complet special la CSJ care să examineze contestațiile împotriva deciziilor defavorabile candidaților emise de către Comisia Pre-vetting.

Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting prevedea inițial formarea unui complet special din 3 judecători ai CSJ, propuși de către președintele CSJ și confirmați prin decretul Președintelui Republicii Moldova. Președintele Republicii Moldova însă era în drept să refuze includerea judecătorilor care urmau să-i fie propuși de oricâte ori dorea, ceea ce reducea sensul prevederilor respective la selectarea camuflată direct de către Președintele țării a judecătorilor din completul special al CSJ.¹²⁰

La 7 aprilie 2022 CC a declarat neconstituțională implicarea Președintelui Republicii Moldova în formarea completului special de examinare a contestațiilor împotriva deciziilor defavorabile ale Comisiei Pre-vetting.¹²¹

¹¹⁷ Legea 44/2023 din 16.03.2023 pentru modificarea unor acte normative.

¹¹⁸ Al doilea Raport Intermediar privind Republica Moldova Adoptat de către GRECO la Plenara nr.93 din 20-24 martie 2023, publicat la 29 mai 2023, a se vedea paragrafele 34 și 76 din raport, sursa: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680ab41b9>

¹¹⁹ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/asociatia-judecatorilor-despre-proiectul-de-lege-care-ar-permite-convocarea-adunarii-generale-de-catre-ministrul-justitiei-principiul-fundamental-al-statului-de-drept-este-incalcat-in-mod-v/>

¹²⁰ Art.14 alin.(2) și (3) din versiunea inițială a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

¹²¹ Hotărârea CC Nr. HCC9/2022 din 07.04.2022 pentru controlul constituționalității Legii 26 din 10 martie 2022... (sesizarea nr. 43a/2022). <https://www.con->

Între 9 decembrie 2022 – 24 ianuarie 2023, cu unele excepții, Comisia Pre-vetting a emis decizii de nepromovare a evaluării pre-vetting de către judecători. Înainte de expirarea termenului de contestare și examinare a primelor contestații (5 zile pentru depunerea contestației și 10 zile pentru examinarea ei), la 22 decembrie 2022, Parlamentul Republicii Moldova a modificat legea, astfel încât să îngusteze posibilitățile CSJ de a admite contestațiile candidaților. În redacția modificată a legii, CSJ nu putea anula deciziile Comisiei Pre-vetting pe motive de nerespectare de către Comisia Pre-vetting a procedurii și a drepturilor candidaților, ci doar dacă constata existența circumstanțelor care puteau duce la promovarea evaluării de către candidat.¹²² Guvernul a explicat ulterior CC că modificarea era necesară pentru ca la examinarea contestației să nu poată fi reevaluate circumstanțele evaluate deja de Comisie, completul special al CSJ urmând să se pronunțe doar asupra faptului dacă au apărut circumstanțe noi, care puteau conduce la promovarea evaluării de către candidat, însă nu au fost examinate anterior în procesul de evaluare.¹²³ Altfel spus, nu doar pentru motive de procedură, dar nici pentru motive de fond se intenționa CSJ să nu poată anula deciziile Comisiei Pre-vetting, evaluarea circumstanțelor de către Comisie urmând a fi considerată din start definitivă, iar unica posibilitate de anulare fiind identificarea unor circumstanțe noi, neevaluate de către Comisia Pre-vetting.

La 14 februarie 2023, CC a declarat neconstituțională respectiva modificare, considerând că legislatorul a optat pentru soluții rigide și insensibile la drepturile persoanelor vizate și a indicat Parlamentului să modifice legea astfel încât motivele pentru care CSJ putea dispune reevaluarea candidaților nepromovați erau: (a) ca în cadrul procedurii de evaluare să fi fost admise erori procedurale grave de către Comisia Pre-vetting, care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare, și (b) ca să existe circumstanțe care puteau conduce la promovarea evaluării de către candidat.¹²⁴ Doar la 9 iunie 2023 Parlamentul Republicii Moldova a modificat legea în conformitate cu soluția CC.¹²⁵

La 6 aprilie 2023, CC a declarat inadmisibile mai multe excepții de neconstituționalitate ridicate de către candidați, inclusiv în legătură cu finalitatea contestațiilor și reluarea evaluării de

către Comisia Pre-vetting. Totodată, CC a explicat că chiar dacă completul special al CSJ nu poate obliga Comisia de evaluare să promoveze candidatul evaluat, argumentele și concluziile făcute de această instanță în cazul soluționării contestațiilor rămân obligatorii pentru Comisie.¹²⁶

La 1 și 2 august 2023, CSJ a anulat 21 de decizii ale Comisiei Pre-vetting, în care a constatat atât încălcări procedurale grave de către Comisia Pre-vetting, cât și circumstanțe care puteau conduce la promovarea evaluării de către toți cei 21 de candidați, și a dispus reluarea evaluării de către Comisia Pre-vetting.

5.7 Metamorfozarea statutului Comisiei Pre-vetting pentru evitarea posibilității de admitere a contestațiilor prin „Legea sâmbetei”. Membrii politicieni ai Comisiei

La 7 iulie 2023, adică peste 16 luni de la adoptarea Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting și peste 14 luni de la înființarea Comisiei Pre-vetting, în perioada examinării de către CSJ a contestațiilor candidaților, Parlamentul a adoptat de urgență o lege de interpretare a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting, pe care a publicat-o a doua zi în Monitorul Oficial, zi oficială de odihnă.¹²⁷ În cercul judecătorilor, legea respectivă de interpretare a fost supranumită, neoficial, „Legea sâmbetei”.

În interpretarea sa, Parlamentul s-a referit la statutul juridic al Comisiei Pre-vetting și anume că aceasta nu este autoritate publică în sensul prevederilor Codului administrativ, iar activitatea Comisiei nu este publică, cu excepțiile stabilite de Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.¹²⁸

Însă Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting a prevăzut expres că cererea de contestare a deciziei Comisiei Pre-vetting se judecă în conformitate cu procedura prevăzută în Codul administrativ, care nu poate avea efect suspensiv asupra deciziilor Comisiei Pre-vetting, alegerilor sau concursului la care participă candidatul, iar prin derogare de la prevederile Codului administrativ, cererea de contestare a deciziei Comisiei Pre-vetting se examinează în decurs de 10 zile. Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting a mai prevăzut că în perioada ei de

[stcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=805&l=ro](https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=805&l=ro)

122 Legea 354/2022 din 22.12.2022 pentru modificarea Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting.

123 Paragraful 59 din Hotărârea CC Nr. HCC5/2023 din 14.02.2023 pentru controlul constituționalității Legii 26 din 10 martie 2022... (competența CSJ în cazul examinării contestațiilor depuse împotriva deciziei Comisiei de evaluare) (sesizările nr. 17g/2023, nr. 21g/2023, nr. 23g/2023, nr. 24g/2023, nr. 27g/2023 și nr. 31g/2023) <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=822&l=ro>

124 Paragraful 85 și dispozitivul Hotărârii CC Nr. HCC5/2023 din 14.02.2023 pentru controlul constituționalității Legii 26 din 10 martie 2022... (competența CSJ în cazul examinării contestațiilor depuse împotriva deciziei Comisiei de evaluare) (sesizările nr. 17g/2023, nr. 21g/2023, nr. 23g/2023, nr. 24g/2023, nr. 27g/2023 și nr. 31g/2023) <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=822&l=ro>

125 Art.25 alin.(7) pct.3 din Legea 147/2023 din 9.06.2023 privind selecția și evaluarea performanțelor judecătorilor, prin care a fost modificat art.14 alin.(8) lit. b) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

126 Paragraful 143 din Decizia CC Nr.42 din 6.04.2023 de inadmisibilitate a sesizărilor numerele 75g/2023, 76g/2023, 77g/2023, 86g/2023, 87g/2023, 88g/2023, 89g/2023, 90g/2023, 96g/2023, 101g/2023 și 102g/2023 privind excepțiile de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea 26 din 10 martie 2022. <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=1355&l=ro>

127 Lege pentru interpretarea unor prevederi din Legea 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor și Legea 65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al CSJ, nr. 180 din 07.07.2023, publicate în Monitorul Oficial nr.234/414 din 08.07.2023

128 Art.I pct.1 din Legea 180/2023 din 07.07.2023 pentru interpretarea unor prevederi din Legea 26/2022 și Legea 65/2023 cu privire la vetting.

aplicare, normele altor acte normative cu forță juridică egală sau inferioară se aplică în măsura în care nu contravin prevederilor ei.¹²⁹

Prin urmare, din moment ce legea a prevăzut de la bun început aplicabilitatea Codului administrativ la examinarea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting, iar derogările de la Codul administrativ au fost expres indicate în textul legii (imposibilitatea suspendării deciziilor Comisiei pre-vetting / alegerilor / concursului și examinarea contestațiilor în termen de 10 zile) în ce mod ar fi trebuit să se înțeleagă că acestei Comisii nu-i erau de fapt aplicabile prevederile Codului administrativ? Contrar rigorilor legale privind interpretarea legilor de către Parlament, nici în nota informativă care a însoțit proiectul Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting, nici în alte documente care au însoțit acest proiect nu poate fi identificată voința legiuitorului în sensul în care Comisia Pre-vetting să nu fie autoritate publică conform Codului administrativ.¹³⁰

Unica explicație logică a unei asemenea interpretări legislative este similară tentativelor anterioare de a face deciziile Comisiei Pre-vetting imune la o eventuală anulare de către CSJ pe motive de procedură și încălcare a drepturilor candidaților. Cel mai probabil, Parlamentul a aflat de la Comisia Pre-vetting despre motivele de anulare invocate în contestațiile candidaților la CSJ, din care rezultau multiple și incontestabile încălcări ale principiilor activității autorităților publice și ale drepturilor candidaților în cadrul procedurii administrative desfășurate de Comisia Pre-vetting, în sensul Codului administrativ. Schimbarea statutului juridic al Comisiei Pre-vetting în timpul examinării contestațiilor la CSJ poate fi interpretată astfel ca o modalitate de apărare a Comisiei Pre-vetting de către Parlament. Intervenția de partea Comisiei pre-vetting a reprezentat o dovadă elocventă a faptului că Parlamentul s-a implicat în examinarea litigiilor dintre candidați și Comisia Pre-vetting de partea Comisiei. Pentru Comisie, a fost un semnal că regulile de joc determinate de politic îi vor fi mereu favorabile și mereu nefavorabile candidaților, dacă aceștia se vor apăra. Or, părțile nu mai pot fi considerate egale în proces în asemenea cazuri.

Cu toate acestea, Legea 100/2017 cu privire la actele normative prevede că actul normativ de interpretare nu are efecte retroactive,¹³¹ iar încercarea de „a salva” activitatea Comisiei Pre-vetting de rigorile Codului administrativ era deja întârziată. Implicarea Parlamentului denotă nu doar urmărirea îndeaproape de către Parlament a detaliilor din litigiile împotriva Comisiei Pre-vetting, dar și lipsa independenței Comisiei Pre-vetting față de Parlament, căci avocații Comisiei puteau obține intervenții legislative care să-i avantajeze direct în timpul procesului din instanța de judecată.

Scopul clar urmărit de către Parlament pentru influențarea

soluțiilor CSJ în favoarea Comisiei Pre-vetting poate fi desprins cu o înaltă precizie din interviul lui Ilie Chirtoacă, președintele CRJM, ONG considerat apropiat guvernării, membrii cărui se regăsesc în multiple funcții pe lângă politicieni, în Comisia Pre-vetting și în secretariatul secret al acesteia, precum și printre candidații propuși de Parlament pentru funcția de membru CSM care au promovat evaluarea. Ilie Chirtoacă a recunoscut explicit în interviu că interpretarea dată de Parlament a fost urgentă pentru că a urmărit să „faciliteze anumite procese” (vezi studiul de caz de mai jos).

STUDIU DE CAZ 17. Ilie Chirtoacă: „Parlamentul a interpretat de urgență statutul Comisiei Pre-vetting pentru că exista informația că dosarele puteau fi respinse de CSJ prin aplicarea Codului administrativ”

ZdG.md, creează premisele transformării într-o entitate semi-transparentă. Comisia Pre-vetting și activitatea acesteia nu sunt publice, potrivit unei inițiative legislative, 31 iulie 2023¹³²

„Comisia Pre-vetting nu este o autoritate publică în sensul prevederilor Codului administrativ și nici activitatea acesteia nu este publică, cu unele excepții stabilite de legea prin care a fost instituită. Astfel au interpretat un grup de deputați unele prevederi din Legea 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor și Legea 65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al CSJ.

Interpretarea vine la peste un an de la intrarea în vigoare a legii care reglementează activitatea Comisiei Pre-vetting, fiind publicată în Monitorul Oficial la 8 iulie.

Potrivit unei opinii formulate de Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției (CAPC), deși a fost adoptată de către Parlament să facă claritate, legea ar aduce mai multă confuzie. [...]

S-au găsit anumite „acrobații juridice” în Codul administrativ

Potrivit președintelui CRJM, organizație neguvernamentală care monitorizează evaluarea externă, Ilie Chirtoacă, interpretarea ar putea avea legătură cu contestațiile deciziilor Comisiei, depuse de magistrați și procurori la CSJ. [...]

„Aceasta face inaplicabil în fața Comisiei Codul administrativ. De ce este important? Existau informații, neconfirmate, că dosarele care se află la CSJ urmau să fie respinse pentru că s-au găsit anumite „acrobații juridice” în Codul administrativ pentru a anula (deciziile n.r.), dar fără a avea o argumentare solidă în baza legii de Pre-Vetting, dar în baza Codului administrativ. Am văzut că a fost un proiect care a trecut foarte rapid, și de prima și de a doua lectură, însemnând că a existat și o urgență. A fost promovat rapid și de președintă, într-o zi, fiind publicat în Monitorul Oficial. Ceea ce mă face să cred că a fost legat de activitatea CSJ. [...] Da, Comisia nu este creată, în mod normal, cum se creează instituțiile publice. Secretariatul Comisiei este, din câte înțelegem, susținut de partenerii de dezvoltare. Cert este că nu putem spune automat că Comisia este o autoritate publică, aceasta nu reiese din actele și statutul acesteia și cred că lucrul acesta s-a făcut pentru a facilita anumite procese [...]. Procedurile acestea îngreunează foarte mult activitatea Comisiei și cred că în final îi scad din eficiență [...], a afirmat Ilie Chirtoacă.

¹²⁹ Art.14 alin.(6), (7) și art.15 alin.(1) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

¹³⁰ Art.71 alin.(4) din Legea 100/2017 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

¹³¹ Art.72 alin.(6) din Legea 100/2017 din 22.12.2017 cu privire la actele normative.

¹³² <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/creeaza-premisele-transformarii-intr-o-entitate-semi-transparenta-comisia-pre-vetting-si-activitatea-acesteia-nu-sunt-publice-potrivit-unei-initiative-legislative/>

Dacă nu este autoritate publică, Comisia este neconstituțională, iar toate actele ei vor putea fi atacate în instanță

De cealaltă parte, Alexandru Arseni, doctor în drept și profesor universitar, spune că proiectul de interpretare chestionează constituționalitatea Comisiei.

„Această interpretare pe care a dat-o Parlamentul denotă faptul că este un Parlament anticonstituțional prin exercitarea atribuțiilor și adoptarea legilor, și este unul care lezează demnitatea și onoarea cetățenilor, garantate prin Constituție [...]. Cu atât mai mult, evaluarea se face public. [...] Dacă nu este autoritate publică, Comisia este neconstituțională, iar toate actele ei vor putea fi atacate în instanță, pentru că prin aceste acțiuni a fost lezată demnitatea și onoarea funcției de judecător și a sistemului în întregime [...]. Ei au scopul de a acoperi activitatea, [...] de a implementa în practica funcționării mecanismului din R. Moldova a serviciilor secrete [...] Această interpretare oficială denotă faptul că actuala guvernare profanează și discreditează autoritatea judecătorească în complexitatea sa, magistrații și procurorii, și duce la zero toate hotărârile, pentru că această nu este o instituție oficială de stat, dar o instituție secretă”, a declarat Alexandru Arseni.¹³³

Tot din motive neclare, prin aceeași lege, Parlamentul a interpretat că cerințele față de membrii Comisiei Pre-vetting de a nu fi deținut funcția de deputat în Parlament, membru al Guvernului și să nu fi făcut parte dintr-un partid politic în ultimii 3 ani se interpretează ca și restricție valabilă doar cu referire la Parlamentul, Guvernul și partidele politice din Republica Moldova.¹³⁴ Nu ar fi fost clară utilitatea acestei interpretări la mai bine de 1 an de la numirea în funcție a membrilor Comisiei Pre-vetting, doar dacă cineva dintre membrii internaționali ai Comisiei nu au făcut parte din Parlamentul, Guvernul sau vreun partid politic în țara sa de origine. Situația s-a clarificat după introducerea altor modificări la Legea 26/2022 prin Legea 252/2023, care a prevăzut transmiterea atribuțiile Comisiei Pre-vetting către Comisia de evaluare creată prin Legea nr.65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al CSJ (Comisia vetting).¹³⁵ doi din trei membri ai Comisiei vetting, Lavly Perling și Scott Bales, erau membri de partid în statele lor de origine, Estonia și SUA, la momentul numirii lor în funcție, la 15 iunie 2023.

STUDIU DE CAZ 18. Membrii Comisiei Vetting care au preluat funcțiile Comisiei Pre-vetting, Scott Bales și Lavly Perling, numiți contrar cerinței de a nu fi membri ai formațiunilor politice

Unimedia.md, „Vetting politic cu acte în regulă”. Cristina Ciubotaru: Însuși președintele Comisiei de Evaluare a judecătorilor este membru de partid, în SUA”, 3 august 2024¹³⁶

„Fosta vicedirectoare a CNA, Cristina Ciubotaru, se arată indignată de faptul că însuși președintele Comisiei Vetting, care evaluează judecătorii și candidații la funcția de judecător al CSJ, americanul Scott Bales - este membru al Partidului Democrat, din Statul Arizona. „La 15 iunie 2023 Par-

lamentul a numit membrii Comisiei Vetting. Exact la 3 săptămâni de când i-au numit în funcții pe 2 membri de partid din țările lor, Legislativul dă o interpretare că, de fapt, nu pot fi numiți membrii partidelor politice din Moldova. Când vor înțelege la noi că legile nu sunt retractive..?”, a subliniat Cristina Ciubotaru.

„Președintele Comisiei Vetting, care evaluează judecătorii și candidații la funcția de judecător al CSJ, americanul Scott Bales - este membru al Partidului Democrat, din Statul Arizona. Asta zice Wikipedia.

Un alt membru al Comisiei este estoniana Lavly Perling, care, de un an este chiar președinte de partid [Parempoolsed].

În baza Legii 65/2023 privind evaluarea externă a candidaților la funcția de judecător al CSJ, la 15 iunie 2023 Parlamentul a numit membrii Comisiei Vetting.

Art.7 din Legea 65/2023 spune că membru al Comisiei nu poate fi numită persoana care a făcut parte dintr-un partid politic în ultimii 3 ani. Exact la 3 săptămâni de când i-au numit în funcții în această Comisie pe 2 membri de partid din țările lor, Parlamentul dă o interpretare că, de fapt, nu pot fi numiți membrii partidelor politice din Moldova (Legea 180 din 7 iulie 2023).

Mai întâi că nici nu-i puteau numi în funcții pe doi membri internaționali din trei, iar când s-au prins - au „interpretat” legea că se putea.

Post-factum.

Când vor înțelege la noi că legile nu sunt retractive..?”

Reacția Comisiei vetting care a preluat funcțiile Comisiei Pre-vetting, a fost că membrii care nu au făcut parte din partide politice din Republica Moldova nu se află în incompatibilitate, având în vedere interpretarea făcută prin Legea 180 din 07.07.2023.¹³⁷ Această explicație însă nu ține cont de faptul că Legea 180/2023 este ulterioară numirii în Comisie a membrilor vizați, iar legile de interpretare nu se aplică retroactiv.¹³⁸

5.8 Distrugerea materialelor evaluărilor – intenție de ștergere a urmelor infrațiunilor cu acoperire politică?

La mai bine de 2 ani de la votarea Legii 26/2022, la 31 iulie 2024, deputatul PAS, Vasile Grădinaru, a propus Parlamentului aprobarea unui amendament, prin care CSM și CSP urmează să distrugă imediat după încheierea evaluării toate materialele acumulate de Comisia Pre-vetting. Propunerea a generat glume și controverse, căci a apărut în perioada când au fost obținute noi confirmări a faptului că în secretariatul Comisiei Pre-vetting sunt angajate mai multe persoane conectate la Parlament, Guvern și Președinție. S-a creat impresia că amendamentul propus, în realitate, urmărește nu protejarea datelor cu caracter personal ale subiecților evaluării, ci ascunderea urmelor eventualelor abuzuri comise în timpul evaluării, cu implicarea politicianilor.

¹³³ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/creeaza-premisele-transformarii-intr-o-entitate-semi-transparenta-comisia-pre-vetting-si-activitatea-acesteia-nu-sunt-publice-potrivit-unei-initiative-legislative/>

¹³⁴ Art.I pct.2 din Legea 180/2023 din 07.07.2023 pentru interpretarea unor prevederi din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting și Legea 65/2023 cu privire la vetting.

¹³⁵ Art. 21 pct.I și art.22 alin.(3) din Legea 225/2023 din 17.08.2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative.

¹³⁶ <https://unimedia.info/ro/news/da62153b921ca98e/vetting-politic-cu-acte-in-regula-cristina-ciubotaru-insusi-presedintele-comisiei-de-evaluare-a-judecatorilor-este-membru-de-partid-in-sua.html>

¹³⁷ <https://realitatea.md/nu-s-a-aflat-la-sefia-unui-partid-din-moldova-comisia-vetting-reactioneaza-la-dezvaluirile-judecatorului-turcan/>

¹³⁸ Art.72 alin.(6) din Legea 100/2017 cu privire la actele normative.

STUDIU DE CAZ 19. Deputatul Vasile Grădinaru introduce amendamentul de distrugere a materialelor Comisiei Pre-vetting, care face imposibile verificările ulterioare ale corectitudinii și legalității evaluărilor

Politik.md, „Controversatul amendament care prevede distrugerea informațiilor acumulate de Comisia Pre-vetting la finalizarea procesului de evaluare a judecătorilor și procurorilor, respins de Parlament – Vasile Grădinaru: Vom reveni la toamnă asupra subiectului”, 31 iulie 2024¹³⁹

Parlamentul a operat câteva modificări la legea privind selectarea candidaților pentru funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor și Legii privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor. Varianta inițială a proiectului includea un amendament care a provocat discuții în spațiul public în special în rândul juriștilor. Amendamentul prevedea distrugerea tuturor informațiilor acumulate de Comisia Pre-vetting la finalizarea procesului de evaluare externă a judecătorilor și procurorilor. Propunerea, însă, a fost respinsă de Parlament.

Chiar și așa, autorul inițiativei date, Vasile Grădinaru, consideră că este necesară o prevedere legală prin care CSM și CSP ar putea să „lichideze” informațiile transmise de Comisiile de evaluare externă. [...]

Asociația Judecătorilor din Republica Moldova și-a exprimat profundă îngrijorare și dezacordul vehement față de controversatul amendament.

Asociația a calificat drept „o gravă încălcare a principiilor fundamentale ale statului de drept și transparenței decizionale”.

„Radierea și distrugerea informațiilor acumulate pe parcursul procesului de evaluare împiedică verificarea autenticității probelor și compromite posibilitatea investigării abuzurilor și erorilor comise în cadrul acestui proces. Distrugerea documentelor acumulate în procesul de evaluare împiedică accesul la informații esențiale pentru justiție și societate, făcând imposibilă orice verificare ulterioară a corectitudinii și legalității evaluărilor”, se menționează într-un comunicat al Asociației Judecătorilor. Organizația subliniază că eliminarea documentelor compromite dreptul la apărare al celor evaluați, care nu vor putea contesta în mod eficient deciziile Comisiei de evaluare, fără acces la informațiile relevante.¹⁴⁰

Concluziile capitolului IV. „Schimbarea regulilor de joc în timpul jocului”

- Modificările frecvente ale Legii 26/2022 și schimbările intervenite în procedura de pre-vetting au erodat încrederea în procesul de evaluare, creând un sistem legislativ instabil și discriminatoriu.
- Modificările legislative, care au favorizat Comisia Pre-vetting, au avut un impact negativ asupra drepturilor candidaților, care s-au confruntat cu reguli schimbătoare și cu dificultăți în a-și apăra integritatea.
- Intervențiile legislative nu doar că au subminat principiile statului de drept și ale transparenței decizionale, dar au subminat credibilitatea și obiectivitatea întregului mecanism de evaluare.

Lecții de învățat

- Un proces corect și echitabil de evaluare extraordinară necesită un cadru legislativ stabil, clar și previzibil.
- Cadru legal pentru evaluarea actorilor din domeniul justiției trebuie să garanteze transparență decizională, responsabilitatea organului de evaluare și drepturile fundamentale ale celor evaluați.

¹³⁹ <https://politik.md/controversatul-amendament-care-prevede-distrugerea-informatiilor-acumulate-de-comisia-pre-vetting-la-finalizarea-procesului-de-evaluare-a-judecatorilor-si-procurorilor-respins-de-parlament/>

¹⁴⁰ <https://politik.md/controversatul-amendament-care-prevede-distrugerea-informatiilor-acumulate-de-comisia-pre-vetting-la-finalizarea-procesului-de-evaluare-a-judecatorilor-si-procurorilor-respins-de-parlament/>

6

SUSȚINEREA REFORMEI DE CĂTRE SOCIETATEA CIVILĂ

Sumar: *Capitolul explorează implicarea activă a organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, în special a CRJM, dar și a altor ONG-uri, în procesul de evaluare a candidaților pentru funcțiile de membri în CSM și CSP. Aceste organizații nu doar că au promovat și susținut reforma prin campanii de advocacy, dar au avut și un rol direct în elaborarea și monitorizarea proceselor de pre-vetting și vetting. Membrii și familiile acestora au fost implicați activ în colectarea și analiza informațiilor pentru Comisia Pre-vetting, ei au făcut parte din structurile pre-vetting, ei au fost primii candidați evaluați cu succes de către Comisia Pre-vetting, ajungând, pe această cale, în cele mai importante funcții din justiție, iar aceasta a ridicat întrebări inevitabile legate de conflictele de interese.*

În ciuda contribuțiilor valoroase, implicațiile acestor organizații în procesele de evaluare au generat controverse, mai ales în contextul în care au apărut suspiciuni de favoritisme și interese personale. Lipsa unor reglementări clare privind conflictele de interese a intensificat percepția publică că aceste organizații ar urmări beneficii personale și organizaționale din implicarea în procesul de reformă. De asemenea, accesul ilegal la datele personale ale candidaților a stârnit un scandal public semnificativ, ridicând întrebări serioase privind protecția datelor și abuzurile admise în procesele de evaluare.

Legea 86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale obligă membrii organelor de conducere și de control ale organizației care dorește să obțină statutul de utilitate publică să respecte regulile cu privire la conflictul de interese.¹⁴¹ Nereglementarea situațiilor care să fie expres considerate conflicte de interese în organizațiile neguvernamentale nu împiedică apariția îngrijorărilor publice legate de conflictele de interese. Dedublarea calității actorilor din societate civilă le permite să urmărească atât obiective de interes public, cât și interese personale.

6.1 Elaborarea, promovarea, monitorizarea pre-vettingului. Încrederea politicianilor și potențiale conflicte de interese

Membrii organizațiilor societății civile, rudele și alte persoane apropiate lor pot, în principiu, evolua în diverse calități în cadrul procesului de pre-vetting. Nu există careva restricții în acest sens. Totuși, relațiile dintre membrii ONG-urilor și apropiații lor sunt importante, în special dacă din cauza acestor relații ei își amplifică șansele de succes în cadrul pre-vettingului mai mult decât în virtutea altor merite. Lipsa regulilor clare referitoare la conflicte de interese și pantuflaj (în engleză „revolving doors”, supranumit fenomenul ușilor turnante) pentru membrii societății civile, pe de o parte, și pentru membrii Comisiei Pre-vetting și ai Secretariatului Comisiei, pe de altă parte, sporesc șanse-

le apariției situațiilor percepute public drept conflicte de interese, fără a fi tratate ca atare de către cei vizați. Căci, indiferent de existența unor reguli clare, publicul percepe parcursul unor persoane prin procesul de pre-vetting cu o doză de scepticism din cauza suspiciunilor că parcursul favorabil le este asigurat anume prin conflicte de interese. Când membrii acelorași organizații și persoanele apropiate lor (rudele, soții, finii, nașii, colegii) se întâlnesc între ei în calitate de autori/promotori/monitori ai proceselor de reformă, inclusiv pre-vetting și de beneficiari nemijlociți ai acestor procese, criticile devin inevitabile. Dubiile față de obiectivitatea procesului subminează încrederea în procesul de reformă a justiției și nu convinge publicul că reforma produce schimbarea dorită de sporire a integrității.

În mod normal, participarea ONG-urilor în cadrul reformelor ar trebui să poată garanta societății o mai bună realizare a interesului public. Însă când membrii ONG-urilor sunt suspectați de interese private și beneficii personale în procesul reformei, când procesele evaluării cu participarea exponenților ONG-urilor și a apropiaților lor sunt secretizate, ei nu mai sunt la fel de elocvenți în garantarea interesului public.

Două organizații neguvernamentale din Republica Moldova cel mai frecvent asociate cu procesele de evaluare a candidaților la funcțiile de membru în CSM și CSP sunt CRJM și IPRE.

¹⁴¹ Legea 86/2020 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale, art.22 alin.(1) lit.e).

CRJM

CRJM este ONG-ul care asigură cea mai amplă comunicare publică de susținere a evaluării externe (pre-vetting și vetting) prin diverse modalități și platforme: declarații, publicații, postări, opinii, forumuri, conferințe de presă etc. Pe pagina web a CRJM nu se regăsesc proiecte expres dedicate implicării în procesele de evaluare extraordinară a acestei organizații. Comunicarea publică de susținere a pre-vettingului a fost activ promovată de liderii și membrii organizației în ultimii ani, inclusiv înainte de introducerea acestor mecanisme, consolidând percepția publică că autorul reformei în cauză este anume această organizație. Elanul comunicărilor CRJM a depășit uneori comunicarea însăși a Comisiei Pre-vetting.

În spațiul public se cunoaște despre cel puțin 7 persoane din cadrul CRJM sau persoanele lor apropiate implicate în diferite calități în cadrul pre-vettingului.

Fostul director executiv al CRJM, **Vladislav Gribincea**, este cel mai notoriu promotor al pre-vettingului candidaților la funcțiile de membru în CSM și CSP, al vettingului judecătorilor și procurorilor și al reformării CSJ. Vlad Gribincea și-a anunțat candidatura pentru funcția de judecător la CSJ, a trecut de vetting și a devenit primul judecător al CSJ numit ca urmare a vettingului.

Vladislav Gribincea a fost președintele CRJM în perioada 2010-2022. Peste jumătate de an de la votarea Legii 26/2022 și imediat după anunțarea reformei CSJ, Vladislav Gribincea a plecat din funcția de președinte al organizației sale, în toamna anului 2022. Întrebat dacă va candida la funcția de judecător al CSJ în contextul reformei, Vladislav Gribincea inițial s-a eschivat să dea un răspuns, dar mai târziu, s-a înscris în concurs pentru această funcție. La audierea publică a lui Vladislav Gribincea din martie 2024, Comisia Vetting a anunțat că nu are niciun dubiu serios la integritatea sa și nu i-a adresat nicio întrebare. În cadrul audierii sale, Vladislav Gribincea a laudat reforma justiției, pre-vettingul, vettingul și activitatea comisiilor care le desfășoară.

Vladislav Gribincea este *cumnatul (ex-)ministrului justiției, Sergiu Litvinenco, în mandatul căruia au fost elaborate și promovate legile cu privire la pre-vetting, reforma CSJ și vettingul judecătorilor CSJ*. Salariile membrilor naționali ai Comisiei Pre-vetting, printre care 2 membri de la CRJM, erau achitate din bugetul Ministerului justiției¹⁴² condus de cumnatul lui Vladislav Gribincea. La fel, același minister i-a revenit contactarea partenerilor de dezvoltare și a Parlamentului în vederea desemnării de către ultimii a membrilor Comisiei

Pre-vetting, precum și în vederea identificării și angajării persoanelor care vor activa în cadrul secretariatului Comisiei Pre-vetting.¹⁴³ Litvinenco a părăsit funcția de ministru în februarie 2023. Vladislav Gribincea a comentat despre cumnatul său că ar fi plecat din cauză că „ar fi obosit”, însă actorii politici au susținut ulterior că Litvinenco a rămas în partid și acordă în continuare consultanță Președintelui Republicii Moldova în domeniul reformei justiției (consilier netitular). Gribincea a fost adesea criticat pentru promovarea reformelor realizate împreună cu ministrul-cumnat. Dacă Litvinenco ar fi rămas în funcția de ministru în momentul accederii lui Gribincea în funcția de judecător al CSJ, prin promovarea vettingului prevăzut de reforma susținută de cei doi cumnați, situația ar fi devenit și mai jenantă.

La doar câteva zile de la audierea lui Gribincea de către Comisia Vetting, soția sa a fost numită în calitate de membru al Consiliului Institutului Național al Justiției, prin decret prezidențial.¹⁴⁴

Actualul președinte CRJM, **Ilie Chirtoacă**, a recunoscut public că *soția sa, Mihaela Burduja, face parte din Secretariatul secret al Comisiei Pre-vetting*.¹⁴⁵ Ilie Chirtoacă și Mihaela Burduja au recunoscut că sunt finii de cununie ai lui Vladislav Gribincea. Prin urmare, Mihaela Burduja putea fi identificată pentru a deveni membru al secretariatului Comisiei Pre-vetting de către ministerul justiției, condus de către cumnatul nașului său de cununie.

Fondatoarea și directoarea de programe la CRJM, **Nadejda Hriptievschi**, și (ex-)președinta Consiliului de administrație al CRJM, **Tatiana Răducan**, au devenit în anul 2022 *membre ale Comisiei de Pre-Vetting, la propunerea majorității parlamentare a partidului de guvernare*.

Fondatorul și consilierul juridic CRJM, **Ion Guzun**, a fost propus de către majoritatea parlamentară a partidului de guvernare pentru funcția de membru al CSM din partea reprezentanților societății civile. În anul 2023 Ion Guzun a promovat evaluarea în cadrul pre-vettingului, fiind *printre primii membri numiți de către Parlament în calitate de membru CSM, urmare a promovării*.

Membrele Consiliului de administrație al CRJM, **Elena Prohnițchi** și **Cristina Pereteatcu**¹⁴⁶ *au făcut parte din Secretariatul Comisiei Pre-vetting*. Elena Prohnițchi a fost șefa Secretariatului.

Concomitent, membrii acestei organizații se bucură de încrederea Președintelui Republicii Moldova, fiind numiți, în lipsa unor concursuri, în diverse poziții de încredere pentru Președinte.

¹⁴² Art.15 alin.(2) lit.a) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

¹⁴³ Art.15 alin.(2) lit.b) și c) din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting.

¹⁴⁴ <https://presedinte.md/app/webroot/Decrete/1384.pdf>

¹⁴⁵ <https://realitatea.md/video-seful-crjm-recunoaste-sotia-mea-lucreaza-in-secretariatul-comisiei-pre-vetting/>

¹⁴⁶ <https://old.crjm.org/en/category/consiliul-de-administrare/>

Astfel, Ion Guzun și Nadejda Hriptievschi au fost incluși în Comitetul Consultativ Independent Anticorupție, creat prin decret prezidențial în anul 2021. Ion Guzun cumula funcția de director al Secretariatului acestui Comitet cu cea de președinte al Comisiei pentru problemele grațierii persoanelor condamnate pe lângă președintele Republicii Moldova.¹⁴⁷ Tatiana Răducănu a fost membru al CSS condus de către Președintele Republicii Moldova din anul 2021 și până în decembrie 2024, fiind numită în această calitate prin decret prezidențial.¹⁴⁸

IPRE

IPRE este organizația neguvernamentală preocupată de procesul de integrare europeană a RM, inclusiv prin monitorizarea îndeplinirii condiționalităților UE. Din activitățile anunțate pe pagina web a organizației rezultă implicarea sa în consolidarea capacităților de pre-vetting și vetting prin oferirea expertizelor și a asistenței tehnice. Natura mai multor activități publicate pe site sugerează substituirea anumitor capacități ale acestor comisii, dar și ale altor instituții din domeniul justiției și anticorupției, prin contractarea serviciilor de comunicare instituțională, întocmirea notelor/rapoartelor/ propunerilor acestor instituții în locul acestora, achiziții de echipamente, licențe de softuri, asigurarea conectării la registre de date externe etc. Interesul IPRE pentru procesele de pre-vetting și vetting este explicabil prin prisma mandatului statutar al organizației de accelerare a integrării europene a Republicii Moldova, având în vedere condiționalitățile UE legate de reforma justiției și combaterea corupției pentru deschiderea negocierilor de aderare.

Directorul executiv al IPRE, **Iulian Groza** este membru al Comisiei naționale pentru integrare europeană, create în anul 2022 prin decret prezidențial, iar în perioada 2022-2025 a fost membru al CSS, condus de către Președintele Republicii Moldova, în care la fel a fost numit prin decret prezidențial.¹⁴⁹ Iulian Groza a fost de mai multe ori desemnat de către Președintele țării ca membru sau președinte al comisiilor de preselecție a candidaților la funcții de conducere în cadrul procuraturilor importante (PA și Procuratura Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale (PCCOCS)), înainte ca ei să poată intra în concursurile organizate de către CSP. Între lunile octombrie 2021 – februarie 2022, Directorul executiv adjunct al IPRE, **Iulian Rusu**, a exercitat funcția de secretar de stat al Ministerului Justiției, poziție din care s-a ocupat de elaborarea proiectului de lege cu privire la pre-vetting. În noiembrie 2021, IPRE a demarat proiectul „Comunicare strategică și expertiză pentru Ministerul Justiției”, care a durat până în septembrie 2022 (susținut financiar de către Oficiul Ambasadei Regatului Țărilor de Jos în Republica Moldova în cadrul programului MATRA).

Obiectivul general al proiectului a fost de a crește gradul de conștientizare a cetățenilor și actorilor din sectorul justiției, cu privire la prioritățile și acțiunile Ministerului justiției în domeniul reformei justiției și luptei împotriva corupției la nivel înalt, precum și sporirea impactului participării Ministerului justiției în cadrul organelor de autoadministrare (CSM/CSP). În particular, obiectivul specific nr.2 al proiectului a constat în sporirea capacității Ministerului justiției de gestionare a justiției prin intermediul CSM și CSP, acțiunile planificate având tentă de substituie a capacităților ministerului, și anume: analiza materialelor referitoare la ordinea de zi a reuniunilor CSM și CSP; pregătirea notelor informative cu privire la subiectele de pe ordinea de zi a CSM și CSP; analiza problemelor sistemice legate de activitatea CSM și CSP și prezentarea propunerilor de soluționare a acestora; pregătirea documentelor legate de propunerile Ministrului justiției în calitate de membru al CSM și CSP.¹⁵⁰

După ce a ocupat funcția de secretar de stat al Ministerului justiției, în lipsa unui concurs, în perioada februarie 2022 – octombrie 2023, Iulian Rusu a fost director al CNA. Numirea lui Iulian Rusu în această funcție a avut loc cu votul majorității parlamentare, la scurt timp după anularea prevederilor despre ocuparea funcției de director în bază de concurs prevăzute de Legea 1104/2002 despre CNA.¹⁵¹ Din funcția de director al CNA, Iulian Rusu a colaborat activ cu Comisia Pre-vetting și Secretariatul acesteia, în special prin detașarea colaboratorilor în cadrul secretariatului și întocmirea analizelor operaționale în privința candidaților, la solicitarea Comisiei Pre-vetting și a secretariatului.

Paralel mandatului de director CNA al lui Iulian Rusu, în perioada 2022-2023, IPRE a implementat un alt proiect: „Asigurarea unui sistem de justiție integru, eficient și independent în Republica Moldova” (susținut financiar de către Fundația Soros-Moldova). Scopul acestui proiect a constat în consolidarea integrității, eficienței și independenței sistemului de justiție, iar printre obiective a fost sprijinirea mecanismului de evaluare extraordinară a actorilor din justiție (pre-vetting și vetting) în cooperare cu partenerii internaționali de dezvoltare, și dezvoltarea politicilor destinate creșterii eficienței urmării penale în cazurile de corupție de nivel înalt și canalizarea mai bună a eforturilor cu suportul partenerilor de dezvoltare. Acesta a fost primul proiect implementat de IPRE privind capacitățile organelor de drept și procuraturii de a combate corupția la nivel înalt.

Pentru atingerea obiectivului proiectului legat de pre-vetting/vetting, IPRE s-a angajat:

1. să elaboreze 4 rapoarte independente de verificare a integrității și stilului de viață a persoanelor evaluate, să con-

¹⁴⁷ <https://ccia.md/despre-noi/>

¹⁴⁸ <https://presedinte.md/rom/componenta-css>

¹⁴⁹ <https://presedinte.md/app/webroot/Decrete/1400.pdf>, <https://presedinte.md/app/webroot/Decrete/345.pdf>

¹⁵⁰ <https://ipre.md/2021/11/09/proiect-comunicare-strategica-si-expertiza-pentru-ministerul-justitiei/>

¹⁵¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=127720&lang=ro#

trakteze experți și analiști ca să elaboreze aceste rapoarte, la solicitarea directă a Ministerului Justiției, Secretariatului Comisiei de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor (vetting);

2. să organizeze un workshop pentru experți/analști din cadrul Secretariatului Comisiei de vetting cu privire la verificarea integrității și stilului de viață a judecătorilor și procurorilor;
3. să elaboreze opinii juridice cu privire la actele normative, regulamentele de activitate și alte documente procedurale necesare pentru pregătirea și implementarea mecanismului de pre-vetting/vetting, prezentate Ministerului Justiției, Guvernului, Parlamentului, Comisiilor de evaluare pre-vetting și vetting și altor actori naționali relevanți;
4. să acorde asistență tehnică Secretariatului Comisiei Pre-vetting/vetting prin acoperirea cheltuielilor legate de accesul la registre de date externe pentru analști/IT și licența unui software de traducere pentru traducătorii secretariatului Comisiei Pre-vetting/vetting.

Potrivit informațiilor transmise în scris de către IPRE, aceste activități au fost doar planificate la etapa inițială, însă majoritatea nu au fost realizate. Potrivit IPRE, s-ar fi realizat doar 2 activități: 1) elaborarea a 2 rapoarte independente privind candidații judecători și procurori la funcțiile de CSM și CSP, care au fost publicate, dar care nu au fost elaborate la solicitarea Comisiei Pre-vetting, a Ministerului Justiției sau a altor entități. 2) elaborarea opiniilor juridice independente, la fel publicate și transmise autorităților publice care au inițiat consultări publice. IPRE susține că nu a organizat workshop-uri pentru experții și analștii secretariatelor comisiilor și că nu a oferit niciun tip de asistență tehnică Secretatelor comisiilor pre-vetting/vetting.

Pentru realizarea obiectivului legat de urmărirea penală a cazurilor de corupție, IPRE s-a angajat să creeze un Grup de lucru inter-instituțional (cu participarea experților naționali, internaționali, societatea civilă) cu privire la măsurile de politici pentru creșterea eficienței în urmărirea penală și sancționarea corupției la nivel înalt; să realizeze o Analiză funcțională PA; să contracteze expertize/analize tehnice independente la solicitarea directă a PG, PA, CNA în contextul investigării cauzelor

de corupției la nivel înalt; și să acorde asistență tehnică PG și PA în procesul de consolidare a capacităților în domeniul cooperării internaționale și comunicării strategice.¹⁵²

Chiar dacă potrivit IPRE, aceste activități nu au fost realizate, planificarea proiectelor de asigurare a accesului secretariatului Comisiei Pre-vetting/vetting la registre de date externe și implicarea în activitățile de investigare, cooperare internațională și comunicare a PA pot fi considerate domenii de activitate improprii pentru organizațiile societății civile, căci implică accesul la date confidențiale, asociat riscurilor accesării neautorizate a informațiilor clasificate, protejate de lege, precum și scurgerii de informații.

Potrivit unei investigații jurnalistice, co-directorul executiv al IPRE, **Adrian Ermurachi**, a oferit consultanță și instruirea la începutul activității Comisiei Pre-vetting.¹⁵³ Ermurachi însă a negat acest fapt. Anterior, în perioada 2017-2021, Ermurachi a deținut funcția de secretar general adjunct al guvernului.

În cadrul IPRE există un Grup de Experți în domeniul Justiției (GEJ), care întocmesc opinii pe proiecte de legi și editează periodic un Monitor al Justiției. Printre experții GEJ ai IPRE sunt **Ion Guzun**¹⁵⁴ și **Tatiana Ciaglic**¹⁵⁵ – ambii au promovat evaluarea, au fost propuși, iar ulterior numiți de majoritatea parlamentară în calitate de membri ai CSM. Un alt expert din GEJ al IPRE este **Pavel Grecu**,¹⁵⁶ soțul Nadejdei Hriptievșchi, membră a Comisiei Pre-vetting, la fel propusă de majoritatea parlamentară. Pavel Grecu a semnat mai multe opinii IPRE pe marginea proiectelor de legi legate de pre-vetting.¹⁵⁷ Anterior, Grecu a activat la CRJM, iar ulterior a fost numit în funcție de consilier al Prim-ministrului în domeniul justiției și anticorupției,¹⁵⁸ actuala Președintă a Republicii Moldova. În august 2024, mama lui Pavel Grecu și soacra Nadejdei Hriptievșchi, avocata Viorica Grecu, a fost numită secretar general de stat în cadrul Ministerului Justiției.¹⁵⁹

IPRE implementează Proiectul „Asigurarea integrității, eficienței și independenței sistemului de justiție din Moldova – #Justice4Moldova” (2023-2026), sprijinit de UE și Fundația Soros-Moldova. Obiectivul proiectului este să contribuie la creșterea rolului societății civile și al mass-mediei în consolidarea independenței, integrității, eficienței și responsabilității sistemului de justiție. Se dorește consolidarea societății civile

¹⁵² <https://ipre.md/2022/04/01/proiectul-asigurarea-unui-sistem-de-justitie-integru-eficient-si-independent-in-republica-moldova/>

¹⁵³ <https://tv8.md/2023/30/10/video-investigatie-secretele-pre-vettingului-un-scandal-recent-arata-ca-evaluările-pot-avea-lacune-in-reformarea-justitiei/242883>

¹⁵⁴ <https://ipre.md/2021/09/03/ion-guzun-expert-juridic-gej-nu-mai-vrem-ca-politicul-sa-influenteze-justitia-radio-europa-libera/> Potrivit IPRE, expertul Ion Guzun a colaborat cu ei în cadrul GEJ, finanțat de Fundația Soros Moldova în perioada aprilie-august 2021.

¹⁵⁵ <https://ipre.md/2021/12/14/tatiana-ciaglic-membra-gej-emisiunea-spatiu-public-radio-moldova/> Experta Tatiana Ciaglic a colaborat cu IPRE în cadrul aceluiași proiect în perioada iunie 2020-februarie 2022, după care în cadrul unui alt proiect finanțat de Fundația Soros Moldova, „Asigurarea unui sistem de justiție integru, eficient și independent în Republica Moldova”, Tatiana Ciaglic a activat în calitate de expertă în august 2022.

¹⁵⁶ <https://ipre.md/2021/10/20/pavel-grecu-expert-gej-intr-o-tara-democratica-insusi-procurorul-general-ar-fi-interesat-ca-faptele-de-care-este-acuzat-fie-investigate-dar-aici-s-a-depus-atata-efort-pentru-ca-nimic-sa-n/> Pavel Grecu a activat în calitate de expert în cadrul proiectului GEJ până în februarie 2022, după care, în cadrul proiectului „Asigurarea unui sistem de justiție integru, eficient și independent în Republica Moldova” Pavel Grecu a activat în calitate de expert în lunile august 2022 și decembrie 2022. Ulterior, IPRE susține că nu a avut alte colaborări cu dl Grecu.

¹⁵⁷ <https://ipre.md/2021/11/05/opinie-preliminara-privind-conceptul-mecanismului-de-evaluarea-externa-a-judecatorilor-si-procurorilor/>

¹⁵⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115181&lang=ro

¹⁵⁹ <https://tv8.md/2024/08/21/schimbari-la-ministerul-justitiei-viorica-grecu-a-fost-numita-in-functia-de-secretar-general/263967>

și a experților în politici de a promova aplicarea politicilor din sectorul justiției transparent și responsabil, conform standardelor europene privind statul de drept și drepturile omului și cu Acordul de asociere; creșterea independenței, integrității și eficienței justiției și a actorilor anticorupție prin monitorizarea și sprijinul acordat de societatea civilă, de organizațiile politice și mass-media.¹⁶⁰

6.2 Substituirea comunicării Comisiei Pre-vetting

Președintele CRJM Vladislav Gribincea a adoptat o atitudine paternalistă față de reforma justiției, în special față de procesele de pre-vetting și vetting ale CSJ. Situația era oarecum explicabilă, din cauza că organizația sa, CRJM, era de mult timp implicată în procesele de reformă a justiției. Cu toate acestea, înainte dar și în timpul elaborării legii, precum și pe parcursul întregului proces, Vladislav Gribincea a anticipat activitatea Comisiei Pre-vetting, a explicat-o din perspectiva cunoscătorului situației de pe interior, a „muștră” Comisia și i-a căutat explicații pentru public.

Gribincea a explicat public „de-a fir a păr” funcționarea Comisiei Pre-vetting, excedând prevederile legale. A ținut o conferință de presă dedicată activității Comisiei Pre-vetting cu doar 3 zile înainte de anunțarea primei conferințe de presă de către Comisia Pre-vetting, subminând autoritatea acesteia și lăsând impresia că el ar fi adevăratul lider al Comisiei care își asumă de fapt întregul proces (detalii în studiul de caz 16 de mai jos). Când a devenit clar că toate termenele inițial stabilite pentru finalizarea evaluării au fost depășite de Comisia Pre-vetting, Vlad Gribincea a „dojenit” Comisia Pre-vetting, a explicat publicului dificultățile și presiunile politice asupra Ministerului Justiției (condus de cumnatul său) și a dat sfaturi acestuia (practic, cumnatului său) cum să gestioneze așteptările înșelate ale publicului.

Vladislav Gribincea a mai explicat consecutivitatea reformelor așa cum le vede el, iar această viziune a coincis cu viziunea și consecutivitatea urmată de partidul de guvernare: pre-vetting al membrilor CSM/CSP, vetting la CSJ, iar apoi vetting la PA și curțile de apel.

Vladislav Gribincea a alertat asupra importanței de a încheia toate procedurile de pre-vetting și vetting în timpul mandatului guvernării PAS. Deși Constituția nu a fost modificată și, la modul practic, nu există nicio garanție că exercițiul de pre-vetting și vetting nu va fi repetat de alții în viitor, Președintele CRJM subliniază că acest exercițiu trebuie să fie unic și de aceea trebuie încheiat pe parcurs

sul mandatului partidului aflat la guvernare (din care face parte cumnatul său).

STUDIU DE CAZ 20. Președintele CRJM, Vladislav Gribincea, face anunțuri publice înaintea Comisiei Pre-vetting

Realitatea.md, 10 februarie 2022, „Legea pre-vetting, pe înțelesul tuturor. Gribincea explică „pe degete” cum se vor implementa prevederile”¹⁶¹

Legea 26/2022 a fost votată în a doua lectură la 10.02.2022, iar la 10.03.2022 – în lectură finală. În ziua adoptării în lectura a doua a legii, președintele CRJM Vladislav Gribincea, cumnat cu ministrului Justiției, a explicat „pe degete” întregul proces care va urma, anticipând standardele pe care la va aplica Comisia, termenele de evaluare și când noile CSM și CSP își vor începe activitatea: „Evaluarea fiecărui candidat va dura circa două luni. La începutul evaluării, candidatul va întocmi câteva declarații cu privire la rudele sale, averea și cheltuielile din ultimii cinci ani. Comisia va verifica aceste și alte date, având acces direct la bazele de date publice, putând acumula singură informații de la orice persoană, inclusiv să solicite explicații suplimentare de la candidat. Îi revine candidatului să explice Comisiei orice aspecte privind evaluarea, iar eșuarea de a da explicații convingătoare va duce la nepromovarea evaluării. Comisia de evaluare nu este legată de constatările altor organe, putând decide, de exemplu, că au fost comise abateri de la etica profesională chiar dacă, anterior, organele disciplinare au decis altceva. [...] Noile CSM și CSP ar trebui să devină funcționale în iunie.” [...]

Comisia Pre-vetting a invitat la prima sa conferință de presă la 13 iunie 2022, pentru data de 16 iunie 2022.¹⁶²

IPN.md, conferință de presă din 10 iunie 2022, „Vladislav Gribincea: Întregul proces al evaluării judecătorilor și procurorilor va dura 3-4 ani”¹⁶³

Cu doar 3 zile înainte de anunțarea primei conferințe de presă de către Comisia Pre-vetting, la 10 iunie 2022, Vladislav Gribincea a ieșit în conferință de presă pentru a explica, din nou, activitatea Comisiei Pre-vetting, cu ce se ocupă aceasta la momentul respectiv (iunie 2022) și care sunt riscurile ce rezultă din activitatea ei.

„Există riscul ca pre-vettingul și evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor să lase sistemul fără oameni. O spune președintele CRJM, Vladislav Gribincea, potrivit căruia întregul proces de curățare a sistemului va dura până la 4 ani. [...] Președintele CRJM spune că pre-vettingul ... s-ar putea finaliza până la sfârșitul acestei veri, însă mult mai îndelungată va fi perioada de evaluare a judecătorilor și procurorilor. „Comisia va trimite candidaților o solicitare de a-și deschide averea și toate cheltuielile din ultimii 5 ani, de asemenea comisia va verifica averea candidaților din ultimii 15 ani. De asemenea, se va verifica ce fel de hotărâri au dat acești judecători. Comisia va veni cu o hotărâre prin care va spune dacă persoana este sau nu demnă de a fi în lista candidaților. La sfârșitul lunii august, va fi clar cine a trecut și cine nu a trecut pre-evaluarea. Există riscul că noi nu vom avea oameni care să ia locul celor care vor pleca din sistem și al doilea risc este că acest proces al vettingului se va lungi o perioadă de timp, cred că va dura cam 3-4 ani”, a spus Vladislav Gribincea.”¹⁶⁴

VoceaBasarabiei.md, 16.08.2022 Vladislav Gribincea: „Nu cred că guvernarea actuală vrea să subjuge justiția. Se iau pe alocuri decizii strâmbe, dar cu intenții bune”¹⁶⁵

„Vladislav Gribincea: Eu sincer nu cred că cei care sunt acum la guvernare

¹⁶⁰ <https://ipre.md/2023/05/05/asigurarea-integritatii-eficientei-si-independentei-sistemului-de-justitie-din-moldova-justice4moldova/>

¹⁶¹ <https://realitatea.md/legea-pre-vetting-pe-interesul-tuturor-gribincea-explica-pe-degete-cum-se-vor-implementa-prevederile/>

¹⁶² <https://www.youtube.com/watch?v=GnnM9HGcYxQ>

¹⁶³ https://www.ipn.md/ro/vladislav-gribincea-intregul-proces-al-evaluarii-judecatorilor-si-procurorilor-7965_1090325.html

¹⁶⁴ https://www.ipn.md/ro/vladislav-gribincea-intregul-proces-al-evaluarii-judecatorilor-si-procurorilor-7965_1090325.html

¹⁶⁵ <https://voceabasarabiei.md/vladislav-gribincea-nu-cred-ca-guvernarea-actuala-vrea-sa-subjuge-justitia-se-iau-pe-alocuri-decizii-strambe-dar-cu-inten-tii-bune/>

vor să-și subjuge justiția. Ceea ce văd eu până acum e că, da, se iau anumite decizii, pe alocuri strâmbe, dar cu bune intenții. Mai greșesc, însă nu sunt timpurile lui Plahotniuc, când se adopta o lege, dar, de fapt, sub acea lege erau scheme desenate pentru ca ea să nu fie respectată. [...] Iată, acest mecanism care îi pune în fața faptului împlinit se numește vetting, care acum are loc. El durează un pic mai mult [...] El se tergiversează și eu tot sunt nemulțumit de acest lucru, deoarece deja trebuia să avem anumite decizii. Am impresia că comisia de pre-vetting lucrează după stilul european, adică pe lung. Eu cred că Ministerul Justiției ar putea să aibă o discuție foarte clară, că ei plătesc prețul politic al acestei tergiversări. [...]

De fapt, este vorba de curățarea vârfului piramidei, fiindcă în procuratură și în justiție există cineva în vârf, care decide cine este promovată, cine intră în sistem și cine e dat afară. Și aceștia-s CSM și CSP. Dacă aceia sunt curăți, lucrurile mai jos sunt mai simple. Iată, acum procesul este de verificare a cine merită să stea acolo, sus. [...]

Legea prevede foarte clar că nu este chiar atât de simplu de contestat acele decizii în instanță. Mecanismul e următorul: persoanele trec printr-un fel de purgatoriu, în care ei sunt verificați minuțios – ce avere au, cum o pot justifica și dacă au dat niște decizii care logic nu pot fi explicate. În momentul în care nu pot da explicații cu privire la aceste două compartimente, ei nu sunt admiși pentru a candida pentru aceste funcții, adică stau pe tușă, asta însemnând că doar persoanele asupra cărora nu există mari întrebări cu privire la integritate și profesionalismul lor vor candida în aceste organe. [...] Al doilea este o reformă profundă a CSJ și atunci o să vă creați o impresie. Ei sunt judecători relativ tineri aduși în aceste funcții cu 4-5 ani în urmă și acum vreau să vă amintesc ce a fost 4-5 ani în urmă [...] dar conform legii, ei sunt în acele funcții până la atingerea vârstei de 65 de ani, asta însemnând încă vreo 10 ani. Persoanele acestea nu pot fi schimbate atât de simplu, dar ei spun ultimul cuvânt în cele mai importante dosare. A doua parte a acestei reforme, așa cum o văd eu, este evaluarea judecătorilor CSJ și după aceasta deja se trece spre ceilalți: procurorii anticorupție, procurorii-șefi, șefii de judecătoria, judecătorii Curților de Apel etc., etc. în jos. Este greu să pornești un mecanism, dar dacă îl pornești cu bine, el o să dea roade. Vreau să spun doar un lucru: oamenii care vor rapiditate în aceste procese înseamnă că nu vor calitate. Dacă faci lucrul de mântuială, lucrurile stau prost. Înțeleg că asta nu poate dura la nesfârșit.

Jtv.md, 27 iulie 2023, „Secretele puterii, cu Olesea Stamate și Vladislav Gribincea”¹⁶⁶

Vlad Gribincea, spune că procesul evaluării extraordinare a judecătorilor și procurorilor trebuie finalizat în perioada mandatului guvernării PAS. Până la alegerile parlamentare din 2025 este planificată evaluarea a 500 de judecători și procurori.¹⁶⁷

6.3 Asumarea funcțiilor de verificare și acces la baze de date în locul Comisiei Pre-vetting

La o distanță de câteva luni, mai mulți candidați care se aflau în procedură de pre-vetting, rudele acestora, dar și persoane care nu au nicio legătură cu candidații, au depistat că datele lor cu caracter personal au fost accesate de către IPRE. Ulterior,

a fost clarificat că cel care ar fi accesat aceste date era co-autorul rapoartelor independente de evaluare a candidaților la funcția de membru al CSM și CSP, Constantin Copăceanu.

În ianuarie 2023 a izbucnit un scandal legat de presupusa accesare ilegală a datelor de către IPRE, când Eugen Rurac, șeful-interimar al direcției generale urmărire penală a CNA, candidat pe atunci la funcția de procuror-șef la PCCOCS, a depus o plângere penală pe această organizație privind accesarea ilegală a datelor cu privire la bunurile sale imobile. Rurac a spus că pe 20 ianuarie 2023, ASP l-a notificat că în vara anului 2022, IPRE a avut acces la informații despre apartamentul său. El a considerat acest lucru ilegal, întrucât în acea perioadă activa în SIS, iar în timpul concursului – în cadrul CNA. Rurac a depus plângere la PG pe motiv că IPRE ar fi obținut acces la datele sale personale.

În aceeași zi, IPRE a emis un comunicat de presă în care a condamnat ceea ce a numit „atacuri” asupra directorului executiv Iulian Groza. IPRE a explicat că a accesat din greșeală date privind bunurile imobile ale lui Rurac, în timp ce verifica candidații la funcțiile de membru în CSM și CSP. După acel incident, Ministrul Justiției și membru de drept al CSP, Sergiu Litvinenco, a declarat că a fost subminată credibilitatea competiției pentru șefia PCCOCS și concursul ar urma să fie repetat când va exista un CSP cu mandat plenipotențiar, după finalizarea pre-vettingului.¹⁶⁸

Liderii a două partide extraparlamentare, conduse de către fostul prim-ministru, Ion Chicu¹⁶⁹, și primarul capitalei, Ion Ceban¹⁷⁰, au acuzat că le-ar fi fost accesate datele de cel puțin 4 ori de IPRE (Ion Chicu) și de 88 de ori (Ion Ceban), ambii anunțând intenția de a depune plângeri penale în acest sens. La fel, procurorul din cadrul PA, Mihail Ivanov, a cerut tragera la răspundere a persoanelor care i-au accesat datele cu caracter personal.¹⁷¹ IPRE susține că atât Ion Chicu, cât și Ion Ceban nu au mai depus plângeri penale. Anterior, avocatul Iurie Mărgineanu a acuzat guvernarea de imixtiune politică, persecutare, violare a drepturilor judecătorilor în mod direct și prin intermediul ONG-urilor, a acuzat ONG-urile că ar avea rol de poliție secretă a guvernării, care ar fi prezente în structurile statale de toate nivelele, funcții-cheie și comisii.¹⁷²

La 3 mai 2023, Procuratura mun. Chișinău a pornit urmărirea penală pe trădare de patrie și spionaj, în urma scandalului în care o organizație neguvernamentală a fost acuzată de politicieni, judecători, procurori și avocați că ar fi acce-

¹⁶⁶ https://www.youtube.com/watch?v=Fgc_GNrkP8A

¹⁶⁷ https://www.ipn.md/ro/olesea-stamate-evaluarea-judecatorilor-si-procurorilor-dureaza-pentru-ca-7965_1098479.html#ixzz8VLu4BSJD

¹⁶⁸ <https://moldova.europalibera.org/a/scandal-%C3%AEn-jurul-concursului-pentru-func%C8%9Bia-de-%C8%99ef-al-pccocs-/32242464.html>

¹⁶⁹ <https://unimedia.info/ro/news/7739185e2385c836/chicu-cu-plangere-la-procuratura-ipre-a-lui-groza-mi-a-accesat-ilegal-datele-cu-caracter-personal-de-cel-putin-4-ori-anul-trecut-nu-poate-fi-vorba-despre-quot-o-gresea-umana-quot.html>

¹⁷⁰ <https://unimedia.info/ro/news/f716593930549813/ceban-cu-denumit-penal-pe-iulian-groza-ce-ti-a-trebuie-sa-cauti-in-datele-mele-persoanale-de-88-de-ori-intreaba-ma-si-ti-voi-raspunde-voi-cere-sa-fii-pedepsit.html>

¹⁷¹ <https://unimedia.info/ro/news/49cf912fad2f086e/ultima-ora-adjunctul-veronicai-dragalin-cu-plangere-la-procuratura-ca-i-au-fost-accesate-datele-cu-caracter-personal-de-persoane-neautorizate.html>

¹⁷² <https://unimedia.info/ro/news/9046dca961587923/avocat-un-ong-a-accesat-baza-de-date-a-unor-judecatori-si-avocati-aceste-organizatii-sunt-un-fel-de-politie-secreta-a-guvernarii.html>

sat, în mod ilegal, date cu caracter personal din Baza de date a Registrului Bunurilor Imobile. Ordonanța procurorului a fost publicată pe surse. Potrivit acesteia, „de la 25 mai 2022, până la 15 iulie 2022, persoane necunoscute organului de urmărire penală, în complicitate cu Constantin Copăceanu, care potrivit contractului dintre ASP și IPRE, a fost utilizator unic care avea acces la Banca Centrală de Date a Registrului Bunurilor Imobile, având drept scop culegerea informației, s-au înregistrat cu numele de utilizator și parola atribuite lui Copăceanu, care, la acel moment, nici nu se afla în țară”, se menționează în ordonanță. Mai mult, Copăceanu și complicitii săi au efectuat „conexiuni la rețea cu utilizarea VPN-ului de pe 26 IP adrese, localizate în Panama”. Aceștia au accesat informații despre imobile aferente la 680 259 de adrese cadastrale printre care și informații despre imobilele Președinției, Guvernului, SIS, PG, MAI, Ministerului Apărării, Aeroportului Chișinău – obiective care fac parte din infrastructura critică a țării, distrugerea cărora ar putea afecta negativ siguranța, securitatea și bunăstarea statului”. Potrivit unor explicații oferite persoanelor care au depus plângeri pe IPRE, ar fi fost vorba despre „un bot scăpat de sub control”.¹⁷³

Aparent, pentru sprijinirea Comisiei Pre-vetting în evaluarea a 20 de candidați judecătorești și procurori au fost accesate 680 259 de adrese cadastrale.

Legea 26/2022 oferă dreptul Comisiei Pre-vetting de a accesa sisteme informaționale care conțin date necesare pentru realizarea mandatului său,¹⁷⁴ însă nu prevede asemenea atribuții pentru ONG-uri care sprijină activitățile Comisiei. Nu este clar însă dacă anumite persoane din cadrul IPRE au făcut parte din cadrul Secretariatului Comisiei, în afară de rolul co-directorului executiv al IPRE, Adrian Ermurachi, în oferirea consultanței și instruirilor la începutul activității Comisiei Pre-vetting.

STUDIUL DE CAZ 21. Directorul executiv IPRE, Iulian Groza, aduce scuze pentru descărcare eronată a datelor cadastrale a sute de mii de persoane

IPRE.md, 26 ianuarie 2023, „IPRE condamnă orice intimidare în privința directorului executiv, Iulian Groza, și vine cu informație privind incidentul de accesare eronată a datelor privind bunurile imobile”¹⁷⁵

În perioada lunilor mai-august 2022, o echipă de experți contractați de IPRE au realizat o cercetare, obiectul căreia a fost evaluarea independentă a integrității candidaților judecătorești pentru funcția de membru în CSM și, respectiv, procurorilor, pentru funcția de membru în CSP. Cercetarea a urmărit scopul sprijinirii eforturilor de evaluare extraordinară întreprinse în conformitate cu Legea Nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor.

În rezultatul cercetării realizate, au fost publicate două rapoarte independente privind candidații pentru funcția de membru în CSM și CSP. ... Ca parte a metodologiei de cercetare, experții urmau să verifice

corectitudinea declarării bunurilor imobile declarate, menționate în ultimii 5 ani în declarațiile de avere și interese personale ale procurorilor și judecătorilor supuși evaluării în baza Legii nr. 133/2011.

În acest context, în vederea realizării cercetării în interes public și având în vedere prevederile Legii nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal (Art. 10, Art. 12 alin. (3), precum și art. 5 alin. (5), lit. e) și f)), IPRE a încheiat cu Agenția Serviciilor Publice un contract privind accesul la serviciul web al cadastrului bunurilor imobile. În acest context, a fost desemnată persoana responsabilă, în baza unui contract de prestări servicii semnat cu IPRE, în calitate de utilizator unic al serviciului web al cadastrului bunurilor imobile, care a avut sarcina, în perioada iunie – iulie 2022, să verifice informațiile privind bunurile imobile pentru verificarea/confirmarea bunurilor imobile deținute de subiecții evaluării ...

După finalizarea cercetării și publicării rapoartelor, IPRE a constatat că expertul contractat în calitate de utilizator unic al serviciului web, a accesat eronat în procesul de lucru datele privind bunurile imobile ce nu au vizat subiecții de cercetare. Conform celor declarate de expert, acesta ar fi accesat eronat datele prin introducerea în motorul de căutare al serviciului web al cadastrului, folosind o aplicație robot electronică de accesare automată. Utilizatorul a informat că accesarea eronată a constat-o la finalul procesului de lucru, iar toate informațiile accesate eronat au fost șterse din lista de accesări, fără a fi analizate sau procesate de către acesta.

Atât IPRE, cât și utilizatorul unic care a admis nemijlocit accesarea eronată, au oferit Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal toate informațiile cu privire la circumstanțele incidentului, prin prisma rigoarelor prevăzute de Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal.

În consecință, IPRE a luat toate măsurile interne pentru confidențialitatea și securitatea în procesul de lucru cu datele, iar după depistarea incidentului, IPRE a întreprins toate măsurile interne pentru verificarea procesului de lucru al utilizatorului unic și sancționarea acestuia pentru incidentul produs.

Reiterăm că, cercetarea realizată de experții IPRE a vizat doar candidații judecătorești și procurori înscrși în concursul pentru funcția de membru în CSM și CSP. Nimeni din terți, membrii IPRE, inclusiv conducerea și cercetătorii care au lucrat la rapoartele de evaluare independentă, nu a avut acces la informațiile accesate de utilizatorul unic, atât cele în scopul cercetării, cât și datele accesate eronat. Expertul contractat a fost unica persoană care a avut acces la serviciul web al cadastrului.

IPRE își exprimă regretul și aduce scuzele de rigoare persoanelor care au fost afectate de accesarea eronată a datelor privind bunurile imobile.

Precizări ulterioare, Iulian Groza, Director executiv IPRE, 12.02.2025

„Nici IPRE și nici experții contractați de IPRE nu și-au asumat roluri de verificare în locul Comisiei de pre-vetting sau al altor comisii. IPRE nu a avut acces la bazele de date utilizate de secretariatele comisiilor de pre-vetting/vetting. Singura persoană care a avut acces la serviciul web Registrul Bunurilor Imobile a fost cea cu care IPRE a avut un contract de prestări servicii pentru analiza datelor, în vederea elaborării rapoartelor de evaluare independentă. Așa cum am explicat anterior, această persoană a fost desemnată cu drept de acces în baza contractului de prestări servicii informaționale dintre IPRE și ASP, în conformitate cu prevederile legale. Accesul solicitat a fost limitat strict la verificarea corectitudinii informațiilor declarate de subiecții cercetării în raport cu datele cadastrale.

Cu toate acestea, după cum s-a constatat ulterior, persoana respectivă a utilizat în mod necorespunzător accesul la informațiile Registrului Bunurilor Imobile, ceea ce a condus la un incident de accesare eronată și multiplă a adreselor cadastrale ale mai multor persoane. Imediat ce IPRE a identificat existența incidentului în vara anului 2022, a întreprins toate măsurile necesare pentru a suspenda accesul persoanei respective la Registrul Bunurilor

¹⁷³ <https://unimedia.info/ro/news/40f66e57f0ce78c4/tradare-si-spionaj-cum-un-angajat-ipre-ar-fi-accesat-date-despre-cladirile-presedintiei-guvernului-parlamentului-sis-si-alte-680-mii-de-adrese-de-pe-ip-uri-din-panama>

¹⁷⁴ Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, art.10 alin.(2).

¹⁷⁵ <https://ipre.md/2023/01/26/ipre-condamna-orice-intimidare-in-privinta-lui-directorului-executiv-iulian-groza-si-vine-cu-informatie-privind-incidentul-de-accesare-eronata-a-datelor-privind-bunurile-imobile/>

Imobile, a oferit toate informațiile solicitate de persoanele care au adresat cereri de clarificare și a colaborat pe deplin cu autoritățile competente, inclusiv Centrul Național de Protecție a Datelor cu Caracter Personal, judecători și procurori.

Ca urmare a cercetărilor, Centrul Național de Protecție a Datelor cu Caracter Personal a emis deciziile de rigoare, constatând încălcarea de către persoana respectivă a prevederilor legii privind protecția datelor cu caracter personal, fiind emise hotărâri judecătorești prin care se constată comiterea de către Copăceanu Constantin a contravenției prevăzute la art. 74/1 Cod contravențional (prelucrarea datelor cu caracter personal cu încălcarea legislației). Toate aceste hotărâri sunt irevocabile. Până în prezent, nu există nicio decizie definitivă care să stabilească culpabilitatea IPRE în acest caz.

În acest context, există mai multe date sensibile, preluate din surse care nu prezintă întregul context al speței, inclusiv evoluțiile survenite după depistarea incidentului, în special din 2023. Pe lângă acțiunile de informare a tuturor părților interesate, – persoanele care au adresat plângeri sau solicitări de informații, declarații pentru presă, comunicate despre circumstanțele incidentului și măsurile întreprinse de IPRE – s-a asigurat și transmiterea tuturor informațiilor solicitate de autoritățile competente, inclusiv deciziile Centrului Național de Protecție a Datelor cu Caracter Personal.”

6.4 Pre-vettingul și circuitul închis al reformei justiției

Reforma justiției s-a compus din patru elemente:

1. o nouă componentă a CSM și CSP prin pre-vetting,
2. o nouă componentă a CSJ și conducere a PG,
3. o nouă componentă a Curților de Apel, a PG, PA și PCCOCS prin vetting,
4. schimbarea conducerii tuturor celorlalte judecătoria și procuraturii prin vetting.

Consecutivitatea etapelor reformei justiției conferă stabilitate și susținere reciprocă elementelor sistemului nou instaurat. Spre exemplu, în cadrul sistemului judiciar, noul CSM, format prin pre-vetting și înfrângere a rezistenței adunărilor generale ale judecătorilor, a asigurat formarea noii componente [deocamdată reduse] a CSJ. Această nouă componentă a CSJ permite noului CSM, să îi selecteze pe ceilalți judecători ai CSJ, indiferent de propunerile Comisiei Vetting, căci contestațiile celorlalți candidați la funcțiile de judecător CSJ le decide anume noua componentă [deocamdată redusă] a CSJ. Pe de altă parte, noua componentă a CSJ are puterea de a garanta membrilor CSM faptul că mandatul lor nu va fi periclitat de candidații la funcția de membru al CSM care au fost evaluați repetat și respinși de Comisia Pre-vetting, după ce primele lor contestații au fost admise de către componenta anterioară a CSJ. În cele ce urmează, indiferent de soluțiile Comisiei Vetting, membrii CSM trecuți de pre-vetting și primii judecători confirmați la CSJ după vetting, vor decide soarta tuturor celorlalți judecători de la curțile de apel și conducerea tuturor judecătoriilor, indiferent de soluțiile Comisiei Vetting.

Și în cazul procuraturii, numirea membrilor CSP prin pre-vetting a necesitat mai întâi înfrângerea rezistenței adunărilor generale ale procurorilor de a-i numi pe candidații care au trecut pre-vetting înainte ca CSJ să examineze contestațiile altor candidați. Noul CSP a organizat concursul și l-a ales pe Procurorul General, după care acesta ar fi trebuit să treacă vettingul pentru procurori. În practică însă PG interimar s-a înscris pentru a trece vettingul pentru a deveni judecător la CSJ, dar în paralel s-a înscris și în concursul organizat de CSP pentru funcția de PG. Momentul în care PG interimar a fost anunțat învingător în concursul pentru funcția de PG a coincis cu anunțarea promovării de către el a vettingului pentru CSJ. Astfel, CSP a putut să-l propună Președintelui țării pentru a-l numi în funcția de PG prin decret prezidențial imediat.

În continuare, va depinde doar de noul CSP să confirme sau să infirme rezultatele vettingului procurorilor din cadrul PG, PA și PCCOCS, iar soarta tuturor celorlalți procurori și candidați care nu sunt de acord cu soluțiile CSP vor putea să le conteste la CSJ, noua componentă a căreia va lua deciziile finale. Numirea conducerii procuraturilor teritoriale va depinde de soluțiile date de către noul CSP pe marginea propunerilor de evaluare ale Comisiei Vetting (pentru procurori) și cele ale noii componente a CSJ.

Primii membri numiți în cadrul noului CSM au fost reprezentanții societății civile: Ion Guzun de la CRJM, Tatiana Ciaglic de la IPRE și Alexandru Postică de la Promo-Lex. Primul judecător din noua componentă a CSJ a fost numit Vladislav Gribincea de la CRJM.

O situație inedită a apărut în timpul examinării contestației unuia dintre judecătorii CSJ, Anatolie Țurcan, care nu a trecut vettingul, iar noul CSM a menținut propunerea Comisiei Vetting. În timpul examinării contestației de către completul CSJ din care făcea parte Vladislav Gribincea, s-a depistat că CRJM prezenta rapoarte alternative de evaluare a judecătorilor CSJ, inclusiv a lui Anatolie Țurcan. Doar că în paralel cu Anatolie Țurcan, evaluarea în fața aceleiași Comisii Vetting era parcursă și de către Vladislav Gribincea, pe atunci Director de Programe, responsabil de justiție la CRJM. Ultimul a declarat abținere de la examinarea acestei cauze, dar, în mod paradoxal, a argumentat nu de ce ar trebui înlăturat, dar de ce ar trebui lăsat să examineze în continuare contestațiile contra-candidaților săi pentru ocuparea funcției de judecător al CSJ, pe care îi evaluase organizația sa, CRJM.

STUDIUL DE CAZ 22. Judecătorul CSJ, Vladislav Gribincea, insistă să examineze cauzele legate de evaluarea externă, în pofida rolului CRJM în acest proces și a relației sale cu organizația

Sppot.md, 13 august 2024, „Vettingul CRJM la Curtea Supremă. Gribincea se abține”¹⁷⁶

„În timpul examinării cauzei lui Țurcanu împotriva CSM și a Comisiei Vetting, ... Vladislav Gribincea, judecător din completul CSJ, a declarat că nu poate continua să participe la examinare, argumentând prin faptul că, „în

176 <https://sppot.md/justitie/doc-vettingul-crjm-la-curtea-suprema-gribincea-se-abtine/>

urma studierii materialelor pe caz am observat că în dosar există o scrisoare adresată de către o organizație, în care eu anterior am participat, cu privire la evaluarea domnului Țurcanu. Pentru a nu ridica nici un fel de dubii cu privire la corectitudinea hotărârii, eu am decis să depun o declarație de abținere de la judecarea acestei cauze, pe care o voi motiva și o voi transmite colegilor mei pentru ca ea să fie examinată. ...”

„Eu cunoșteam că CRJM planifică să întocmească asemenea comunicări cu privire la peste 40 de subiecți care vor fi supuși evaluării. ... Eu am fost implicat doar în elaborarea metodologiei de întocmire a acestor comunicări, astfel încât acestea să fie imparțiale și echilibrate. ... CRJM nu a urmărit un interes personal direct prin comunicarea în cauză, iar interesele mele economice nu au fost afectate în nici un mod prin aceste comunicări. Imediat ce am văzut această scrisoare, am declarat abținere.”

„Gribincea s-a autorecuzat în speranța că declarația sa de abținere va fi respinsă, astfel încât să poată continua să judece cazurile în care CRJM a fost implicat în evaluarea candidaților. În aceeași declarație prin care s-a autorecuzat, după ce a explicat faptul că știa că CRJM va întocmi 40 de evaluări și că el a fost autorul metodologiei după care CRJM i-a evaluat contracandidații din vetting, Vladislav Gribincea menționează că el consideră că aceste motive trebuie să stea la baza respingerii declarației sale de abținere, căci ulterior, fără el, CSJ îi va fi greu să examineze contestațiile altor judecători și candidați la funcția de judecători la CSJ care nu au trecut vettingul:

„Aceste fapte vorbesc împotriva admiterii declarației de abținere, iar în asemenea circumstanțe, imparțialitatea trebuie prezumată până la proba contrarie. [...] Admiterea declarației de abținere în această cauză ar trebui să atragă automat incompatibilitatea mea la judecarea tuturor litigiilor de acest gen în care CRJM a făcut comunicări similare despre subiectul evaluării. Acest fapt va reduce la doar trei numărul judecătorilor CSJ eligibili să examineze contestațiile depuse în temeiul Legii 65/2023 și 252/2023. Având în vedere că aceste contestații urmează a fi examinate în complete de trei judecători, abordări mai puțin stricte ar putea deveni aplicabile pentru a nu bloca examinarea acestor cauze. [...] Totuși, am activat în CRJM timp de 14 ani. Până în decembrie 2022 am condus această organizație.”

Concluziile capitolului VI.

„Susținerea reformei de către societatea civilă”

- Implicarea societății civile în procesul de reformă a justiției din Republica Moldova a fost complexă, iar până la un anumit punct a fost și valoroasă.
- Deși organizațiile neguvernamentale, precum CRJM și IPRE au avut un rol crucial în susținerea și promovarea transparenței în reformele de justiție, apariția conflictelor de interese, efectuarea unor evaluări „paralele” selective și accesarea/ prelucrarea ilegală a datelor cu caracter personal au afectat credibilitatea și legitimitatea procesului, generând suspiciuni de partizanat care pot submina credibilitatea procesului de evaluare.
- Asemenea situații, precum conflictele de interese și încălcarea regulilor de accesare/ prelucrare a datelor cu caracter personal, subliniază nevoia de a avea reglementări clare și o monitorizare atentă a implicării societății civile în astfel de procese, pentru a garanta că reforma justiției se realizează în interesul public și nu sub influența unor interese private sau politice, capabile să afecteze integritatea eforturilor de reformă.
- Scandalurile legate de accesul ilegal la date personale evidențiază vulnerabilitățile în protecția datelor și necesitatea unui cadru mai strict privind confidențialitatea și responsabilitatea în gestionarea acestora, în special cu ocazia evaluărilor sensibile și intruzive.

Lecții de învățat

- Neclaritățile juridice legate de arealul de manifestare a „conflictelor de interese în societatea civilă” nu previn efectele lor nocive asupra credibilității reformelor din domeniul justiției.
- „Purtarea diverselor pălării” de către aceiași activiști din societatea civilă în cadrul proceselor de reformare a justiției creează percepția capturării proceselor de reformă și subordonării lor intereselor personale și organizaționale ale acestor activiști.
- Asumarea diferitor roluri de către unele și aceleași organizații în cadrul reformei din justiție și reprezentarea lor constantă în cadrul autorităților publice de nivel înalt alimentează percepția „guvernamentalizării” societății civile.

7

PROCESUL DE EVALUARE DIN PERSPECTIVA CANDIDAȚILOR

Sumar: *Capitolul analizează experiențele persoanelor care au fost supuse evaluării pre-vetting pentru funcțiile de membru în CSM și CSP din Republica Moldova, oferind o privire detaliată asupra percepțiilor și dificultăților întâmpinate de aceștia pe parcursul procesului. Studiul a inclus un focus-grup cu judecători și procurori care nu au promovat evaluarea, completându-l cu chestionare anonime. Candidații au discutat despre problemele legate de aplicarea criteriilor de integritate etică și financiară, termenele scurte de răspuns, dificultățile în obținerea informațiilor solicitate de Comisie și interpretările contradictorii ale întrebărilor lor. De asemenea, candidații au semnalat îngrijorări legate de accesul limitat la materialele dosarelor administrative, de accesarea ilegală a datelor personale și de tratamentul perceput ca umilitor și discriminatoriu din partea Comisiei Pre-vetting. În plus, au fost exprimate temeri legate de presiunile politice și influențele externe asupra procesului de evaluare și contestare.*

Spre deosebire de exercițiile de monitorizare ale altor organizații, AJAM, ca parte a metodologiei acestui studiu, a realizat și monitorizare a experiențelor persoanelor evaluate în cadrul proceselor de pre-vetting, pentru a surprinde situația din interior, care nu putea fi surprinsă prin intermediul unor monitori doar prin asistare la ședințele publice de audiere a candidaților de către Comisia Pre-vetting și la ședințele de judecată ale CSJ la care s-au examinat contestațiile celor care nu au fost de acord cu deciziile Comisiei Pre-vetting privind evaluarea lor.

În decembrie 2023, AJAM a organizat un focus-grup cu candidații la funcțiile de membri ai CSM și CSP din rândul judecătorilor și procurorilor care nu au promovat pre-vettingul, pentru a discuta despre experiența lor, garanțiile de care s-au bucurat sau de care au fost lipsiți, precum și despre lacunele procesului din perspectiva lor.

Participanților li s-a solicitat să completeze chestionare anonime, pentru a obține date empirice despre practicile Comisiei Pre-vetting în raport cu subiecții evaluării. Dincolo de nemulțumirile evidente, candidații judecători și procurori au o înțelegere excelentă a legislației, a propriilor drepturi și pot explica pertinent dacă acestea le-au fost încălcate și în ce fel. În cadrul focus-grupului au fost invitați doar candidații judecători și procurori care nu au promovat pre-vettingul, inclusiv cei care nu au l-au promovat din cauză că s-au retras după începutul evaluării. Cei care s-au retras în timpul evaluării au completat doar întrebările la care puteau oferi un răspuns.

Eșantionul celor chestionați a cuprins 14 din 23 de judecători (78%) care nu au promovat pre-vettingul și 4 din 10 procurori care nu l-au promovat (40%). Prin urmare, eșantionul cercetării a cuprins, în mediu, 55% din participanții la procedura de pre-vetting care nu au promovat-o.

Chestionarele au fost structurate astfel încât să surprindă următoarele aspecte: *aplicarea criteriilor de evaluare a integrității etice, aplicarea criteriilor de evaluare a integrității financiare, termenele de pregătire a răspunsurilor, acumularea informațiilor de către candidați și sarcina probei, interpretarea informațiilor de către Comisie, accesul candidaților la materialele dosarelor administrative, accesarea datelor cu caracter personal, abțineri și recuzări și contestarea deciziilor Comisiei Pre-vetting.*

7.1 Aplicarea criteriilor de evaluare a integrității etice

În cazul a 94% din candidații chestionați, pe parcursul evaluării, Comisia Pre-vetting a reținut situații pe care le-a calificat drept de necorespondere a criteriului de integritate etică. Dintre aceștia, 47% consideră că Comisia Pre-vetting le-a reproșat situații care nu țineau în totalitate de ei, dar erau imputabile și altor persoane, 41% au recunoscut că au fost reținute situații opozabile anume lor, iar 12% consideră că situațiile erau imputabile doar altor persoane.

Dintre toți candidații care recunosc că pe parcursul evaluării li s-a reținut necoresponderea criteriului de integritate etică, Comisia s-a referit la încălcarea unui principiu concret din Codul de etică al judecătorilor/ procurorilor în cazul a 41% din acești candidați, iar în cazul celorlalți 59% din candidați, Comisia s-a referit la situații pe care nu le-a considerat etice din considerente care nu aveau legătură cu prevederile codurilor de etică ale judecătorilor și procurorilor:

- „S-a insinuat că au existat conflicte de interese în activitatea de serviciu, indicându-se, contrar legii, că o rudă îndepărtată mi-ar fi fost, de fapt, rudă apropiată.”

- „Au fost imputate situații de etică din momentul în care nu eram în funcție, motivând că acțiunile din trecut (sanctiunile contravenționale) nu sunt caracteristice unui procuror, deși procuror atunci nu eram.”
- „S-a referit la activitatea mea pe Instagram, care nu se încadrează în nici un principiu de etică și nici nu-mi poate fi imputată ca atare.”
- „Dubiile financiare asupra soțului mi-au fost imputate mie ca dubii etice.”
- „Referitor la automobilul fratelui mi se imputa faptul că așa cum eu figuram în polița de asigurare – automobilul mi-ar aparține. Într-un final, în decizie nu s-a menționat automobilul.”
- „Comisia a inventat o încălcare etică, reieșind din aceea că am acceptat mijloace financiare de la tatăl meu, deși dânsul avea inițiat un control al averii de către ANI!”
- „Comisia a reținut ca încălcare etică rolul meu activ în cadrul AGJ din octombrie 2019 ca pe o pretinsă incompatibilitate cu situația că am făcut parte din completul judiciar care a judecat acțiunea în obligare, prin care s-a dispus convocarea AGJ.”
- „Beneficierea de către candidat de prevederile Legii cu privire la procuratură, în ceea ce privește obținerea dreptului la spațiu locativ de serviciu, cu ulterioara privatizare a acestuia de către membrii familiei (nu de către candidat), iar ulterior obținerea terenului pentru construcția casei de locuit de la administrația publică locală, în temeiul prevederilor Codului funciar, de către familia nou-formată a candidatului, a fost apreciat drept necorespundere criteriului de etică profesională.”
- „S-au referit la un caz care a avut loc cu 16 ani în urmă, precum că aș fi încălcat imparțialitatea, deși CEDO și CSJ s-au expus că nu a fost așa.”

Dintre candidații în cazul cărora Comisia s-a referit la încălcarea unui principiu etic concret din Codul de etică a judecătorilor/ procurorilor, în cazul a 20% Comisia s-a referit la încălcarea principiului imparțialității, 50% - la încălcarea principiului integrității (cadouri, favoruri, tranzacțiile cu proprietate), 10% - la încălcarea principiului profesionalismului. În alte 20% din cazuri în care Comisia a reținut încălcarea unui principiu concret al Codului de etică, aceasta s-a referit la încălcarea principiului corectitudinii (10%) și a principiului transparenței și confidențialității (10%), chiar dacă situațiile respective nu țineau de atribuțiile profesionale de serviciu.

Dintre candidații situațiile cărora au fost apreciate de Comisie drept necorespundere criteriului de integritate etică, 24% afir-

mă că acele situații fuseseră anterior obiectul verificărilor ANI, a Inspecției judiciare sau a Inspecției procurorilor, iar în toate acele cazuri fie Inspecția, fie ANI, fie instanța de judecată (CSJ, CEDO) au constatat lipsa încălcării eticii de către candidat.

Din toate cazurile reținute de către Comisia Pre-vetting ca fiind încălcări ale integrității etice, 70% se refereau la situații care au avut loc în perioada în care candidații dețineau funcția de judecător sau procuror și care au avut loc în ultimii 15 ani (termen în care se poate extinde verificarea Comisiei), 24% s-au referit la situații în care s-au aflat candidații cu 5, 8, 10 și 13 ani (medie de 9 ani) înainte de a deveni judecători/ procurori, iar 6% s-au referit la situații care au avut loc cu 16 ani în urmă, în care candidatul activa în calitate de judecător (legea permite verificarea integrității doar pentru ultimii 15 ani).

Cu excepția celor 2 candidați care s-au retras în timpul evaluării, în cazul tuturor celorlalți candidați participanți la sondaj, în deciziile luate în cadrul evaluării de către Comisia Pre-vetting a fost reținută necorespunderea candidaților criteriului de integritate etică. În niciunul din cazurile date, Comisia nu a reținut în deciziile sale de nepromovare a evaluării în baza criteriului de integritate etică explicațiile candidaților.

7.2 Aplicarea criteriilor de evaluare a integrității financiare

În cazul a 94% dintre candidații chestionați, Comisia Pre-vetting a reținut situații pe care le-a calificat drept necorespundere criteriului de integritate financiară, deși 12% consideră că dubiile respective erau integral imputabile altor persoane, fără vreo legătură cu persoana evaluată.

Din toate cazurile în care Comisia Pre-vetting a reținut candidaților dubii cu privire la integritatea financiară, 57% se refereau la situații care au avut loc în perioada în care candidații dețineau funcția de judecător sau procuror, iar 43% s-au referit la situații în care candidații s-au aflat cu 10, 11, 13, 15 și 20 de ani (media de 14 ani)¹⁷⁷ înainte de a deveni judecători/ procurori.

Din toți cei cărora Comisia Pre-vetting le-a identificat dubii referitoare la integritatea financiară în perioada de dinainte de a deveni judecători și procurori, în cazul a 50% din candidați dubiile Comisiei se refereau la perioada în care candidații erau copii sau studenți, 33% din candidați și persoanele apropiate lor în legătură cu care Comisia a formulat dubii – erau angajați în afara sistemului justiției și doar în privința a 17% din candidați dubiile Comisiei s-au referit la perioada în care aceștia erau angajați în sistemul justiției într-o altă calitate.

Dintre candidații chestionați care nu s-au retras în timpul evaluării, Comisia a constatat în deciziile sale necorespunderea criteriului de integritate financiară în privința a 93% candidați

¹⁷⁷ Unele cifre se repetă de câteva ori în chestionare (de ex., cifra de 13 ani se indică de două ori), iar media anilor a fost calculată reieșind din suma tuturor anilor indicați de candidați și numărul candidaților care le-au indicat.

și doar în cazul a 7% a reținut explicațiile candidatului și nu s-a referit la necorespunderea criteriului de integritate financiară.

7.3 Termenele de pregătire a răspunsurilor

Dintre candidații chestionați, 89% au considerat că termenele acordate de Comisia Pre-vetting pentru a pregăti răspunsurile și a prezenta actele și informațiile solicitate nu au fost suficiente.

Potrivit candidaților, Comisia le oferea, în mediu, 4,6 zile calendaristice, dintre care doar 2,9 zile erau lucrătoare (între 3 și 7 zile calendaristice, dintre care între 1-5 zile lucrătoare).

Doar 11% din candidații chestionați au reușit să-și ia zile de concediu din cont propriu pentru a putea pregăti răspunsuri la întrebările Comisiei. În cazul celorlalți candidați, 56% nu au cerut concediu, pentru că aveau foarte mult de lucru și nu-și puteau permite amânări în cadrul dosarelor, 22% se aflau în concediu anual plătit, 17% nu erau numiți în funcție până la atingerea plafonului de vârstă, iar 5% erau suspendați în legătură cu pornirea urmăririi penale în procesul de pre-vetting.¹⁷⁸

Dintre candidații chestionați, 67% sunt de părerea că acordarea unor termene suficiente pentru a răspunde la întrebările Comisiei Pre-vetting le-ar fi oferit posibilitatea să înlăture dubiile Comisiei referitoare la corespunderea lor criteriilor de evaluare.

Potrivit candidaților, pentru o pregătire adecvată a răspunsurilor la întrebări și obținere a informațiilor solicitate de Comisia Pre-vetting, ei ar fi avut nevoie de un termen de 5 ori mai mare decât cel oferit de Comisie, în mediu, de **22 de zile** (cel mai mic număr indicat fiind de 10 zile, iar cel mai mare – de 90 de zile).

Unul dintre candidații chestionați a indicat următoarele, în comentarii: „Solicitarea [de către candidați] de acte sau informații de la autorități, precum și furnizarea lor cade sub incidența Legii privind accesul la informații și Codului administrativ. Examinarea de către autorități a cererilor de acest gen se face într-un termen de până la 15 zile, care poate fi prelungit până la 30 zile. În condițiile respective, solicitările candidaților erau examinate de către autorități în termenul prevăzut de legile menționate, dar nu în termenul solicitat de către Comisie. Pentru a nu încălca termenul stabilit de Comisie, eram impus de situație să apelez executorii sau șefii instituțiilor sesizate pentru a ruga furnizarea în regim de urgență a informațiilor/actelor solicitate. Problema termenilor restrânși, care făcea imposibilă prezentarea în termenul solicitat de către Comisie a actelor/informațiilor, a fost constatată în decizia CSJ din 01.08.2023, ca fiind o încălcare a drepturilor candidatului.”

Dintre candidații chestionați, 71% au susținut că nu ar mai fi acceptat să-și înainteze candidatura dacă ar fi știut care urmau să fie termenele acordate de către Comisie pentru a răspunde la întrebările Comisiei și solicitările de prezentare a actelor și a altor informații.

7.4 Acumularea informațiilor de către candidați și sarcina probei

Din toți candidații chestionați, doar la 6% le-a reușit de fiecare dată să obțină actele și informațiile cerute de Comisia Pre-vetting, pe când celorlalți 94% nu le-a reușit să facă rost de ele. Printre comentariile candidaților s-a menționat: „În anumite cazuri autoritățile sesizate de către mine pentru eliberarea actelor sau informațiilor m-au informat despre lipsa actelor, or, din motivul expirării termenilor prevăzute de lege sau ordinelor/ regulamentelor departamentale, acestea erau nimicate.”

Referitor la 81% din candidații chestionați, Comisia Pre-vetting a solicitat acte și informații de la candidați, de o manieră din care era clar că Comisia deținea deja aceste acte și informații, iar candidații nu le puteau obține.

De la 89% dintre candidații care nu au promovat evaluarea, Comisia Pre-vetting le-a solicitat să prezinte acte și informații pe care aceștia nu le dețineau (spre ex., informații despre veniturile din ultimii 15 ani ale partenerului, fraților, surorilor, părinților, copiilor, ginerilor și nurorilor, acte deținute de alte persoane sau instituții etc., inclusiv acte ale căror termene de arhivare și păstrare expiraseră). Din comentariile candidaților: „În pofida faptului că Comisia a fost informată despre imposibilitatea prezentării actelor solicitate (în acest sens fiind prezentate probe – răspunsurile autorităților care confirmă că actele nu s-au păstrat), în deciziile de nepromovare au fost făcute mențiuni precum că candidatul nu a prezentat actele/informațiile, chestiunea dată fiind astfel pusă pe seama candidatului și argumentată în defavoarea acestuia.”

Printre motivele din care candidații n-au putut prezenta acte Comisiei au fost următoarele:¹⁷⁹

- 94% – solicitarea actelor pe care candidatul le-a deținut cândva, dar nu le-a păstrat și nici nu avea obligația de a le păstra;
- 81% – solicitarea actelor deținute de instituțiile statului (spre exemplu, ASP), care se refereau în trecut la persoana candidatului, dar care nu se refereau deja la persoana sa și care nu-i puteau fi prezentate din acest motiv (imobile, autovehicule înstrăinate altor persoane etc.);
- 69% – solicitarea actelor și informațiilor despre alte per-

¹⁷⁸ În privința candidatului respectiv a fost pornită urmărirea penală în timpul procesului de pre-vetting, acesta fiind ulterior achitat de către instanța de judecată.

¹⁷⁹ Candidații au putut bifa răspunsuri multiple la această întrebare din chestionar, deoarece diferite acte și informații puteau fi imposibil de prezentat din diferite motive. Astfel, suma procentelor la această întrebare nu poate fi egală cu 100%.

soane, cu care candidatul nu comunică sau care au decedat deja, iar instituțiile statului nu sunt în drept să elibereze informațiile respective, căci nu se referă la persoana candidatului;

- 50% – solicitarea actelor și informațiilor despre alte persoane, de la care candidatul nu își permite să le solicite în virtutea naturii relației specifice cu respectivele persoane (spre exemplu, partenerul de care a divorțat, o rudă cu care este certat sau care este plecată peste hotare etc.).

În toate 100% din cazuri în care candidații s-au aflat în imposibilitate obiectivă de a prezenta actele și informațiile solicitate, aceștia au explicat Comisiei Pre-vetting că sunt limitați în posibilitatea de a prezenta actele și informațiile din motive independente de voința lor. În toate cele 100% când au făcut-o, candidații au sugerat Comisiei să interpeleze direct informația și actele respective de la deținători, căci este înzestrată prin lege să obțină orice informații de la orice persoane, inclusiv informațiile prezentarea cărora nu depinde de voința candidatului. Potrivit candidaților, doar în jumătate din cazuri (50%) Comisia a interpellat aceste acte și informații.

În cazul a 92% din candidații chestionați de la care Comisia a solicitat acte și informații pe care candidații nu le dețineau și nu le puteau obține, Comisia a reținut ulterior în deciziile sale faptul că ei nu au reușit să înlăture dubiile serioase cu privire la întrunirea criteriilor de evaluare, chiar dacă obținerea informației/ actelor respective nu a depins de ei.

Printre informațiile și actele dificile, imposibil de obținut sau greu de înțeles pentru candidați, solicitate de Comisia Pre-vetting, candidații chestionați au oferit următoarele exemple:

- „Dovada legalității banilor obținuți de tatăl meu pe parcursul vieții sale.”
- „Prezentarea informațiilor legate de locul de muncă al mamei concubinei, care locuiește și muncește în Republica Elenă.”
- „Prezentarea informației referitoare la data, timpul și locul începutului relațiilor de concubinaj ale mele cu concubina!!!”
- „Mi s-au solicitat acte pe care nu le păstrez de obicei.”
- „Mi s-au solicitat informații despre pensia soacrei mele, codul personal al fostului cumnat, sursa veniturilor unei SRL de la care am împrumutat o sumă de bani, să prezint documente confirmative că am primit plăți sociale în 2020 (indemnizații pentru copil) și să explic scopul acestora.”
- „Comisia m-a întrebat în ce an și la ce preț a vândut mama terenurile agricole și care era atunci valoarea cadastrală a acestor terenuri. Mama e decedată din 2017.”

– „Mi s-a cerut să prezint documente care certifică cheltuielile suportate pentru construcția casei, în condițiile în care am construit-o timp de 8 ani!”

– „A trebuit să prezint fotografia foșorului din curtea casei de la țară. Nu-i dificil de prezentat, dar e ridicol.”

– „Mi s-a spus să prezint acte pe anumite bunuri imobile care i-au aparținut soției mele cu mulți ani înainte de a ne cunoaște și a ne căsători.”

– „Mi s-au cerut actele unui proces penal gestionat de mine cândva, care se aflau deja în materialele evaluării mele, ca urmare a solicitării Comisiei de la procuratură.”

– „Comisia a solicitat informația despre veniturile foștilor socri cu care în prezent nu mai comunic, deoarece m-am recăsătorit.”

– „Comisia a considerat că trebuie să prezint acte despre un camion de la o persoană care i-a vândut în anul 2018 soțului meu acest camion fabricat în 1997; mi-a cerut acte de la soțul meu din perioada în care noi nu ne cunoșteam, de când el era încă student și a plecat în SUA cu Work&Travel!”

– „Mi s-a spus să aduc dovezi că tata, din 2016 când venea în țară de peste hotare, avea la el 5-6 mii de euro, în contextul în care legislația permite introducerea pe teritoriul Republicii Moldova a sumelor de până la 10.000 euro fără declarare.”

– „Comisia a solicitat prezentarea actelor deținute de ASP, pe care eu nu le dețineam, dar a refuzat să le interpeleze direct de la ASP, iar apoi a reținut în decizie, în detrimentul meu, lipsa acestor acte.”

– „Comisia a solicitat acte legate de tranzacțiile părinților mei cu 22 de ani în urmă, când aveam vârsta de doar 12 ani. Or, eu am devenit judecător peste 17 ani după momentul la care se referă întrebarea Comisiei.”

– „Comisia a solicitat lista invitațiilor la nunta mea, IDNP-ul, adresele de la domiciliu și sumele donate de fiecare invitat la nuntă.”

– „Comisia mi-a cerut informații despre alte persoane, deținute de instituțiile din altă țară.”

– „Mi s-au solicitat înscrișuri și note de evidență perfectate de mama mea cu circa 7-15 ani în urmă, în condițiile în care aceasta activa în bază de patentă și nu era obligată să țină o asemenea evidență scrisă, iar în prezent, starea sănătății ei este precară și nu pot afla de la ea aceste informații.”

Dintre candidații chestionați, 77% au susținut că nu ar mai fi acceptat să-și înainteze candidatura dacă ar fi știut că în cadrul evaluării neprezentarea de către ei a actelor și informațiilor obținerea cărora nu depinde de ei va fi reținută ca dubiu serios de neîntrunire a criteriilor de evaluare a integrității.

7.5 Interpretarea informațiilor de către Comisie

Trei sferturi dintre candidații chestionați (75%) consideră că din felul în care le-au fost formulate întrebările de către Comisia Pre-vetting rezultau interpretări contrare cadrului legal al Republicii Moldova. Spre exemplu:

- „Întrebările erau formulate ca învinuiri sau constatări ale lipsei integrității și care, în final, conțineau sintagma „De ce nu ați declarat...?“, deși ceea ce mi s-a imputat nu se declară, de exemplu, de ce nu am declarat la fisc ca sursă de venit imposibilă banii pe care mi i-a pus pe card soțul meu (pe când soțul meu a declarat la fisc și a plătit impozitul pe venit din aceste sume care, conform legii, sunt proprietate comună în devălmășie, nu se declară în scopuri fiscale și de către al doilea soț).”
- „Am fost întrebată despre procedura disciplinară pe care deja există o hotărâre favorabilă judecătorească irevocabilă și, conform art.120 din Constituție, această situație nu poate fi pusă în discuție, mai ales că a trecut și termenul de prescripție de procedură disciplinară.”
- „Comisia a inventat obligații inexistente, cum ar fi obligația judecătorului de a păstra toate actele și documentele aferente tranzacțiilor din trecut. Comisia a inventat obligația de a încheia contracte doar în formă scrisă și a inventat obligația declarării unor bunuri în declarațiile de avere în lipsa cadrului legal.”
- „Prezentarea informațiilor referitor la datele de identitate ale unchilor și mătușilor, a situațiilor financiare ale unchilor, care nu au atribuție la caz”;
- „Am fost întrebată despre motivația acțiunilor unor persoane în raport cu alte persoane. Nu despre acțiunile mele și nu în raport cu mine. De exemplu, m-au întrebat de ce fratele și mătușa mea nu au transferat bani mamei mele de peste hotare prin intermediul instituțiilor bancare?”
- „Comisia m-a întrebat de ce am apelat la dreptul acordat prin Lege și am completat cu informații precizate declarația anuală în termenul de 30 zile de la depunere – deși acest drept este expres reglementat.”

Din felul în care Comisia Pre-vetting a formulat întrebări candidaților chestionați, 83% au considerat că Comisia a făcut uz de interpretări tendențioase referitoare la aspectele vieții lor private. La fel, 83% au considerat că din întrebările Comisiei rezultau interpretări tendențioase referitoare la aspectele vieții private a rudelor și anturajului. Printre exemplele menționate de candidați în chestionare au fost următoarele:

- „Mi s-a cerut să comunic Comisiei concret intervalele de timp de când locuiesc în concubinaj cu actuala concubină.”

- „Am fost întrebat care a fost necesitatea de a-mi îmbunătăți condițiile de trai.”
- „Am fost întrebat când și cum au început relațiile cu soția.”
- „Au fost formulate întrebări legate de bănuiala Comisiei că aș avea discrepanțe între venituri și cheltuieli, în situația în care Comisia a estimat cheltuielile pentru coșul minim de consum pentru 5 copii minori ai mei, modalitatea de calcul a căreia include cheltuieli pentru produse de tutun și alcool.”
- „Comisia a încercat să obțină probe privind modul în care am cheltuit banii pe care îi dețineam legal.”
- „Comisia a solicitat poze din curtea și din interiorul casei mele.”
- „Am fost întrebată despre cumpărături efectuate într-un loc anume.”
- „Am fost rugată să explic motivele pentru care domiciliul preponderent în locuința mamei, în condițiile în care mama mea este foarte bolnavă, iar eu nu pot să discut diagnosticul ei”.
- „Mi s-au pus întrebări referitoare la traversarea frontierei de stat cu persoane apropiate și prieteni din rândul colegilor de serviciu.”
- „Am fost întrebat de ce fiul meu, care este adult și locuiește separat, la procurarea automobilului și a apartamentului a indicat în contractele de vânzare-cumpărare un preț, pe care Comisia îl consideră că este mai mic și nu corespunde realității.”
- „Am fost întrebat de unde a avut bani soția mea să-și procure apartament înainte de căsătorie.”
- „M-au întrebat de ce mama mea a avut nevoie de mașină.”
- „M-au pus să răspund de ce fratele meu a trăit separat o vreme de familia lui, iar acum nu.”
- „Contrar prevederilor Legii 26/2022 Comisia a analizat tranzacțiile părinților mei cu 22 de ani înainte de evaluare.”
- „Cunosc că datele persoanelor care au interacționat cu mine (traversări de frontieră, în special), inclusiv ale persoanelor apropiate ale acestora, au fost accesate prin intermediul Registrelor ASP de către IPRE și AGER.”¹⁸⁰

180 AGER este abrevierea denumirii organizației neguvernamentale “Asociația pentru Guvernare Eficientă și Responsabilă”, fondată și condusă înainte de a accede în funcții publice, de către Olesea Stamate, vicepreședinta a partidului de guvernare, PAS și ex-președinta Comisiei juridice pentru numiri și imunități a Republicii Moldova.

7.6 Experiențele candidaților, percepute ca și umilire, hărțuire și discriminare din partea Comisiei

Din toți candidații care nu au promovat evaluarea și au răspuns la chestionare, 73% s-au simțit umiliți, jigniți, înjosiți.

Din cei care au recunoscut ca s-au simțit umiliți, jigniți sau înjosiți în cadrul evaluării, 36% au spus că s-au simțit astfel în calitate de fiu sau fiică (majoritatea fiind bărbați), 27% - în calitate de mamă sau tată (majoritatea fiind femei), 18% - în calitate de soț/soție, 18% - în calitate de soră sau frate, 9% - în calitate de ginere sau noră, iar 18% - în calitate de Om, Persoană, Judecător. Dintre candidații chestionați, 80% au afirmat că s-au simțit discriminați, hărțuiți sau victimizați. Unele din exemplele aduse de candidați în chestionare, pentru a exemplifica de ce s-au simțit umiliți, jigniți, înjosiți, discriminați, hărțuiți sau victimizați, au fost următoarele:

- „Am fost hărțuită de către membra Comisiei Hriptievschi, care, timp de aproape 30 de minute, mi-a adresat întrebări despre videourile pe care le-am publicat pe Instagram ca parte a proiectului denumit „Ping-Pong”, dedicat sporirii conștientizării despre cazurile de violență în familie, în cadrul cărora am explicat noțiuni din psihologie, așa ca triumghiul lui Carpman, am vorbit inclusiv despre exprimarea feminității și sexualității și de ce acestea nu justifică agresivitatea față de femei și fetițe. Or, ca judecător care am lucrat în cazuri de violență în familie, inclusiv împotriva copiilor, având și un masterat în psihologie, am studiat psihologia acestei categorii de victime și chiar am dorit să-mi împărtășesc public cunoștințele pentru a preveni cazuri de violență în familie și pentru a încuraja victimele speriate să reziste, să se opună și să denunțe. Urmărind crearea unei opinii negative în societate față de mine, Dna Hriptievschi mi-a adresat întrebări care nu mi-au fost formulate înainte de audiere și nici nu au fost reflectate până la urmă în Decizia Comisiei Pre-vetting în privința mea. Informația despre această activitate a mea a fost oferită într-o scrisoare adresată de către CSM Comisiei, în care s-a indicat că eu aș fi „învățat femeile cum să primească plăcere de la viața intimă”, ceea ce nu este adevărat. În timpul audierii am întrebat-o pe Dna Hriptievschi dacă a privit videourile din cadrul proiectului meu de pe Instagram, fapt pe care ea l-a negat cu un surâs disprețuitor pe chip. I-am solicitat să fie închisă ședința Comisiei pentru a putea relata aspecte sensibile ce țin de viața mea privată, care ar fi explicat motivația mea personală pentru acest proiect de pe Instagram, de protejare a victimelor violenței. Însă Dna Hriptievschi a refuzat această solicitare, înăbușindu-și râsul și asigurându-mă că membrii Comisiei nu-și doresc să afle aspecte ce țin de viața mea personală. Dacă ar fi dat curs acelei cereri din timpul audierii, Comisia ar fi putut afla inclusiv motivele atitudinii degradante ale președintelui CSM, Dorel Musteață, față de mine. Nedorind însă să afle motive pe care nu le puteam expune într-o audiere publică, Dna Hriptievschi m-a supus în schimb umilirilor, hărțuirii și victimizării repetate, ca judecător inițiativele sociale ale căreia nu contează, și ca femeie, după ce același lucru l-a făcut anterior și președintele CSM, Dorel Musteață. Astfel, Comisia a ținut partea unui agresor și hărțuitor, umilind și batjocorind o victimă a acestuia.”
- „M-am simțit umilit în calitatea mea de tată față de fiica mea din prima căsătorie.”
- „M-am simțit folosit de către politicieni în scopul atingerii intereselor lor politice!!!”
- „M-am simțit umilit când m-au întrebat despre situații de acum 16 ani în urmă, la care nu puteam răspunde, din simplul motiv că nu-mi aminteam, însă Comisia a considerat că nu am putut înlătura dubiile apărute în privința mea.”
- „Mi se adresau aceleași întrebări, doar reformulate, iar și iar. Am înțeles că se încerca de a „mă prinde la minciuni”, de a mă impune să mă autoincriminez, iar acest lucru a fost foarte umilitor, pentru că eu relatam doar ceea ce știam.”
- „M-am simțit umilit ca soț, pentru că mi se transmitea mesajul că, uite, soția ta câte lucruri ilegale a făcut.”
- „M-am simțit umilit față de soția și soacra mea, când a trebuit să cer mamei-soacre să-mi prezinte acte care îi demonstrează veniturile.”
- „M-am simțit discriminat prin aplicarea tendențioasă a criteriilor de evaluare în raport cu alți candidați. În timpul audierii (în ședință închisă), membrul Comisiei, Tatiana Răducan, își manifesta, prin gesturi, antipatia deschisă față de mine. Ea m-a acuzat că am încălcat prevederile CEDO și nu doresc să recunosc acest fapt.”
- „M-am simțit discriminată pe criteriul de maternitate, căci eu am fost unicul candidat căruia i s-a verificat (prin coșul minim de consum) cu ce mi-am hrănit copiii, având în vedere că am mai mulți copii.”
- „Am fost discriminată, deoarece existau deja decizii de promovare pe subiecte ce mi-au fost imputate de Comisie ca încălcări, și care erau disproporționate față de mine.”
- „Întrebările adresate de Comisie candidaților agreeți de PAS au fost mult mai modeste. Comisia a reținut în detrimentul meu circumstanțe pe care nu le-a reținut ca fiind negative la alți candidați.”
- „Întrebările Comisiei mi-au fost formulate de o manieră în care mi se crea senzația că sunt acuzat de săvârșirea faptelor ilicite, deși niciodată nu am fost atras la răspundere, nici măcar disciplinară.”
- „M-am simțit hărțuită în calitate de judecător care a participat la emiterea unei hotărâri în exercitarea atribuțiilor de judecător, am fost discriminată pentru o opinie expusă public în cadrul AGJ din octombrie 2019.”

7.7 Accesul candidaților la materialele dosarelor administrative

În timpul procedurii de pre-vetting, 81% din candidații chestionați, care nu s-au retras din evaluare, susțin că au solicitat să le fie oferit acces la unele materiale acumulate de Comisie în privința lor, pentru a putea răspunde la întrebările Comisiei, având în vedere imposibilitatea de a obține mai multe informații și acte, pe care le-ar fi putut obține Comisia.

- „Am solicitat să-mi fie prezentat dosarul administrativ în original, însă mi s-au prezentat doar unele copii de pe materialele din dosarul meu, în care o parte din informații erau ascunse, fiind hașurate cu culoare neagră.”
- „Întrebările formulate presupuneau posibilitatea Comisiei de a obține datele fără efortul candidatului.”
- „Am solicitat accesul la întreg dosarul administrativ, refuzându-mi-se acest lucru. Secretariatul mi-a prezentat doar materialele pe care le-a considerat relevante. Despre acest lucru mi-a menționat atât șefa Secretariatului, precum și reprezentanții Comisiei în ședința de judecată.”

Din toți candidații care au solicitat accesul la materialele evaluării, la 92% Comisia nu le-a oferit acces la dosarul administrativ/ materialele solicitate în timpul rundelor de întrebări, pentru a le analiza și a putea oferi un răspuns pe marginea lor în cadrul rundelor de întrebări.

Înainte de audieri însă, 47% din candidații chestionați afirmă că li s-a oferit acces la materialele evaluării lor, pe când 53% afirmă că nici înainte de audieri nu li s-a dat acces la materiale.

Din toți cei care au afirmat că li s-a oferit acces la materialele evaluării lor, 8% susțin că au avut acces la toate materialele din dosarul de evaluare a lor, iar 92% – că au avut acces doar la o parte din materiale. Din aceștia, 22% afirmă că li s-a oferit acces doar la materialele din dosar pe care tot ei le-au transmis Comisiei în timpul evaluării, iar ceilalți – că au avut acces doar la unele materiale acumulate de către Comisie.

După contestarea deciziei Comisiei Pre-vetting de nepromovare a evaluării, 59% din candidații chestionați au reușit să obțină acces la materialele evaluării lor, după ce Comisia a fost obligată de către CSJ să dea candidaților acces la materiale. Chiar și așa, Comisia, obligată de instanța de judecată, a oferit candidaților acces doar la o parte din materialele evaluării lor. În baza încheierii instanței supreme, Comisia Pre-vetting a asigurat, într-un final, la 19% din candidați acces la toate materialele dosarelor lor de evaluare, pe când ceilalți nu sunt siguri că Comisia Pre-vetting le-a furnizat toate materialele evaluării lor.

Din candidații chestionați care au insistat și au obținut prin instanță divulgarea într-o măsură mai mare a materialelor evaluării lor, 57% afirmă că informația anterior nedivulgată le-a fost utilă în cadrul contestării, iar ceilalți consideră că aceasta le-ar putea fi utilă dacă li se prezenta mai devreme.

Toți 100% din candidații chestionați au afirmat că limitarea accesului la materialele dosarului administrativ le-a limitat posibilitățile de apărare eficientă.

Dintre candidații chestionați, 81% au susținut că nu ar mai fi acceptat să-și înainteze candidatura dacă ar fi știut că în cadrul evaluării li se va limita accesul la materialele dosarului administrativ.

7.8 Accesarea datelor cu caracter personal

Toți 100% din candidații chestionați cunosc despre faptul că li s-au accesat datele cu caracter personal, în scopul evaluării, lor și persoanelor apropiate, rudelor, colegilor și prietenilor.

Din cei chestionați, doar 14% afirmă că accesarea datelor lor cu caracter personal s-a făcut de către Secretariatul Comisiei Pre-vetting. Din ei, jumătate consideră că accesările s-au făcut în limitele cadrului legal, iar cealaltă jumătate consideră că accesarea s-a făcut cu încălcări.

Pe de altă parte, 86% din cei chestionați susțin că datele lor cu caracter personal, în afară de Secretariatul Comisiei Pre-vetting, au fost accesate excesiv de către persoane din afara Secretariatului:

- „Mi-au fost accesate de către ASP, CNA, ANI și alte instituții ale statului.”
- „Datele personale au fost accesate de 17 ori, fără acoperire legală.”
- „IPRE mi-a accesat datele de nenumărate ori, inclusiv de 2 ori pe timp de noapte.”
- „Mi-au fost accesate date cu caracter personal din Ministerul Justiției.”
- „Mi-au fost accesate datele de către CNA, bănci, toți vecinii din casa în care locuiesc, compania în care lucrează soțul – toate conturile bancare ș.a.”
- „IPRE și Secretariatul Parlamentului RM au accesat datele mele cu caracter personal.”
- „Spre exemplu, IPRE a accesat multiple date ale apropiaților persoanelor cu care eu am interacționat direct sau indirect, dar aceste persoane nu au nicio tangență cu mine și activitatea mea, inclusiv în sensul Legii 133/2016 cu privire la declararea averii și intereselor personale.”

În pofida accesărilor neprevăzute de lege a datelor cu caracter personal de către alte organe, instituții și organizații, doar 25% din candidații chestionați au solicitat Comisiei Pre-vetting explicații în legătură cu accesările datelor lor și ale persoanelor apropiate, rudelor, prietenilor, în cadrul evaluării, cu încălcarea legii.

Potrivit chestionarelor, 13% din candidați au primit scuze și explicații din partea celor care le-au accesat datele cu caracter personal, contrar legii. În toate aceste cazuri, a fost vorba despre aducerea scuzelor scrise din partea directorului executiv al IPRE.

Unul din candidații chestionați a oferit o copie a scrisorii cu scuzele exprimate de către Iulian Groza, potrivit căreia: „... au fost accesate eronat și datele privind bunurile imobile ale Dvs. Dl Copăceanu mi-a comunicat că imediat ce a constatat eroarea de accesare a datelor, a șters toate informațiile care nu au ținut de subiecții de evaluare fără a le analiza sau procesa. Dânsul și-a asumat responsabilitatea pentru eroarea admisă, cerându-și scuze că nu a informat în termeni proximi despre incident așa după cum era obligat. ... în rezultatul evaluării interne de Comisia de Disciplină pe care am convocat-o, dl Constantin Copăceanu a fost sancționat aspru pentru eroarea admisă și încălcarea obligației de notificare, fiindu-i interzis accesul la cadastru. Rog să găsiți pentru informarea Dvs anexat copia Ordinului. ... Omisiunea admisă de dl Copăceanu nu a fost cu intenție, dar mai degrabă din lipsă de experiență suficientă de lucru cu datele personale. Cu toate acestea, ... vă asigur că am depus toată diligența pentru a gestiona situația și am întreprins consecvent pe intern eforturi pentru a preveni situații similare în viitor. Încă odată, vă rog să acceptați regretul pentru inconveniența creată și scuzele de rigoare pentru eroarea admisă.”

Majoritatea candidaților chestionați, în proporție de 94%, afirmă că ei și familia lor nu se simt în siguranță din cauza accesării ilegale a datelor lor personale și ale persoanelor lor apropiate, rudelor și prietenilor. Printre fricile împărțite de către candidați, în acest sens, au fost:

- „Nu mă simt în siguranță, deoarece la datele din dosare, conturi bancare, rude, adrese de domiciliu au avut acces în mod ilegal persoane neidentificate iar eu lucrez procuror și sunt vulnerabilă dacă asemenea informații ajung la cei aflați sub urmărire penală.”
- „Datele au fost accesate de persoane loiale partidului de guvernare și a unui ONG a cărui conducere este vizată în dosare penale. Deci, este normal să mă simt amenințat. Mai ales că acțiunile de răzbunare în privința familiei mele deja sunt în plină desfășurare.”
- „Eu și persoanele mele apropiate ne simțim monitorizați în permanență, similar activității speciale de investigații.”
- „Au fost accesate datele fostului soț și ale părinților lui cu care eu nu prea comunic și ei nu au fost de acord să fie verificați, iar acest fapt a tensionat și mai mult relațiile dintre noi.”
- „După accesarea abuzivă a datelor mele personale și ale persoanelor mele apropiate, IPRE a publicat un raport pe pagina sa oficială în care au făcut niște concluzii total neprofesionale, care au adus atingere imaginii mele și familiei mele. Pentru ce li s-a mai dat acces la date sensibile, dacă nu sunt instituție de stat îndreptățită să aibă acces și nici nu posedă competențe necesare de analiză?”

- „După finisarea evaluării Comisiei, de către ANI s-a intentat un dosar de verificare.”
- „Îmi este frică deoarece datele personale ale mele și ale familiei mele sunt cunoscute terțelor persoane și nu știu în ce scopuri ar mai putea să le folosească.”
- „Nu știam cine accesează datele și ce pot face cu ele. Ce va fi dacă aceste date ajung la cei care vor să se răzbune în legătură cu examinarea dosarelor?”
- „Îmi dau seama acum cât de vulnerabili suntem ca cetățeni în fața abuzurilor.”

Dintre candidații chestionați, 83% au susținut că nu ar mai fi acceptat să-și înainteze candidatura dacă ar fi știut că, în cadrul evaluării lor, persoanelor lor apropiate, rudelor și prietenilor le vor fi accesate datele cu caracter personal cu depășirea cadrului legal.

7.9 Abțineri și recuzări

Dintre candidații chestionați, 11% afirmă că au fost informați despre abțineri care au fost luate în cazul lor din partea membrilor Comisiei Pre-vetting, iar 12% recunosc că au înaintat recuzări membrilor Comisiei. Toate cazurile de recuzări ale candidaților au fost respinse de Comisie și în toate cazurile Comisia le-a comunicat candidaților motivele respingerii recuzării. Comentariile candidaților la acest subiect au fost următoarele:

- „A fost respinsă recuzarea mea, dar a fost admisă recuzarea aceluiași membru la inițiativa Comisiei.”
- „Comisia în mod formal a examinat cererile și nu a oferit argumente care să acopere acuzațiile mele.”
- „Instituția recuzării, prin prisma Legii 26/2022, este total compromisă.”
- „Am încercat să aflu componența membrilor Secretariatului, dar mi s-a refuzat constant răspunsul de către membrii Comisiei. Corespunzător, am fost în imposibilitate să declar recuzări membrilor Secretariatului sau să stabilesc dacă există conflicte de interese.”

7.10 Secretizarea Secretariatului

Toți 100% dintre candidații care au fost chestionați consideră neîntemeiate argumentele de secretizare a membrilor Secretariatului Comisiei Pre-vetting. Din ei, 95% sunt de părerea că secretizarea membrilor Secretariatului Comisiei Pre-vetting nu a protejat în niciun fel activitatea Comisiei Pre-vetting și a Secretariatului de influențe externe.

Mai mult ca atât, 89% din candidații chestionați cred că aplicarea mecanismului denunțării și tratării influențelor necores-

punzătoare ar fi putut proteja mai eficient activitatea Comisiei Pre-vetting și a Secretariatului de influențe externe decât secretizarea lui.

La fel, 89% din candidații chestionați sunt de părere că secretizarea membrilor Secretariatului Comisiei Pre-vetting le-a afectat drepturile la apărare și la o evaluare obiectivă.

- „Dacă cunoșteam membrii Secretariatului Comisiei la etapa evaluării, despre care cunosc acum că au fost acolo, atunci recuzam cel puțin 4 membri din Secretariat.”
- „Consider că ei puteau nimici și tăinui materialele pozitive din dosarul de evaluare și promova doar o latură negativă.”
- „Am aflat ulterior că membrii secretariatului au avut o legătură strânsă cu CRJM cu care eu personal am relații tensionate.”
- „Consider activitatea secretariatului o activitate ilegală a persoanelor interesate.”
- „La data când am făcut cunoștință cu unele din materialele evaluării ce mi-au fost puse la dispoziție înaintea, am văzut pe holul Comisiei persoane care anterior au avut calitatea de contravenient la mine în proces.”
- „Cunosc că există conflicte de interese nesoluționate în secretariatul Comisiei, iar eu am fost executat de către persoane loiale puterii.”
- „Unii din membrii secretariatului erau angajați ai CNA, cu care mă aflu în raporturi directe de serviciu, iar din acest motiv trebuiau recuzați. Dar am aflat acest lucru mai târziu.”
- „Secretizarea membrilor Secretariatului Comisiei mi-a creat mie, personal, percepția că aceasta va contribui la protejarea lor de orice responsabilitate pentru eventualele abuzuri sau ilegalități efectuate în cadrul activității desfășurate de ei – ceea ce s-a confirmat pe deplin în continuare.”
- „Având în vedere că pe 9 septembrie 2022 în privința mea au fost pornite 2 cauze penale, iar în cauza penală se regăseau informații accesate de CNA la solicitarea Secretariatului Comisiei, consider că din interiorul acestei structuri sau datorită accesării informațiilor de către această entitate, s-a „autosensizat” organul de urmărire penală, inclusiv în baza analizei operaționale a veniturilor realizată de CNA, care a exercitat ulterior urmărirea penală în privința mea.”

7.11 Contestarea deciziilor Comisiei Pre-vetting

Majoritatea candidaților chestionați, în proporție de 95%, consideră că termenul de 10 zile pentru examinarea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting nu a fost realist stabilit în lege.

Chiar și așa, 22% dintre candidații chestionați au fost de părere că în cazul nedeclarării procedurilor de vetting pentru judecătoria CSJ concomitent cu perioada de depunere și examinare a contestațiilor împotriva Comisiei Pre-vetting, termenul de 10 zile pentru examinarea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting ar fi putut să fie respectat, pe când 78% consideră că indiferent de situație, termenul de 10 zile nu putea fi întrunit.

Nimeni din cei 100% din candidații chestionați nu consideră corectă suplینirea numărului de judecători CSJ cu judecători temporar transferați de la instanțele inferioare, inclusiv pentru a participa la procedurile de examinare a contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting. Argumentele expuse de către candidați, în acest sens, au fost:

- „Ei sunt numiți în funcție contrar prevederilor constituționale, activează abuziv și sunt pasibili de răspundere penală.”
- „Este un transfer neconstituțional.” / „Este contrar prevederilor constituționale.”
- „Transfer contrar art.6 CEDO, nu corespunde criteriului de „tribunal constituit legal”.
- „Nu-i constituțional. Dacă vorbim în termeni CEDO – „tribunal format ilegal”.
- „Deoarece sunt practic impuși de situație de a lua o decizie favorabilă Comisiei pentru că nu au mandat deplin.”
- „Deoarece un judecător poate fi independent doar dacă mandatul său este pentru un termen adecvat (nu de 6 luni) și dacă este asigurat cu garanții.”
- „Afectarea imparțialității acestora.”
- „O bună parte din ei urmează să fie evaluați în curând, în cadrul procedurii de vetting.”
- „Avem o CSJ constituită ilegal din persoane loiale puterii.”
- „1. Asumarea deciziilor de magistrați numiți temporar. 2. Modul de numire temporară a magistraților contravine criteriilor de selecție și numire a judecătorilor la CSJ.”
- „Participarea acestor judecători în cadrul judecării contestațiilor este vădit ilegală, afectează dreptul la judecarea cauzei de către un Tribunal competent, constituit legal, mai mult aceștia nu au nici pregătirea profesională corespunzătoare, fiind numiți pe criterii politice și nu profesionale.”
- „Nu consider corectă, dar o consider proporțională pentru depășirea crizei din justiției.”

Nimeni din candidații chestionați nu consideră corectă participarea judecătorilor CSJ temporar transferați de la instanțele inferioare, care urmează să participe inclusiv la procedurile

de examinare a contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting, mai ales dacă aceștia candidează și la funcția de judecător al CSJ și urmează să fie supuși ei înșiși procedurii de vetting.

Totodată, 61% dintre candidații chestionați au afirmat că în procesul de examinare a contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting au fost exercitate presiuni pentru a menține deciziile Comisiei. Întrebați de către cine și în ce mod puteau fi exercitate presiunile, răspunsurile au fost:

- „Politicul.”
- „De către politicieni prin intermediul mass-media.”
- „De politic la TV, presă, declarații publice deschise.”
- „De către politic, iar declarațiile publice ale acestora confirmă cele spuse de mine.”
- „De către politicienii de rang înalt (președinta țării, prim-ministrul, ministrul justiției) care s-au expus public că judecătorii trebuie să fie atenți cum examinează aceste cauze, că după asta ei trebuie să aibă grijă cum o să treacă vettingul.”
- „Judecătorii care au emis deciziile sunt, în prezent, vizați de sesizarea privind atragerea lor la răspundere disciplinară deoarece au emis aceste decizii.”
- „Presiuni publice au fost făcute de către Președintele RM, reprezentanții puterii amenințau judecătorii, inclusiv după emiterea unei decizii.”
- „Este evidentă, inclusiv o implicare politică prin anumite persoane, care inclusiv sunt membri ai Comisiei, dar mai precis nu mă pot expune la acest aspect, din lipsa de date concrete.”

Nimeni din candidații chestionați nu consideră corectă formarea CSM / CSP înainte de aflarea finalității examinării contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting.

În legătură cu pretensele abateri disciplinare ale judecătorilor CSJ care au admis contestațiile candidaților împotriva Comisiei Pre-vetting, toți candidații chestionați consideră că CSM se află în conflict de interese să examineze pretensele abateri disciplinare, pentru că menținerea lor în funcție ar putea depinde de compromiterea acestor magistrați și a deciziilor lor, prin aplicarea unor sancțiuni. Unul dintre candidați a menționat: „*In general, consider absurdă inițierea procedurilor disciplinare în privința judecătorilor CSJ, or aceste proceduri sunt influențate politic, în viziunea mea.*”

Dintre candidații chestionați, 64% au susținut că nu ar mai fi acceptat să-și înainteze candidatura dacă ar fi știut că, în cadrul evaluării admiterea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting ar fi fost posibilă de sancționare disciplinară a judecătorilor din partea CSM creat înainte de finalitatea contestațiilor.

Concluziile capitolului VII. „Procesul de evaluare din perspectiva candidaților”

- Chestionarea candidaților care nu au promovat procedura de pre-vetting în fața Comisiei Pre-vetting au permis înțelegerea experienței prin care au trecut aceștia, neregulile și abuzurile la care au fost supuși în cadrul evaluării.
- Candidații au scos în evidență deficiențele procesului, precum termenele nerezonabil de scurte pentru răspunsuri, accesul limitat la informațiile necesare pentru apărare și dificultăți în obținerea documentelor cerute de Comisia Pre-vetting. Au existat plângeri legate de interpretările tendențioase din întrebările adresate, tratamentele discriminatorii și umilitoare. Accesarea ilegală a datelor personale, inclusiv a informațiilor despre familiile lor, a fost o altă preocupare majoră, candidații considerând că le-au fost afectate drepturile fundamentale și li s-a creat un climat de nesiguranță și frică pentru integritatea fizică a lor și a familiilor lor.
- Procesul de evaluare a fost viciat de elemente imprevizibile pentru candidați, cum ar fi secretizarea componenței secretariatului Comisiei Pre-vetting, neacordarea accesului deplin al candidaților la informațiile acumulate de Comisie, implicarea în examinarea contestațiilor depuse de către ei a judecătorilor transferați temporar de la instanțele de fond și admonestarea judecătorilor care le-au dat dreptate la examinarea contestațiilor lor.
- Cel puțin 2/3 dintre candidați au afirmat că dacă ar fi cunoscut din timp condițiile de desfășurare a evaluării (care nu puteau fi deduse din lege), nu ar fi acceptat să-și înainteze candidatura.

Lecții de învățat

- Limita intruziunilor în viața privată a actorilor din justiție cu ocazia evaluărilor extraordinare trebuie reglementată expres prin lege, iar având în vedere statutul subiecților – garanțiile trebuie să fie chiar în Constituție.
- Evaluarea extraordinară benevolă (pre-vetting) se deosebește fundamental de evaluarea extraordinară obligatorie a actorilor din justiție (vetting), căci a-ți înainta candidatura într-o procedură pe care o poți evita fără a părăsi funcția presupune mai mult curaj decât a rămâne în funcție în fața unei proceduri inevitabile.
- Pre-vettingul a scos în evidență judecătorii și procurorii curajoși și determinați să se implice în procesele de auto-administrare ale sistemului justiției. Cu mici excepții, pre-vettingul nu i-a selectat pe cei mai vocali și mai vizibili dintre ei. Aceștia, oricum, au ajuns să fie cunoscuți opiniei publice dintr-o perspectivă pozitivă.
- Pentru îmbunătățirea mecanismelor de evaluare extraordinară și pentru a preveni posibile abuzuri și în alte procese de evaluare, experiența negativă a actorilor din justiție care s-au înscris benevol pentru a trece acest filtru de integritate urmează a fi studiată cu mare atenție.

8

DUBII DE INTEGRITATE A MEMBRILOR COMISIEI PRE-VETTING

Sumar: analizează serioasele îngrijorări privind integritatea Comisiei Pre-vetting, organismul responsabil cu verificarea integrității candidaților pentru funcțiile de magistrați și procurori. Legea 26/2022 impune criterii stricte pentru numirea membrilor Comisiei, însă există dovezi că acestea nu au fost respectate corespunzător. În plus, mecanismul de înlăturare a membrilor care nu îndeplinesc aceste cerințe nu a funcționat eficient. Mai mult, există suspiciuni și dovezi de incompatibilitate și conflicte de interese, care au fost ignorate de Comisie, compromițând astfel procesul de evaluare și afectând credibilitatea acestuia. Diverse cazuri de integritate ale membrilor Comisiei, precum Tatiana Răducanu, Herman von Hebel și alții, au fost mediatizate și au condus la întrebări privind corectitudinea procesului de vetting. De asemenea, Comisia nu a reacționat la informațiile care puneau sub semnul întrebării integritatea unor membri, nici nu a aplicat măsuri pentru a restabili încrederea publicului.

Integritatea organelor menite să verifice integritatea altor persoane trebuie să fie în afara oricărui dubii. În caz contrar, verificarea integrității nu se bucură de credibilitate din partea publicului.

Legea 26/2022 prevede că, pentru a fi numiți în funcție, membrii Comisiei Pre-vetting trebuie să corespundă unor criterii.¹⁸¹ Se pare că aceste criterii nu au fost verificate riguros. Legea mai prevede și incompatibilitățile membrilor Comisiei. Consecința neîntrunirii cerințelor de numire și a încălcării regimului de incompatibilități în activitatea membrilor Comisiei Pre-vetting este încetarea mandatului membrilor respectivi.¹⁸²

Mecanismul de înlăturare a membrilor Comisiei care nu întruneau criteriile de numire sau care au încălcat incompatibilitățile urma să fie pus în aplicare de către ceilalți membri ai Comisiei. Conceput să funcționeze printr-un conflict de interese, în care unii membri trebuiau să își înlăture colegii, acest mecanism nu a funcționat. Când au devenit cunoscute detalii biografice care îi descalficau pe unii membri să ocupe aceste funcții, nici Parlamentul, nici ceilalți membri ai Comisiei nu au aplicat consecințele prevăzute de lege pentru a menține încrederea societății în procesul de evaluare a integrității pe care îl desfășoară.

Ce s-ar fi întâmplat dacă acest mecanism funcționa, iar unii membri ai Comisiei Pre-vetting ar fi fost înlăturați? Legea 26/2022 prevede că în cazul în care ar rămâne mai puțin de 4 membri și astfel ar fi afectat cvorumul Comisiei, se solicită selectarea unui nou membru.¹⁸³ Dar ce ar urma să se întâmple

în asemenea cazuri, după numirea altor membri? Membrii noi ar continua activitatea Comisiei Pre-vetting, ar relua evaluările pendinte la care participau membrii înlăturați sau Comisia și-ar relua întreaga activitate, de la bun început? S-ar revedea rezultatul voturilor anterioare ale Comisiei, considerând că procedurile cu participarea membrilor înlăturați a fost vicioasă? S-ar considera nule voturile membrilor înlăturați și s-ar recalcula doar rezultatul voturilor?

Potrivit legislației Republicii Moldova, actele juridice, actele administrative cu caracter normativ emise cu încălcarea legii sunt nule și nu produc efecte juridice din momentul emiterii. Indiferent dacă Parlamentul sau Comisia Pre-vetting recunoaște sau nu neîntrunirea cerințelor pentru numirea unor membri ai Comisiei, nulitatea numirii membrilor dați poate fi invocată oricând, iar actele emise de către aceasta ar fi nule. Candidații care nu au promovat pre-vettingul ar putea considera întregul proces de evaluare a lor ca fiind viciat, deoarece la el au participat persoane care nu întruneau cerințele pentru a face parte din Comisia Pre-vetting. Pe de altă parte, ar putea fi amenințat mandatul membrilor CSM care au promovat evaluarea cu votul membrilor Comisiei Pre-vetting care nu întruneau cerințele de numire în funcție.

Care ar fi consecințele pentru relațiile Republicii Moldova cu partenerii de dezvoltare, în condițiile în care ei au susținut politic și financiar un efort lovit de nulitate? Cine ar urma să își asume responsabilitatea pentru activitatea membrilor Comisiei Pre-vetting care nu întruneau cerințele de numire în funcție— cei care i-au propus fără verificarea corespunderii

¹⁸¹ Legea 26/2022, art.5 alin.(8).

¹⁸² *Ibidem*, art.5 alin.(10)

¹⁸³ *Ibidem*, art.5 alin.(12)

criteriilor de numire sau cei care i-au numit fără a efectua această verificare?

8.1 Neverificarea cerințelor pentru numirea în funcție a membrilor Comisiei Pre-vetting

Pentru a fi numiți de Parlament, cei șase membri ai Comisiei Pre-vetting, dintre care trei naționali și trei internaționali, urmau să corespundă mai multor cerințe, inclusiv să aibă o reputație ireproșabilă.¹⁸⁴ Unul din temeiurile de încetare a calității de membru al Comisiei este retragerea acestei calități prin decizia motivată, luată cu votul secret al celorlalți membri ai Comisiei, în legătură cu survenirea circumstanțelor de necorespondență a cerințelor de numire în funcție.¹⁸⁵

În cazul a doi membri s-a pus în discuție publică neîntrunirea cerinței unei reputații ireproșabile.

Membrul național al Comisiei Pre-vetting, Tatiana Răducanu

Despre membrul Comisiei Pre-vetting, Tatiana Răducanu, presa din Republica Moldova a realizat mai multe investigații, în special despre averile sale, legăturile cu marii finanțatori ai partidului PAS și faptul că a fost vizată în multiple condamnări ale Republicii Moldova la CtEDO.¹⁸⁶ În anul 2019, ministrul Justiției la acea vreme, Olesia Stamati, s-a opus numirii Tatiane Răducanu în funcția de judecător la CC din cauza condamnărilor la CtEDO de care se făcea vinovată.¹⁸⁷ Răducanu a explicat atunci, succint, de ce n-ar fi responsabilă de nici una din acele condamnări.

Înainte de a fi numită în Comisia Pre-vetting, în anul 2022, întrebată de jurnaliști cum comentează schimbarea părerii despre candidatura Tatiane Răducanu pentru a deveni membru în Comisia Pre-vetting, Olesia Stamati, devenită între timp președintele Comisiei juridice pentru numiri și imunități a Parlamentului, a făcut trimitere la explicațiile lui Răducanu, menționând că ar fi fost convingătoare. Informațiile despre casa de lux, legăturile apropiate cu principalii finanțatori ai partidului de la guvernare au fost trecute sub tăcere.

STUDIUL DE CAZ 23. Membrul Comisiei Pre-vetting, Tatiana Răducanu, averi și condamnările la CtEDO

ZdG.md, 20 septembrie 2021, „Pretendenții la funcția de judecător la CC: Unii cu dosare penale, alții cu dosare pierdute la CtEDO”¹⁸⁸

„Tatiana Răducanu este fostă judecătoare, plecată în demisie onorabilă în 2016. A activat în funcția de judecătoare la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, [...] a fost promovată în calitate de judecătoare la Curtea de Apel [...], a fost promovată la CSJ. [...] În noiembrie 2016, aceasta a plecat din sistemul judecătoresc din propria inițiativă. [...] La începutul aceluiași an,

CSM a respins candidatura sa la funcția de vicepreședinte al CSJ [...] La AGJ din 2016, Răducanu a avut un discurs critic, declarând că „autoritatea sistemului judecătoresc e la pământ”. [...] din iunie 2018, aceasta este președintă a Consiliului de administrare al Asociației Obștești CRJM. În ianuarie 2021 a fost numită membră a CSS de către președinta Maia Sandu.

Nepotul judecătoarei, sponsor generos al Maiei Sandu

ZdG a scris anterior despre casa în care locuiește Tatiana Răducanu. Aceasta este vecină cu [...] actualul ministru al Infrastructurii Andrei Spînu. [...] Familia magistrei locuiește într-o casă cu două niveluri și mansardă, într-un cartier de lux din sectorul Râșcani al capitalei. Locuința magistrei era estimată în acea perioadă la 6 milioane de lei. Tot ZdG a descoperit că, în iulie 2013, judecătorea a obținut 10 mii de euro, dividende pentru jumătatea de milion de euro pe care aceasta le avea investite în compania „Starnet”, condusă de nepotul său Alexandru Machedon. Omul de afaceri a fost unul dintre cei mai generoși donatori ai Maiei Sandu în campaniile pentru prezidențialele din 2016 și 2020.

Tatiana Răducanu a candidat, în 2019, la funcția de judecător la CC, dar nu a reușit să câștige concursul. Atunci, Olesia Stamate, ministra Justiției din Guvernul Sandu, actuală deputată, spunea că Răducanu nu ar trebui să fie aleasă în această funcție „ținând cont de multiplele cazuri de condamnare a Republicii Moldova la CEDO”. Potrivit informațiilor plasate pe pagina oficială a Ministerului Justiției, nu mai puțin de nouă hotărâri ale completului de judecată în componența căruia a participat judecătorea Tatiana Răducanu, au fost obiect de examinare la CtEDO, incluzând violări de diferită gravitate. [...]

În august 2019, după concursul pentru selecția a doi judecători la CC de către CSM, Răducanu a venit cu un comentariu cu privire la rolul hotărârilor CtEDO în care figurează judecători la evaluarea acestora. [...] „Analiza cazurilor imputate mie ca judecător nu constituie hotărâri abuzive sau arbitrar, ci țin de aprecierea probelor, interpretarea legii, fapt ce nu poate constitui vina unui judecător independent care este liber de aprecierile și interpretările respective. [...] consider că aceste condamnări nu au afectat în niciun fel atât profesionalismul meu cât și integritatea”.

Ulterior, în noiembrie 2023, Parlamentul Republicii Moldova a numit-o pe Tatiana Răducanu în funcția de membru al Comisiei Vetting pentru procurori.¹⁸⁹ În mai 2024, Răducanu și-a prezentat demisia din Comisia Pre-vetting și din Comisia Vetting Procurori din cauza altor informații care au fost făcute publice și care au pus la îndoială integritatea ei.

Comisia Pre-vetting nu a întreprins măsuri pentru aplicarea mecanismului de asigurare a integrității în cadrul Comisiei.

Membrul internațional și Președintele Comisiei pre-vetting, Herman von Hebel

La doi ani de la crearea Comisiei Pre-vetting, o investigație jurnalistică a scos în evidență faptul că integritatea și corespunderea Președintelui Comisiei Pre-vetting și a membrilor internaționali criteriului de reputație ireproșabilă nu a fost verificată de nimeni. Deși Legea 26/2022 prevede că membrii internaționali sunt propuși de partenerii de dezvoltare, unele informații sugerează că lucrurile puteau fi altfel. O parte din membrii internaționali puteau fi identificați și sugerați de către

¹⁸⁴ *Ibidem*, art.5 alin.(8) lit.b)

¹⁸⁵ *Ibidem*, art.5 alin.(10) pct.3) lit.a) și alin.(11)

¹⁸⁶ Mai multe investigații jurnalistice despre Tatiana Răducanu din perioada 2014-2016 pot fi accesate aici: <http://www.ave.md/raducanu-tatiana/>

¹⁸⁷ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2320118524916517&id=2300751750186528&ref=embed_post

¹⁸⁸ <https://www.zdg.md/importante/pretendentii-la-functia-de-judecator-la-curtea-constitucionala-unii-cu-dosare-penale-altii-cu-dosare-pierdute-la-ctedo/>

¹⁸⁹ <https://multimedia.parlament.md/parlamentul-a-numit-doi-membri-in-comisia-de-evaluare-externa-a-procurorilor/>

politicienii moldoveni în urma propriilor lor căutări printre experții străini cunoscuți. Acest lucru rezultă dintr-o discuție a Președintei Comisiei juridice pentru numiri și imunități a Parlamentului Republicii Moldova cu un jurnalist, în care deputata admite faptul că membrii internaționali ai Comisiei Pre-vetting au fost identificați apelând direct la experți străini cunoscuți și că deputații au mizat pe faptul că aceste persoane ar proveni din state în care au presupus că se respectă anumite reguli.

STUDIUL DE CAZ 24. Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, cu o reputație dubioasă, care nu a fost verificată de Parlament înainte de numire

Anticorupție.md, 25 martie 2024, „Integritatea hibridă a lui Herman von Hebel”¹⁹⁰

„13 martie 2018. Herman von Hebel, cel care peste 5 ani avea să devină președinte al Comisiei Pre-vetting în Republica Moldova, care verifică integritatea magistraților, se retrage din concursul pentru obținerea unui nou mandat de cinci ani de grefier al Curții Internaționale Penale de la Haga.

Retragerea din cursă a grefierului este determinată de ilegalități admise în cadrul unei reforme, scrie presa din Olanda. „Von Hebel din Țările de Jos fusese aspru criticat pentru gestionarea Curții, mai ales în contextul planului de reformă ReVision, aspecte ale căruia au fost considerate ilegale de tribunalul administrativ al Organizației Internaționale a Muncii ...”, scria publicația juridică www.justiceinfo.net, într-un articol publicat la 15 martie 2018. Se întâmpla în toial unui scandal în care Curtea de la Haga fusese dur criticată pentru administrare defectuoasă, soldată cu prejudicierea mai multor persoane din cauza ilegalităților, admise la punerea în aplicare a unui plan de reformă, numit ReVision, inițiat de Herman von Hebel în perioada în care a condus Grefa Curții, între anii 2013-2018. [...] În 2016 un raport de audit a constatat că [...] acțiunile grefierului veneau în contradicție cu Regulamentul de activitate al Curții și anume a cerințelor articolului 44.2 din Statutul de la Roma care prevedeau aplicarea „celor mai înalte standarde de eficiență, competență și integritate”.

Presa olandeză scria, la 26 februarie 2018, despre 6 hotărâri ale Tribunalului Administrativ de pe lângă Organizația Internațională a Muncii, transmise oficial la sfârșitul lunii ianuarie 2018. Din cauza deciziilor, calificate drept ilegale, ale grefierului von Hebel, Curtea Internațională Penală a fost obligată de Tribunalul Administrativ să achite despăgubiri în valoare totală de 660,000 euro și să suporte în plus cel puțin 100,000 euro drept cheltuieli administrative de reprezentare în procesele pe care le-a pierdut. Corespondenta de la Haga pentru portalul JusticeInfo, Stephanie Maupas, își intitula articolul despre activitatea lui Herman von Hebel „**Curtea Internațională Penală se afla sub foc din cauza proastei administrări**” (ICC under fire for internal mismanagement). [...]

„Judecătorul italian Cuno Tarfusser, în trecut vice președinte al Curții Internaționale Penale (2012-2015), a acuzat [...] marginalizarea judecătorilor care contestau legalitatea procesului, metodelor și costurilor, întrebând: „Cine își va asuma răspunderea administrativă și financiară pentru ce s-a întâmplat?” [...] Herman von Hebel a trimis un alt email către subalterni solicitând consiliere juridică [...]. Judecătorul Tarfusser [...] l-a întrebat: „Nu credeți că irosiți banul public?”. Judecătorul Tarfusser este unul dintre cei care au cerut demisia lui Herman van Hebel.” [...]

„Un fost judecător al Curții, Sir Adrian Fulford [...], devenit între timp judecător al Curții de Apel pentru Anglia și Țara Galilor, a comentat pentru celebrul ziar britanic *The Guardian*, în noiembrie 2014, reforma pornită de Herman von Hebel [...], a criticat în termeni duri reforma și a zis că planul grefierului von Hebel va compromite echitatea judiciară a Curții.” [...]

„După plecarea lui Herman von Hebel de la Grefa Curții Internaționale Penale, ziarul american *The New York Times* scria despre Curte că s-ar fi încălcat de tot în atâtea acțiuni în justiție câte au fost depuse de actualii și foștii angajați [...]. Potrivit avocaților, Curtea a plătit aproape 1 milion de dolari despăgubiri, iar mai multe cauze se află în curs de examinare. [...] „Curtea se află în pericol de a cheltui mai mulți bani pe litigii interne, inclusiv litigii de salarizare, decât pe victime [...]. Acestea nicidecum nu vor contribui la îmbunătățirea reputației Curții în afara pereților ei” [...] menționa Andrew Murdoch din partea Marii Britanii în cadrul adunării anuale a celor 123 de state membre ale Curții Internaționale Penale, în decembrie 2018.” [...]

„Cine a verificat integritatea candidaților pentru Comisia Pre-vetting? [...] Deputata PAS, ex-președintă a Comisiei juridice, numiri și imunități, Olesia Stamate, care a întocmit raportul pe care l-au prezentat Plenului Parlamentului pentru a fi votați membrii Comisiei Pre-vetting: „Candidații din afară au fost propuși de către partenerii de dezvoltare, țările care au o expertiză foarte bună pe domeniul reformelor în Justiție. Noi am verificat cariera lor profesională. Nu am avut de unde cunoaște detalii reprobabile din trecutul carierei unor candidați”, a spus deputata. [...]

„În cazul lui Herman von Hebel nu au fost informații care să indice anumite probleme legate de reputație și integritate. Abia când el deja era în funcție, la comisie au parvenit informații despre anumite probleme legate de activitatea sa într-o comisie de pre-vetting în Albania, dar era deja târziu”, a precizat Olesia Stamate.”

Anticorupție.md, 2 aprilie 2024, „PROBĂ AUDIO // Deputata Olesia Stamate: „Chiar ne-am fript cu Herman așa...”¹⁹¹

„Ei au fost selectați de partenerii de dezvoltare, ne-au fost transmiși mai mulți candidați, dintre care noi deja am selectat. Ceea ce am putut face e să dăm sfoară în țară la experți pe care îi cunoaștem din țările UE (...), alți experți cunoscuți ca să vedem, mai degrabă partea de performanță a lor, mai degrabă unde au lucrat ei mai înainte și ce păreri sunt despre ei ... Practic, mizezi pe aspectul că în țările de unde vin ei sunt totuși niște reguli care se respectă. [...]

Noi am aflat niște lucruri despre activitatea lui în Albania, post factum, adică după ce el fusese deja numit. (...) Ce am aflat ulterior, pentru că informația nu e publică și nu s-a scris nicăieri, este faptul că el fiind în Albania, angajat expert tot ceva legat... nu știu... vetting... ceva de genul acesta, mai mult pe partea de monitorizare. Nouă ne-a spus cineva că el... adică nu a fost dat afară, dar nu i-a fost prelungit contractul. Am aflat, din păcate, post factum, pe datele de la Curte prima dată aud. [...]

El a fost omul în comisia asta care a frânat atât de mult lucrurile (...) Noi tare nu am fost fericiți cu el, noi abia așteptăm să scăpăm de el. (...) Dar acum... îți dai seama... voi o să scrieți cum știți mai bine... Investigațiile sunt investigații, dar îți dai seama că tot ce ține de vetting, pre-vetting nu e tocmai interesul nostru să arate prost. Și așa e foarte atacat exercițiul acesta. (...) Chiar ne-am fript cu Herman așa.”

Reacția Comisiei Pre-vetting la aceste investigații a venit peste două zile, printr-un comunicat de presă, care a calificat acuzațiile la adresa Președintelui Comisiei drept nefondate. Declarația Comisiei nu a negat multiplele acuzații la adresa integrității lui von Hebel din presa internațională olandeză, britanică și americană. Comisia a confirmat activitatea lui Von Hebel între 2013 și 2018 în calitate de Grefier al Curții Penale Internaționale, activitatea de reorganizare a Grefei de către acesta și a menționat că raportul de audit extern din 2016 a considerat justificată reorganizarea Grefei și că aceasta a permis o mai bună funcționare a ei.¹⁹²

¹⁹⁰ <https://anticorupție.md/ro/investigatii/integritate/integritatea-hibrida-a-lui-herman-von-hebel>

¹⁹¹ <https://anticorupție.md/ro/stiri/proba-audio-deputata-olesea-stamate-chiar-ne-am-fript-cu-herman-asta>

¹⁹² <https://vetting.md/declaratie-de-presa-2/>

Reacția oficială a Comisiei Pre-vetting a confirmat nu atât existența unei reputații ireproșabile a Președintelui Herman von Hebel, cât neaplicarea și ineficiența mecanismului de asigurare a integrității Comisiei însăși, care prevedea retragerea și încetarea calității de membru al Comisiei a lui Herman von Hebel de către ceilalți membri. Deși investigația jurnalistică îl privea doar pe unul dintre membrii Comisiei, atitudinea tolerantă a celorlalți membri a extins dubiile de lipsă a integrității asupra tuturor membrilor Comisiei.

8.2 Lipsa reacției la acțiunile membrilor care compromit imaginea Comisiei Pre-Vetting

Calitatea de membru în Comisia Pre-vetting este incompatibilă cu orice funcție publică. Situațiile de incompatibilitate a membrilor Comisiei se soluționează în 10 zile de la data survenirii acestora.¹⁹³ Membrii Comisiei au obligația să se abțină de la orice activitate în caz de conflict de interese, de la orice activitate ce ar putea genera un conflict de interese sau de la orice acțiuni incompatibile cu calitatea de membru al Comisiei, precum și să se abțină de la fapte ce ar putea discredita Comisia de evaluare sau ar putea provoca îndoieli privind obiectivitatea deciziilor acesteia.¹⁹⁴

Calitatea de membru al Comisiei Pre-vetting poate înceta și în cazul în care aceasta îi este retrasă de către ceilalți membri ai Comisiei, în legătură cu survenirea circumstanțelor de incompatibilitate și încălcarea intenționată a prevederilor Legii 26/2022 și a Regulamentului Comisiei.¹⁹⁵

Investigațiile jurnalistice au depistat și situații de incompatibilitate în funcția Președintelui Comisiei, Herman von Hebel, și anume, că în timp ce ocupa funcția de membru și președinte al Comisiei Pre-vetting, acesta activa periodic și în calitate de judecător într-o instanță din Olanda.

Comisia Pre-vetting a confirmat situația de incompatibilitate prin comunicat, explicând că aceasta a durat doar 5 zile.

STUDIU DE CAZ 25. Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, incompatibilitate în funcția de membru al Comisiei Pre-vetting și refuzul sfidător de a demisiona din acest motiv

Anticoruptie.md, 25 martie 2024, „Integritatea hibridă a lui Herman von Hebel”¹⁹⁶

„Am obținut CV-ul lui Herman von Hebel de la surse din Parlament. Din acest CV am desprins că Herman von Hebel a devenit judecător în cauze penale cu jumătate de normă la Curtea de Apel din Den Bosch a Olandei [...]. Curtea de Apel Den Bosch a confirmat pentru anticoruptie.md o informație

diferită de cea indicată de Herman von Hebel în CV și anume că acesta este judecător la instanța lor din luna mai 2020 și continuă să activeze acolo și până în prezent. Aceasta ar veni în contradicție cu prevederile legale, care nu permit membrilor Comisiei Pre-vetting să activeze concomitent într-o altă funcție publică.”

Vetting.md, 27 martie 2024, „Declarație de presă despre acuzațiile nefondate la adresa președintelui Comisiei”¹⁹⁷

„În mai 2020, Herman von Hebel a fost numit în funcția de judecător cu jumătate de normă („judecător supleant”) la Curtea de Apel în cauze penale din Den Bosch. Din septembrie 2020, când a fost investit oficial, a judecat ocazional, ori de câte ori alte activități i-au permis să facă acest lucru. De când și-a început activitatea în funcția de președinte al Comisiei Pre-vetting în aprilie 2022, Herman von Hebel a lucrat în total cinci zile la Curtea de Apel din Den Bosch. Pentru fiecare zi de ședință în instanță, Herman von Hebel a primit o indemnizație zilnică din partea Curții de Apel olandeze, funcția respectivă neoferind alte beneficii.”

Imediat după declarațiile Comisiei Pre-vetting făcute în apărarea sa, Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel a participat la o emisiune la postul JurnalTV, împreună cu ministrul Justiției. La întrebarea jurnalistului dacă va demisiona în urma situației de incompatibilitate depistate de presă, von Hebel a izbucnit în râs, și a răspuns printre râsete că nu intenționează să demisioneze.

Situația a generat reacții înfuriate din partea mai multor lideri politici de opoziție, care au cerut imediat demiterea lui Herman von Hebel din funcția de membru și președinte al Comisiei Pre-vetting.

Fostul Președinte al CC, Alexandru Tănase, a făcut o declarație acidă la acest subiect, preluată de mai multe surse media.

Anticoruptie.md, 29 martie 2024, „Alexandru Tănase: „Cine va plăti factura politică pentru zâmbetul batjocoritor al domnului Herman von Hebel?”¹⁹⁸

„Într-o postare intitulată Cine va plăti factura politică pentru zâmbetul batjocoritor al domnului Herman von Hebel?, fostul președinte al CC, Alexandru Tănase, a comentat reacțiile în urma publicării investigației [...]. Tănase a comentat reacția președintelui Comisiei de Evaluare Extraordinară, Herman von Hebel, la întrebarea dacă va demisiona sau nu, în cadrul unei emisiuni de la Jurnal TV.

„Zâmbetul disprețuitor al domnului von Hebel în fața unei întrebări firești, dacă va demisiona sau nu, nu face decât să submineze și mai mult credibilitatea atât a procedurii de evaluare extraordinară, cât și a actualei puteri politice. Este evident că domnia sa nu va demisiona voluntar din această funcție. Zâmbetul său plin de dispreț (pentru a nu-l numi batjocoritor) și autosuficiența cu care a reacționat la o întrebare legitimă a unui jurnalist vorbesc de la sine despre atitudinile sale. Un misionar european, venit în junglă pentru a civiliza triburile sălbatice, nu este obligat să manifeste respect pentru aborigeni, cu atât mai mult, nu este obligat să demisioneze din cauza frământărilor morale ale junglei. Mai mult decât atât, având în vedere că doi-trei ani de „civilizare a aborigenilor” îi pot rotunji considerabil conturile domnului misionar, șansele de demisie benevolă sunt aproape inexistente”, crede Tănase.”

Comisia nu a informat despre convocarea celorlalți membri pentru a decide asupra situației de incompatibilitate care a intervenit după numirea în funcție a lui Herman von Hebel, nu a elucidat motivele din care acesta nu le-a soluționat în termen de 10 zile, nu a explicat de ce el nu s-a abținut de la acțiuni incompatibile cu calitatea de membru al Comisiei,

¹⁹³ Legea 26/2022, art.5 alin.(9).

¹⁹⁴ *Ibidem*, art.7 lit. lit. d) și e).

¹⁹⁵ *Ibidem*, art.5 alin.(10) pct.3) lit. lit. a) și b), alin.(11)

¹⁹⁶ <https://anticoruptie.md/ro/investigatii/integritate/integritatea-hibrida-a-lui-herman-von-hebel>

¹⁹⁷ <https://vetting.md/declaratie-de-presa-2/>

¹⁹⁸ <https://anticoruptie.md/ro/stiri/alexandru-tanase-cine-va-plati-factura-politica-pentru-zambetul-batjocoritor-al-domnului-herman-von-hebel>

iar astfel a discreditat și cauzat îndoieli privind obiectivitatea deciziilor Comisiei Pre-vetting.

Prin urmare, în loc să aplice rigorile de integritate ale membrilor Comisiei, ceilalți membri s-au solidarizat cu încălcarea obligațiilor membrului și Președintelui Comisiei și i-au sărit în apărare.

O altă situație în care Comisia Pre-vetting nu a reacționat în sensul afirmării integrității membrilor săi este legată de membrul Tatiana Răducanu. În mai 2024, PA a pornit o investigație în privința Tatianei Răducanu, după ce a obținut informații care i-ar pune la îndoială integritatea și calitățile ei profesionale. Este vorba despre sute de mesaje text, pe perioada mai multor ani, între controversatul om de afaceri, fugarul Veaceslav Platon și avocatul unui alt fugar penal, Ilan Șor. Discuțiile dintre ei au viza-o pe magistrata Tatiana Răducanu, pe care cei doi o consideră „omul nostru 100%” și „gata să lucreze”. PA a informat toți candidații judecătorești și procurorii care nu au promovat pre-vettingul despre procesul penal pornit pe numele Tatianei Răducanu. Procurorii i-au informat că ar deține informații că Răducanu putea reprezenta interesele fugarilor Veaceslav Platon și Ilan Șor în Comisia Pre-vetting, iar deciziile de nepromovare a candidaților puteau fi influențate de către Platon sau Șor prin intermediul Tatianei Răducanu. Peste două zile de la publicarea acestei informații, Tatiana Răducanu și-a prezentat în Parlament demisia din Comisia Pre-vetting și din Comisia Vetting, menționând că informația mediatizată despre ea nu ar fi adevărată, dar că decizia ei de a demisiona urmărește menținerea încrederii în procesul de evaluare a judecătorilor și procurorilor.¹⁹⁹

STUDIU DE CAZ 26. Membrul Comisiei Pre-vetting Tatiana Răducanu, demisie din cauza legăturilor cu oligarhii fugari Șor și Platon, invocate de PA

TV8.md, 14 mai 2024, „DOC/ Răducanu - omul lui Platon și Șor? Mesajele dintre controversatul afacerist și un avocat al lui Șor, care ar compromite-o”²⁰⁰

„Potrivit unei scrisori remise de șefa PA, Veronica Drăgălin, mai multor instituții de stat, concluziile preliminare ale unei investigații pornite în aprilie 2024, arată un risc sporit că Tatiana Răducanu ar fi ajuns o persoană de încredere a fugarilor penali Veaceslav Platon și Ilan Șor, promovându-le interesele și asigurându-se că persoanele loiale lor vor fi promovate în funcții cheie în sistemul justiției, iar cei care reprezintă un pericol vor fi eliminați din sistem.

Documentul face trimitere inclusiv la un schimb de mesaje încă din noiembrie 2013 între Veaceslav Platon și Aureliu Colenco. Atunci, avocatul lui Șor i-ar fi scris lui Platon mesajul: „nu te voi dezamăgi, mulțumesc” și apoi l-a informat că ia prânzul cu „o femeie nebună” (o frază repetată de mai multe ori de către cei doi când se referă la Tatiana Răducanu) și a întrebat dacă Platon are nevoie de ceva anume. Câteva minute mai târziu, Colenco i-a scris lui Platon „Sunt cu Răducan / Salutări de la Tatiana Gheorghievna”. Platon a răspuns „Vă mulțumesc foarte mult! Sunt foarte fericit că ea nu a uitat de noi”. Câteva minute mai târziu, Colenco a scris „omul nostru 100%”, la care Platon a răspuns „Super” (discuțiile originale fiind în limba Rusă și traduse în limba Română cu Google Translate)¹⁹⁹, se arată în scrisoarea semnată

de Veronica Drăgălin, semnată în data de 14 mai 2024.

Tot în aceeași discuție, Aureliu Colenco ar fi explicat că Tatiana Răducanu dorește să ajungă președinte al CSM, confirmând lui Veaceslav Platon „Ea este a noastră. I-am spus că mi-ai dat două sarcini, că toată lumea m-a abandonat și așa mai departe. Ea este foarte fericită. Am vorbit mult. / Gata să lucreze.” „La această informație, Platon a răspuns „Grozav”, se mai arată în scrisoarea.

Scrisoarea mai scoate la lumină achiziția în circumstanțe dubioase a sediului CSM, prin intermediul lui Aureliu Colenco și al Tatianei Răducanu, care l-ar fi ajutat pe controversatul afacerist Veaceslav Platon „să scape de un imobil inutil” la un preț artificial.

Șefa PA, Veronica Drăgălin subliniază că consideră necesar de a informa judecătorii, procurorii și membrii societății civile care au fost evaluați și nepromovați de către Comisia Pre-vetting cu participarea Tatianei Răducanu [...], din considerente că, există o posibilitate că a fost încălcat dreptul fundamental al acestora la un proces echitabil în fața unei instanțe independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege, garantat de Articolul 6 CEDO.

„Verificarea extraordinară a procurorilor și judecătorilor de către Tatiana Răducanu prezintă un risc inadmisibil și un pericol pentru cauzele și activitatea Procuraturii și a sistemului de justiție. Din circumstanțele relatate supra, există suspiciuni că Veaceslav Platon și Ilan Șor au pus la cale un plan să infiltreze „omul lor 100%” în organele responsabile de evaluarea extraordinară a procurorilor și judecătorilor, asigurând astfel că persoanele loiale lor vor promova în funcții cheie și cei procurori și judecători care reprezintă un pericol pentru ei vor fi eliminați din sistem. Procesul penal recent încheiat de PA a demonstrat că un procuror cu legături cu Ilan Șor a promovat procedura de pre-vetting cu participarea Tatianei Răducanu în Comisia Pre-vetting, a ajuns în CSP și a manipulat și viciat concursul pentru funcția de Procuror General al Republicii Moldova.

Reiesind din cele expuse, Vă aduc la cunoștință informația relatată supra, care stabilește că există indici că procedura de pre-vetting și vetting a fost compromisă și viciată de grupări criminale asociate cu Veaceslav Platon și Ilan Șor și că posibil au fost afectate drepturile fundamentale a candidaților la un proces echitabil, care în cumul prezintă un risc de a pune în pericol sistemul de justiție în continuare”, se mai menționează în scrisoarea Veronicăi Drăgălin.”

Comisia Pre-vetting a reacționat peste 2 zile de la declanșarea scandalului mediatic, menționând că: „a luat act de declarațiile publice recente ale PA cu privire la Tatiana Răducanu, membră a Comisiei. [...] a luat act de intenția exprimată de Tatiana Răducanu de a-și da demisia din funcția de membră a Comisiei în contextul declarațiilor menționate. Parlamentul Republicii Moldova este cel care urmează să decidă asupra cererii de demisie a Tatianei Răducanu. Comisia Pre-vetting își exprimă speranța și așteptarea ca acuzațiile aduse împotriva Tatianei Răducanu să fie investigate minuțios de autoritățile naționale competente în deplină conformitate cu principiile unui proces echitabil, inclusiv prezumția nevinovăției, prevăzute atât în legislația Republicii Moldova, cât și în standardele internaționale cu privire la drepturile omului.”

Comisia nu a comentat deloc îngrijorările PA că „ar exista indici că procedura de pre-vetting a fost compromisă și viciată de grupări criminale asociate cu Veaceslav Platon și Ilan Șor și că posibil au fost afectate drepturile fundamentale a candidaților la un proces echitabil, care în cumul prezintă un risc de a pune în

¹⁹⁹ <https://moldova.europalibera.org/a/membra-comisiilor-vetting-si-pre-vetting-demisioneaza-din-ambele-functii-in-urma-unei-scrisori/32947078.html>

²⁰⁰ <https://tv8.md/2024/05/14/doc-raducanu-omul-lui-platon-si-sor-mesajele-dintre-controversatul-afacerist-si-un-avocat-al-lui-sor-care-ar-compromite-o/257477>

pericol sistemul de justiție în continuare". La fel, Comisia a lăsat fără atenție acuzația că „un procuror cu legături cu Ilan Șor a promovat procedura de pre-vetting cu participarea Tatianei Răducanu în Comisia Pre-vetting, a ajuns în CSP și a manipulat și viciat concursul pentru funcția de Procuror General al Republicii Moldova”.

Prin urmare, nici de această dată Comisia Pre-vetting nu s-a arătat deranjată de scandalul legat de presupusa lipsă de integritate a unuia dintre membrii Comisiei, nu a explicat public de ce timp de două zile nu s-a întrunit de urgență pentru a decide asupra aplicării mecanismului de integritate prevăzut de lege în cazul în care se depistează ulterior că un membru nu întrunea cerința reputației ireproșabile la momentul numirii în funcție, iar aflarea ulterioară a acestor circumstanțe a discreditat și cauzat îndoieli privind obiectivitatea deciziilor Comisiei Pre-vetting.

8.3 Durata redusă a integrității unor membri ai CSM și CSP, evaluată pozitiv de Comisia Pre-vetting

Incidentele de integritate ale unor membri ai CSM și CSP, evaluate pozitiv de Comisie, s-au răsfrânt, indirect, asupra reputației și credibilității rezultatelor activității Comisiei.

Într-un caz, s-a depistat că membrul CSM, Lulian Muntean, trecut cu succes de pre-vetting,²⁰¹ figurează într-un dosar penal de corupție. Metodologia de evaluare a acestui candidat a fost diferită de cea a altor candidați, astfel încât Comisia Pre-vetting a omis să solicite informații de la procuratură despre el. CNA a prezentat Comisiei o informație neadevărată, potrivit căreia persoana dată nu ar avea vreun statut în dosarele de corupție. În realitate, candidatul era învinuit într-un asemenea dosar.

PA a pornit un proces penal pentru a stabili care au fost angajații CNA care au mințit Comisia Pre-vetting, furnizând informație eronată. PA a anunțat că unul din angajații Secretariatului Comisiei Pre-vetting participase anterior la investigarea penală a aceluși candidat de către CNA și, prin urmare, ar fi putut informa Comisia.

Membrul CSM cu statut de învinuit pentru corupție a demisionat.

Exponenții Parlamentului și Președinției au dat toată vina pe PA, cea care a făcut publică eroarea de evaluare a integrității lui Lulian Muntean de către Comisia Pre-vetting.

Membrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting care se presupune că a tăinuit informația despre dosarul penal al candida-

tului și care putea fi implicat în devierea de la metodologia Comisiei de acumulare a informațiilor, a fost promovat de Parlament în funcția de membru al Comisiei Vetting pentru evaluarea judecătorilor CSJ.²⁰²

STUDIU DE CAZ 27. Membrul CSM Lulian Muntean, 2 săptămâni între numirea în funcție și demisia cu scandal, învinuit de corupție, investigațiile PA privind informațiile incomplete furnizate Comisiei Pre-vetting și atacul politicienilor asupra procurorilor

Realitatea.md, 20 septembrie 2023, „EXCLUSIV! Membru proaspăt-numit la CSM și trecut de pre-vetting, învinuit într-un dosar de corupție”²⁰³

„Lulian Muntean, membrul proaspăt numit la CSM, fiind delegat de Parlament, este învinuit într-un dosar de corupție. Cazul este unul răsunător, din anul 2018, când mai mulți angajați ai Academiei de Studii Economice (ASEM) au fost reținuți pentru că ar fi luat mită.

Într-un răspuns remis redacției Realitatea, PA informează că pe 5 iunie 2018, la domiciliul și în automobilul lui Lulian Muntean, au fost efectuate percheziții. Pe 3 septembrie 2018, fiind lector la Academia de Studii Economice, de comun cu alte persoane, ar fi evaluat studenți cu note mari la mai multe discipline și ar fi primit în schimb mijloace financiare. „Hotărâre în privința învinutului Lulian Muntean, la moment nu este adoptată. Cauza penală în care Lulian Muntean are calitatea de învinuit se află în exercitarea organului de urmărire penală al CNA, iar urmărirea penală este în desfășurare”, a informat PA. [...]

În 2018, CNA a descins la șase profesori și trei intermediari, care favorizau studenții la examene, la susținerea practicii și a tezelor. Sumele pretinse pentru asemenea „servicii” ajungeau la 550 de euro.

Lulian Muntean face parte din cel de-al doilea grup al candidaților non-judecători, înaintați de Parlament la funcția de membru al CSM, în mai 2023. El a fost audiat de Comisia Pre-vetting în contextul procesului de evaluare a integrității financiare și etice a candidaților la CSM. [...]

Vetting.md, 21 septembrie 2023, „Declarație de presă [a Comisiei Pre-vetting]”²⁰⁴

„În contextul informațiilor [...] referitoare la Lulian Muntean, candidat la funcția de membru în CSM, care a promovat evaluarea extraordinară pe 14 august 2023, și a fost numit de Parlament în CSM pe 7 septembrie 2023, în sensul în care ar fi învinuit într-un proces penal de corupție ce datează cu anul 2019, Comisia Pre-vetting vine cu următoarele precizări care se impun: Pe tot parcursul procesului de evaluare, Comisia nu a fost informată despre investigații sau proceduri penale în care ar fi fost vizat Lulian Muntean. Pentru a evalua integritatea financiară și etică a candidaților, Comisia, prin lege, colectează date din numeroase surse publice și private, inclusiv spre exemplu de la CNA și SIS. În niciuna din informațiile furnizate Comisiei nu s-a făcut referire la investigațiile penale privind candidatul sau la calitatea procesual-penală de învinuit a acestuia.

Faptul că Lulian Muntean figura pe lista candidaților pentru CSM era cunoscut public. Astfel, nimic nu împiedica PA sau alte instituții publice și persoane fizice să informeze Comisia în timpul procesului de evaluare cu privire la procedurile în curs în care ar fi fost implicat candidatul. Până la data de 21 septembrie 2023, PA nu a furnizat nicio informație în acest sens. [...] Comisia va sesiza autoritățile responsabile în legătură cu aparenta omisiune de a furniza informație cu privire la procedurile penale pendinte în privința candidatului Muntean, pentru a clarifica cauza lipsei acestor date. Menționăm că, CNA a furnizat deja informație Comisiei cu privire la acest subiect.”

²⁰¹ <https://vetting.md/wp-content/uploads/2023/08/Decizie-MUNTEAN.pdf>

²⁰² <https://moldova.europalibera.org/a/cine-sunt-membrii-comisiei-care-va-verifica-averile-si-interesele-judecatorilor-csj/32460321.html>

²⁰³ <https://realitatea.md/exclusiv-membru-proaspat-numit-la-csm-si-trecut-de-pre-vetting-invinuit-intr-un-dosar-de-coruptie/>

²⁰⁴ <https://vetting.md/declaratie-de-presa/>

Facebook, CNA, 21 septembrie 2023, „Declarație CNA”²⁰⁵

„În rezultatul verificării suplimentare a candidaților non-judecători la funcția de membri în CSM, CNA a informat imediat Comisia Pre-ve-tting acele date suplimentare care au devenit cunoscute în data de 19.09.2023.

În acest context, CNA a confirmat Comisiei Pre-ve-tting calitatea de învinuit al membrului CSM, Iulian Muntean, pe cauza penală, inclusiv și faptul că aceste date nu au fost posibil de identificat anterior din motivul lipsei punerii la evidență a acestei ordonanțe în Registrul de Informații Criminalistice și Criminologice al Serviciului Tehnologiei Informaționale al MAI.

Europalibera.org, 21 septembrie 2023, „Cum un jurist cu dosar penal a trecut pre-ve-ttingul și a fost numit de Parlament membru în CSM”²⁰⁶

„Solicitată de Europa Liberă, PA a spus că instituția „nu a fost interpellată de către Comisia Pre-ve-tting, pentru a oferi informații referitoare la Iulian Muntean, așa cum a procedat în cazul altor candidați. [...] Știrea despre dosarul lui Muntean a stârnit un val de reacții critice în mediul juridic [...] Iulian Muntean ar trebui să-și dea demisia pentru faptul că a tă-nuit această informație de la comisie. [...] incidentul afectează imaginea noului CSM. „Nu îmi pare atât de grav statutul de învinuit, [...] dar e mai grav dacă această informație nu a fost comunicată de CNA Comisiei sau a fost ascunsă de actualul membru al CSM” a scris [avocatul Vadim Vieru]. Și președinta comisiei juridice din Parlament, deputata PAS Olesia Stamate [...] spune că persoanele din instituțiile statului care au tă-nuit asta „trebuie să răspundă”.

Pe 25 septembrie 2023, Comisia juridică pentru numiri și imunități a organizat audieri pentru a clarifica de ce autoritățile nu au transmis Comisiei Pre-ve-tting informații corecte despre candidatul care a devenit membru al CSM. Surprinzător, în cadrul audierii, deputații partidului de la guvernare nu au luat la întrebări directorul CNA (care informat greșit despre un dosar pe care îl gestionează), nu au solicitat explicații Comisiei Pre-ve-tting (care nu a interpellat procuratura, cum a făcut în alte cazuri) și nici măcar nu l-au întrebat pe membrul vizat al CSM, Iulian Muntean, de ce nu a indicat în chestionarul primit de la Comisie faptul că avea statutul de învinuit într-un dosar penal pentru acte de corupție. Unica autoritate vehement atacată la audierile din Parlament a fost PA – instituția căreia Comisia Pre-ve-tting nici nu i-a solicitat să prezinte informații.

Multimedia.parlament.md, 25 septembrie 2023, „Comisia juridică, numiri și imunități a organizat audieri publice privind procedura de numire a lui Iulian Muntean în funcția de membru al CSM”²⁰⁷

„La ședință au participat deputați, reprezentanți ai Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (Comisia Pre-ve-tting), ai CNA, ai PA și ai PG. De asemenea, la ședință au fost prezente și alte persoane [...] precum și reprezentanți ai CSM. [...]

În baza celor discutate, membrii Comisiei juridice au stipulat o serie de recomandări, pentru ca astfel de situații să poată fi prevenite și evitate. „Printre acestea figurează necesitatea efectuării de către PG a unui audit privind completarea acestui registru cu fișe de învinuire. De asemenea, PG, PA și CNA ar trebui să prezinte [...] un raport despre dosarele cu o vechime de câțiva ani. Mai recomandăm Comisiei vetting să solicite informații despre candidați de la PG, PA și CNA.”

La 26 septembrie 2024 PA a pornit un proces penal pe faptul furnizării informațiilor incomplete de către CNA Comisiei Pre-ve-tting. Iurie Gațcan, analist principal al Comisiei Pre-ve-tting care l-a evaluat pe Iulian Muntean este angajatul CNA care întocmise analiza operațională asupra învinuitului Iulian Muntean în cadrul dosarului penal instrumentat de CNA.²⁰⁸ În cadrul verificărilor Comisiei Pre-ve-tting, Iurie Gațcan nu a indicat despre statutul de învinuit a candidatului Iulian Muntean.

La 26 septembrie 2024, Iulian Muntean a demisionat din CSM. Președintele RM a criticat procurorii anticorupție.

Procuratura.md, 26 septembrie 2023, „Investigație inițiată pe furnizarea în adresa Comisiei Pre-ve-tting, a informațiilor incomplete în privința candidatului Iulian Muntean”²⁰⁹

„PA informează, că astăzi a inițiat un proces penal pe faptul pretinselor acțiuni ilegale ale unor angajați ai CNA, responsabili de acumularea, analiza și furnizarea informației către Comisia de Pre-ve-tting, în privința candidatului la funcția de membru al CSM, Iulian Muntean.

[...] la data de 14.12.2018, șeful Secției analiză operațională a Direcției Analitice, CNA [...] a efectuat analiza operațională în privința a trei intermediari, precum și în privința studenților și profesorilor bănuți, învinuiți, în actele de corupție, inclusiv și în privința profesorului Iulian Muntean, care la acea dată avea statut procesual de învinuit.

[...] Potrivit declarațiilor directorului CNA, din cadrul audierilor publice din 25.09.2023, avute în biroul Parlamentului, verificarea lui Iulian Munteanu a avut loc prin consultarea registrului de evidență a rapoartelor de analiză operațională. Tot potrivit declarațiilor directorului CNA din cadrul audierii publice, la solicitarea Comisiei de Pre-ve-tting, a fost efectuată în privința candidatului Iulian Munteanu analiza operațională.

Suspiciunile ce au stat la baza inițierii procesului penal referitoare la tă-nuirea informației despre Iulian Muntean, constau în aceea, că angajatul CNA care în 2018 a întocmit raportul de analiză operațională, inclusiv în privința lui Iulian Muntean, este fost angajat al secretariatului Comisiei Pre-ve-tting [...].

Ziarulnaciona.md, 26 septembrie 2023, „Președinta Maia Sandu, atac la procurori în cazul lui Iulian Muntean: „Voi insista asupra unui registru electronic. Asta înseamnă că procurorii pot deschide dosarul, pot să nu-l închidă zece ani, ei pot șantaja”²¹⁰

„Președinta Maia Sandu arată cu degetul spre procurori în cazul lui Iulian Muntean, candidatul care a trecut cu brio de Comisia Pre-ve-tting și a fost votat de Parlament în funcția de membru al CSM, deși figurează într-un dosar penal pentru corupție, cu o vechime de cinci ani.

Șefa statului susține că, dacă în cazul lui Muntean dosarul nu a fost introdus în baza de date, înseamnă că mai există asemenea cazuri, iar procurorii ar putea să se joace cu dosarele și șantaja persoanele învinuite sau bănuite. Maia Sandu a anunțat că va insista pe crearea unui registru electronic comun al dosarelor la PA și CNA.”

Într-un alt caz, în privința membrului CSP, Olesia Vîrlan, au apărut suspiciuni de trucare a concursului pentru numirea Procurorului General. Anterior, în luna iunie 2023, Olesia Vîrlan trecuse cu succes de pre-ve-tting,²¹¹ fiind numită în

²⁰⁵ https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0a4Jf5Ttj6z577UeqdBHCAGu7vjtHrQi2yk7sxvzDpwVwqP4Badqoui5CrFUS-8pbXl&id=100066675431823&mbextid=Nif5oz&paipv=0&eav=AFyZ4KnWmh3fXBv5iwH5swFDYQOWTftgPLQVT2gFineQSYhLF0kuRXDgBYDDngxk&_rdr

²⁰⁶ <https://moldova.europalibera.org/a/cum-un-jurist-cu-dosar-penal-a-trecut-pre-ve-ttingul-si-a-fost-numit-de-parlament-membru-in-csm/32602657.html>

²⁰⁷ <https://multimedia.parlament.md/comisia-juridica-numiri-si-imunitati-a-organizat-audieri-publice-privind-procedura-de-numire-a-lui-iulian-muntean-in-functia-de-membru-al-csm/>

²⁰⁸ <https://tv8.md/2023/10/30/video-investigatie-secretele-pre-ve-ttingului-un-scandal-recent-arata-ca-evaluările-pot-avea-lacune-in-reformarea-justiti-ei/242883>

²⁰⁹ <https://procuratura.md/anticoruptie/comunicate/noutati/investigatie-initiata-pe-furnizarea-adresa-comisiei-pre-ve-tting-informatiilor>

²¹⁰ <https://www.ziarulnaciona.md/presedinta-maia-sandu-atac-la-procurori-in-cazul-lui-iulian-muntean-voi-insista-asupra-unui-registru-electronic-asta-in-seamna-ca-procurorii-pot-deschide-dosarul-pot-sa-nu-l-inchida-zece-ani-ei-pot-santaja/>

²¹¹ <https://vetting.md/wp-content/uploads/2023/07/Decizie-VIRLAN.pdf>

funcția de membru CSP la 22 decembrie 2023. CSP-ul nou investit a anunțat și desfășurat concursul pentru ocuparea funcției de Procuror General peste 2 luni, la 22 februarie, în cadrul căruia Olesea Vîrlan l-a depunctat considerabil pe unul din participanți.

PA a pornit un proces penal pe acest fapt. Olesea Vîrlan, fiind sancționată contravențional pentru abuz de putere, a demisionat din CSP și din funcția de procuror.

Procuratura a sesizat Comisia Pre-vetting că integritatea Olesei Vîrlan urmează a fi reevaluată, căci promovarea de către dumneaei a evaluării integrității discreditează procedura de vetting. Sesizarea a fost publicată. În cazul Olesei Vîrlan Comisia Pre-vetting nu a oferit nici o declarație pentru presă.

STUDIU DE CAZ 28. Membrul CSP Olesea Vîrlan, 3 luni între numirea în funcție și demisia cu scandal, proces penal al PA, trucarea concursului pentru funcția de Procuror General și anularea concursului

Europalibera.org, 28 februarie 2024, „Concursul pentru funcția de procuror general, anulat”²¹²

„Într-o decizie surprinzătoare, CSP a anulat rezultatele concursului pentru funcția de procuror general [...]. CSP spune acum că va organiza un nou concurs.

Membrii CSP s-au întrunit în ședința din 28 februarie pentru a valida rezultatele concursului pentru funcția de procuror general, care a avut loc pe 22 februarie [...]. După aproximativ trei ore de deliberări însă, Dumitru Obadă, șeful CSP, a anunțat anularea concursului, spunând că „s-a constatat o discrepanță majoră în punctaj, care nu a avut acoperire argumentată”.

Csp.md, 29 februarie 2024, „Poziția membrului-procuror al CSP, Olesea Vîrlan, privind concursul la funcția de Procuror General”²¹³

„În legătură cu cele apărute în presă referitor la evaluarea candidaților pentru funcția de Procuror General doresc să fac următoarele clarificări. În orice calcule au loc toate greșelile posibile. Orice evaluare are o doză de subiectivism. Orice eroare în domeniul juridic poate fi corectată prin mijloace juridice. [...] Nu mă simt bucură să s-au strecurat anumite greșeli în evaluarea efectuată de către mine. De data aceasta itemii evaluării au arătat un conținut confuz. [...] Asta-i ce vă pot comunica. De aceea și am votat pentru revocarea deciziei și încetarea concursului. [...]”

Newsmaker.md, 1 martie 2024, „Proces penal, după anularea concursului pentru funcția de procuror general. Drăgălin: Eu îmi asum această investigație”²¹⁴

„PA inițiază proces penal, după ce CSP a anulat concursul pentru funcția de procuror general. Anunțul a fost făcut de șefa PA, Veronica Drăgălin, pe 1 martie. [...] „Avem la moment înregistrat și pornit un proces penal. Nu este un dosar penal, este o fază inițială de investigație, înainte de a fi pornit un dosar penal [...] Șefa PA a anunțat că a decis să își asume personal această investigație.

„Nu vreau să pun subalternii în poziția să investigheze un caz așa de sensibil. Acest proces penal ar putea avea în vizor membrii CSP, ar putea fi necesar să fie audiați acești membri, dar și candidații la concurs.” [...]

Șefa PA a ținut să precizeze că procesul penal a fost inițiat de ea personal, după ce s-a autosesizat. [...]

Șefa PA susține că, potrivit legii, are la dispoziție 45 de zile pentru a investiga cauza. Ea a promis că va face publică decizia adoptată, „chiar dacă asta este ieșit din comun”.

Procuratura.md, 15 aprilie 2024, „PA a finalizat examinarea procesului penal privind concursul CSP pentru funcția de Procuror General”²¹⁵

„Procesul penal a fost inițiat la 01 martie 2024 de către PA, în baza autosesizării.

Potrivit probelor administrate în cadrul procesului penal, procurorul a constatat că Olesea Vîrlan a folosit intenționat situația de serviciu ca membru al CSP, manifestată în evaluarea cu rea-credință, deprecierea în mod arbitrar, neasigurarea egalității de șanse, examinarea și aplicarea subiectivă a criteriilor de evaluare, în ceea ce privește cariera și candidatura lui Ion Munteanu la funcția de Procuror General.

Probele acumulate în cadrul procesului penal ridică o bănuială rezonabilă că, în acordarea unui punctaj arbitrar și lipsit de obiectivitate și meritocrație de 3,5 candidatului Ion Munteanu, Olesea Vîrlan a acționat în interesul unei terțe persoane, [...] care a plecat la 28 februarie 2024 în baza cererii de demisie. [...]

Legea obligă procurorul să sesizeze organul competent dacă s-a constatat existența unor cauze și condiții care au contribuit la săvârșirii contravenției sau cazuri de încălcare a legislației în vigoare sau a drepturilor și libertăților omului, pentru luarea unor măsuri pentru înlăturarea acestor condiții pe viitor.

Astfel, PA a sesizat Parlamentul, Ministerul de Justiție, CSP și Comisia Pre-vetting, conform prevederilor legale (vedeți sesizările mai jos). [...]

Procuratura.md, 15 aprilie 2024, „Sesizare din 12 aprilie 2024, privind înlăturarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea unei contravenției și cazurilor de încălcare a legislației în vigoare”²¹⁶

„Este de reținut, că promovarea de către Olesea Vîrlan a evaluării integrității și neconstatarea de către Comisia Pre-vetting a circumstanțelor reținute supra, au creat condițiile care au contribuit la săvârșirea contravenției de abuz de putere și a avut ca urmare vicieră concursului pentru funcția de Procuror General, anularea acestui concurs, precum și discreditarea însăși a procedurii de vetting. Suplimentar, în cadrul procesului penal, au fost stabilite circumstanțe ce nu existau la momentul evaluării și care pun la dubii serioase integritatea financiară și etică a Olesei Vîrlan, manifestate în săvârșirea abuzului de putere contravențional, în calitatea sa de membru CSP, la evaluarea candidaților la funcția de Procuror General, ceea ce constituie corupție în sensul art. 3 al Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017.”

unimedia.md, 17 aprilie 2024, „A trecut cu brio pre-vettingul, a pus o notă ce a anulat concursul PG, apoi a plecat din sistem: Olesea Vîrlan și-a dat demisia și din funcția de procuror”²¹⁷

„Olesea Vîrlan a demisionat nu doar din funcția de membră a CSP, dar și din cea de procuror, după scandalul pe concursul la funcția de Procuror General. Anunțul a fost făcut de ministra Justiției, Veronica Mihailov-Moraru [...]. În ceea ce ține de acest membru al CSP (n.r. Olesea Vîrlan), doamna deja și-a depus cererea de demisie din funcția de membru al CSP, dar și din cea de procuror. A depus o cerere pe 21 martie, dacă nu greșesc. Nu se mai regăsește în sistemul Procuraturii”, a declarat Veronica Mihailov-Moraru.” [...]

²¹² <https://moldova.europalibera.org/a/concursul-pentru-functia-de-procuror-general-anulat-/32840598.html>

²¹³ <https://csp.md/pozitia-membrului-procuror-al-csp-olesea-virlan-privind-concursul-la-functia-de-procuror-general>

²¹⁴ <https://newsmaker.md/ro/proces-penal-dupa-anularea-concursului-pentru-functia-de-procuror-general-dragalin-eu-imi-asum-aceasta-investigatie/>

²¹⁵ <https://www.procuratura.md/anticoruptie/comunicate/comunicate-de-presa/procuratura-anticoruptie-finalizat-examinarea-procesului-penal>

²¹⁶ <https://www.procuratura.md/anticoruptie/sites/procuratura.md.anticoruptie/files/2024-04/sesizare-comisia-pre-vetting.signed.pdf>

²¹⁷ <https://unimedia.info/ro/news/3dde5379ee931850/a-trecut-cu-brio-pre-vettingul-a-pus-o-nota-ce-a-anulat-concursul-pg-apoi-a-plecat-din-sistem-olesea-virlan-si-a-dat-demisia-si-din-functia-de-procuror.html>

Comisia Pre-vetting nu a reacționat la niciuna din situațiile în care integritatea și competențele Comisiei de evaluare riguroasă a integrității au fost puse la încercare în legătură cu eșuarea rapidă a presupusei integrități a membrilor CSM și CSP, în toiu unor scandaluri de corupție soldate cu procese penale și sancționări.

Comisia Pre-vetting nu a explicat de ce l-a evaluat pe Iulian Munteanu conform unei metodologii distincte de alți candidați și nu a interpelat informații despre candidat de la procurori. Comisia nu a explicat dacă a verificat incompatibilitățile și conflictele de interese în interiorul secretariatului Comisiei, atunci când s-a aflat că unul dintre analiștii principali ai secretariatului Comisiei, Iurie Gațcan, participase, cu 5 ani mai devreme, la investigarea penală desfășurată de CNA în privința lui Munteanu. Comisia nu a informat publicul de ce membrul Secretariatului Comisiei, Iurie Gațcan, cel care acumula și analizase informațiile în cadrul evaluării integrității lui Iulian Munteanu, a tăinuit informația despre dosarul penal al lui Iulian Munteanu. Comisia nu a explicat de ce Gațcan nu a fost sancționat pentru compromiterea gravă a imaginii Comisiei în scandalul dosarului penal de corupție a lui Iulian Munteanu, dar a ajuns să fie promovată în funcția de membru al Comisiei Vetting pentru judecătorii CSJ. Or, dubiile față de integritatea proceselor de pre-vetting cu participarea lui Gațcan au trecut, respectiv, la Comisia Vetting pentru judecătorii CSJ.

Și dacă CSM a revăzut unele decizii defavorabile, emise cu participarea lui Iulian Munteanu după demisia lui din CSM, Comisia Pre-vetting nu a anunțat despre revizuirea evaluărilor cu participarea membrului Comisiei care a demisionat, Tatiana Răducan, și nici a celor cu participarea membrului secretariatului, Iurie Gațcan.

Comisia Pre-vetting nu a răspuns la sesizarea publică a PA, care a acuzat Comisia de compromiterea vettingului și a concursurilor importante derulate după evaluarea pozitivă a Oleseii Vîrlan, sancționată contravențional pentru abuz de putere.

Comisia Pre-vetting nu s-a disociat de membrii Comisiei sau ai secretariatului Comisiei care au ajuns ținta unor investigații penale ale PA și nu a dat asigurări societății că nu tolerează situațiile care umbresc integritatea Comisiei.

Concluziile capitolului VIII. „Dubii de integritate asupra membrilor Comisiei Pre-vetting”

- Integritatea membrilor Comisiei Pre-vetting nu a fost o cerință clar articulată în Legea 26/2022. Discrepanța între cerințele de integritate etică și financiară ale candidaților pentru funcția de membru în CSM și CSP și cerințele de integritate înaintate față de membrii Comisiei și secretariatului a fost uriașă.
- Integritatea Comisiei Pre-vetting a fost grav afectată de nerespectarea criteriilor legale de numire și de toleranța față de conflictele de interese și incompatibilitățile constatate în spațiul public ale membrilor săi.
- Lipsa de reacție adecvată și transparența scăzută în gestionarea incidentelor de integritate în interiorul Comisiei Pre-vetting au compromis procesul de evaluare a candidaților.

Lecții de învățat

- Ignorarea cerințelor de integritate și nesancționarea încălcării cerințelor de integritate ale membrilor mecanismului menit să îmbunătățească reforma justiției doar înrăutățește percepția publică despre autoritățile care implementează reforma justiției.
- Participarea membrilor internaționali în cadrul mecanismului menit să îmbunătățească reforma justiției nu este suficientă pentru garantarea integrității mecanismului respectiv.
- Credibilitatea reformelor din justiție se asigură prin mecanisme serioase de verificare a integrității reformatorilor și evaluatorilor, nu prin simpla participare a cetățenilor străini.

Consecințele deficiențelor de integritate ale membrilor mecanismului de evaluare a integrității în justiție sunt diverse și includ riscuri semnificative pentru încrederea publicului în procesul de reformă, în sistemul judiciar, dar mai ales pentru relațiile Republicii Moldova cu partenerii de dezvoltare, care au susținut financiar activitatea membrilor acestui mecanism (Comisia Pre-vetting).

9

POSSIBILITĂȚILE NELIMITATE ALE COMISIEI PRE-VETTING

Sumar: Procedura de evaluare a candidaților pentru funcțiile din organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, realizată de Comisia Pre-vetting, a creat un sistem de putere nelimitată și nesupervizată. Membrii Comisiei au fost încredințați cu obligații minime, fără consecințe în caz de nerespectare, iar aceștia au avut libertatea de a-și stabili propriile reguli, depășind prevederile constituționale și legale. Deși aveau autoritatea de a evalua integritatea candidaților, membrii Comisiei au fost scutiți de declararea averii personale și nu au respectat regimul de transparență și incompatibilitățile ce le-au fost impuse. Comisia a realizat evaluări secrete și a solicitat măsuri speciale de investigare, tratând adesea candidații într-un mod discriminatoriu și umilitor. Influența politică asupra Comisiei, mai ales prin declarațiile publice ale președintelui acesteia, a amplificat suspiciunile de dependență politică. Lipsa unui control riguros a permis ca deciziile Comisiei să fie arbitrare și incoerente, favorizând candidați cu abateri grave, în timp ce altele, minore, au dus la nepromovarea unor candidați. De asemenea, Comisia a depășit limitele sale legale, ignorând deciziile instanțelor de judecată și normele constituționale, creând astfel un climat de neîncredere în procesul de evaluare al candidaților pentru funcția de membri în CSM și CSP.

Procedura de evaluare externă a candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor a oferit posibilități nelimitate Comisiei Pre-vetting. Membrii Comisiei le-au fost impuse obligații minime, fără consecințe în cazul nerespectării lor, iar constatarea nerespectării acestor obligații le-a fost încredințată tot lor. Membrii Comisiei le-au fost prescrise cerințe rudimentare de integritate, cu libertatea de a nu le aplica. Acești membri în nici unul dintre cazuri nu au constatat încălcarea obligațiilor stabilite de lege de către careva dintre ei. Tot membrii Comisiei nu au fost obligați să-și declare averile, deși verificau declarațiile de averi ale candidaților. Membrii Comisiei n-au respectat regimul incompatibilităților, deși au dispus nepromovarea evaluării integrității candidaților din aceleași motive (uneori din cauza presupuselor incompatibilități ale rudelor).

Membrii Comisiei au prevăzut că ei pot participa la examinarea propriilor recuzări, dar constatau nepromovarea integrității candidaților care, în opinia Comisiei, nu s-au autorecuzat în unele cazuri. Comisia i s-a permis, implicit, să nu respecte prevederile Constituției Republicii Moldova și, explicit, să nu respecte prevederile Codului administrativ. Comisia i s-a permis să-și dezvolte propriile reguli și să determine singură întinderea aplicării lor, depășind cadrul Legii 26/2022 și intrând în contradicție cu prevederile altor legi. Membrii Comisiei și ai secretariatului au fost imunizați de răspundere penală, care poate interveni doar cu acordul, puțin probabil, al celorlalți membri. Iar în cazul dizolvării Comisiei la final de mandat, nu este clar cum poate fi ridicată imunitatea Comisiei și a secreta-

riatului ei. Comisia i s-a oferit posibilitatea să transforme orice decizie favorabilă candidatului, luată anterior de autoritățile publice competente, în decizie defavorabilă candidatului și vice-versa, în funcție de interesul urmărit. Comisia i s-a permis să nu țină cont de controlul exercitat de CSJ asupra deciziilor de nepromovare a candidaților și a avut posibilitatea să re-evalueze candidații cu nerespectarea observațiilor instanței supreme, obligativitatea cărora i-a fost prescrisă expres de CC.

Chiar și așa, mecanismul posibilităților nelimitate ale Comisiei Pre-vetting însă nu a garantat integritatea puținilor candidați care au promovat pre-vettingul, după numirea lor în funcții la CSM și CSP. Lipsa oricăror posibilități de limitare a abuzurilor Comisiei Pre-vetting a făcut posibil un șir de situații de neconceput, cum ar fi evaluări secrete, măsuri speciale de investigații, discriminarea candidaților, depășirea limitelor re-evaluării, umilirea candidaților și demonstrarea unei relații deschise de dependență a Comisiei față de factorul politic.

9.1 Evaluări secrete și măsuri speciale de investigații solicitate de Comisia Pre-vetting

Legea 26/2022 oferă Comisiei Pre-vetting dreptul de a solicita orice informații de la orice persoană de drept public sau privat care le deține, iar neprezentarea în termen de 10 zile a informațiilor solicitate se sancționează.²¹⁸ Din această prevedere rezultă însă că informația acumulată pe această cale de Comisie trebuie să fie probată. Astfel, informația operativă

²¹⁸ Legea 26/2022, art.10 alin.(3).

deținută de către organele de securitate și cele de drept ar putea fi de asemenea obținută de către Comisie, fără a fi clară ponderea unei asemenea informații conferite către Comisie, cu atât mai mult cu cât Comisia apreciază materialele acumulate după intima sa convingere.²¹⁹ Or, informațiile neverificate sau neconfirmate prin probe în cadrul unui proces penal nu ar trebui, în mod normal, să fie reținute de către Comisie. În acest sens, Legea 26/2022 prevede că întru exercitarea funcțiilor sale, Comisia are competența de a colecta și verifica orice date relevante pentru evaluarea candidaților.²²⁰ Totuși competența de a verifica datele colectate nu impune obligativitatea de a o face, la fel cum nu impune nici obligația de a le accepta în mod automat, fără vreo apreciere critică privind admisibilitatea, pertinenta și concludența acestora.

Notele SIS

Avizul nr. 21(2018) privind prevenirea corupției în rândul judecătorilor, adoptat de Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE),²²¹ include recomandări ferme în ceea ce privește implicarea serviciilor de informații în procedurile ce vizează integritatea magistraților. Acest aviz care, conform preambulului, se bazează în special pe constatările și recomandările GRECO,²²² prevede următoarele standarde:

- verificările făcute prin intermediul serviciilor de securitate NU pot viza judecătorii în funcție;
- sub nicio formă lupta împotriva corupției în rândul judecătorilor nu ar trebui să conducă la interferența unui serviciu secret în justiție.²²³

Implicarea serviciilor secrete în evaluarea integrității judecătorilor, chiar și în procesul de combatere a infracțiunilor de corupție este inadmisibilă, deoarece independența și inamovibilitatea magistraților sunt protejate prin norme speciale, iar utilizarea informațiilor furnizate de către aceste servicii oferă un teren larg pentru interpretări speculative ale informațiilor operative neprobate.

În cadrul procesului de pre-vetting au existat situații în care candidații au depistat că în privința lor au fost acumulate asemenea informații, fără ca acestea să le fie puse la dispoziție. Comisia Pre-vetting a susținut că a oferit candidaților acces doar la acele materiale pe care le-a considerat relevante.

Cu toate acestea, informațiile acumulate de la SIS nu au fost oferite candidaților de către Comisie spre a face cunoștință cu ele, chiar dacă au fost puse la baza evaluării și au contribuit la formarea percepției negative a membrilor Comisiei despre candidații respectivi, întrucât membrii Comisiei apreciază informațiile acumulate pornind de la intima lor convingere.

STUDIUL DE CAZ 29. Candidatul Victor Sandu, evaluat negativ în baza informațiilor SIS prezentate Comisiei Pre-vetting, în lipsa probelor care le-ar putea confirma

Decizia 18 din 18 ianuarie 2023 cu privire la candidatura lui Victor Sandu, Candidat la funcția de membru în CSM, adoptată de Comisia Pre-vetting (nepublicată)²²⁴

„Potrivit informațiilor disponibile, pentru mușamalizarea cazului respectiv, inculpații ar fi transmis judecătorului și procurorului pe caz mijloace financiare în mărime de cca. 80.000 euro. [...]

Totodată, conform unor date, în seara zile de 02.04.2018, judecătorul Victor Sandu, de comun cu judecătoria completului ce au judecat cauza [...] s-ar fi întrunit în biroul de serviciu din cadrul procuraturii a lui Nicolae Chitoroagă [...].”

În procesul de examinare a contestației la CSJ, Comisia Pre-vetting a prezentat notele acumulate de la SIS. Din notele SIS rezulta că ei dețineau anumite informații precum că judecătorul ar fi primit suma de bani de 80.000 euro în legătură cu soluția dată într-un dosar. O altă informație prezentată de SIS a fost că judecătorul ar fi fost în clădirea PCCOCS în ziua de 2 aprilie 2018, unde, în contextul unui dosar aflat în gestiunea judecătorului, s-ar fi întâlnit cu șeful acestei procuraturi (Nicolae Chitoroagă).

Judecătorul Victor Sandu a solicitat de la SIS să-l informeze dacă SIS a confirmat ulterior aceste informații, pe care acesta le neagă, afirmând că nu a fost niciodată în sediul acelei procuraturi, că nu s-ar fi întâlnit niciodată cu acel procuror, aducând și probe în acest sens – confirmarea din partea procuraturii că judecătorul nu a fost fixat ca intrat în clădire. De asemenea, judecătorul a negat că ar fi luat vreodată sume de bani în cadrul dosarelor, susținând că dacă ar fi existat indicii clare, SIS urma să sesizeze imediat procuratura, ca informațiile respective să poată fi verificate în cadrul unui proces penal.

În cadrul chestionării pentru realizarea studiului, judecătorul a transmis copiile răspunsurilor primite de la SIS.

Răspuns SIS nr.20-S-445/24 din 29 aprilie 2024 pentru judecătorul Victor Sandu

„Informațiile prezentate de SIS în nota informativă privind transferul și primirea unei sume necuvenite, evaluată la aproximativ 80.000 euro, au avut caracter de informații primare. Totodată, ulterior nu a mai fost posibil de a stabili destinatarul concreți ai sumei respective și probarea acțiunilor date. Din considerentul lipsei unor date confirmative privind existența unei bănuiele rezonabile de săvârșire a infracțiunii, Procuratura nu a fost sesizată.”

²¹⁹ Legea 26/2022, art.10 alin.(9).

²²⁰ Legea 26/2022, art.6 lit. c).

²²¹ <https://rm.coe.int/avis-no-21-du-ccje-en-roumain/168093ed29>

²²² Inclusiv pe raportul GRECO referitor la „Prevenirea Corupției cu privire la membrii parlamentului, judecătorii și procurorii. Concluzii și tendințe” (Runda a patra de evaluare a GRECO)“.

²²³ Paragrafele 26 și 27 din Avizul nr. 21(2018) privind prevenirea corupției în rândul judecătorilor, adoptat de CCJE prevede:

“26. CCJE nu recomandă verificări care merg dincolo de verificarea general acceptată a cazierului și situației financiare a unui candidat. Cu toate acestea, unele țări fac verificări detaliate ale integrității, care includ istoricul personal, familial și social al unui candidat. Aceste verificări sunt de obicei derulate de serviciile de securitate. În statele unde au loc astfel de verificări, acestea ar trebui să se desfășoare potrivit unor criterii care pot fi evaluate în mod obiectiv. Candidații ar trebui să aibă dreptul să acceseze orice informații obținute. Un candidat respins pe baza unui astfel de control trebuie să aibă dreptul să facă apel la un organism independent și, în acest scop, să aibă acces la rezultatele unui astfel de control.

27. Ar trebui să se facă distincție între judecătorii care candidează pentru a intra în sistemul judiciar și judecătorii în funcție. Sub nicio formă lupta împotriva corupției în rândul judecătorilor nu ar trebui să conducă la interferența unui serviciu secret în justiție. Corupția în rândul judecătorilor este o infracțiune și prin urmare ar trebui tratată în cadrul stabilit de lege.”

²²⁴ Decizia nr. 18 din 18 ianuarie 2023 a Comisiei Pre-vetting a fost pusă la dispoziție de către candidatul Victor Sandu, spre a fi utilizată în cadrul realizării prezentului studiu.

Răspuns SIS nr.20-S-534/24 din 31 mai 2024 pentru judecătorul Victor Sandu

„Informațiile prezentate de SIS la solicitarea Comisiei independente de evaluarea a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor privind eventuala întâlnire la 2 aprilie 2018 între dumneavoastră și Nicolae Chitoroagă în sediul PCCOCS, au avut caracter de informații primare. Probe care ar confirma faptele date, Serviciul nu dispune. Fiind conștienți de diversitatea percepțiilor precizăm că, Serviciul a indicat expres că, unele informații prezentate poartă un caracter exclusiv informativ, materialele acumulate urmând a fi apreciate în urma cercetării multiaspectuale, complete și obiective a informației.”

Analizele operaționale ale CNA

Împuternicirea Comisiei Pre-vetting de a solicita orice informații deținute de autoritățile statului se referă la prezentarea datelor deja deținute și nu presupune acumularea și prelucrarea informațiilor de către autoritățile solicitate. Astfel, organele de drept precum CNA ar fi putut informa Comisia despre procesele și dosarele penale pendente în privința candidaților. CNA însă a efectuat analize operaționale cu privire la candidații despre care Comisia Pre-vetting i-a solicitat să-i comunice dacă deține informații, iar, prin urmare, CNA a generat date pe care nu le deține înainte de adresarea Comisiei.

Analiza operațională este o activitate analitică specifică a CNA, considerată măsură specială de investigații prin culegerea de informații.²²⁵ Asemenea măsuri pot fi desfășurate doar în cadrul proceselor penale și a urmăririi penale. Astfel, pentru a întocmi analize operaționale, CNA trebuie să fie sesizat cu privire la indiciile care atestă posibila implicare a persoanei în activitatea infracțională dată în competența CNA.²²⁶ Or, solicitarea Comisiei de a prezenta informațiile deținute de CNA despre candidații la funcția de membru al CSM sau CSP nu este un act de sesizare cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, iar dispunerea de către conducerea CNA a efectuării analizei operaționale de către CNA în privința acestor candidați ar putea constitui o depășire a atribuțiilor sale funcționale.

În cadrul evaluării efectuate de către Comisia Pre-vetting, după una din analizele operaționale făcute de către CNA, a fost pornită urmărirea penală în privința unui judecător, care nu s-a soldat cu nici un rezultat procesual penal în care să fie reținută vinovăția judecătorului.

Acest judecător, însă, nu a promovat evaluarea, din motive legate de circumstanțele infirmate în cadrul urmăririi penale.

STUDIUL DE CAZ 30. Candidatul Aureliu Postică, urmărit penal după efectuarea analizei operaționale de către CNA, la solicitarea Comisiei Pre-vetting, iar faptele nu s-au confirmat

În privința candidatului Aureliu Postică, CNA a efectuat o analiză operațională la solicitarea Comisiei Pre-vetting, în baza căreia, la 09.09.2022, a

pornit urmărirea penală pentru pretinsa îmbogățire ilicită și fals în declarația de averi și interese personale. Pe primul capăt de acuzare, referitor la îmbogățirea ilicită, procuratura a clasat dosarul penal peste 6 luni, deoarece faptele nu s-au confirmat, iar în privința celui de al doilea capăt de acuzare, referitoare la falsul în declarații, judecătorul a fost achitat la distanță de aproape 2 ani. În opinia judecătorului Postică, pornirea urmăririi penale în privința sa a fost orchestrată de către președintele interimar al CSM de la acea vreme, Dorel Musteață, pentru a se răzbuna pe Aureliu Postică, pentru participarea sa activă la cele două adunări extraordinare ale judecătorilor, desfășurate cu scopul de a demite membrii CSM.²²⁷ În acest sens, Musteață s-ar fi folosit de privilegiul desfășurării evaluării, exercitând influență în cadrul CNA în vederea pornirii urmăririi penale.

Potrivit explicațiilor scrise ale judecătorului, transmise în procesul chestionării în cadrul studiului, pentru a justifica pornirea urmăririi penale, la CNA a fost înregistrat un denunț fals din partea unei persoane care îi este necunoscută. Potrivit magistratului, analiza operațională de la CNA a fost efectuată cu implicarea membrului secretariatului Comisiei Pre-vetting, Lurie Gațcan, detașat de la CNA, unde ultimul conducea subdiviziunea de analiză operațională în cadrul direcției analitice a CNA. Judecătorul și-a exprimat neîncrederea față de toți membrii Comisiei Pre-vetting:

“Argumente referitoare la legalitatea și corectitudinea exercițiului de pre-vetting:

- Dosarul penal din 09.09.2022, pornit în plină procedură de evaluare, cu sincronizarea acțiunilor CNA cu ale Secretariatului Comisiei Pre-vetting, în persoana lui Lurie Gațcan, persoană detașată în Secretariat de la CNA, pentru a facilita efectuarea analizei operaționale de către CNA a averilor candidaților la funcțiile de membri CSM. La baza dosarului penal a fost ulterior înregistrat denunțul fals al persoanei „S.R.”.

- Pornirea urmăririi penale drept răzbunare din partea unor foști și actuali membri CSM, pentru activismul civic în cadrul inițiativei de eliberare a sistemului judecătoresc de sub capturarea de către nomenclaturii de tristă faimă ai sistemului, în frunte cu Musteață, Micu și alții.

- Sincronizarea acțiunilor CNA-Comisia Pre-vetting. [...]

Am dubii serioase referitoare la legitimitatea și integritatea morală și etică a membrilor Comisiei, în condițiile în care întreaga activitate este coordonată și controlată de Secretariat, sub patronatul consilierilor a cel puțin 2 ONG-uri: CRJM și IPRE, în frunte cu Gribincea, Guzun și Groza, care prin acest instrument, nu doar își selectează și promovează în structurile justiției persoane din anturajul lor, inclusiv simpatizanți, dar și se răzbună cu judecătorii vocali și independenți, față de care își manifestă resentimentele și atitudinea ostilă, etichetându-i în cercurile lor înguste drept judecători compromiși, hibridi și lipsiți de integritate.”

Informații presupus falsificate cu implicarea CNA și a Președinției RM

În cazul unui alt candidat la funcția de membru al CSM, Alexei Paniș, CNA a efectuat mai întâi o analiză operațională a averilor acestuia, în cadrul unui proces penal, pornit în baza unei sesizări venite de la SIS. Între timp, colaboratorul SIS care a întocmit sesizarea, a devenit conducătorul subdiviziunii de urmărire penală din cadrul CNA. Sesizarea avea legătură cu anularea unui decret prezidențial de către judecător, despre care autorul sesizării a calificat-o ca fiind abuzivă.²²⁸ În cadrul procesului penal au fost examinate averile judecătorului de către subdiviziunea analitică a CNA, care a concluzionat asu-

²²⁵ Legea 59/2012 privind activitatea specială de investigații, art.364.

²²⁶ Legea 1104/2022 cu privire la CNA, art.5 alin.(1) lit.c), art.51 lit.j).

²²⁷ <https://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/doc-o-alta-invinuire-anulata-judecatorul-aureliu-postica-scapa-de-acuzatia-de-fals-in-declaratii>

²²⁸ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/doc-sis-vine-cu-o-noua-sesizare-in-care-invoca-faptul-ca-magistratul-alexei-panis-care-a-dispus-repunerea-lui-vladislav-clima-in-functia-de-presedinte-al-ca-chisinau-s-ar-afla-in-conflict-de-interese/>

pra legalității averii judecătorului, fapt reflectat în ordonanța procurorului de neîncepere a urmăririi penale.

Urmând a fi numit de către președintele RM până la atingerea plafonului de vârstă, dintr-o scrisoare a președintelui RM, judecătorul a aflat că refuzul numirii sale s-a bazat pe informații despre averile neconforme veniturilor legale, care au fost transmise de către CNA la Președinția RM printr-o scrisoare secretă.

La fel, CNA a transmis o analiză operațională efectuată la solicitarea Comisiei Pre-vetting, din care au rezultat dubii cu privire la averile dobândite de el, fiind diferită de conținutul scrisorii întocmite în cadrul procesului penal, când s-a constatat lipsa discrepanțelor în structura averii magistratului. Judecătorul Alexei Paniș a depus o plângere la PA privind eventuala falsificare de către CNA a informațiilor transmise Președintelui RM în procesul confirmării sale la plafon, dar și Comisiei Pre-vetting, care, în acest caz, ar opera cu informații falsificate despre judecător. În februarie 2024, PA a pornit urmărirea penală pentru falsificarea actelor în privința unui judecător.

STUDIU DE CAZ 31. Președinția Republicii Moldova, urmărire penală privind falsificări în interesul unui grup criminal, operate în privința candidatului Alexei Paniș, tănuite de Comisia Pre-vetting

N4.md, 15 februarie 2024, „PA a inițiat un dosar penal. CNA, acuzat că a falsificat acte în privința unui judecător”²²⁹

„PA a inițiat un dosar penal, după ce judecătorul Alexei Paniș a depus un denunț la această instituție. PA investighează astfel acțiunile pretins ilegale ale CNA – de săvârșire a infracțiunii de fals în acte publice în interesele un grup criminal organizat, precum și efectuare ilegală de către CNA a măsurilor speciale de investigații în privința magistratului, solicitate de Comisia de Pre-Vetting și tănuite de aceasta. La data de 8 noiembrie 2022 Președinta RM Maia Sandu a refuzat numirea până la atingerea plafonului de vârstă a judecătorului Alexei Paniș. La baza refuzului său, Președinta a invocat informații primite de la CNA. Contrar motivului indicat în refuzul Președintei, CNA i-a transmis magistratului și CSM o informație diametral opusă, ceea ce l-a făcut pe judecător să suspecteze că informațiile din corespondența CNA către Președinta RM au fost falsificate, cu scopul ca dânsul să nu fie numit la plafon.

Magistratul Alexei Paniș consideră că procurorii urmează să stabilească dacă acțiunile ofițerilor CNA detașați în cadrul Secretariatului Comisiei Pre-vetting au fost concertate cu cele ale conducerii și angajaților CNA care au transmis informații presupus falsificate Președinției RM, pentru ca să nu fie numit până la atingerea plafonului de vârstă, precum și dacă în acest proces au fost implicate alte persoane, inclusiv din cadrul Președinției.”

9.2 Standardele duble ale Comisiei Pre-vetting în aprecierea integrității candidaților

În procesul de evaluare, Comisia Pre-vetting nu a dezvoltat o practică unitară de interpretare a situațiilor candidaților. Aceasta a dat aprecieri diferite situațiilor similare ale candida-

ților. Uneori, Comisia a dat o apreciere mai favorabilă situațiilor mai grave ale candidaților și vice-versa.

În majoritatea cazurilor de promovare a evaluării, Comisia Pre-vetting nu a constatat dubii de integritate pe care le-a constatat în cazul candidaților care nu au promovat evaluarea. Principalele deosebiri se referă la:

- achiziționarea locuinței la preț preferențial,
- sumele reale ale tranzacțiilor de achiziționare și înstrăinare a imobilelor,
- sumele reale ale tranzacțiilor de achiziționare și înstrăinare a automobilelor,
- estimarea cheltuielilor,
- proveniența mijloacelor financiare,
- nedepunerea declarațiilor de avere și interese personale,
- omisiuni în declarațiile de avere și interese personale și
- proceduri disciplinare.

În continuare, exemplificăm fiecare dintre situațiile enumerate.

Achiziționarea locuinței la preț preferențial

Decizia nr. 19 din 20 ianuarie 2023 în privința candidatului la CSM, Ion Chirtoacă, Comisia are dubii:

Comisia a constatat că la 21 iunie 2017 candidatul a depus o cerere pentru a beneficia de un apartament la preț preferențial, în cadrul unui program de îmbunătățire a condițiilor de trai pentru judecători, implementat de CSM. Comisia a stabilit că la momentul depunerii cererii de către candidat, potrivit Regulamentului pentru selectarea solicitanților înscriși în lista angajaților din sistemul judiciar care necesită îmbunătățirea condițiilor de trai, aveau calitatea de solicitanți angajați din sistemul judiciar: a) judecătorii instanțelor judecătorești din mun. Chișinău, care nu dispun de spațiu locativ sau dispun de un spațiu locativ insuficient în raza mun. Chișinău. Chiar dacă Comisia a stabilit că la momentul depunerii cererii de către candidat dânsul întrunea condițiile de eligibilitate, Comisia a reținut că obținerea de către acesta a unui apartament la preț preferențial în vederea îmbunătățirii condițiilor de trai, în situația în care candidatul la momentul solicitării deținea un apartament cu suprafața de 38,4 m², nu corespunde așteptărilor pe care le au de la justiție, or ulterior depunerii cererii de către candidat, Regulamentul a fost modificat. Ca urmare a modificărilor operate, a fost exclusă posibilitatea aplicării pentru judecătorii instanțelor judecătorești din mun. Chișinău, care dispun de un spațiu locativ insuficient. Tot Comisia a stabilit că în anul 2021, imediat după ce candidatul a fost selectat

²²⁹ <https://n4.md/procuratura-anticoruptie-a-initiat-un-dosar-penal-cna-acuzat-ca-a-falsificat-acte-in-privinta-unui-judecator/>

ca beneficiar al apartamentului de 68,42 m², dânsul a vândut apartamentul de 38,42 m² pentru a achita rata la apartamentul obținut la preț preferențial.

*Decizia nr. 15 din 11 ianuarie 2023 în privința candidatului CSM, Aliona Miron, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia a stabilit că în anul 2018 candidata a obținut prin donație de la părinți un imobil, casă cu suprafața de 190 m². La fel, Comisia a stabilit că în anul 2015 candidata a aplicat pentru obținerea unui apartament la preț preferențial prin intermediul programului pentru judecători la Judecătoria Râșcani, care a fost primit de către candidată în 2019. Candidata a fost și proprietara unui apartament de 140 m² situat în mun. Chișinău, pe care candidata încă îl deține în proprietate. Chiar dacă la momentul obținerii apartamentului la preț preferențial, în anul 2019, candidata deținea cu drept de proprietate un spațiu locativ care nu justifică necesitatea îmbunătățirii condițiilor de trai, Comisia nu a pus în discuție acest aspect și nu a analizat dacă acțiunile candidatei corespund așteptărilor de la judecători, după cum a reținut în decizia nr.19 din 20 ianuarie 2023, în cazul magistratului Chirtoacă.

Sumele reale ale tranzacțiilor de achiziționare și înstrăinare a imobilelor

*Decizia nr. 27 din 21 martie 2023, în privința candidatului CSM, Angela Popil, Comisia **are dubii**:*

Comisia a constatat că o candidată a cumpărat un imobil în anul 2012, prețul indicat în contract fiind de 55 905 EUR, iar prețul real plătit de 65 000 EUR, cu aproximativ 10 000 EUR mai mult decât prețul real plătit. Deși situația dată nu genera în sarcina candidatei careva obligații fiscale legate de creșterea de capital, Comisia reține în detrimentul candidatei asistența la evitarea achitării unei astfel de sume de către vânzător, nefiind analizată situația dacă vânzătorului îi revenea obligația în cauză în conformitate cu prevederile legislației fiscale.

*Decizia nr. 42 din 12 iunie 2023, în privința candidatului CSP, Aliona Nesterov, Comisia **nu are dubii**:*

Contrar abordării evidențiate în decizia nr.27 din 21 martie 2023, Comisia constată – candidata a încheiat o tranzacție prin care a achiziționat un bun imobil la preț contractual de 13 441 EURO și nu la prețul real de 31 000 EUR, însă nu a reținut în sarcina candidatei asistența la evitarea achitării sumei de către vânzător în legătură cu creșterea de capital, din motiv că vânzătorului nu-i revenea obligația dată, întrucât apartamentul înstrăinat era locuința de bază a acestuia. Comisia a considerat doar că nu este etic din partea candidatului să nu includă prețul real al tranzacției și că această tranzacție nu i-a oferit candidatului nici un beneficiu financiar.

*Decizia nr. 3 din 26 octombrie 2022, în privința candidatului CSM, Ioana Chironeț, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia a constatat că o candidată a vândut un bun imobil (casă, teren și construcție accesorie) la un preț de 6 000 EUR

(123 409 MDL), însă pentru această tranzacție a primit suma de 205 000 MDL, suma fiind introdusă în contul bancar al candidatei, după care a fost retrasă în aceeași zi. Candidata a păstrat suma de 123 409 MDL (costul imobilului), iar diferența a fost restituită cumpărătorului, fiind explicat că a acceptat o sumă mai mare decât cea reală, deoarece noii cumpărători aveau nevoie de un împrumut mai mare pe care banca a fost de-acord să îl ofere. Comisia a reținut că banca a finanțat un împrumut mai mare pentru cumpărători și candidata nu avea intenția de a tăinui un venit, deși acțiunea candidatei a dus la obținerea unui împrumut bancar care cel mai probabil nu putea fi obținut în aceleași condiții la prezentarea datelor reale – suma tranzacției de 123 409 MDL.

*Decizia nr. 39 din 09 iunie 2023, în privința candidatului CSP, Iuri Lealin, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia constată – candidatul a achiziționat în anul 2014 un apartament la prețul de 165 488 MDL (estimativ 8 883 EUR), care era valoarea cadastrală și nu valoarea reală de 503 010 MDL sau 27 000 EUR. În anul 2014 candidatul a înstrăinat acest apartament la prețul de 27 000 EUR, indicând în contract suma de 165 488 MDL (estimativ 8 883 EUR). Comisia nu a reținut în sarcina candidatului eschivarea de la plata creșterii de capital, deoarece candidatul ar fi înstrăinat bunul la prețul la care acest bun a fost achiziționat, însă Comisia a evitat să analizeze asistența candidatului oferită vânzătorului pentru eschivarea de la obligațiile fiscale generate de creșterea de capital sau impozite în legătură cu înstrăinarea de către vânzător a imobilului în anul 2014 la un preț mult mai mic decât cel real, după cum a analizat în decizia nr. 27 din 21 martie 2023.

Sumele reale ale tranzacțiilor de achiziționare și înstrăinare a automobilelor

*Decizia nr. 21 din 24 ianuarie 2023, în privința candidatului CSM, Alexei Paniș, Comisia **are dubii**:*

Comisia a reținut în detrimentul candidatului nedepunerea unui contract de vânzare-cumpărare în formă scrisă pentru automobil și absența oricăror documente justificative a plății, circumstanțe care au făcut imposibilă stabilirea veridicității prețului de vânzare a automobilului și respectarea obligațiilor fiscale, deși tranzacția dată avuse loc în anul 2017. Comisia a ignorat solicitările candidatului de a analiza informația privind prețul automobilelor similare pe portalurile de specialitate, deși în *decizia nr. 4 din 9 decembrie 2022* Comisia a justificat dubiile în privința prețului real al achiziționării automobilelor reieșind anume din informațiile privind prețurile automobilelor similare de pe portalurile de specialitate www.999.md, www.makler.md, www.interauto.md.

*Decizia nr. 40 din 9 iunie 2023, în privința candidatei CSP, Oleseă Vîrlan, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia a constatat că în anul 2018 candidata a devenit proprietara automobilului de model Toyota Aygo, anul fabricării 2007, pe care l-a achiziționat la prețul de 60 000 MDL, fiind indicat în

contractul de vânzare-cumpărare prețului de 8 000 MDL. Comisia a reținut că nu este etică includerea în contractul de vânzare-cumpărare a unui preț care nu este real, dar această încălcare nu este în măsură să reprezinte o încălcare a criteriilor de integritate etică, deși Comisia nu a analizat asistența acordată vânzătorului la eschivarea obligațiilor fiscale.

*Decizia nr. 26 din 13 martie 2023, cu privire la candidatul CSM, Alexandru Postică, Comisia **nu are dubii**:*

Analizând detaliile tranzacției de schimb din anul 2020, prin care candidatul a obținut cu drept de proprietate un automobil la un preț cu aproximativ 9 000 EUR mai mult decât cel pe care îl oferea la schimb și în care această diferență a fost acoperită de o donație din partea unui prieten, Comisia a consultat, *ex-officio*, prețurile care pot fi găsite pe portalurile de specialitate, cum ar fi www.999.md, pentru a stabili veridicitatea prețului invocat de candidat.

*Decizia nr. 39 din 9 iunie 2023, în privința candidatului CSP, Iuri Lealin, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia a constatat că un candidat a achiziționat în anul 2018 un automobil de model Lexus 400H, anul fabricării 2008, la preț de 50 000 MDL (estimativ 2 520 EUR), pentru care au fost achitate taxele de import în sumă de 98 689 MDL. La importul automobilului din Elveția, Serviciul Vamal a stabilit valoarea automobilului ca fiind de 200 000 MDL, fără includerea taxelor vamale. Aceste circumstanțe nu au generat dubii Comisiei privind veridicitatea prețului tranzacției, nu au fost consultate portalurile de specialitate, fiind acceptate fără echivoc poze până și după reparația automobilului, costul lucrărilor fiind mai puțin de 1 000 EUR.

*Decizia nr. 41 din 9 iunie 2023, cu privire la candidatul CSP, Elena Roșior, Comisia **nu are dubii**:*

Candidata a indicat în declarația de avere și interese personale un automobil de model Dacia Logan, anul fabricării 2008, achiziționat de soț în anul 2014, la un preț de 2 000 MDL (aproximativ 100 EUR) și un automobil Dacia Logan, anul fabricării 2007, achiziționat de soț în anul 2005, la un preț de 5 000 MDL (aproximativ 220 EUR). Comisia a stabilit din oficiu că în aprilie 2023, pe platforma www.999.md, valoarea de piață a automobilelor similare în anul 2023 variază între 2 200 EUR (44 396 MDL) și 4 999 EUR (100 879 MDL). Comisia a reținut explicațiile credibile și consecvente ale candidatei privind starea tehnică a automobilelor și condițiile achiziționării automobilelor. Comisia a luat în considerare că automobilele date nu sunt automobile de lux.

Estimarea cheltuielilor

*Decizia nr. 21 din 24 ianuarie 2023, în privința candidatului CSM, Alexei Paniș, Comisia **are dubii**:*

Comisia are dubii referitor la cheltuielile în numerar în mărime de 300 000 MDL, or neprezentarea documentelor

confirmative a făcut imposibilă verificarea de către Comisie a veridicității cheltuielilor și Comisia nu a putut stabili că suma de 300 000 MDL într-adevăr a fost cheltuită în perioada ianuarie – martie 2019. Comisia nu acceptat explicațiile că în perioada 2018-2021 candidatul a investit mijloace financiare în construcția casei de locuit, indicată în declarația de avere și interese personale și că în declarația sa pentru ultimii 5 ani prezentată Comisiei candidatul a indicat cheltuieli pentru perioada 2018-2021 în sumă totală de 2 200 000 MDL pentru construcția casei de locuit. Candidatul a prezentat Comisiei toate actele permissive pentru desfășurarea lucrărilor de construcție (autorizație de desființare a construcției/certificat de urbanism pentru proiectare/autorizație de construcție/proces verbal de recepție finală a casei de locuit). Comisia a stabilit că păstrarea evidenței financiare este importantă pentru respectarea regimului juridic al declarării averii și intereselor personale.

*Decizia nr. 26 din 13 martie 2023, cu privire la candidatul CSM, Alexandru Postică, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia a stabilit că în anii 2017-2018 au avut loc majoritatea lucrărilor de construcție a pensiunii și a reținut copia procesului-verbal de recepție finală din 10 noiembrie 2018 ca act care demonstrează statutul după toate lucrările de construcție. Comisia a reținut explicațiile candidatului potrivit cărora până la sfârșitul anului 2020, bunurile imobile: sectorul de teren și pensiunea de 555,9 m² și construcția auxiliară de 11 m² au putut fi date în exploatare. Comisia a reținut drept documente justificative: contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile din 2006, copia autorizației de construire și prezentarea detaliată a costurilor materialelor de construcție. Comisia nu a pus în discuție păstrarea evidenței financiare în legătură cu construcția imobilului de 555,9 m², dar a acceptat fără echivoc prezentarea detaliată a costurilor materialelor de construcție.

Proveniența mijloacelor financiare

*Decizia nr. 19 din 20 ianuarie 2023, cu privire la candidatul CSM, Ion Chirtoacă, Comisia **are dubii**:*

Comisia constată că în perioada 2009-2015, potrivit extraselor de cont bancar, părinții candidatului au virat în contul său bancar suma de 107 810 EUR. Comisia a reținut că în cadrul procesului de evaluare candidatul a depus documente justificative eliberate de autoritățile uneia din țările europene, care atestă venitul impozabil încasat de părinții săi. Au fost prezentate documente privind veniturile mamei începând cu perioada 2009, însă nu au fost prezentate documente pentru veniturile tatălui în perioada 2009-2013, perioadă în care tatăl candidatului la fel se afla peste hotarele Republicii Moldova și ar fi lucrat neoficial. Deși Comisia a reținut că în baza documentelor părinții candidatului au activat peste hotarele Republicii Moldova și în perioada 2009-2021 au avut un venit oficial în sumă de 243 000 EUR, Comisia a stabilit că nu există documente justificative privind sursa de venit pentru transferurile bancare efectuate în 2012-2014, or suma transferurilor ar fi depășit suma veni-

turilor părinților în acea perioadă cu 10 553 EUR. Comisia a mai indicat și că părinții candidatului ar fi trebuit să suporte cheltuieli substanțiale de trai și întreținere.

*Decizia nr. 39 din 9 iunie 2023, în privința candidatului CSP, Iuri Lealin, Comisia **nu are dubii**:*

În anul 2013 și anul 2016 candidatul a avut donații din partea mamei sale, estimativ 200 000 MDL și a socrilor, estimativ 400 000 mdl. Comisia a stabilit că în perioada 2007-2016 veniturile și pensia mamei candidatului a constituit 549 026 MDL. În privința socrilor candidatului, care locuiesc în regiunea transnistreană, candidatul a prezentat documente care atestă doar că soacra acestuia a lucrat în regiunea transnistreană în anii 1986-2018 și că socrul acestuia a început să lucreze oficial în Federația Rusă din anul 1996. Candidatul a mai prezentat documente care atestă că socrul său a transferat în perioada 2008-2014 suma de 382 557 MDL. Comisia a acceptat fără echivoc explicațiile candidatului și nu a analizat detaliat veniturile mamei candidatului și socrilor în perioada efectuării donațiilor, nici faptul că ultimii ar fi trebuit să suporte cheltuieli substanțiale de trai și întreținere.

*Decizia nr. 41 din 9 iunie 2023, cu privire la candidatul CSP, Elena Roșior, Comisia **nu are dubii**:*

În perioada 2009-2016 candidata indica în declarațiile sale de avere și interese personale mijloace financiare pe conturile candidatei, în sumă totală de aproximativ 34 500 EUR (10 000 USD, 300 000 MDL și 12 000 EURO). Candidata a explicat că sursa mijloacelor bănești pentru aceste depozite sunt banii câștigați de soțul ei în Grecia, în perioada de până la căsătorie, unde a lucrat în anii 1997-1999 și 2001-2003. Candidata a susținut că în perioada 1997-1999 soțul său lucrase fără acte, neoficial. Candidata a prezentat Comisiei 2 certificate semnate de o persoană din Grecia la 24 noiembrie 2022, care este fostul angajator al soțului și care atestă că soțul său a lucrat la compania de construcții a persoanei în cauză, chiar și în perioada în care acesta lucra neoficial. Candidata nu a prezentat documente oficiale. Comisia a conchis că dubiile au fost atenuate de candidată.

Nedepunerea declarațiilor de avere și interese personale

*Decizia nr. 47 din 31 iulie 2023, cu privire la candidatul CSM, Ana Tîpa, Comisia **are dubii**:*

Comisia a constatat că pentru anii 2014-2016, perioadă în care candidata s-a aflat în concediu de maternitate și în concediu de îngrijire a copilului, candidata nu a depus declarațiile de avere și interese personale, deși era obligată să le depună în termen de 30 de zile de la data revenirii din concediu pentru îngrijirea copilului. După revenirea sa în funcția de grefier, candidata a depus declarația de avere și interese personale pentru anul 2017, însă Comisia a reținut dubii serioase cu privire la integritatea financiară și etică cu referire la nedepunerea declarațiilor de avere și interese personale pentru perioada aflării în concediu 2014-2016.

*Decizia nr. 38 din 08 iunie 2023, în privința candidatei CSP, Mariana Cherpec, Comisia **nu are dubii**:*

Candidata a recunoscut că nu a depus declarațiile de avere și interese personale pentru anii 2010 și 2011, perioadă în care candidata exercita funcția de procuror. Comisia a reținut că reieșind din ordinul Procurorului General nr. 303/35 din 27 decembrie 2007 rezulta clar obligația pentru candidată să depună declarații anuale înainte de anul 2012, înainte de emiterea ordinului Procurorului General din 19 martie 2012. Deși Comisia a recunoscut că nedepunerea a 2 declarații anuale reprezintă o încălcare a regimului juridic al declarării averii și intereselor personale și prin urmare afectează integritatea etică și financiară a candidatei, Comisia concluzionează că încălcarea respectivă nu atinge nivelul de gravitate pentru a echivala cu necorespunderea candidatei cu criteriile de integritate etică și financiară.

Omisuni în declarațiile de avere și interese personale

*Decizia nr. 19 din 20 ianuarie 2023, în privința candidatului CSM, Ion Chirtoacă, Comisia **are dubii**:*

Comisia a reținut că în perioada 2012-2015 candidatul nu a declarat un cont bancar în EUR, pe care candidatul a început să îl declare din momentul în care candidatul a devenit judecător. Comisia a reținut că din anul 2016 candidatul a început să declare toate conturile bancare, inclusiv acest cont, însă Comisia nu a acceptat explicațiile candidatului că dânsul s-a familiarizat cu prevederile legale ce țin de declararea averii și intereselor personale odată cu accederea în funcția de judecător și abia atunci și-a înțeles omisiunea anterioară de declarare a acelui cont.

*Decizia nr. 11 din 5 ianuarie 2023, în privința candidatului CSM, Vasile Șchiopu, Comisia **nu are dubii**:*

Comisia a constatat că a fost utilizat un cont bancar pentru primirea și rambursarea unui împrumut de 16 000 USD, cont utilizat în perioada 2013-2016, care nu a fost declarat de candidat, judecător, în declarațiile sale de avere și interese personale pentru anii 2013, 2014 și 2015. Comisia a considerat că în acest cont nu au avut loc tranzacții suspecte, că nedepunerea a fost o omisiune și că nu s-a constatat nici un beneficiu în urma nedezvăluirii contului.

*Decizia nr. 25 din 10 martie 2023, în privința candidatului CSM, Ion Guzun, Comisia **nu are dubii**:*

Candidatul nu a indicat în declarația sa pentru anul 2019 suma de 90 531 MDL primită ca dividende. Comisia a apreciat omisiunea candidatului drept o scăpare neintenționată. Mai mult, candidatul nu a indicat în declarația sa de avere și interese personale 8 conturi bancare deținute de candidat și soția sa. Comisia a stabilit că un cont bancar pe numele soției sale trebuia să fie declarat în declarația de avere și interese personale pentru anul 2021. Comisia a

stabilit că veniturile depuse în 3 conturi bancare au totalizat 827 143 MDL. Comisia a reținut că declararea conturilor bancare a avut loc într-un singur an și Comisia nu a constatat intenția de a ascunde aceste conturi. Comisia a apreciat recunoașterea directă a omisiunilor de către candidat.

Procedurile disciplinare

*Decizia nr. 21 din 24 ianuarie 2023, în privința candidatului CSM, Alexei Paniș, Comisia **are dubii**:*

Comisia a stabilit că declarația candidatului oferită unui portal de știri pe marginea acuzațiilor de natură penală aduse candidatului și lansate în spațiul public de către reprezentantul unei autorități publice a constituit un amplu atac la adresa autorului acestor acuzații și că sfera, tonul și temeiul remarcilor evocate de candidat cu privire la persoanele individuale au fost problematice din punct de vedere etic. Comisia a mai reținut că remarcile candidatului privind uzurparea puterii de către un judecător sunt în conflict cu prevederile Codului de etică și conduită profesională a judecătorului. Comisia a mai reținut că prin Hotărârea Colegiului Disciplinar, candidatul a fost sancționat cu avertisment pentru această conduită, iar constatările făcute de Colegiul Disciplinar fortifică dubiile serioase ale Comisiei, chiar dacă contestația împotriva hotărârii Colegiului disciplinar este pendinte.

*Decizia nr. 38 din 8 iunie 2023, în privința candidatului CSP, Mariana Cherpec, Comisia **nu are dubii**:*

În perioada 2014-2016, în timp ce activa la Procuratura sectorului Centru, municipiul Chișinău, în privința candidatei au fost inițiate 3 proceduri disciplinare care au dus la sancțiuni sub forma unui avertisment și două mustrări. Procedurile disciplinare vizau acuzații legate de neîndeplinirea corespunzătoare a funcțiilor de serviciu. Candidata a recunoscut în fața Comisiei că în spețele vizate de procedura disciplinară au avut loc unele întârzieri la unele dosare, că uneori nu au fost respectate termenele, dar a explicat că aceste proceduri disciplinare au fost rezultatul unei relații dificile dintre candidată și procurorul-șef al Procuraturii sectorului Centru, municipiul Chișinău. Candidata a recunoscut că nu a contestat hotărârile Colegiului Disciplinar, care au fost confirmate de CSP. Comisia a stabilit că după anul 2016, candidata nu a mai fost vizată în alte proceduri disciplinare, sub o altă conducere, și Comisia a ajuns la concluzia că dubiile au fost atenuate de candidată. Cele 3 proceduri disciplinare și 3 sancțiuni disciplinare nu au fortificat dubiile Comisiei privind etica și integritatea candidatei.

9.3 Depășirea limitelor de re-evaluare a candidaților de către Comisia Pre-vetting

Precum s-a menționat anterior, Legea 26/2022 a fost modificată astfel încât CSJ să nu aibă ultimul cuvânt în evaluarea pozitivă a candidaților pentru funcția de membru al CSM și CSP, ci doar să dispună re-evaluarea lor de către Comisie. CC a statuat în aprilie 2023 că chiar dacă completul special al CSJ nu poate obliga Comisia Pre-vetting să promoveze candidatul evaluat, argumentele și concluziile făcute de această instanță în cazul soluționării contestațiilor rămân obligatorii pentru Comisie,²³⁰ or, caracterul obligatoriu al hotărârii judecătorești definitive este reglementat și de art.120 din Constituție. După transmiterea la re-evaluare a majorității cazurilor candidaților evaluați negativ de Comisie, unul dintre membrii Comisiei Pre-vetting a demisionat, lăsând să se înțeleagă că intențiile Comisiei în cadrul re-evaluării erau de a nu se conforma soluției CC și aprecierilor date de către CSJ cu privire la evaluările inițiale ale candidaților, iar membrul demisionar nu era de acord să încalce art.120 din Constituție.²³¹

Previțiunile s-au adevărat întrucât în majoritatea cazurilor, Comisia Pre-vetting a reluat examinarea exact a aceluiași chestiuni cărora CSJ le-a dat aprecieri clare și definitive, din care rezulta că ele nu puteau duce la nepromovarea respectivilor candidați. În cadrul re-evaluării, candidații au atenționat Comisia Pre-vetting asupra obligativității respectării Constituției, hotărârilor CC și aprecierilor făcute de către CSJ în spețele lor, explicând că prin acțiunile sale Comisia depășește în mod vădit limitele atribuțiilor sale. Cu atât mai mult cu cât practica dezvoltată de către Comisia Pre-vetting nu era deloc uniformă, după cum s-a arătat în secțiunea precedentă, considerând unele încălcări similare sau aparent mai grave ale unor candidați ca nefiind un obstacol la promovare, pe când alte încălcări minore – ca fiind incompatibile cu promovarea candidaților. Cu o singură excepție, Comisia Pre-vetting și-a menținut soluțiile date în cadrul evaluărilor inițiale, operând astfel contrar art. 120 din Constituție, deciziei CC și hotărârilor CSJ, precum și propriei practici de promovare a altor candidați.

Este curios și faptul că unii judecători delegați/transferți temporar la CSJ de la instanțele inferioare, de către CSM-ul compus din membri care au promovat pre-vettingul, au avut opinii separate, în dezacord cu soluția de trimitere la re-evaluare a deciziilor Comisiei. Judecătorii transferți astfel, în unele cazuri, și-au întemeiat opiniile pe prevederi declarate neconstituționale ale Legii 26/2022, care limitau posibilitățile controlului judiciar asupra deciziilor Comisiei.²³² Reamintim că toți 100% din candidații chestionați în cadrul realizării acestui studiu consideră incorectă, ca fiind contrară Constituției și art.6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) (dreptul la un tribunal legal constituit) suplینirea numărului de judecători CSJ cu judecători temporar transferți de la instanțele inferioare, care participă la procedurile de examinare a contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting.

²³⁰ Paragraf 143, Decizia din 6 aprilie 2023 a CC de inadmisibilitate a sesizărilor numerele 75g/2023, 76g/2023, 77g/2023, 86g/2023, 87g/2023, 88g/2023, 89g/2023, 90g/2023, 96g/2023, 101g/2023 și 102g/2023 privind excepțiile de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting, a se vedea aici: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/d_42_2023_75g_2023_rou.pdf

²³¹ A se vedea secțiunea 4.10 din prezentul studiu, precum și studiul de caz nr.11.

²³² A se vedea secțiunea 5.7 din prezentul studiu.

STUDIUL DE CAZ 32. Candidata Cristina Gladcov despre rolul limitat al Comisiei Pre-vetting în cadrul reevaluării

Audierea online în cadrul evaluării reluate a candidatei Cristina Gladcov din 4 noiembrie 2023²³³

Min.35:00-39:00: „Cu toate că Comisia este cumva un organ nou format, activitatea Comisiei este cumva nouă pentru toți, părgii noi, dar respectarea prevederilor legii în Republica Moldova este obligatorie. Mai important este deci, respectarea conform art.120 din Constituția Republicii Moldova a unei decizii a CC. Mai important este că prin decizia CC, prin care vehement a obligat Comisia ca să fie acceptate acele concluzii [ale CSJ], de asemenea este obligatorie. Vreau să reiterez că pe subiectul dat a fost expusă și opinia Comisiei de la Veneția recent, obligatorie pentru statul Republicii Moldova, că deciziile CSJ sunt obligatorii. Mai mult ca atât, vreau să reiterez practica, dacă mergem pe practica care a expus-o Comisia pe reevaluare, practica de evaluare [...] deci practica pe care însăși Comisia Pre-vetting a inițiat-o și aici sunt un șir de decizii de promovare a candidaților, prin care încălcări fiscale nu sunt [...], au fost considerate ca neesențiale. Și în cazul meu sunt încălcări care, în coraport cu gravitatea încălcării pe care Comisia o consideră ca dubiu rezonabil de neachitarea a 10-20 euro impozit, în coraport cu decizia nr. 38, obligația persoanei de a depune o declarație, persoana nu a depus, Dvs. ați considerat că nu este o încălcare. În cazul încălcării regimului juridic al declarării averii și intereselor personale – ați considerat că nu atinge nivelul gradului pentru ca să nu fie admisă persoana. În unele cazuri nu au fost declarate venituri din trei surse (este încă o decizie de promovare). Mai avem o situație, și mai interesantă, mai complicată, când nu au fost declarate venituri de 12.000 de euro, nu au fost declarate 7 terenuri, și Dvs. considerați că întrunește gradul de complexitate pentru a nu fi promovat. Deci, în cazul dat, pentru impozitul de 20-30 de euro [...] considerați că este o încălcare gravă, și de etică și financiară. Solicit ca să fie respectată decizia irevocabilă a Curții Supreme și practica aplicării uniforme, în toate cazurile și nu disproporționate față de un candidat. Atât.”

Min. 01:45-01:48 „Luând în considerație practica pe care a făcut-o Comisia, luând în considerație obligativitatea aplicării unei decizii definitive și irevocabile și toate constatările cu privire la toate subiectele, luând în considerație că alte subiecte nu au fost constatate, abordate, stabilite, luând în considerație că deși în instanța de judecată au fost prezentate doar copii și în rezultatul unei cereri de obligare a mai fost prezentate încă câteva volume, dacă nu greșesc – două, care confirmă integritatea etică și financiară a mea [...]. Deși hotărârea CSJ a avut și o opinie separată, expusă de către un judecător delegat pentru a participa, vreau iarăși să sensibilizez în special membrii internaționali ai Comisiei Pre-vetting, opinia separată a fost dată la data de 1 august 2023, prin care judecătorul și-a bazat opinia dată pe prevederea din lege, și anume: „Respectiv, concluzionez, că din argumentele reclamantei formulate în contestație nu se constată existența unor circumstanțe care puteau duce la promovarea evaluării sale în fața Comisiei și care ar justifica reluarea procedurii.” Vreau să menționez că prin hotărârea sa nr.5 din 14 februarie 2023, obligatorie pentru toți și care are prioritate, care în pct.2 a indicat: „se declară neconstituțional textul „dacă constată existența unor circumstanțe care putea duce la promovarea evaluării de către candidat.” Respectiv, opinia dată separată conține în sine o prevedere considerată neconstituțională încă din februarie 2023. Deci, ca și cronologie, mai întâi în februarie 2023 este declarată neconstituțională și pe 1 august este emisă opinia separată care se bazează pe ea. O prevedere neconstituțională nu poate fi aplicată și se consideră că nu există.”

9.4 Neșemnarea deciziilor Comisiei Pre-vetting

În cadrul audierilor și a examinării contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting de nepromovare a evaluării de către unii candidați, a devenit cunoscut faptul că deciziile Comisiei au fost prezentate candidaților neșemnate sau semnate de o manieră nerecunoscută de legislația Republicii Moldova. Din punct de vedere al Legii, valabilitatea actului juridic este condiționată de semnarea sa cu semnătură olografă originală sau cu aplicarea semnăturii electronice a președintelui organului colegial sau de către persoana împuternicită de acesta, iar în caz contrar actul nu se consideră semnat și nu produce efecte juridice.

Legea 26/2022 și Regulamentul Comisiei nu oferă detalii referitoare la formalitățile de semnare a deciziilor, iar în lipsa unor reguli speciale de semnare a deciziilor Comisiei, se aplică rigorile Codului administrativ.²³⁴

Deciziile de nepromovare ale candidaților în cadrul re-evaluării efectuate de către Comisia Pre-vetting au fost contestate la CSJ. Spre deosebire de componența Colegiului special al CSJ care a examinat deciziile de evaluare inițială a candidaților, toți judecătorii din colegiul special al CSJ care au examinat contestațiile candidaților după reevaluarea Comisiei au fost judecători transferați temporar de la instanțele inferioare (de la prima instanță).

Acest complet a stabilit că semnătura pe deciziile Comisiei Pre-vetting nu este un scop în sine; că prevederile Codului administrativ referitoare la semnarea actului administrativ nu sunt aplicabile, deoarece ar fi contrare „spiritului” Legii 26/2022. Or, Codul administrativ nu contrazice litera Legii 26/2022 și nici pe cele ale Regulamentului Comisiei. Completul special al CSJ a mai explicat un lucru paradoxal: în ierarhia izvoarelor de drept cu care operează Comisia, regulamentul aprobat de către aceasta prin act administrativ intern are o valoare juridică superioară prevederilor Codului administrativ. În urma acestei analize juridice stranii, judecătorii temporar transferați din completul special al CSJ au explicat candidaților că Comisia este în drept să-și semneze deciziile chiar și „*prin amplasarea unei semnături sub formă de cruce.*”

STUDIUL DE CAZ 33. CSJ, explicație pentru candidați că Comisia Pre-vetting își poate semna deciziile chiar și cu semnul crucii

Dosarul nr. 3-31/23, reclamant Vitalie Codreanu, Decizie din 8 februarie 2024, Completul de judecată special, instituit în cadrul CSJ, pentru examinarea contestațiilor declarate împotriva deciziilor Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, în componența: Preșe-

²³³ <https://www.youtube.com/watch?v=1Kx0hKeeiNw>

²³⁴ Cod administrativ, art.121 prevede: „Articolul 121. Semnarea. (1) Semnarea, cu semnătură olografă sau cu semnătură electronică, a actului administrativ individual se face de conducătorul autorității publice sau de către persoana împuternicită de acesta, dacă legea nu prevede altfel. (2) În cazul organelor colegiale, persoana competentă să semneze actul administrativ este președintele organului colegial sau, după caz, persoana desemnată conform normelor de organizare și funcționare a organului colegial. (3) Refuzul unei persoane competente de a semna actul administrativ individual emis în mod valabil de un organ colegial poate fi acoperit prin semnarea actului de către persoane stabilite prin lege sau desemnate de însuși organul colegial de conducere și atrage răspunderea celor vinovați. (4) Actul administrativ individual neșemnat este nul.”

dintele ședinței, judecător Ion Malanciuc, Judecători Oxana Parfeni, Aliona Donos

„Semnătura pe un document nu reprezintă un scop în sine. Semnătura, în mod normal, este necesară pentru a se atesta că documentul provine de la persoana/autoritatea anume menționată în conținut, după cum și prin ea se verifică, în mod normal, că autorul documentului are împuternicirile de a întocmi documentul respectiv. Problema falsificării semnăturii se pune în discuție atunci când există dubii că documentul este semnat nu de persoana menționată ca fiind autorul acesteia.

Raportat la cazul dedus judecării, Completul special al CSJ relevă odată în plus că prevederile Codului administrativ se aplică în măsura în care nu contravin spiritului Legii 26/2022. Activitatea Comisiei independente de evaluare este plinar reglementată de Regulamentul de organizare și funcționare al Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, în conformitate cu Legea 26/2022, inclusiv și modalitatea de adoptare și semnare a unor decizii. Evident că art.121 din Codul administrativ în acest sens este inaplicabil, iar prevederile din Regulamentul citat supra nu prevăd nici o condiție de formă pentru semnătura de pe decizie, precum și eventuale consecințe în caz de nerespectare a acelei forme care nu e prevăzută.

Ținând cont de specificul modului desfășurării activității Comisiei, inclusiv a faptului că ședințele pot fi organizate online, fără ca membrii să fie prezenți în țară, ei au libertatea deplină de a decide în ce mod urmează a fi semnat actul care reprezintă rezultatul materializat al voinței lor: fie prin semnătură olografă, fie prin semnătură electronică, fie prin semnătură faximilă, fie printr-un mesaj electronic de exprimare a faptului că prin acesta se semnează actul, fie prin amplasarea unei semnături sub formă de cruce etc.”

9.5 Umilințe și tratament degradant al candidaților și membrilor familiilor lor de către Comisia Pre-vetting

Procedura de evaluare a candidaților în fața Comisiei Pre-vetting a presupus uneori umilirea publică a candidaților și a rudelor acestora, fapt care a nemulțumit nu doar candidații, dar și opinia publică.

Din toți candidații care nu au promovat evaluarea și au răspuns la chestionare, 73% s-au simțit umiliți, jigniți, înjosiți, iar 80% au afirmat că s-au simțit discriminați, hărțuiți sau victimizați.²³⁵

Unii candidați au fost puși în situația să probeze Comisiei că au putut să se întrețină financiar, deși Comisia constata că aceștia au un stil de viață umil și modest.

STUDIUL DE CAZ 34. Candidata Marina Russu, mamă a șase copii, impusă să demonstreze că se poate întreține din plățile pe care le oferă statul

Candidata la funcția de membru al CSM, Marina Russu, judecătoare, care este mamă a deja șapte copii, nu a trecut evaluarea inclusiv din motivul că Comisia nu a considerat că salariul său de judecător a fost insuficient ca să-și poată întreține copiii. CSJ a constatat că această candidată a fost pusă în situația jenantă de a demonstra că salariul și plățile sociale acordate de stat au fost suficiente pentru întreținere,

în condițiile în care ea nu suporta alte cheltuieli în afară de strictul necesar.

Dosarul nr. 3-18/23, reclamanta – Marina Russu, Decizie din 29 ianuarie 2024, Completul de judecată special, instituit în cadrul CSJ, pentru examinarea contestațiilor declarate împotriva deciziilor Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, în componența: Președintele ședinței, judecător Ion Malanciuc, Judecători Oxana Parfeni, Aliona Donos²³⁶

„O putere judiciară independentă nu există fără un judecător independent. Un judecător este independent doar dacă îi sunt asigurate toate cele trei elemente ale acesteia (independenței): instituțională, funcțională și financiară.

Independența financiară a unui judecător presupune faptul că statul prin politica de salarizare îi asigură un trai decent, ca el (judecătorul) să aibă acces la toate comoditățile elementare de viață: hrană, îmbrăcăminte, loc de trai, oricât de modest ar fi, un mijloc de transport, chiar dacă nu unul de lux, posibilitatea să meargă la odihnă, oricât de modestă ar fi etc. Conceptul de „independență financiară a unui judecător” este de o valoare cu mult peste „minimul de existență”.

Poziția Comisiei independente de evaluare precum că statul Republica Moldova, prin politica sa de salarizare, nu este în stare să-i asigure unui judecător, chiar dacă se află într-un concediu de îngrijire a copilului, un „minim de existență” nemaivorbind de un trai decent, este echivalentă cu un act de constatare a faptului că Republica Moldova este un stat falit. Evident că Completul de judecată special nu poate accepta această abordare și, în viziunea sa, nu este absolut deloc corect să impui un judecător să se justifice că plățile ce-i sunt oferite de stat sunt destule pentru a i se asigura „minimul de existență”. E de bun simț să fie acceptat de principiu că plățile oferite de stat judecătorului sunt destule pentru a-i asigura cel puțin un „minim de existență”, fără a-l impune să mai demonstreze altceva.

Completul de judecată special acceptă că, atunci când pe lângă cele absolut necesare pentru viață (hrană, îmbrăcăminte etc), un judecător își procură și alte utilități (bunuri, servicii), e justificat ca la calcularea prezumtivă a cheltuielilor să se ia în considerație și acel „minim de viață” după formula: „minimul de viață” + utilitățile, pentru a putea verifica dacă plățile din partea statului justifică cheltuielile judecătorului. Însă, în situația în care nu există date că judecătorul a avut alte cheltuieli în afară de cele absolut necesare și minime, iar în cazul Marinei Russu nu s-a stabilit contrariul, în opinia Completului de judecată special este incorect de a-l supune pe judecător unei stări absolut ingrate de a încerca să demonstreze că modul lui de viață îi permite să se întrețină din plățile pe care le oferă statul.

Necătând la cele relatate supra, Completul de judecată special reține că, Marina Russu, deși se afla într-o stare destul de jenantă, a încercat să-și justifice veniturile în perioada în care se afla în concediu de îngrijire a copilului. Inclusiv, a făcut trimitere la indemnizația de îngrijire a copilului, la salariul pe care l-a avut soțul în perioada de referință, care deși era unul destul de modest, dar oricum reprezenta un surplus la plățile sociale acordate de stat.”

Procedura de evaluare a candidaților în fața Comisiei Pre-vetting a presupus uneori umilirea publică a rudelor acestora.

STUDIUL DE CAZ 35. Părinții candidatului Ion Chirtoacă, muncă neoficială de peste hotare a părinților pentru a-și întreține fiul în perioada studenției considerată dubiu serios de lipsă a integrității fiului

În condițiile sărăciei generalizate a Republicii Moldova, marea majoritate

²³⁵ Pentru mai multe detalii, a se vedea secțiunea 7.6 a studiului.

²³⁶ https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=73513

a cetățenilor sunt ajutați să supraviețuiască de rude care muncesc la negru peste hotare. Candidatul pentru funcția de membru al CSM, judecătorul Ion Chirtoacă nu a promovat evaluarea din cauza că a fost ajutat de părinți, care de mulți ani muncesc peste hotare, iar un anumit număr de ani au muncit în afara unor relații de muncă oficializate. Candidatul este unicul copil, iar părinții săi au plecat în Italia pentru a-l putea întreține încă din perioada în care era minor, iar mai apoi student. Neavând o altă cale pentru a demonstra că părinții săi au muncit pentru banii din care a fost ajutat să supraviețuiască, candidatul a solicitat audierea părinților de către Comisia Pre-vetting. Candidatul a fost vizibil emoționat atunci când i s-a propus să adreseze întrebări părinților în fața Comisiei, stăpânindu-și cu greu lacrimile, scuzându-se că nu s-a așteptat vreodată că va fi nevoit să-și interogheze propriii părinți. La întrebările adresate de către membrii Comisiei părinților candidatului, candidatul arăta vizibil rușinat și umilit de faptul că părinții săi trebuie să răspundă la întrebări despre banii muncii în Italia, transferați unicului fiu pentru a-l ajuta să se întrețină.

Audierea publică a părinților candidatului la funcția CSM, Ion Chirtoacă, 14 martie 2024²³⁷

Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel a adresat mamei candidatului o întrebare despre persoanele cetățeni moldoveni și italieni, care au făcut declarații în fața unui notar italian despre munca prestată de către mama și tatăl candidatului în Italia, atunci când au muncit în afara unui contract de muncă oficial. Întrebarea era despre cum s-au cunoscut mama candidatului cu persoanele care au făcut aceste declarații, care au fost prezentate anterior Comisiei, iar Comisia nu le-a reținut ca fiind convingătoare.

Min. 01:46-01:51: „Noi când eram libere ne duceam în parc. Acolo era mult dor. Ți lipsea limba ta, limba pe care o vorbești. Și acolo erau multe badante. Când eram libere, ne întâlneam și discutam una cu alta. Și ne făceam cunoscute. Eram și din România, și din Moldova. Mai mult în limba mea voiam să vorbesc. Ți lipsea mult chestia asta. Eu când eram în țară lucram la școală, vorbeam câte 6 ore pe zi, dar în Italia simțeam cum coardele vocale mi se închid. Eu vorbeam, comunicam puțin în Italia. Bătrâna la care lucram nu înțelegea aproape nimic. Era bolnavă. De atâta și era nevoie de lucrat adăugător cu ea, nu se putea de lăsat mult timp singură. Un timp, se putea, dar apoi venea bărbatul meu și mai erau și alte persoane, nu se putea lăsa absolut de loc. În casele lor nu poți rezolva problema cum tu vrei. În casele lor noi am aplecat capul. Noi am fost recunoscători la persoanele italiene. Datorită lor ne-am schimbat viața materială. M-au înțeles destul de bine, chiar și cu situația asta cu pre-vettingul. Mi-au dat informații și au recunoscut chiar și în fața notarului. Se tem și ei de lege. Și nu poți, înțelegeți, omul te-a scos din nevoie, te-a primit în casa lui și du-te și îl denunță. Asta nu-i omenesc. Legea s-a făcut pe baza omeniei. Trebuie să recunoaștem chestiile acestea. Ceva vine dinăuntru, că nu trebuie să faci rău. Rău se face în orice moment. Dar trebuie să ne stăruim să facem bine. Când am greșit – am greșit, când nu greșim – nu greșim. Trebuie să recunoaștem în fața Celui de Sus. [...]”

Fiecare din noi povestea acolo istoria noastră: iată ce am lăsat acasă, iată care e relația cu familia, cu soțul, cu copiii. Erau femei care plâneau. Ele trimiteau bani la copii și cu bani nu făceau nimic, făceau alte lucruri. Eu m-am bucurat când am venit la 3 ani și 8 luni acasă, l-am lăsat în cursul întâi, era la Academia de Poliție și când am venit și am văzut că el învață și se stăruie – a fost o bucurie pentru mine. Noi nu ne-am gândit la nimic, să educăm cum se cade copiii. Noi ne-am gândit și aveam... Ți dădea multă satisfacție, și satisfacția asta Ți dădea puteri în mine ca să lucrez mai mult și vedeam că nu lucrez pentru nimic. Mai este când se lucrează și nu sunt rezultate – te descurajezi și nu poți să muncești. Dar pe mine mă încuraja fiul meu, eu munceam și vedeam că în urma mea este o bucurie.”

Unimedia.md, 15 martie 2024, „Este inacceptabil!” Asociația Vocea Justiției, îngrijorată după audierea părinților lui Ion Chirtoacă: „Un precedent periculos pentru viitorul justiției”²³⁸

„Asociația Judecătorilor „Vocea Justiției” își exprimă „profunda îngrijorare față de abuzurile constatate în cadrul procedurii de evaluare a candidaților judecători pentru funcția de membru în CSM”. „În special, ne referim la recenta audiere de către Comisia Pre-vetting a părinților magistratului Ion Chirtoacă, privind proveniența veniturilor acestora, pentru o perioadă de peste 20 de ani în urmă, în timpul studiilor magistratului”, se precizează într-un comunicat făcut public.

„Considerăm că acest tip de investigație, care se întinde pe o perioadă atât de îndelungată și care implică membri ai familiei unui candidat, este inacceptabil din punct de vedere etic și legal. Într-o societate democratică și care respectă drepturile omului, judecătorii și candidații la funcții înalte în sistemul judiciar ar trebui să fie evaluați pe baza meritelor profesionale, integrității și competențelor lor, nu pe baza acțiunilor sau a presupuselor acțiuni ale rudelor lor.

Aceste practici nu fac decât să submineze independența și integritatea sistemului judiciar și să creeze un precedent periculos pentru viitorul justiției în țara noastră. Îndemnăm autoritățile competente să respecte principiile statului de drept și să se asigure că procesul de evaluare a candidaților este corect, transparent și echitabil.”

Comisia nu a reținut declarațiile persoanelor care confirmau activitatea extra-contractuală a părinților magistratului Ion Chirtoacă nici după audierea părinților candidatului, menținând soluția de nepromovare a evaluării de către candidat și în procedura reluată.

O candidată a fost solicitată să vorbească despre veniturile fiului său, trecut în neființă cu puțin timp înainte de începutul evaluării, fapt care a provocat candidata să aducă explicații în timp ce plânga în fața Comisiei. Candidata nu a menționat motivul pentru care întrebările despre fiul său au făcut-o să plângă.

STUDIUL DE CAZ 36. Candidata Veronica Cupcea, răspunsuri date printre lacrimi la întrebările Comisiei Pre-vetting despre fiul decedat cu puțin înainte de începutul evaluării

Fiul candidatei la funcția de membru CSM, judecătorea Veronica Cupcea, lucra în SUA. Acesta venea periodic acasă la părinți în Moldova și depozita o parte din economiile acumulate în SUA în camera sa din casa părinților. Candidata a susținut că fiul său venea de fiecare dată acasă cu o parte din bani, care nu depășea limita de bani care se declară la intrarea în țară de 10.000 dolari USD. Candidata împreună cu soțul ei a contractat de la bancă un împrumut de 265.000 MDL pe care l-au rambursat mai devreme, fiind ajutați de către fiul lor, care le-a permis să ia echivalentul a 150.000 MDL din economiile sale pe care le păstra în casa părinților. Fiul candidatei a decedat în mod tragic în SUA, cu puțin înainte de a se începe procedura de pre-vetting. Acest detaliu, cunoscut membrilor Comisiei, nu a fost expus la audierea publică a candidatei, reacția sa de a izbucni în lacrimi când era vorba despre ajutorul fiului său nefiind înțeleasă.

Unimedia.md, 19 martie 2024, „(video) Judecătorea Cupcea, în lacrimi la audierile Comisiei Pre-vetting: Întrebarea care a făcut-o să plângă”²³⁹

„Magistrata Cupcea Veronica de la Judecătoria Orhei, candidată la funcția de membră în CSM, a izbucnit în lacrimi la audierile repetate în cadrul Comisiei Pre-vetting, care s-au desfășurat acum trei zile. Întrebarea la care

²³⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=ZaYwpDcrg5k>

²³⁸ https://unimedia.info/ro/news/63dc89e9dbdd6ba5/este-inacceptabil-asociația-vocea-justiției-îngrijorată-după-audierea-părinților-lui-ion-chirtoacă-un-precedent-periculos-pentru-viitorul-justiției.html?utm_source=Site%20Widgets&utm_medium=Trend%20News%20Widget&utm_campaign=Trend%20News%20Widget

²³⁹ <https://unimedia.info/ro/news/b72523276fe91940/video-judecătorea-cupcea-in-lacrimi-la-audierile-comisiei-pre-vetting-intrebarea-care-a-făcut-o-sa-planga.html>

judecătorească nu și-a putut ține emoțiile în frâu a vizat o donație de 150 de mii de lei, din partea fiului său.

Evaluarea repetată a avut loc după ce CSJ, la data de 1 august 2023, a admis contestația magistratului.

Judecătorești i-au fost adresate mai multe întrebări, în baza suspiciunilor membrilor Comisiei, iar aceasta a trebuit să vină cu argumente și explicații. „Suma contribuțiilor din partea fiului pentru rambursarea împrumutului a fost de 150 mii lei, din cei 265 mii plățiți în perioada septembrie-octombrie 2020. În timpul evaluării inițiale ați menționat doar că ați primit 150 mii lei în 2020 de la fiul dvs. Corect? Așa a fost?“, a fost întrebată aceasta.

„Nu am primit. Noi îi luam singuri, când aveam nevoie. El își ținea banii la noi tot timpul și ne permitea când aveam nevoie să luăm“, a răspuns magistrata, izbucnind în plâns.

„Soțul răspundea de credite, eu nici nu aveam idee despre ce bancă era vorba și care erau sumele, eram fidejutor, dar el avea grijă. Când l-am întrebat despre aceste 3 tranșe mari, cum să le explic, el mi-a spus că le-a luat de la fiu și nu era o problemă. Fiul ne-a spus: Luați când aveți nevoie, eu știu că atunci când voi avea eu nevoie, îmi veți da și voi mie“, a adăugat Cupcea.

Audierea publică a candidatei la funcția de membru CSM, Veronica Cupcea, 14 martie 2024²⁴⁰

Min.53, răspuns la întrebarea membrului Comisiei Pre-vetting, Tatiana Răducan, despre motivul din care candidata nu a adus aceleași precizări în timpul evaluării inițiale despre cei 150.000 MDL primiți de la fiu, ca și în cadrul evaluării repetate: „Fiind că sunt în starea în care sunt... Mă scuzați... Și atunci era încă și mai...“ (candidata vorbește cu greu, răvășită, plângând, subînțelegând evenimentul morții tragice a fiului său).

9.6 Dependența Comisiei Pre-vetting de factorul politic

Pe parcursul activității Comisiei Pre-vetting au existat multe suspiciuni de implicare a politicului în activitatea ei. Declarațiile membrilor Comisiei Pre-vetting și acțiunile secretariatului acesteia au întărit suspiciunile de interferență și dependență politică a Comisiei. Spre exemplu, Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, a acordat un interviu pentru presa olandeză, în care a elogiat partidul de guvernare și președintele țării pentru reforma justiției desfășurată. Acest interviu a servit drept temelie pentru înaintarea mai multor recuzări ale lui Herman von Hebel de către candidați.

STUDIU DE CAZ 37. Președintele Comisiei Pre-vetting, Herman von Hebel, susținere față de partidul de guvernare și președintele țării exprimată în interviuri pentru presa olandeză

PulsMedia.md, 26 iunie 2024, „Von Hebel pentru presa olandeză: Sunt recunoscut pe străzile Chișinăului. Olandezii promovează statul de drept. Moldova este încă departe de a fi pregătită pentru UE”²⁴¹

„Magistrata Marina Rusu a publicat ieri pe rețelele sociale un interviu cu Herman von Hebel, Președintele Comisiei Pre-vetting, acordat jurnalistei Ria Cats pentru portalul fd.nl, apărut la data de 8 noiembrie 2023. [...] Judecătorul olandez Herman von Hebel susține că este deja recunoscut

pe străzile capitalei moldovenești, Chișinău. Ședințele de audiere, în care el și ceilalți membri ai Comisiei Pre-vetting au supus zeci de judecători moldoveni unui interogatoriu intens, sunt postate pe YouTube. Cetățenii care le-au vizionat îl opresc uneori pe Von Hebel și îl încurajează. „Bravo, continuai așa“, îi spun. „Avem nevoie de asta. În sfârșit, ceva se schimbă în Moldova.“

Secretariatul Comisiei Pre-vetting este extrem de mândru. Angajații săi acumulează extrasele din conturi și alte documente privind bunurile judecătorilor moldoveni, astfel încât Comisia să poată evalua posibilele probleme de integritate. „Peste treizeci de ani voi putea să le spun copiilor mei că am contribuit la acest lucru“, spun angajații noștri.

Nu toată lumea împărtășește această părere, recunoaște Von Hebel într-o conversație video din Chișinău. „Există opoziție. Lupta este aprigă. Există judecători foarte integri aici, dar și indivizi care își pun propriul interes înaintea combaterii criminalității și calității justiției. Din fericire, Președintele Maia Sandu și Ministerul Justiției sunt extrem de motivați să continue consolidarea statului de drept.“

Totodată, în articol se menționează că guvernul pro-occidental și reformist al Maiei Sandu trebuie să facă acest lucru. Dorește cu ardoare să devină membru al Uniunii Europene. Va reuși să facă acest lucru doar dacă puterea judecătorească și procuratura sunt independente și cât mai „curate“ cu putință. „Moldova trebuie să parcurgă un drum lung în acest domeniu, la fel ca alte state candidate“, crede Von Hebel.“

Evaluarea unor candidați a început cu accesarea datelor lor cu caracter personal din sediile instituțiilor publice de profil politic, cum ar fi Parlamentul Republicii Moldova și Ministerul Justiției, deși atât Comisia Pre-vetting, cât și Secretariatul trebuie să fie independente față de autoritățile publice și politicienii Republicii Moldova.

STUDIU DE CAZ 38. Angajații Parlamentului și ai Ministerului Justiției, accesarea datelor cu caracter personal a candidaților în timpul evaluării

Unimedia.md, 18 aprilie 2024, „(video) Paniș: Consiliera Oleseii Stamate mi-a accesat datele cu caracter personal. Acest pre-vetting va rămâne în istorie prin cazul Iulian Muntean și audierea părinților lui Ion Chirtoacă”²⁴²

„Judecătorul Alexei Paniș a reiterat, în cadrul evaluării sale repetate, în fața Comisiei Pre-vetting, că deține informații oficiale precum că, datele sale cu caracter personal au fost accesate de consiliera fostei președinte a Comisiei juridice, Olessea Stamate. Regulamentul adoptat de comisie prevede posibilitatea înaintării cererilor de recuzare în privința membrilor secretariatului și eu nu cunosc cine sunt acei membri. Dacă aș fi cunoscut, nu s-ar fi admis ca din secretariatul Parlamentului să fie accesate datele mele cu caracter personal“, a subliniat Paniș. De cealaltă parte, membra Comisiei Pre-vetting, Nadejda Hriptievski, dezmente faptul că cineva din reprezentanții Parlamentului ar fi accesat datele judecătorului, pentru comisia respectivă. [...]

Datorită unei investigații tv, am aflat cine este membru în secretariatul Comisiei de vetting și cine este persoana care nemijlocit a accesat datele mele cu caracter personal din cadrul Parlamentului RM. Era consiliera fostei președinte a Comisiei juridice, Olessea Stamate, persoană care nemijlocit a lucrat...“, a declarat Alexei Paniș.

Judecătorul a fost, însă, întrerupt de membra Comisiei Pre-vetting Nadejda Hriptievski: „Doamnă Paniș, vă rugăm să vă referiți exclusiv la

²⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=Ow4JA0if6-k&t=3207s>

²⁴¹ <https://pulsmedia.md/article/74904f67c8c50b36/von-hebel-pentru-presa-olandeza-sunt-recunoscut-pe-strazile-chisinaului-olandezii-promoveaza-statul-de-drept-moldova-este-incea-departede-a-fi-pregatita-pentru-ue.html>

²⁴² <https://unimedia.info/ro/news/69c37a4c82cf499d/video-panis-consiliera-olesei-stamate-mi-a-accesat-datele-cu-caracter-personal-acest-prevetting-va-ramane-in-istorie-prin-cazul-iulian-muntean-si-audierea-parintilor-lui-ion-chirtoaca.html>

dubii și vreau să vă amintesc că decizia este exclusiv decizia comisiei, nu a secretariatului. Sunteți și Dvs judecător în funcție, respectiv dacă puteți respecta etica, fără a ofensa alte persoane”.

„Dacă Dvs considerați că acțiunile mele nu se înscriu în etica judiciară, puteți depune o sesizare la CSM. Regulamentul adoptat de comisie prevede posibilitatea înaintării cererilor de recuzare în privința membrilor secretariatului și eu nu cunosc cine sunt acei membri. Dacă aș fi cunoscut, nu s-ar fi admis ca din secretariatul Parlamentului să fie accesate datele mele cu caracter personal”, a conchis Paniș.

„Domnule Paniș, îmi pare rău că Dvs continuați să operați cu informația asta, ați primit răspuns de la Comisie, a făcut și declarație, datele candidaților evaluați de Comisia Pre-vetting au fost accesate de personal, secretariatul comisiei, nu de secretariatul Parlamentului. Aceasta a fost o greșeală, o eroare tehnică în modul în care se afișau, așa că pentru claritate, această informație este complet eronată”, a precizat Nadejda Hriptievski.

„Eu am proces de constatare întocmit de executor judecătoresc, care confirmă”, i-a replicat Paniș.

„Și Dvs aveți și răspunsul oficial, care explică situația dată: nu au fost accesate de secretariatul Parlamentului pentru Comisia Pre-vetting, dacă au fost accesate în alt context, este cu totul altceva”, a răspuns Hriptievski.

„După zeci de email-uri în care am încercat să aflu cine face parte din acel secretariat și nu am mai reușit, numai după apariția unui reportaj tv am înțeles de unde vin indicațiile în acest proces. Indiferent de imaginea, rangul sau reputația politicianilor sau ambasadiorilor care vor lăuda succesul acestei evaluări, pentru totdeauna acest pre-vetting va fi caracterizat prin 2 simboluri: cazul Lulian Muntean, care arată o simbioză perfectă între politic, ONG și serviciile speciale și cazul audierii părinților judecătorului Ion Chirtoacă”, a concluzionat Alexei Paniș.”

Chestionarele aplicate candidaților care nu au promovat evaluarea, în cadrul studiului

În cadrul chestionării candidaților care nu au promovat evaluarea, candidatul Aurel Postică a recunoscut că datele sale cu caracter au fost accesate din clădirea Ministerului Justiției.²⁴³

Dependența de politic a Comisiei Pre-vetting a fost surprinsă prin declarațiile politicianilor de rang înalt ai Republicii Moldova, care anticipau și promiteau soluții în numele organismelor de evaluare extraordinară a justiției (detalii – în secțiunea 9.5 de mai departe). Pentru aceste declarații, Organizația Magistrației Europene pentru Democrație și Libertăți (MEDEL) a emis un comunicat care atenționează asupra atacurilor politice asupra justiției realizate prin intermediul evaluării externe.

STUDIU DE CAZ 39. MEDEL despre atacurile politice asupra justiției și amenințările de curățire a judecătorilor prin evaluare externă

Ajm.md, 5 iunie 2024, „Declarația MEDEL despre atacurile asupra sistemului judiciar din Moldova”²⁴⁴

„Asociația Judecătorilor din Republica Moldova aduce la cunoștința opiniei publice declarația MEDEL:

MEDEL dorește să-și exprime îngrijorarea serioasă cu privire la evoluțiile raportate din Moldova, referitoare la atacurile asupra judecătorilor individuali, care au fost acuzați public de corupție de către actori politici cheie și etichetați ca exemple ale unui sistem judiciar ce trebuie „curățat”, doar din cauza conținutului deciziilor lor.

Ca element cheie al statului de drept, independența justiției necesită ca criticile la adresa deciziilor judiciare, în special atunci când sunt exprimate de reprezentanți ai puterilor legislative sau executive, să nu se transforme în delegitimarea funcției judiciare sau a judecătorilor individuali.

„Denigrarea și umilirea judecătorilor” în timp ce aceștia își exercită funcțiile reprezintă, într-adevăr, un obstacol serios în îndeplinirea corectă a rolului lor, din cauza efectului de intimidare și a erodării încrederii publicului în sistemul de justiție.

Puterile executivă și legislativă au obligația de a oferi toată protecția necesară și adecvată atunci când funcțiile instanțelor sunt amenințate de atacuri sau intimidări îndreptate împotriva membrilor sistemului judiciar.

Atacurile politice asupra justiției și criticile dezechilibrate din partea reprezentanților puterilor executive sau legislative constituie o amenințare la adresa echilibrului constituțional într-un stat democratic.

MEDEL solicită Guvernului Republicii Moldova să se abțină de la orice acțiuni care ar atenta la independența justiției.

MEDEL reamintește că este obligația și datoria CSM să acționeze ori de câte ori judecătorii individuali sunt supuși declarațiilor actorilor politici care le pot submina autoritatea și independența și solicită CSM-ului din Moldova să își respecte acest rol important.

MEDEL va continua să urmărească îndeaproape evoluția dezbaterii și își reiterează sprijinul deplin și solidaritatea față de toți judecătorii intimidați din Moldova și Asociația lor.”

Concluziile capitolului IX. „Posibilitățile nelimitate ale Comisiei Pre-vetting”

- Evaluarea extraordinară (pre-vetting) efectuată printr-o Comisie aflată în afara oricărui control legal și imunizată împotriva oricărei răspunderi juridice, a evidențiat multiple deficiențe în asigurarea corectitudinii, transparenței și independenței procesului de evaluare.
- Comisia Pre-vetting a operat cu discreție nelimitată, aplicând frecvent standarde duble în aprecierea integrității candidaților, astfel încât au existat cazuri în care situațiilor similare, dar mai compromițătoare, li s-a dat aprecieri mai blânde decât situațiilor mai lejere și/sau neprobate.
- Comisia Pre-vetting a sfidat cadrul legal național privind posibilitățile de utilizare a mijloacelor speciale de investigații și a făcut uz de serviciile secrete, contrar standardelor Consiliului European în domeniul asigurării proceselor de integritate în justiție.
- Comisia Pre-vetting a sfidat autoritatea lucrului judecat și interpretările CC, care au somat-o să se conformeze aprecierilor date de instanța supremă în cadrul examinării contestațiilor candidaților.
- Candidații și rudele lor au fost supuși unor presiuni imense, fiind uneori umiliți în public și obligați să tolereze imixtiuni și ingerințe în viața privată și impuși să-și apere integritatea în fața unor acuzații nefondate, ce le-au fost înaintate de către Comisie.

²⁴³ Pentru mai multe detalii, a se vedea secțiunea 7.8 a studiului.

²⁴⁴ <https://ajm.md/declaratia-medel-despre-atacurile-asupra-sistemului-judiciar-din-moldova/> și <https://medelnet.eu/medel-statement-about-the-attacks-on-the-judiciary-in-moldova/>

- Interferențele politice nedisimulate au afectat evaluarea, subminând independența justiției.
- Deși scopul inițial a fost sporirea transparenței în numirile în organele de autoadministrare judiciare și în cadrul procuraturii, metoda utilizată a dus la creșterea suspiciunilor, incoerență, sporind șansele manipulațiilor și a speculațiilor politice.
- Respectarea legii și a Constituției în procesele de reformare a justiției este prima garanție de respectare a legii și Constituției de către cei cărora li se adresează reforma. Simetric, favorizările în procesele de reformare a justiției garantează favorizările ulterioare în procesele de înfăptuire a justiției.
- Reforma justiției începe acolo unde se termină influența politicului. Reforma justiției bazată pe interferența politicului doar agravează problemele din cauza cărora justiția trebuie reformată.

Lecții de învățat

- La elaborarea mecanismelor menite să producă integritate, este bine să se rețină celebra formulă a profesorului Robert Klitgaard,²⁴⁵ preluată de toate ghidurile anticorupție ale ONU:
Corupție = Monopol + Discreție – Responsabilitate.
Amestecând toate ingredientele corupției nu poți obține integritate.
- Percepția de politizare a justiției prin procesul de reformare a justiției este mai gravă decât nemulțumirea în legătură cu întârzierea reformării justiției.
- Nu există „partide bune” cărora li se permite să politizeze justiția sau procesele ei de reformă. Reformele veritabile în justiție pot fi făcute doar la distanță respectabilă de politic, politicieni și ambițiile lor politice.

²⁴⁵ <https://www.undp.org/latin-america/blog/anti-corruption-formula>

10

CONTESTAREA LA CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE

Sumar: *Procedurile de contestare a deciziilor nefavorabile emise de Comisia Pre-vetting au fost caracterizate de presiuni politice și administrative semnificative, care au influențat negativ eficiența și transparența procesului. Modificările Legii 26/2022 au schimbat regulile jocului, limitând posibilitatea CSJ de a aplica rigorile Codului administrativ și împiedicând candidații care obțineau soluții favorabile de a reîntra în concurs pentru funcțiile vizate. Pe lângă dificultățile organizatorice și politice, sistemul judiciar a fost afectat de o criză cauzată de demisiile în lanț ale judecătorilor CSJ, ceea ce a dus la tergiversarea examinării contestațiilor, a altor cauze pendinte la CSJ și la instabilitatea completelor speciale desemnate. În această perioadă, deciziile CSJ pe marginea soluțiilor Comisiei Pre-vetting au fost considerate ilegale de către politicieni și au fost criticate vehement, în timp ce altele au dus la sancționarea judecătorilor care le-au emis. În final, contestațiile au fost rezolvate, iar unii dintre judecătorii implicați în procesul de anulare a deciziilor Comisiei Pre-vetting au fost supuși procedurilor disciplinare.*

Procedurile de contestare a deciziilor nefavorabile emise de către Comisia Pre-vetting s-au desfășurat sub diverse presiuni. Parlamentul a operat modificări la Legea 26/2022 referitoare la controlul exercitat de către CSJ în cadrul procedurilor de contestare, schimbând regulile de joc în timpul jocului, încercând astfel să închidă calea CSJ de aplicare a rigorilor Codului administrativ la soluționarea contestațiilor, precum și posibilitatea candidaților care obțin soluții favorabile la CSJ de a fi considerați că au promovat evaluarea și să reîntre în concurs cu ceilalți candidați.²⁴⁶

O altă constrângere a fost legată de necesitatea organizării AGJ și AGP, despre care nu exista certitudinea că vor putea fi organizate sau dacă vor fi boicotate, și despre care s-a estimat riscul că la ele ar putea să participe un număr insuficient de judecători, respectiv, procurori, pentru întrunirea cvorumului necesar pentru numirea membrilor CSM / CSP. În acest sens, au fost făcute anumite modificări pentru a introduce atribuția Ministrului Justiției de convocare a acestor adunări precum și de reducere a cvorumului.²⁴⁷

Acestea, dar și alte constrângeri, au făcut procesul de examinare a contestațiilor foarte anevoios, cu o schimbare continuă a membrilor completului special desemnat pentru examinarea contestațiilor depuse împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting, și care a depășit considerabil termenul fixat de lege de 10 zile.

10.1 Sincronizarea lansării reformei CSJ cu depunerea contestațiilor candidaților. Demisiile în lanț de la CSJ

Cu puțin înainte de finalizarea evaluărilor inițiale ale candidaților pentru funcțiile de membru în CSM și CSP, la începutul lunii februarie 2023, Ministerul Justiției a publicat proiectul legii de reformă a CSJ. Reforma presupune reducerea numărului judecătorilor CSJ de la 35 la 20 de judecători și promovarea obligatorie de către ei a evaluării extraordinare (vetting). Această noutate a determinat 16 judecători ai CSJ să-și anunțe demisia la 13 februarie 2023. La 14 februarie 2023 cererile de demisie au fost acceptate de către CSM, de la datele indicate de aceștia. „În aceste circumstanțe, ulterior intervenirii demisiei judecătorilor menționați supra, la data indicată (1 martie/13 martie/17 martie/31 martie/3 aprilie), efectiv, la CSJ vor activa 5 judecători în cadrul Colegiului Civil Comercial și de Contencios Administrativ și 3 judecători în cadrul Colegiului Penal, ținând cont că un judecător este detașat în CSM”, se menționează într-un comunicat al CSJ.²⁴⁸

Totodată, de la CSM, în aceeași zi, au demisionat 4 membri, înțelegând că urmează a fi înlocuiți cu o nouă componentă a CSM.²⁴⁹ În CSM mai rămăseseră doar 3 membri la etapa respectivă, Consiliul devenind nedeliberativ.

Demisiile în lanț au condus la tergiversări în examinarea tuturor categoriilor de cauze de către CSJ, inclusiv a contestațiilor

²⁴⁶ Pentru mai multe detalii, a se vedea secțiunile 5.6 și 5.7 ale studiului.

²⁴⁷ Pentru mai multe detalii, a se vedea secțiunea 5.5 a studiului.

²⁴⁸ <https://www.zdg.md/investigatii/dosar/de-ce-au-demisionat-16-judecatori-de-la-csj/>

²⁴⁹ <https://moldova.europalibera.org/a/un-grup-de-judec%C4%83tori-membri-ai-csm-%C3%AE%C8%99i-depun-demisia-continuu%C3%A2nd-demisiile-%C3%AE-n-lan%C8%9B-ale-magistra%C8%9Bilor/32270522.html>

depuse împotriva deciziilor de nepromovare date de Comisia Pre-vetting. Întrucât contestațiile împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting urmau a fi examinate de către un colegiu special a cărui componență suferea mereu modificări, din cauza demisiilor, acest lucru a condus de fiecare dată la reluarea procedurii. În justiție se anunța o criză de proporții, guvernul încercând să convingă judecătorii să nu demisioneze.

Au existat mai multe întreveneri ale Ministrului Justiției, Veronica Mihailov-Moraru, cu judecătorii CSJ, unele dintre care s-au suprapus cu orarul de examinare a contestațiilor candidaților.

Într-un final, n-a fost clar dacă sincronizarea reformei CSJ cu perioada de examinare a contestațiilor declarate împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting a fost o coincidență sau un calcul care a urmărit determinarea magistraților CSJ să dea soluții loiale guvernării și să mențină deciziile Comisiei Pre-vetting.

STUDIUL DE CAZ 40. Ministra Justiției Veronica Mihailov-Moraru, discuții la CSJ în timpul examinării contestațiilor

Mesaj de la candidatul la funcția de membru CSM, Marina Russu, 20 martie 2024²⁵⁰

„Pe 3 aprilie 2023, a fost programată o ședință de judecată pentru cauza administrativă inițiată pe baza cererii mele de chemare în judecată împotriva Comisiei Pre-vetting privind anularea deciziei de nepromovare a evaluării. Ședința a fost stabilită la ora 13:30, însă când eu și avocatul meu am ajuns la timp, în sala de ședințe se afla colegul meu, Alexei Paniș, al cărui caz trebuia să fie examinat la ora 10:00, dar nu fusese încă nici început. Din spusele lui, am înțeles că ședința pentru cazul său nu începuse încă și că judecătorii nu apăruseră în sală. Am așteptat împreună până la ora 15:00, când secretara a venit și ne-a informat că ședințele pentru cazurile noastre nu vor avea loc astăzi, deoarece nu s-a putut forma un complet de judecată. Între timp, în timp ce așteptam, am aflat că judecătorii nu au putut ține ședințe de judecată, deoarece fuseseră convocați la o întâlnire de către ministrul Justiției, care s-a prezentat înainte de ședința de judecată și dintr-un oarecare motiv, a reținut judecătorii aproape până la ora 15:00. Având în vedere că examinarea cazului meu și a cazului lui Paniș era deja în faza de pledoarii și ambele cazuri erau de rezonanță publică, deoarece puteau amenința reputația procedurii Pre-vetting promovată inclusiv de ministrul Justiției, suspectam că întâlnirea ministrului cu judecătorii chiar înainte de finalizarea cazului ar putea fi legată de presiunea care ar fi putut fi exercitată asupra lor în legătură cu examinarea acestor cazuri.

În plus, a doua zi am fost invitată la emisiunea Spațiul Public de la Televiziunea și Radio Moldova pe tema reformei Justiției. La aceeași emisiune au fost invitați și domnul Vladislav Gribincea și doamna Olesea Stamate. Când s-a discutat despre faptul că cazul meu cu Comisia Pre-vetting încă nu fusese examinat, i-am spus doamnei Stamate că vizita de ieri a ministrului Justiției și întâlnirea ei cu judecătorii care examinează cazul meu chiar înainte de ședință mi se pare suspectă și sugerează exercitarea presiunii asupra judecătorilor. Doamna Stamate, desigur, a negat acest lucru și a spus că a fost legat de declarațiile masive de demisie ale judecătorilor de la înalta curte de Justiție și de decizia luată de Comisia Excepțională de a amâna demisia acestor judecători și de a-i obliga să continue să lucreze.”

10.2 Situația excepțională în justiție și termenele de examinare a contestațiilor

Demisiile în lanț ale magistraților CSJ au declanșat o criză în sistemul judiciar, care amenința blocarea examinării dosarelor în cadrul instanței supreme. Având în vedere dificultățile de formare a completului special de examinare a contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting, examinarea contestațiilor candidaților înainte de AGJ, preconizate pentru data de 17 martie 2023, nu a fost posibilă. În cadrul AGJ s-a luat decizia de a întrerupe adunarea până la data de 28 aprilie 2023.

În pofida formării completului special al CSJ din ultimii 3 judecători ai CSJ rămași, în drept să examineze dosarele candidaților,²⁵¹ examinarea contestațiilor candidaților nu a fost posibilă nici înainte de 28 aprilie 2024, având în vedere volumul materialelor acestor dosare și gradul lor de complexitate. În plus, reprezentantul Comisiei Pre-vetting a recuzat un membru al completului special, iar în circumstanțele create – nu avea cine să examineze în continuare nici recuzarea, nici contestațiile.

În cele din urmă, soluțiile pe marginea a 21 de decizii ale Comisiei Pre-vetting au fost date la 1 august 2023, toate deciziile fiind de trimitere la re-evaluare în fața Comisiei Pre-vetting. Astfel, nici dacă CSJ ar fi reușit să examineze contestațiile candidaților înainte de 28 aprilie 2023, câștigătorii proceselor oricum nu ar fi putut reintra în cursa pentru a fi numiți în cadrul CSM. La 28 aprilie 2024 AGJ a numit 4 membri judecători de nivelul primei instanțe plus 1 supleant, din numărul total de 5 judecători care au promovat pre-vettingul.

În aceste circumstanțe, nu este clară graba care a fost impusă și frecvent reproșată magistraților CSJ în examinarea acestor contestații, dacă soluția favorabilă a CSJ putea trimite candidații doar la re-evaluare, nu și la AGJ. O situație similară a avut loc și în cadrul AGP, în care la a doua AGP organizată au fost numiți în funcția de membru CSP doar candidații care au trecut evaluarea favorabilă în fața Comisiei Pre-vetting.

Cu toate acestea, la 31 martie 2023, când s-a întrunit Comisia pentru Situații Excepționale pentru a constata situația excepțională în justiție și la CSJ, aceasta a adoptat decizia de a-i obliga pe magistrații demisionari ai CSJ de a munci și după demisie.

STUDIUL DE CAZ 41. Judecătorii CSJ, obligați de Comisia pentru Situații Excepționale să muncească după demisie

Unimedia.md, 31 martie 2023, „Ultima oră! Magistrații demisionari de la CSJ, obligați să muncească: CSE le-a suspendat cererile, pentru 30 de zile”²⁵²

„Prim-ministrul Dorin Recean a convocat ședința Comisiei pentru Situații Excepționale pentru a examina, la propunerea Ministerului Justiției, măsurile necesare pentru a evita blocajele în sistemul de Justiție.

²⁵⁰ Mesaj transmis în cadrul realizării studiului, publicat cu acordul expeditorului.

²⁵¹ În total, în aprilie 2023 la CSJ mai rămăseră 5 judecători, dintre care 2 au candidat pentru funcția de membru CSM și nu au promovat evaluarea, iar prin urmare, nu puteau participa la examinarea acestor dosare.

²⁵² <https://unimedia.info/ro/news/bd29f8c4e65f8b2b/ultima-ora-magistratii-demisionari-de-la-csj-obligati-sa-munceasca-cse-le-a-suspendat-cererile-pentru-30-de-zile.html>

Membrii Comisiei au constatat situația excepțională existentă la CSJ și au decis adoptarea unei măsuri extraordinare temporare de suspendare a cererilor de demisie a judecătorilor, pe un termen de 30 de zile, în vederea asigurării funcționalității instituției.

„Este un instrument de intervenție rapidă, o măsură extraordinară, dar necesară. Trebuie să ajustăm și să asigurăm cadrul legal de funcționare a justiției, astfel încât să diminuăm riscurile care pot apărea și să asigurăm accesul oamenilor la justiție. Este o oportunitate în plus pentru judecătorii onești de a face un pas înainte și de a acționa în beneficiul cetățenilor”, a subliniat premierul Dorin Recean.

Potrivit ministrei Justiției, Veronica Mihailov-Moraru, în contextul în care mai mulți judecători și-au dat demisia și există riscul de întrerupere a funcționalității CSJ și o posibilă stopare a examinării dosarelor, se impune în ultimă instanță aplicarea acestei măsuri temporare.

„În cazul în care o bună parte a funcțiilor vacante existente la CSJ vor fi completate mai devreme, decizia în cauză poate fi revizuită în orice moment. Decizia este luată pentru a asigura interesul public, pentru continuarea procesului de examinare a dosarelor prioritare, inclusiv a contestațiilor depuse împotriva comisiei de pre-vetting. Mai mult, având în vedere rolul esențial pe care îl joacă sistemul instanțelor judecătorești în procesul de apărare a drepturilor omului și accesul la justiție, este esențial să păstrăm funcționalitatea neîntreruptă a acestuia pe perioada stării de urgență”, a adăugat ministra Veronica Mihailov-Moraru. [...]

„În aceeași zi, spre seară, șefa statului, Maia Sandu, a anunțat că va convoca CSS în legătură cu situația excepțională din justiție. Asta după ce AGJ a amânat numirea membrilor CSM.”

10.3 Încălțările Comisiei Pre-vetting în evaluarea candidaților

La 1 august 2023, Completul Special al CSJ pentru examinarea contestațiilor împotriva deciziilor Comisiei Pre-vetting a adoptat 21 de decizii prin care a dispus reluarea evaluării candidaților. CSJ a emis un comunicat de presă, în care a explicat încălțările constatate.

STUDIU DE CAZ 42. Explicarea încălțărilor constatate de către CSJ la emiterea 21 decizii ale Comisiei Pre-vetting

csj.md, 1 august 2023, „COMUNICAT DE PRESĂ referitor la soluționarea acțiunilor în contencios administrativ înaintate împotriva Comisiei de Pre-Vetting de către candidații la funcțiile de membru al CSM și al CSP”²⁵³

„La data de 01 august 2023, Completul de judecată special al CSJ a emis decizii irevocabile de admitere a acțiunilor în 21 de cauze de contencios administrativ, inițiate de judecători, procurori și reprezentanți din partea societății civile, candidați la funcțiile de membru al CSM și CSP.

Completul de judecată special al CSJ a efectuat un control judecătorec efectiv asupra problemelor de fapt și de drept relevante evaluării și deciziilor emise de Curte.

Statul de drept obligă conform art. 53 din Constituția Republicii Moldova, art. 6 § 1 CEDO și art. 21, 36, 39, 219 din Codul administrativ, instanțele de judecată să efectueze un control de legalitate efectiv în privința oricărei activități administrative de drept public desfășurate de orice autoritate publică în numele Statului Republica Moldova.

Astfel, pornind de la principiul supremației legii în activitatea Comisiei de Pre-Vetting (art. art. 21, 36 din Codul administrativ), CSJ a reținut probleme

serioase de legalitate în privința deciziilor Comisiei de Pre-Vetting atât pe dimensiunea legalității substanțiale, cât și celei procesuale.

CSJ a anulat deciziile Comisiei de Pre-Vetting și a dispus reevaluarea candidaților, deoarece încălțările sunt similare, pornind de la:

- interpretarea eronată a normelor de drept material care reglementează evaluarea, în special a conceptelor juridice nedefinite, care formează baza legală a emiterii deciziilor Comisiei de evaluare;
- stabilirea greșită a faptelor și aprecierea lor neobiectivă;
- tratament inegal pentru faptele similare;
- ingerință în drepturile judecătorilor, procurorilor, și altor candidați contrare principiului proporționalității;
- exercitarea greșită a discreției procedurale;
- înfrângerea securității raporturilor juridice;
- încălcarea garanțiilor procedurii administrative de evaluare cum ar fi, dreptul la o examinare deplină a faptelor, dreptul la o decizie motivată și imparțială, dreptul la audiere efectivă, dreptul de acces la dosarul administrativ, dreptul de a fi implicat efectiv în procedura de evaluare, dreptul la colaborarea efectivă în clarificarea stării de fapt și dreptul la o decizie fără erori discreționare în partea aprecierii probelor;
- încălcarea protecției legitime în activitatea autorităților publice care s-au relaționat anterior cu candidații în instrumentarea diferitor rapoarturi juridice cu candidații supuși evaluării;
- neaplicarea principiilor și normelor care formează dreptul la o bună administrare consacrate în Codul administrativ și tangențial, și implicit în unele prevederi ale Legii nr. 26/2022, așa cum este prevăzut în art. 41 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene;
- interpretarea normelor juridice cu efect retroactiv și defavorabil candidaților, dar și alte încălțări.

CSJ a subliniat în fiecare decizie, că orice lege, inclusiv și Legea nr. 26/2022 trebuie interpretată și aplicată ținând cont de realismul juridic, adică în contextul social-economic al Republicii Moldova care s-a perpetuat de la Declaraarea Independenței până la adoptarea Legii nr. 26/2022, în care au habitat și viețuiesc judecătorii, procurorii ca și restul funcționarilor și cetățenilor.

CSJ s-a detașat de orice influență inclusiv politică și a pus în balanța justiției faptele și legile obiectiv, ținând cont de Supremația Legii, Separația Puterilor în Stat, demnitatea omului în general și a celei de judecător și procuror în special. Deciziile CSJ sunt irevocabile, obligatorii și urmează fi executate conform legii. Ele pot fi criticate în diferite articole, monografii și alte lucrări științifice.

CSJ recomandă politicului, guvernării, grupurilor de interese, mass-mediei și oricărei persoane să se abțină de la etichetări umilitoare, lișaj public și justiție televizată.”

10.4 Soarta magistraților care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting

Adoptarea celor 21 de decizii ale CSJ prin care s-a dispus reluarea evaluării candidaților de către Comisia Pre-vetting a stârnit un val de critici vehemente din partea exponenților Guvernului, Parlamentului și Președinției. La doar 4 luni de la rugămințile Ministrului Justiției de a nu demisiona și de la interzicerea judecătorilor să demisioneze prin dispoziția Comisiei Situației Excepționale (CSE), politicienii importanți ai țării i-au numit pe magistrații CSJ corupți iar deciziile lor – ilegale.

²⁵³ <https://csj.md/index.php/despre-curtea-suprema-de-justitie/mass-media-si-relatiile-cu-publicul/2184-referitor-la-soluționarea-actiunilor-in-contencios-administrativ-inaintate-impotriva-comisiei-de-pre-vetting-de-catre-candidatii-la-functiile-de-membru-al-consiliului-superior-al-magistraturii-si-al-consiliului-superior-al-procurorilor>

STUDIU DE CAZ 43. Premierul Dorin Recean, Președintele Comisiei Juridice Olesea Stamate și Președintele RM Maia Sandu acuză magistrații de anularea deciziilor Comisiei Pre-vetting și promit curățare

Unimedia.md, 2 august 2022, „(video) Recean către CSJ: Le spun la minoritatea coruptă din tagma judecătorilor că nu ne-a surprins. Nu veți reuși să rezistați eforturilor de autocurățire”²⁵⁴

Premierul Dorin Recean a venit cu o atenționare către judecătorii din cadrul CSJ, care au participat la anularea unor decizii ale Comisiei Pre-vetting. Președinta Comisiei juridice numiri și imunități, Olesea Stamate, a venit cu un comentariu, după ce CSJ a admis contestațiile mai multor judecători și procurori care au picat evaluarea pre-vetting. „Urmărim o nouă încercare a grupărilor corupte din sistem de a bloca evaluarea extraordinară. Nu s-a examinat temeinic, să se vadă dacă într-adevăr unele merită a fi întoarse la evaluare sau nu. S-a mers pe principiul „după noi și potopul”, a menționat Stamate.

ZdG.md, 9 august 2022, „Deciziile pe bandă rulantă și aproape trase la indigo ale CSJ de anulare a hotărârilor Comisiei de evaluare externă a integrității judecătorilor sunt ilegale”. Președinta Maia Sandu despre deciziile CSJ în privința candidaților la funcția de membri ai CSM și CSP și despre ce urmează în reforma justiției”²⁵⁵

„Deciziile pe bandă rulantă și aproape trase la indigo ale CSJ de anulare a hotărârilor Comisiei de evaluare externă a integrității judecătorilor sunt ilegale. Vedem încă o încercare a sistemului de a pune bețe în roate reformei justiției și eforturilor de eliminare din sistem a oamenilor corupți. Aceste decizii confirmă încă o dată că sistemul nu vrea să se curețe din interior și că e corectă abordarea noastră de a face evaluare externă. Asta nu înseamnă că în sistem nu există oameni onești, dar, din câte vedem, foarte puțini dintre ei se implică în acest efort de curățare a justiției. Nu este primul obstacol pe care judecătorii corupți îl creează și, probabil, nici ultimul. Dar, în pofida acestor obstacole, reforma merge înainte. Comisia de evaluare externă extraordinară își va continua activitatea și va elimina din sistem judecătorii și procurorii care nu-și pot dovedi integritatea”, a precizat președinta Sandu, cu referire la acele decizii judecătorești.

„Criza în justiție va continua până când vom reuși să facem ordine în sistem. Lupta pe care o ducem este o luptă de supraviețuire. Este vorba despre supraviețuirea noastră ca stat democratic și cu un viitor în Uniunea Europeană, fapt care poate fi realizat doar prin reformarea justiției și reducerea corupției. De cealaltă parte a baricadei, sunt judecătorii și procurorii corupți, care au obținut beneficii nemeritate în toți acești ani și care se țin cu dinții de sistemul putred construit tot de ei, pentru că se tem că altfel vor trebui să răspundă pentru abuzurile comise. Au devenit bogați și de neatinș prin nedreptăți, iar scopul lor este să continue exact așa. Aceștia sunt susținuți de alți indivizi care își doresc perpetuarea corupției – grupări criminale, politicieni care le promit anularea reformelor dacă vor compromite schimbările din justiție și, respectiv, guvernarea actuală”, a punctat Maia Sandu în cadrul interviului pentru ZdG.”

În cadrul reluării procedurii în fața Comisiei Pre-vetting, evaluarea a fost trecută cu succes doar de un singur alt candidat, de nivelul CSJ – magistrata Aliona Miron –, care a fost numită în funcție de membru al CSM în cadrul AGJ din 30 martie 2024.

Totuși, în virtutea discursului politic agresiv față de magistrații CSJ, inspecția judiciară din cadrul CSM-ului nou-format s-a autosesizat, pornind proceduri disciplinare în privința lor.

STUDIU DE CAZ 44. Magistrații care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting, declanșarea procedurii disciplinare

ZdG.md, 19 ianuarie 2024, „Cei trei magistrați care au anulat deciziile de nepromovare emise de Comisia Pre-vetting, dintre care doi și-au dat demisia, ar putea fi sancționați disciplinar”²⁵⁶

„Judecătorii CSJ Tamara Chișcă-Doneva, Mariana Pitic, Ion Guzun ar putea fi sancționați disciplinar în contextul deciziilor luate la începutul lunii august 2023 prin care au fost anulate 21 de hotărâri ale Comisiei Pre-Vetting de nepromovare a evaluării integrității candidaților la funcția de membru al CSM și al CSP.

Conform președintelui interimar al CSM, Sergiu Caraman, Inspecția judiciară din cadrul Consiliului, care s-a autosesizat în acest caz, a constatat abateri în activitatea celor trei judecători.

„În prezent, cazul este în fața Colegiului disciplinar, pentru că inspectorul-judecător a cerut sancționarea judecătorilor”, a declarat Caraman în cadrul unei emisiuni televizate.

Contactat de ZdG, președintele interimar al CSM a precizat că Inspecția judiciară a întocmit un raport, care a fost trimis Colegiului disciplinar cu propunerea de sancționare.

„Urmează ca Colegiul disciplinar să dea o soluție, vinovați sau nu, și care este sancțiunea disciplinară după caz”.

În cazul în care Colegiul disciplinar ar constata încălcări, Tamara Chișcă-Doneva și Ion Guzun, magistrații care și-au dat demisia din funcție la mai puțin de o lună de la pronunțarea deciziilor controversate, nu ar avea de suferit de pe urma sancțiunilor decât dacă ar încerca să se întoarcă în sistemul judiciar. Magistrata Mariana Pitic continuă să activeze la CSJ. Aceasta a depus cerere pentru a-și păstra funcția de judecător al CSJ și acum este evaluată de Comisia Vetting.”

Președintele interimar al CSJ, Tamara Chișcă-Doneva, fiind notificată despre inițierea evaluării judecătorilor CSJ, și-a prezentat cererea de demisie, cu o dată ulterioară. CSM i-a acceptat cererea de demisie imediat, ceea ce a fost echivalent demiterii ei din sistem.

STUDIU DE CAZ 45. CSM, acceptarea prematură a demisiei Președintelui interimar al CSJ, Tamara Chișcă-Doneva

Unimedia.md, 25 august 2023, „Ultima oră! Președinta interimară a CSJ, Tamara Chișca-Doneva, eliberată din funcție, de astăzi, deși a depus cerere pentru 31 decembrie: „Nu mi-e rușine de nicio hotărâre de a mea”²⁵⁷

„Președinta interimară a CSJ, Tamara Chișca-Doneva, a demisionat. CSM i-a aprobat cererea de demisie în cadrul ședinței de astăzi [25 august 2023].

„Mie nu mi-e rușine de nicio hotărâre de a mea”, a spus aceasta. [...]

Președinta interimară a CSJ, Tamara Chișca-Doneva și magistratul CSJ, Ion Guzun, au demisionat. Se întâmplă în timp ce CSM a dat start, în luna iulie, procesului de evaluare a integrității financiare și etice în cadrul Comisiei

²⁵⁴ <https://unimedia.info/ro/news/49dcec2d8b90bbdb/video-recean-catre-csj-le-spun-la-minoritatea-corupta-din-tagma-judecatorilor-ca-nu-ne-a-surprins-nu-veti-reusi-sa-rezistati-eforturilor-de-autocuratare.html>

²⁵⁵ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/deciziile-pe-banda-rulanta-si-aproape-trase-la-indigo-ale-csj-de-anulare-a-hotararilor-comisiei-de-evaluare-externa-a-integritatii-judecatorilor-sunt-ilegale-presedinta-maia-sandu-d/>

²⁵⁶ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/cei-trei-magistrati-care-au-anulate-deciziile-de-nepromovare-emise-de-comisia-pre-vetting-dintre-care-doi-si-au-dat-demisia-ar-putea-fi-sanctionati-disciplinar/>

²⁵⁷ <https://unimedia.info/ro/news/885fd786740f7a8e/ultima-ora-tamara-chisca-doneva-a-demisionat-mie-nu-mi-i-rusine-de-nicio-hotarare-de-a-mea.html>

Pre-vetting a judecătorilor de la instanța supremă.

Tamara Chișca-Doneva, a indicat în cererea adresată CSM că solicită demisia începând cu data de 31 decembrie 2023, cu achitarea indemnizației unice de concediere. Magistrata invocă în cerere faptul că buna funcționare a CSJ este grav afectată din cauza numărului de posturi vacante și susține că consideră inoportun să participe la evaluarea în cadrul Comisiei Pre-vetting din motiv că mandatul său expiră curând, mai exact în data de 14 iunie 2024.”

Concluziile capitolului X. „Contestarea la Curtea Supremă de Justiție”

- Procesul de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting a fost marcat de o serie de provocări legale și politice, inclusiv schimbări legislative în timpul procedurilor, demisii masive ale judecătorilor și presiuni externe asupra sistemului judiciar. Acești factori au compromis eficiența, viteza și transparența examinării contestațiilor.
- Deciziile luate de CSJ împotriva soluțiilor Comisiei Pre-vetting au fost criticate de principalii demnitari de stat și au condus la o intensificare a intervențiilor politice în procesul de pre-vetting.

- Au urmat repercusiuni sub formă de proceduri disciplinare pentru magistrații care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting, sugerând existența unui climat de instabilitate și interferență în sistemul judiciar.
- Astfel, este evident că reformele au fost influențate de factori externi care au dus la o gestionare defectuoasă a procesului de evaluare și contestare.

Lecții de învățat

- Funcția Parlamentului este de a face reguli impersonale, nu de a schimba legile cu dedicație specială pentru a obține un anumit rezultat procesual.
- Elanul parlamentar manifestat în procesul de examinare a contestațiilor decredibilizează CSM și CSP, create prin procedura de pre-vetting, ca fiind organe de guvernanță ale sistemelor de justiție și procuratură. CSM și CSP de astăzi sunt o emanație parlamentară.
- Atacurile la persoana judecătorilor în legătură cu soluțiile emise pe marginea proceselor de evaluare externă delegitimează funcția sistemului judiciar, judecătorii individuali, dar și procesele de reformare a justiției.²⁵⁸

11

IMPLEMENTAREA RECOMANDĂRILOR COMISIEI DE LA VENEȚIA A LEGII 26/2022 CU PRIVIRE LA PRE-VETTING

Sumar: *Capitolul analizează implementarea recomandărilor Comisiei de la Veneția în ceea ce privește Legea 26/2022 a Republicii Moldova, care reglementează procedurile de pre-vetting pentru membrii CSM și CSP. Legea a fost adoptată într-un context politic în care majoritatea parlamentară a decis implementarea unui sistem de evaluare a integrității candidaților înainte de alegerile acestora, cu scopul de a preveni politizarea și de a spori transparența în numirile în funcțiile de conducere în justiție. Comisia de la Veneția a formulat o serie de recomandări pentru a asigura conformitatea cu principiile de stat de drept, inclusiv necesitatea consultării adecvate a opoziției și a părților interesate, precum și respectarea principiilor de separare a puterilor.*

Analiza face referire la modul în care Parlamentul Republicii Moldova a implementat aceste recomandări, identificând unele discrepanțe între prevederile legislative și recomandările internaționale, cum ar fi lipsa unui consens larg asupra legii, stabilirea criteriilor de integritate insuficient definite și crearea unei comisii de evaluare din afara sistemului judecătoresc. De asemenea, sunt discutate riscurile asociate cu influența politică în procesul de selecție, în special prin implicarea directă a Parlamentului în numirea membrilor Comisiei Pre-vetting și prin reglementările care ar putea submina independența justiției.

Prin hotărârea nr. 20 din 23 iulie 2021, CC a confirmat rezultatele alegerii Parlamentului de legislatură a XI-a din 11 iulie 2021. Au fost validate mandatele deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova, după cum urmează: Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” – 63 de deputați; Blocul Electoral al Comuniștilor și Socialiștilor – 32 de deputați și Partidul Politic „ȘOR” – 6 deputați. Astfel, Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” a obținut o majoritate parlamentară absolută, având 63 de deputați în Parlament, ceea ce depășește pragul de 51 deputați necesari pentru adoptarea legilor ordinare și organice. Totuși, pentru a adopta o lege constituțională, numărul respectiv de deputați nu era suficient, cvorumul necesar fiind de 67 voturi ale deputaților.

CSM este un organ constituțional al cărui rol principal, în conformitate cu Constituția, este acela de a proteja independența autorității judecătorești. În mod practic, CSM este *unicul organ* care asigură numirea, transferarea, promovarea în funcție și aplicarea de măsuri disciplinare față de judecători.

La 23 septembrie 2021, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 120 pentru modificarea Constituției Republicii Moldova, care se referea la sistemul judecătoresc.

Legea respectivă a fost votată de 86 din 101 de deputați în urma unui consens larg între fracțiuni (Fracțiunile parlamentare „Partidul Acțiune și Solidaritate” și Blocul Comuniștilor și Socialiștilor).²⁵⁹ Una dintre principalele schimbări a legii fundamentale s-a referit la structura și componența CSM. Potrivit noilor modificări din art. 122 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, CSM este format din 12 membri, prin care numărul judecătorilor și membrilor non-judecătorești a fost egalat. Înainte de revizuirea Constituției, judecătorii dețineau majoritatea decizională în CSM.

Scopul acestei modificări a fost de a evita corporatismul și politizarea acestui organ constituțional. În acest context, Comisia de la Veneția a explicat că:

1. *pentru a evita corporatismul*, este important ca membrii CSM, aleși de către colegii lor judecători, să nu aibă o influență decisivă ca entitate. Aceștia trebuie să fie echilibrați în mod util prin reprezentarea societății civile (avocați, profesori de drept și consilieri legali, academicieni sau savanți din toate domeniile);
2. *pentru a evita politizarea*, puterea politică nu ar trebui să controleze numirile, promovările sau eventualele sancțiuni.²⁶⁰

²⁵⁹ Pentru mai multe detalii a se vedea stenograma ședinței plenare din 23 septembrie 2021, pag. 16-17 <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=iECYFonh878%3d&tabid=128&mid=506&language=ro-RO>

²⁶⁰ Pentru detalii, a se vedea CDL-AD(2002)012, Opinia privind modificarea Constituției României, para. 66.

Punctul esențial este că majoritățile decizionale *nu ar trebui să depindă* exclusiv de voturile unuia dintre aceste grupuri (judecători sau membri non-judecători). Prin aceasta, se subliniază importanța unei reprezentări echilibrate și a necesității ca deciziile să fie luate într-un mod care să reflecte contribuția ambelor categorii de membri, promovând astfel colaborarea și echilibrul în cadrul organului.²⁶¹

Trebuie de remarcat 2 puncte importante în urma modificărilor constituționale de mai sus.

În primul rând, conform art. II alin. (3) din Legea nr. 120/2021 de modificare a Constituției:

- Membrii CSM din rândul judecătorilor în funcție la data intrării în vigoare a prezentei legi își exercită mandatul până la expirarea termenului pentru care au fost aleși.
- Mandatul profesorilor titulari din rândul non-judecătorilor, în exercițiu la data intrării în vigoare a legii de modificare, urma să fie confirmat pentru o perioadă de 6 ani în total, cu votul a trei cincimi din deputații aleși.

În al doilea rând, prin opinia nr. 983/2020 din 18 iunie 2020 (CDL-AD(2020)), Comisia de la Veneția a explicat că reînnoirea completă a CSM-ului după adoptarea amendamentelor constituționale ar implica opoziția în procesul de selectare a candidaților non-judecători, contribuind astfel la *obiectivul depolitizării CSM*.²⁶²

Ca rezultat al reformei, Parlamentul a obținut un rol mai influent în procesul de formare a CSM, prin care corporatismul judecătorilor (dreptul de a decide) a fost contrabalansat prin „utilizatori” ai sistemului judiciar care aparțin altor profesii.²⁶³ Cu titlu de exemplu, în cazul componente complete, membrii judecători nu pot lua decizii fără a avea susținerea membrilor non-judecători din CSM în ceea ce privește:

- numirea judecătorilor la CC;
- numirea judecătorilor în judecătoriile teritoriale, instanțele de apel sau CSJ;
- adoptarea deciziei finale pe marginea evaluării extraordinare a judecătorilor;

- numirea următorilor președinți de judecătoria, instanțe de apel pe următorii 4 ani;
- numirea, transferarea, detașarea, promovarea în funcție și aplicarea de măsuri disciplinare față de oricare din judecători.

Pe cale de consecință, potrivit modificărilor constituționale, AGJ trebuia să aleagă judecătoria care vor reprezenta sistemul judecătoresc, *pe de o parte*, iar Parlamentul trebuia să confirme sau să numească persoanele care vor reprezenta membrii non-judecători în CSM, *pe de altă parte*.

11.1 Expirarea mandatului CSM și adoptarea Legii 26/2022 (pre-vetting)

La sfârșitul anului 2021, mandatul membrilor judecători din CSM era pe cale să expire. Alegerile membrilor judecători și procurori ai acestor organe de către adunările generale ale judecătorilor și procurorilor trebuiau să aibă loc pe 19 noiembrie 2021 și, respectiv, pe 3 decembrie 2021, dar, prin dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale (a Guvernului), au fost amânate din cauza crizei Covid-19.

Majoritatea parlamentară, formată dintr-o singură fracțiune parlamentară „Partidul Acțiune și Solidaritate”, a luat decizia să implementeze un sistem de evaluare a integrității candidaților pentru aceste poziții înainte ca alegerile să aibă loc, la începutul anului 2022.

La 2 decembrie 2021, Ministrul justiției al Guvernului Republicii Moldova a trimis Comisiei de la Veneția proiectul Legii revizuite privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (*a se vedea* CDL-REF(2021)097; [link](#)).

La 13 decembrie 2021, Comisia de la Veneția și DGI al Consiliului Europei au adoptat Opinia comună nr. 1069/2021, CDL-AD(2021)046 pe marginea proiectului de mai sus (Opinia nr.1069/2021). Trebuie de atenționat că în preambul, la paragraful 5, Comisia de la Veneția a menționat perioada extrem de scurtă de timp oferită de autoritățile Republicii Moldova pentru a analiza proiectul de lege respectiv: „*Având în vedere timpul extrem de limitat, disponibil pentru pregătirea acestei opinii, Comisia de la Veneția s-a con-*

²⁶¹ Pentru detalii, a se vedea, mutatis mutandis, opinia Comisiei de la Veneția nr. 1082/2022 din 20 iunie 2022, para. 49.

²⁶² Cu titlu de exemplu, cităm paragrafele 40-42:

„40. Prin urmare, în contextul actual, reînnoirea întregii componente a CSM după intrarea în vigoare a amendamentelor constituționale nu ar permite majorității de guvernare actuale să înlăture membri pe care nu îi apreciază, aleși de majoritatea anterioară cu membrii de alegerea lor: dimpotrivă, i-ar obliga să asociază opoziția acestei decizii, contribuind astfel la scopul depolitizării CSM, care este, fără îndoială, un prim pas esențial către o reformă judiciară de succes în Republica Moldova.

41. Alegerea recentă a membrilor laici într-un mod controversat și non-consensual, împreună cu adoptarea și punerea în aplicare grabnică a amendamentelor legislative privind componența și funcționarea CSM înainte de adoptarea amendamentelor constituționale, va avea consecințe negative în ceea ce privește independența acestei instituții și încrederea publicului în ea.

42. În cele din urmă, mandatele membrilor judecători ai CSM vor expira la sfârșitul anului 2021, iar noi membri judecători vor fi aleși de AGJ din instanțele de judecată de toate nivelurile, conform amendamentelor constituționale.

²⁶³ A se vedea Opinia CDL-AD(2018)003-e, para. 56; avizul CC nr. 1 din 22 septembrie 2020, para. 123

centrat asupra celor mai esențiale caracteristici ale proiectului de lege revizuit; prin urmare, această opinie nu reprezintă o analiză exhaustivă a unei astfel de legi.” În continuare, la paragraful 9, Comisia de la Veneția a constatat că „Urgența problemei nu justifică, totuși, lipsa consultării părților interesate, în special a celor importante, cum ar fi CSM și CSP. Comisia de la Veneția reamintește că o consultare semnificativă a opoziției și a părților interesate este un element cheie în procesul de elaborare a legii democratice. Ar trebui să aibă loc consultări corespunzătoare înainte de adoptarea definitivă a prezentei legi.” În concluzie, la paragraful 45, Comisia de la Veneția a reiterat: „În cele din urmă, Comisia de la Veneția și Directoratul General subliniază necesitatea consultărilor adecvate ale părților interesate și ale opoziției înainte de adoptarea definitivă a acestei legi.”

La 19 ianuarie 2022, Guvernul Republicii Moldova a înregistrat proiectul de lege la secretariatul Parlamentului Republicii Moldova.

La 17 februarie 2022, proiectul de lege enunțat mai sus a fost votat în lectură finală de majoritatea parlamentară. Cu toate acestea, Președintele Republicii a trimis la reexaminare legea care a fost adoptată de Parlament la 10 martie 2022.

Legea 26 din 10 martie 2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (Legea 26/2022) a intrat în vigoare la 10 martie 2022.

Această lege a acordat Parlamentului Republicii Moldova competența de a introduce o comisie de evaluare ad-hoc, responsabilă de verificarea integrității candidaților judecători la funcțiile administrative în cadrul CSM (pre-vetting).

11.2 Repere pentru verificarea implementării recomandărilor Comisiei de la Veneția la adoptarea Legii 26/2022

La 13 decembrie 2021, Comisia de la Veneția și DGI al Consiliului Europei au adoptat în comun Opinia nr. 1069/2021.

Pentru început, Comisia de la Veneția a explicat că a avut un timp extrem de limitat disponibil pentru pregătirea opiniei; respectiv, s-a concentrat pe caracteristicile cele mai esențiale ale proiectului de lege revizuit; prin urmare, a atenționat Comisia de la Veneția că această opinie nu reprezintă o analiză exhaustivă a unei astfel de legi.²⁶⁴

Această analiză urmărește să compare recomandările făcute de Comisia de la Veneția cu măsurile legislative adoptate de Parlamentul Republicii Moldova. Cu alte cuvinte, scopul este de a evalua în ce măsură Parlamentul a urmat opinia exprimată de Comisia de la Veneția de mai sus.

În acest sens, principalele repere pot fi stabilite prin intermediul următoarelor întrebări:

1. Dacă elaborarea și adoptarea finală a Legii 26/2022 a avut loc în urma unor consultări efective cu părțile interesate și opoziția?
2. Dacă situația prevăzută în sistemul judiciar moldovean creează o bază suficientă pentru supunerea membrilor CSM unei evaluări extraordinare de integritate?
3. Dacă crearea unei comisii din afara sistemului judecătoresc respectă principiile constituționale de separare a puterilor și control reciproc?
4. Dacă rolul și componența Comisiei Pre-vetting respectă standardele internaționale?
5. Dacă procesul de pre-vetting a avut o bază legală cu criterii înguste?
6. Dacă regulile privind adoptarea deciziilor Comisiei Pre-vetting au fost ajustate?
7. Dacă candidații evaluați au avut acces la o instanță de judecată?

11.3 Dacă elaborarea și adoptarea finală a Legii 26/2022 a avut loc în urma unor consultări efective cu părțile interesate și opoziția?

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a remarcat că:

“9. Totuși, urgența problemei **nu justifică lipsa consultării părților interesate**, în special a celor cruciale, cum ar fi CSM și CSP. Comisia de la Veneția reamintește că **consultarea semnificativă a opoziției și a părților interesate este un element cheie** în elaborarea legislației democratice. Consultările adecvate ar trebui să aibă loc înainte de adoptarea finală a acestei legi. [...]

42. În cele din urmă, Comisia de la Veneția și Direcția Generală **subliniază necesitatea unor consultări adecvate cu părțile interesate și opoziția înaintea adoptării finale a acestei legi.**”

În realitate, Parlamentul a întreprins următorii pași:

După primirea opiniei Comisiei de la Veneția, Guvernul Republicii Moldova a înregistrat proiectul de lege la secretariatul Parlamentului Republicii Moldova la 19 ianuarie 2022.

La 17 februarie 2022, proiectul de lege enunțat mai sus a fost votat în lectură finală cu 54 de voturi ale deputaților care fac parte din fracțiunea parlamentară „Partidul Acțiune și Solidaritate”. Potrivit stenogramei ședinței, **opoziția parla-**

²⁶⁴ Opinia nr.1069/2021, para. 5.

mentară reprezentată de fracțiunea parlamentară Blocul Comuniștilor și Socialiștilor a votat cu 20 de deputați împotriva proiectului de lege.

La 10 martie 2022, Parlamentul a reexaminat proiectul de lege și l-a votat cu 56 de voturi ale deputaților care fac parte din fracțiunea parlamentară „Partidul Acțiune și Solidaritate”. **Opoziția parlamentară nu a participat în ședința plenară a Parlamentului.**

Era important ca acele consultări recomandate de Comisia de la Veneția să nu poarte un aspect formal, ci să ofere oportunitatea reală pentru ca punctele de vedere și preocupările exprimate ale opoziției să influențeze procesul decizional. Prin urmare, atunci când se subliniază necesitatea unor consultări adecvate, se sugerează că autoritățile ar trebui să acorde atenție și să ia în considerare perspectiva și feedback-ul părților interesate și ale opoziției în elaborarea și adoptarea legii.

În cazul descris, se observă că proiectul de lege a fost votat în exclusivitate de majoritatea parlamentară, reprezentată de către partidul de guvernământ. Oferirea votului împotriva legii și absența opoziției la ședința plenară în care s-a votat proiectul de lege poate indica că preocupările și punctele lor de vedere nu au fost luate în serios sau că procesul de consultare nu a fost transparent și echitabil.

La 14 martie 2022, Legea 26/2022 a fost promulgată de Președintele Republicii Moldova.

În continuare, lipsa unor consultări adecvate între majoritatea parlamentară și opoziție se demonstrează suplimentar prin următoarele două exemple.

Pe de o parte, spre deosebire de cazul de mai sus, amintim că Legea 120 pentru modificarea Constituției Republicii Moldova (sistemul judecătoresc) a fost votată de 86 din 101 de deputați în urma unui consens larg între fracțiunea parlamentară „Partidul Acțiune și Solidaritate” și fracțiunea parlamentară Blocul Comuniștilor și Socialiștilor. În acel caz, consensul parlamentar a fost unul clar, pe când la votarea Legii 26/2022 un astfel de consens a lipsit în mod evident.

Pe de altă parte, la 22 martie 2022, Vasile Bolea, la acel moment deputat în fracțiunea parlamentară Blocul Comuniștilor și Socialiștilor, a depus sesizare la CC pentru controlul constituționalității Legii 26/2022. În motivarea sesizării, autorul a făcut trimitere la punctul 9 din Opinia nr.1069/2021.

Mai mult, în ședința publică din 7 aprilie 2022, autorul sesizării a fost reprezentat de avocatul Maxim Lebedinschi. Conform stenogramei ședinței, avocatul a remarcat că:

„Comisia de la Veneția a atenționat că pentru o asemenea măsură urmează să existe un consens larg atât la nivel parlamentar cât și la nivel de societate, inclusiv cu implicarea CSM.

Comisia a subliniat că nu este suficient să ai o majoritatea fermă în Parlamentul Republicii Moldova, iar adoptarea unei asemenea legi trebuie să aibă loc cu votul inclusiv a opoziției parlamentare. Până în momentul de față, noi nu avem un consens larg pe marginea acestei legi. Ba mai mult, legea a fost criticată și de asociațiile de specialitate din domeniul justiției, precum și de asociații obștești”²⁶⁵

Cu toate acestea, obiecțiile respective au rămas fără răspuns clar din partea autorității constituționale. De altfel, CC s-a concentrat pe alte probleme de constituționalitate a Legii 26/2022 ceea ce rezultă din cuprinsul hotărârii nr. 9 din 7 aprilie 2022.

Prin urmare, aspectele legate de consens, transparență și abordarea dialogului între majoritate și opoziție, care au fost cerute de către Comisia de la Veneția, au purtat mai mult un aspect formal decât unul substanțial.

11.4 Dacă situația prevăzută în sistemul judiciar moldovenesc creează o bază suficientă pentru supunerea membrilor CSM unei evaluări extraordinare de integritate?

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a remarcat că:

„13. Comisia de la Veneția și Direcția Generală au exprimat anterior opinia, (...). În final, intră în competența autorităților moldovenești să decidă dacă situația prevăzută în sistemul judiciar moldovean **crează o bază suficientă pentru supunerea tuturor judecătorilor și procurorilor, precum și a membrilor CSM și CSP, unor evaluări extraordinare de integritate.** [...]”

42. (...) în cele din urmă, este în competența autorităților moldovenești să decidă dacă situația actuală în justiția din Moldova **crează o bază suficientă pentru supunerea tuturor judecătorilor și procurorilor, precum și membrilor CSM și CSP, unor evaluări extraordinare de integritate.**”

Comisia de la Veneția a observat că unicul motiv pentru desfășurarea procesului de pre-vetting constă în următoarele:

„10. (...) În Nota informativă se subliniază că procedura impusă „este o condiție esențială pentru creșterea încrederii societății în sistemul judiciar, precum și pentru buna funcționare a acestor instituții”.

În realitate, Parlamentul nu a prezentat alte argumente decât cele menționate mai sus. Mai exact, **ramurile executive și legislative ale puterii de stat au folosit numai argumente politice pentru a interveni în activitatea puterii judecătorești.**

²⁶⁵ Ședința CC, min. 7:00-8:18; link: <https://www.youtube.com/watch?v=kvsigrDpO4>

De exemplu, în cazul Croației, Comisia de la Veneția (opinia nr. 1073/2022 (CDL-AD(2002)05), 21 martie 2022) a examinat introducerea procedurii de reînnoire a controlului de securitate prin modificarea Legii cu privire la instanțele judecătorești. Astfel, Comisia a precizat că:

„18. În măsura în care autoritățile fac referire la recente cazuri individuale, foarte mediatizate, la contactele și comportamentele inadecvate din partea judecătorilor, se pare că este vorba despre un număr destul de limitat de cazuri care fac, în prezent, obiectul unor proceduri disciplinare și penale. **Această situație trebuie considerată ca o funcționare normală a sistemului.** Nu pare să existe vreo dovadă clară că corupția din cadrul sistemului judiciar din Croația a atins o asemenea amploare care să justifice introducerea unei măsuri atât de ambițioase. Simplul fapt că percepția publică a corupției în sistemul judiciar să fie foarte ridicată nu poate justifica în sine o astfel de măsură. În plus, lipsa încrederii cetățenilor în raport cu puterea judecătorească din cauza corupției pare să fie legată de percepția unei lipse de independență a puterii judecătorești, în special din cauza presupuselor ingerințe sau presiuni din partea guvernării și a politicienilor. **Aceste percepții sunt chiar susceptibile de a fi agravate în cazul introducerii unui control al judecătorilor efectuat de către un organ executiv.**”

Prin hotărârea nr. 9 din 7 aprilie 2022, CC nu a răspuns la aceste observații formulate de autorul sesizării.

Spre deosebire de această situație, în anul 2012 autoritățile și-au propus să lichideze judecătorii specializate, indicând în nota informativă a legii că „din considerentul că judecătorile specializate și-au demonstrat în timp ineficiența și lipsa unei justificări logice”, precum și ca o măsură de „luptă cu judecătorii corupți”.

În cazul menționat, potrivit pct.pct.57-60 din hotărârea nr. 3 din februarie 2012, CC a constatat că:

- „argumentul privind ineficiența instanțelor specializate nu se bazează pe studii complexe, care să conțină concluzii concrete și convingătoare, realizate cu concursul organului de autoadministrare judecătorească și organului suprem al puterii judecătorești.
- Analizând argumentele care au servit drept temei pentru adoptarea legii contestate, Curtea **menționează că lupta cu corupția** este o obligație a statului și este pusă în sarcina organelor abilitate cu astfel de competențe. În diferite perioade gradul de percepere a corupției este diferit. În același timp, Curtea reiterează că sunt inadmisibile orice declarații publice (sau făcute în alt mod), deoarece ele ar putea suscita o percepție denaturată a activității judecătorilor vizați, precum și a activității întregului corp judecătoresc, fapt inacceptabil într-o societate democratică, mai ales când aceste declarații, lipsite de suport factologic, emană de la puterile statului.

Pe cale de consecință, la acel moment, CC a constatat lipsă de consecutivitate în procesul de reformare al sistemului ju-

decătoresc, discrepanță, neargumentare juridică, științifică, statistică, practică etc. a propunerilor, ceea ce a condus la declararea neconstituțională a inițiativei politicului de a interveni în activitatea puterii judecătorești.

Acest exemplu are o importanță deosebită dacă e să comparăm situația reformei CSM din Republica Moldova cu reformele sistemului judecătoresc și ale CSM din Polonia, inițiate în anul 2017. În special, CtEDO de la Strasbourg s-a expus asupra Legii de modificare din 2017 și a Consiliului Național al Judecătorilor recompus (CSM polonez), inclusiv și asupra implicării acestuia în procedura de numire a judecătorilor, în mai multe cazuri (*a se vedea* Reczkowicz vs Polonia (no. 43447/19, 22 iulie 2021); Dolińska-Ficek și Ozimek vs Polonia (nos. 49868/19 și 57511/19, 8 noiembrie 2021); Advance Pharma sp. z o.o. vs Polonia (no. 1469/20, 3 februarie 2022); Żurek vs Polonia, nr. 39650/18, 16 iunie 2022; Juszczyzyn vs Polonia, nr. 35599/20, 6 octombrie 2022; și Tuleya vs Polonia, nr. 21181/19 și 51751/20, 6 iulie 2023).

În cazul reformei din Polonia, înainte de modificări, membrii din rândul judecătorilor din cadrul CSM-ului polonez erau aleși de către judecători, regulă care fusese ferm stabilită în sistemul juridic polonez și confirmată fără echivoc de către CC a Poloniei într-o hotărâre din 18 iulie 2007. Această hotărâre a fost ulterior anulată de către CC la 20 iunie 2017. În urma reformei din 2017, membrii judecători din cadrul CSM-ului polonez au fost aleși de Sejm (Parlamentul Poloniei).

Nu este cazul de oprit la fiecare caz separat de mai sus, deoarece CtEDO a constatat mai sus că CSM-ul polonez era un organ asupra căruia executivul și autoritățile legislative dețineau o putere neîngrădită. În special, în cauza Reczkowicz, CtEDO a subliniat că:

„228. În special, reclamantul a susținut că dreptul intern a fost încălcat, în primul rând, **ca urmare a modificării modului de alegere a membrilor judiciari ai CSM în temeiul Legii de modificare din 2017, care a depozat acest organ de independență față de puterea legislativă și executivă.** (...)

229. Guvernul, la rândul său, a afirmat că reforma CSM și a Curții Supreme a fost realizată în conformitate cu Constituția și legislația națională. Aceștia au subliniat că modificarea prevederilor legale care reglementează organizarea CSM, acordând Sejm-ului competența de a alege membrii judiciari ai CSM, a fost introdusă prin legea de modificare din 2017 în vederea punerii în aplicare a Hotărârii CC din 20 iunie 2017. (...)

237. Curtea admite că scopul urmărit și motivele generale invocate pentru noul model de alegere a membrilor judecătorilor în CSM ar putea fi considerate la prima vedere legitime. Cu toate acestea, **această justificare singură nu poate fi considerată suficientă pentru a susține inversarea completă de către CC a jurisprudenței sale anterioare, fără a se baza, după cum s-a subliniat mai sus, pe o evaluare efectuată în mod corespunzător, care să cântărească în balanță interesele concurente în joc, așa cum se prevede în Convenție.**

238. În acest context, Curtea observă că, în afara declarației sale de dezacord că „CC în componența sa actuală nu este de acord cu poziția [CC] din hotărârea [din 18 iulie 2007] potrivit căreia Constituția prevede că **membrii [judiciari] ai CSM trebuie aleși de către judecători**”, CC nu s-a angajat în mod substanțial cu argumentele juridice cuprinse în hotărârea anterioară. Deși este adevărat că hotărârea a fost pronunțată după ce componența CC s-a schimbat în urma alegerilor din decembrie 2015, când au fost aleși cinci judecători noi (...), acest lucru, per se, nu ar putea servi drept motiv pentru a crea o interpretare nouă și divergentă a Constituției. Nici nu ar trebui să fie un obstacol pentru judecătorii CC de a oferi motive convingătoare - sau de a explica considerații juridice specifice – pentru abaterea lor de la hotărârea finală, universal obligatorie în aplicarea sa, dată de predecesorii lor, o hotărâre care fusese în vigoare în ultimii zece ani (vezi și articolul 190 din Constituția poloneză menționat la paragraful 59 de mai sus).

239. Scopul pretins care urma să fie atins prin intermediul noii interpretări a Constituției, schimbând radical modelul existent de alegeri, era de a asigura ca toți judecătorii să aibă șanse egale de a candida la alegerile pentru CSM. Cu toate acestea, **Curtea nu a putut detecta niciun efort din partea CC de a explica în hotărârea sa de ce și cum noul model de alegeri ar servi mai bine interesele sistemului judiciar și ale șanselor egale sau dacă și cum ar influența obligația constituțională primară a CSM de a proteja independența instanțelor și a judecătorilor, așa cum este stabilită în articolul 186 alineatul 1 din Constituție. De asemenea, în evaluarea CC nu pare să se fi luat în considerare jurisprudența CEDO sau principiile fundamentale ale Convenției privind statul de drept, separarea puterilor și independența sistemului judiciar, principii care sunt, de asemenea, consacrate în Constituția poloneză și care erau evident relevante în contextul noii interpretări.**

În plus, așa cum demonstrează evoluțiile ulterioare, atât la nivel național, cât și internațional, CC pare să fie izolată în percepția și evaluarea sa cu privire la necesitatea și legitimitatea schimbării procedurii de alegere a membrilor judiciari ai CSM.”

Din această perspectivă, CC a Republicii Moldova urma să ofere un răspuns clar în partea obiecțiilor legate de existența unei baze suficiente pentru supunerea membrilor CSM unei evaluări extraordinare în raport cu considerentele hotărârii sale anterioare, nr. 3 din februarie 2012.

O asemenea procedură nu este străină *deloc* de jurisprudența CC. De exemplu,

- potrivit para. 23 din hotărârea nr. 13 din 14 mai 2018, Curtea a indicat că poate hotărî ulterior că interpretarea pe care a făcut-o în cauzele precedente *poate fi dezvoltată* sau că există alte motive incontestabile pentru a-și schimba interpretarea, inclusiv pentru a se asigura că modul în care interpretează Constituția reflectă schimbările sociale și coincide cu condițiile de viață ale prezentului. (...) Raționamentele prezente în aceste cauze reprezintă pentru Curte motive incontestabile pentru a-și dezvolta propria

jurisprudență, în baza autorității de lucru interpretat pe care o prezintă hotărârile CtEDO;

- potrivit para. 38 din hotărârea nr. 38 din 6 august 2020, (...) având în vedere raționamentele prezentate supra, Curtea consideră necesar să-și reevalueze considerentele și soluția stabilită prin Hotărârea nr. 28 din 17 octombrie 2017.

Lipsa unei poziții clare din partea CC poate crea un pericol pentru principiul independenței sistemului judecătoresc, care va avea mai mult un caracter iluzoriu și teoretic.

Din această perspectivă, recomandarea Comisiei de la Veneția de a verifica existența unei „baze suficiente” pentru efectuarea pre-vettingului indică obligația autorităților de a avea motive valide și temeinice pentru a iniția o astfel de evaluare. Orice modificare a modului de constituire a CSM nu trebuie să știrbească din independența acestei autorități publice de rang constituțional și nu trebuie să o plaseze eventual sub influență sau control politic. Drept consecință, orice intervenție legislativă în componența acestuia trebuie să fie justificată și profund argumentată.

Cu alte cuvinte, această cerință are drept scop să evite posibile manipulări politice sau influențe exterioare asupra sistemului judiciar în funcție de rezultatele alegerilor parlamentare.

11.5 Dacă crearea unei comisii din afara sistemului judecătoresc respectă principiile constituționale de separare a puterilor și control reciproc?

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a remarcat că:

16. Mai mult, faptul că verificările de integritate vor fi efectuate nu de organele autonome ale justiției și procuraturii însele, **ci mai degrabă de o entitate externă** (...), impune o atenție deosebită respectării principiilor constituționale ale separării puterilor și verificării echilibrului.

Prin sesizarea CC din 22 martie 2022, pe atunci deputat în fracțiunea parlamentară Blocul Comuniștilor și Socialiștilor, Vasile Bolea, a ridicat această problemă în fața Curții.

Totuși, conform hotărârii nr. 9 din 7 aprilie 2022, CC a respins ca inadmisibil acest capăt de cerere. Sub acest aspect, CC a reținut că:

„20. Cu privire la incidența articolelor 6 și 116, autorul sesizării a menționat că, prin instituirea comisiei de evaluare a magistraților, ai cărei membri sunt numiți de Parlament, s-ar încălca principiul separației puterilor în stat și principiul independenței judecătorilor.

21. Curtea nu a considerat justificate argumentele, pentru că Legea 26 din 10 martie 2022 nu-și propune evaluarea magistraților, așa cum afirmă autorul sesizării. (...)

23. (...), Curtea reține că evaluarea prealabilă a integrității candidaților la funcția de membru al CSM, al CSP, precum și a candidaților la funcția de membru în organele specializate ale acestora nu interferează, per se, cu principiul independenței justiției și cu principiul separației puterilor în stat.

24. Din acest motiv, Curtea nu a reținut incidența articolelor 6 și 116 din Constituție în raport cu critica formulată de autorul sesizării față de existența în sine a mecanismului de verificare în discuție.”

Cu toate acestea, CC a omis să pună în discuție următoarea observație ridicată de Comisia de la Veneția:

15. *Testul de integritate nu se aplică judecătorilor sau procurorilor în ceea ce privește rolurile lor de judecători sau procurori și, prin urmare, nu afectează independența acestora în cadrul acestor funcții. Cu toate acestea, acesta reprezintă o parte crucială a structurii de guvernare a sistemului judiciar moldovean, întrucât judecătorii și procurorii servesc din când în când în cele opt entități legale vizate de proiectul de lege revizuit. Acestea nu sunt doar poziții administrative; ele sunt roluri cruciale în asigurarea bunei guvernări a acestor entități din sistemul judiciar. Aceste entități sunt concepute să aibă o gamă largă de membri din domenii specifice, cu judecători și procurori în centrul lor.*

În plus, CC nu a explicat care e diferența între cazul respectiv și cazul introducerii unei comisii a Ministerului Justiției în procesul de numire în funcția a Procurorului General.

La acest capitol, potrivit hotărârii nr. 13 din 21 mai 2020, CC a decis că:

„81. Modificările de substanță din Legea cu privire la Procuratură sub aspectul preselecției și propunerii candidaturii Procurorului General conduc Curtea la concluzia că Comisia instituită de Ministerul Justiției nu are doar un rol consultativ. CSP este obligat să selecteze un candidat din lista întocmită de Comisie. **Atât timp cât Consiliul nu poate selecta o candidatură din afara listei de candidați preselecțai de Comisie, se poate afirma că aceasta din urmă intervine substanțial în mandatul constituțional al CSP.** În viziunea Comisiei de la Veneția, Constituția abilitază Parlamentul să definească, printr-o lege, procedurile generale care trebuie urmate de CSP. Pe de altă parte, **CSP are un rol constituțional care nu trebuie uzurpat de către Parlament – este rolul formării unei liste și al selectării unui candidat care să-i fie propus Președintelui Republicii pentru numire.** Consiliul ar trebui să urmeze legea, iar legislatorul ar trebui să nu-și depășească competența de legiferare pentru a împiedica CSP să-și exercite mandatul constituțional (Opinia amicus curiae nr.972/2019 despre amendamentele la Legea cu privire la Procuratură (CDL-AD(2019)034), § 39).

82. În baza celor menționate, Curtea consideră că implicarea Comisiei instituită de Ministerul Justiției în procesul de numire în funcția a Procurorului General în modul stabilit de articolul 17 din Legea cu privire la Procuratură contravine articolului 125 din Constituție.”

Similar situației procedurii de numire a Procurorului General reglementate de Constituție, art. 122 alin. (1) din Constituție indică într-un mod expres că șase membri judecători ai CSM sunt aleși de AGJ.

Cu toate acestea, în contextul modificărilor legislative operate prin Legea 26/2022, procesul efectiv de alegere a membrilor CSM/CSP a fost inițiat de către o comisie special creată, care decide cine este eligibil și cine nu este eligibil pentru a candida la funcția de membru al CSM/CSP. Cu alte cuvinte, **judecătorii de la AGJ și AGP nu-și pot exercita dreptul constituțional de a-și alege colegii în organul său reprezentativ, ci sunt obligați să aleagă dintre candidații propuși de Comisia Pre-vetting.**

Prin analogie cu hotărârea CC nr. 13 din 21 mai 2020, putem concludiona că Comisia Pre-vetting intervine în mod substanțial în mandatul constituțional al CSM și CSP, deoarece judecătorii și procurorii nu au posibilitatea să-și aleagă candidați din afara listei preselectate de către Comisie.

În legătură cu cele menționate, CtEDO a verificat o procedură similară în contextul reformelor în sistemul judecătoresc din Polonia, care au fost inițiate în anul 2017 (a se vedea mai sus cauzele relevante). În cauza Dolińska-Ficek și Ozimek vs Polonia (cererile nos. 49868/19 și 57511/19, 8 noiembrie 2021), CtEDO a făcut o analiză amplă a acestui aspect și a identificat următoarele probleme din perspectiva art. 6 alin. (1) CEDO:

„(a) Prima presupusă încălcare a dreptului intern – presupusa lipsă de independență a CNJ [Consiliul Național Judiciar, echivalent CSM] față de puterile executive și legislative

290. *Așa cum s-a menționat mai sus, primul argument al reclamanților este că prima încălcare vădită a dreptului intern își are originea în Actul de modificare din 2017, care a schimbat modul de alegere a cincisprezece membri judiciari ai CNJ, care de atunci încolo urmau să fie aleși de Sejm (parlamentul polonez) și nu, ca anterior, de colegii lor, și care a avut ca rezultat un organism nemaifiind independent de puterile legislative și executive. (...)*

316. (...) În acest sens, (Curtea) ar sublinia că „independența unui tribunal stabilit prin lege» se referă la independența personală și instituțională necesară pentru luarea deciziilor imparțiale și este, astfel, o condiție prealabilă pentru imparțialitate. Caracterizează atât (i) o stare de spirit, care indică impenetrabilitatea unui judecător la presiunile externe în materie de integritate morală, cât și (ii) un set de aranjamente instituționale și operaționale – implicând atât o procedură prin care judecătorii pot fi numiți într-un mod care să asigure independența lor și criteriile de selecție bazate pe merit -, care trebuie să ofere garanții împotriva influenței nedorite și/sau discreționare nelimitate a celorlalte puteri de stat, atât în stadiul inițial al numirii unui judecător, cât și în exercitarea atribuțiilor sale (a se vedea Guðmundur Andri Ástráðsson vs Islanda (Marea Cameră), 1 decembrie 2020, § 234, și jurisprudența citată în acest sens).

320. *Având în vedere toate considerentele de mai sus și în special (...) – Curtea constată că a existat o încălcare vădită din dreptul intern în sensul primei etape a testului Ástráðsson. (...)*

(c) Dacă încălcările de mai sus ale dreptului intern au vizat o regulă fundamentală a procedurii de numire a judecătorilor

348. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că, în virtutea Legii de modificare din 2017, **care a privat judiciarul de dreptul de a alege membrii judecătorii ai CSM – drept acordat acestuia în legislația anterioară și recunoscut de standardele internaționale – puterile legislative și executive au obținut o influență decisivă asupra componenței CSM** (a se vedea paragrafele 156-176 și 184-210 de mai sus). **Legea a eliminat practic nu numai sistemul reprezentativ anterior, ci și garanțiile independenței judiciare în acest sens.** Acest lucru a permis, de fapt, executivului și legislativului să intervină direct sau indirect în procedura de numire a judecătorilor, o posibilitate de care aceste autorități au profitat – cum arată, de exemplu, circumstanțele în legătură cu susținerea candidaților judiciari pentru CSM (a se vedea paragrafele 345-346 de mai sus). Această situație a fost agravată ulterior prin numirea judecătorilor în Camera de Revizuire Extraordinară și Afaceri Publice de către Președintele Poloniei, efectuată cu dispreț flagrant față de faptul că punerea în aplicare a rezoluției CSM nr. 331/2018 care recomandă candidaturile lor fusese suspendată.”

Un alt exemplu este modificarea Legii privind organizarea judecătorească nr. 514-XIII din 06 iulie 1995 în ceea ce privește numărul necesar de voturi pentru alegerea membrilor CSM. Până la schimbarea legii, art. 232 alin. (8) nu stabilea numărul necesar pentru câștigarea unui mandat de membru al CSM. În orice caz, Regulamentul cu privire la funcționarea AGJ, adoptat la 23 noiembrie 2012, a prevăzut următoarele condiții:

„40. Se consideră ales în funcția de membru permanent, de membru supleant al CSM, (...) candidații incluși în buletinele de vot care au acumulat 50 plus un vot din numărul majorității simple a judecătorilor prezenți la Adunare la momentul desfășurării procedurii de votare și participanți la procedura de vot, conform ordinii descrescătoare a voturilor obținute.

40¹. În cazul în care nici un candidat nu a întrunit numărul necesar de voturi, conform prevederilor pct. 40 din prezentul Regulament, precum și în cazul în care din candidații incluși în buletinele de vot a acumulat numărul necesar de voturi doar un singur candidat, se va organiza al doilea tur de vot în cadrul aceleiași AGJ.

În al doilea tur de vot, în buletinele de vot se vor include primii trei candidați, care au acumulat cel mai mare număr de voturi, în cazul în care nu a fost ales nici un candidat din cei incluși în buletinul de vot, și următorii doi candidați în cazul în care a fost ales un singur candidat inclus în buletinul de vot pentru suplینirea celorlalte funcții.”

Prin Legea 103 din 24 august 2021, Parlamentul a introdus la nivel legislativ modalitatea de calcul al voturilor pentru alegerea membrilor CSM/CSP, prin simplificarea acesteia, în special:

(8) Se consideră aleși în calitate de membri ai CSM, (...) candidații care au obținut cel mai mare număr de voturi. (...)

Cu alte cuvinte, noile modificări nu impun o cerință specifică privind numărul de voturi pe care un candidat trebuie să le obțină pentru a fi considerat ales. În schimb, se bazează pur și simplu pe obținerea celui mai mare număr de voturi. Dacă membrii sunt aleși doar în funcție de cel mai mare număr de voturi, există riscul ca anumite grupuri sau perspective să fie subreprezentate în CSM. Cei care obțin cel mai mare număr de voturi pot să nu reflecte diversitatea sau să nu reprezinte în mod adecvat toate segmentele din sistemul judiciar. *Cu titlu de exemplu*, un singur vot „pentru” îl face câștigător pe candidatul în funcția de membru CSM, în condițiile în care toți ceilalți membri ai Adunării refuză să voteze pentru el, iar alți contracandidați nu există sau nu întrunesc nici un vot. Astfel, dacă la AGJ din 28 aprilie 2023 la care au fost înaintați candidații selectați de Comisia Pre-vetting pentru a deveni membri CSM ar fi votat doar acești candidați pentru sine și/sau colegii lor, iar toți ceilalți membri ai Adunării ar fi votat împotriva lor, acești candidați oricum ar fi fost numiți membri ai CSM, căci numărul de candidați selectați de Comisia Pre-vetting a coincis cu numărul de membri CSM (inclusiv supleanți) care urmau să fie numiți în funcție. În general, diferențele respective pot influența gradul de reprezentativitate în cadrul CSM.

Pe baza exemplurilor de mai sus, amintim că, potrivit reformei constituționale, Parlamentul Republicii Moldova era în drept să aleagă 6 membri non-judecătorești în CSM, fapt care a urmărit un scop legitim de a evita corporatismul judecătorilor în viitorul CSM.

Totuși, potrivit procedurii de evaluare a candidaților în CSM, Parlamentul Republicii Moldova a obținut o influență decisivă asupra componenței finale a CSM, ținând cont că rolul și componența Comisiei Pre-vetting a fost stabilită strict de către ramura legislativă.

Prin urmare, Legea 26/2022 a eliminat practic nu doar sistemul reprezentativ care a existat anterior, ci și garanțiile independenței judiciare în acest sens. Acest lucru a permis, de fapt, legislativului să intervină direct sau indirect în procedura de numire a tuturor membrilor CSM (12 din 12).

La modul practic, în concursul pentru funcția de membru al CSM s-au înregistrat 28 de judecătorești. **Așadar, Comisia Pre-vetting a stabilit că doar 5 din 28 magistrați corespund criteriilor de integritate etică și financiară, promovând astfel evaluarea.**

În concluzie, în cauza Dolińska-Ficek și Ozimek, citată, CtEDO a reținut opinia Comisiei de la Veneția în privința reformelor din Polonia:

„303. Așa cum s-a întâmplat și în cazul Legii de modificare din 2017, Comisia de la Veneția și-a exprimat preocupările cu privire la Legea din 2017 privind Curtea Supremă încă înainte de intrarea în vigoare a acesteia, în raportul său adoptat la 11 decembrie 2017. (...) În concluzie, luând în considerare efectul cumulativ al modificărilor propuse în ambele legi, Comisia de la Veneția a ajuns la concluzia că **acestea ar pune justiția sub controlul direct al majorității parlamentare și al Președintelui Poloniei,**

contrar ideii de separare a puterilor și independenței judiciare prevăzute în Articolele 10 și 173 ale Constituției Poloneze (a se vedea paragraful 168 de mai sus). Opinii similare au fost exprimate ulterior, după ce legea a intrat în vigoare, de APCE și Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (a se vedea paragrafele 163 și 165-166 de mai sus).”

11.6 Dacă rolul și componența Comisiei Pre-vetting respectă standardele internaționale?

Conform art. 5 alin. (1) și alin.(8) din Legea 26/2022, Comisia Pre-vetting este formată din 6 membri desemnați, care trebuie să corespundă cerințelor, după cum urmează:

„a) 3 membri cetățeni ai Republicii Moldova – la propunerea fracțiunilor parlamentare, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției, aprobați cu votul a 3/5 din deputații aleși;

b) 3 membri – la propunerea partenerilor de dezvoltare, aprobați cu votul a 3/5 din deputații aleși.

(8) Membrul Comisiei de evaluare trebuie să corespundă următoarelor cerințe:

b) are o reputație ireproșabilă;

f) nu a deținut funcția de judecător sau procuror în Republica Moldova în ultimii 3 ani.”

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a subliniat că:

„18. Este lăudabil faptul că proiectul de lege revizuit prevede două criterii de neeligibilitate care urmăresc excluderea afilierii politice (articolul 2 literele d) și e)). De asemenea, este pozitiv faptul că opoziția este implicată (...); **acest lucru nu va exclude în totalitate politizarea procesului, dar ar trebui să garanteze o mai mare incluziune și un sprijin transpartinic pentru acest exercițiu.**

22. (...) cerința ca membrul „să nu fi deținut funcția de judecător sau procuror în Republica Moldova în ultimii 3 ani” **pare a fi lipsită de o justificare rezonabilă.**

Nota informativă nu motivează crearea unui **astfel de mecanism extrajudiciar** și nici nu indică temeiul instituirii perioadei de trei ani.

Standardele internaționale în această privință sunt bine stabilite și destul de clare: membrii judecători ai Consiliilor Judiciare ar trebui să fie aleși de către colegii lor. Având în vedere că verificările de integritate sunt de facto o parte consistentă a procesului de selecție a membrilor CSM, CSP și ai altor organisme specializate, **cerința propusă care implică faptul că judecătorii și/sau sistemul judiciar în sine nu pot fi de încredere este arbitrară și ar trebui respinsă.”**

La acest capitol, Parlamentul nu a ținut cont de recomandările de mai sus și a menținut interdicțiile criticate de Comisia de la Veneția.

Cu titlu de exemplu, Ucraina a ales aceeași metoda de pre-evaluare a candidaților în CSM. În acest sens, conform Opiniei nr.1029/2021, (CDL-AD(2021)018), 5 iulie 2021, Comisia de la Veneția:

„21. Consiliul de Etică este format din

a) trei judecători activi sau pensionați numiți de CSM și

b) trei membri „propuși de organizațiile internaționale cu care Ucraina a colaborat cel puțin în ultimii trei ani în prevenirea și combaterea corupției și/sau în cadrul reformei judiciare în conformitate cu tratatele internaționale ale Ucrainei”.

22. Comisia de la Veneția și Direcția salută faptul că componența acestui Consiliu de Etică reflectă recomandările anterioare ale Comisiei, în special în ceea ce privește participarea experților internaționali în (...).

30. În ceea ce privește cei trei „membri naționali”, **aceștia ar trebui să fie judecători sau judecători pensionați** (conform Articolului 9-1 (3) (1)). Ar trebui să fi trecut deja prin evaluare și, desigur, nu ar trebui să aibă un cazier disciplinar sau penal, să își fi prezentat corect declarațiile de avere și de interese etc. Aceste condiții ar trebui specificate într-o amendare la Articolul 9-1 (2)).

31. Ca o măsură suplimentară de siguranță procedurală, Consiliul Judecătorilor ar trebui să anunțe pe site-ul său web candidatura membrilor naționali cu cel puțin două săptămâni înainte de numirea lor, furnizând toate documentele relevante pentru a permite dezbateri transparente cu privire la candidați.”

În ceea ce privește componența mixtă a comisiei de evaluare, opiniile Comisiei de la Veneția nr. 999/2020 (CDL-AD(2020)022), 9 octombrie 2020) și nr. 969/2019 (CDL-AD (2019)027, 9 decembrie 2019) exprimă următoarele recomandări:

„41. Comisia de la Veneția apreciază că compoziția acestui comitet de competiție se inspiră din avizele sale anterioare, în special în ceea ce privește participarea experților internaționali, (...) O astfel de componență favorizează încrederea publicului și poate contribui la depășirea problemelor de corporatism.

42. Comisia de la Veneția reiterează că acestea ar trebui să fie stabilite doar pentru o perioadă tranzitorie până când rezultatele dorite sunt atinse. **Un sistem permanent ar putea ridica probleme de suveranitate constituțională.”**

Spre deosebire de cazul de mai sus, majoritatea parlamentară a ales 5 din 6 membri ai Comisiei Pre-vetting. Este de remarcat că fracțiunea „Blocul socialiștilor și comuniștilor”

a părăsit Plenul Parlamentului și nu a votat pentru experții internaționali. Aceștia au fost votați doar cu votul majorității parlamentare (63 de deputați).

Astfel, Comisia Pre-vetting este compusă din șase membri: trei experți internaționali (Herman von Hebel, Nona Tsotoria, Victoria Henley) și trei experți naționali (Vitalie Miron, Nadejda Hriptievski, Tatiana Răducanu (judecător în demisie)). Dl Vitalie Miron a fost propus de Blocul socialiștilor și comuniștilor.

Pe parcursul procedurii de pre-vetting, candidații în funcția de membru al CSM/CSP au considerat că membrul Comisiei Tatiana Răducanu, judecător în demisie al CSJ, *nu întrunește condițiile legale* cerute de art. 5 alin. (8) lit. b) din Legea 26/2022. În opinia lor, membra Comisiei a avut 10 cazuri pierdute la CtEDO și nu a declarat un cont bancar cu rulaje financiare în mărime de 90.000 de EUR în anul 2014. Respectiv, aceștia au susținut că membra nu corespundea criteriului de reputație ireproșabilă pentru a fi numită în calitate de membru al Comisiei Pre-vetting, respectiv, nu întrunește criteriul de eligibilitate.

În sprijinul acestui argument, s-a făcut referire la procesul de vetting din Albania. Cauza *Besnik Cani vs Albania* (4 octombrie 2022) se referă la un procuror albanez care s-a plâns la CtEDO în temeiul articolului 6 § 1 al CEDO. Potrivit acestuia, Camera Specială de Apel care l-a demis din fosta sa funcție nu a fost „un tribunal înființat de lege”, având în vedere că **unul dintre judecătorii care i-a audiat cauza a fost numit în această funcție cu încălcarea unui criteriu de eligibilitate legal**. Sub acest aspect, CtEDO a constatat că:

„102.(...). În opinia Curții, importanța criteriilor statutare de eligibilitate pentru judecători reiese și din Legea statutului judecătorilor și procurorilor, care prevede că neîndeplinirea criteriilor de eligibilitate duce la încetarea mandatului unui magistrat de la data deciziei care recunoaște o astfel de nerespectare și indiferent de trecerea timpului de la numirea inițială (a se vedea paragraful 53 de mai sus).

103. Curtea menționează în continuare că, în ceea ce privește procedurile de verificare, Camera Specială de Apel este cel mai înalt tribunal din țară. În consecință, numirea în Camera Specială de Apel a unui candidat care a fost demis anterior dintr-o funcție pentru încălcarea legii și pentru incompetență (a se vedea paragrafele 9 și 51 de mai sus) este dificil de conciliat cu cerința conform căreia, cu cât o instanță este mai înaltă în ierarhia judiciară, cu atât criteriile de selecție aplicabile ar trebui să fie mai exigente (a se vedea paragraful 84 de mai sus). (...)

115. Curtea a stabilit că a existat o pretenție discutabilă de încălcare vădită a unei norme fundamentale de drept intern care a afectat numirea L.D. în calitate de judecător al Camerei Speciale de Apel. (...)

149. Curtea (a considerat) că cea mai adecvată formă de despăgubire (pentru încălcarea de mai sus) ar fi redeschiderea procedurii, în cazul în care reclamantul solicită o astfel de

redeschidere, și să reexamineze cazul într-o manieră care să respecte toate cerințele articolului 6 § 1 din Convenție.”

În același context, este de remarcat că membrul Comisiei numit de opoziție, dl Vitalie Miron, a fost unicul care a avut opinii separate în cazul evaluării candidaților de către Comisia Pre-vetting. Mai mult, în octombrie 2023, acesta și-a dat demisia din funcția de membru, pe baza motivelor indicate pe pagina sa de Facebook,

„(...) Oricine ar intra în esența lucrurilor, ar conștientiza că suntem în prezența unui absurd juridic, când luarea unei alte decizii ar însemna încălcarea prevederilor art. 120 din Constituția Republicii Moldova prin neexecutarea deciziilor CSJ, opțiune deloc admisibilă pentru mine.

O circumstanță și mai gravă este faptul că am aflat din spațiul public despre faptul că Comisia a promovat persoane care se află până în prezent sub urmărire penală, sau care au obligații financiare, circumstanțe ascunse de candidați. Astfel, consider că mecanismul legal nu a acordat Comisiei posibilitatea de a aprecia obiectiv și multiaspectual toți candidații. De fapt, ne-am limitat la sinceritatea candidaților și a organelor și instituțiilor ce ne-au livrat informația, care s-au adevărat a fi de rea credință în unele cazuri, pentru ce fapt urmau a fi descalificați.

În aceste circumstanțe, unica soluție pe care o consider oportună pentru a-mi păstra imparțialitatea și onestitatea, pentru a nu admite încălcarea cadrului legal și pentru a evita neexecutarea deciziilor CSJ, este să-mi anunț demisia din funcția de membru al Comisiei de Pre-Vetting începând cu ziua de astăzi.”

Până în momentul de față, opoziția parlamentară a refuzat să propună un alt membru în Comisia Pre-vetting în locul lui.

Din această perspectivă, observăm că minimul de standarde impuse de Comisia de la Veneția nu au fost respectate la adoptarea Legii 26/2022, în special:

- judecătorii nu au avut posibilitate să-și numească cel puțin un membru în componența comisiei, iar interdicția impusă a continuat să nu aibă o justificare rezonabilă, ceea ce impune caracterul arbitrar al acesteia;
- existența unor suspiciuni legate de faptul că unul dintre membrii propuși de majoritatea parlamentară nu îndeplinește cerințele legale pentru a fi numit membru în Comisia Pre-vetting;
- demisia membrului Comisiei Pre-vetting numit de opoziție și refuzul acesteia de a propune un alt membru.

11.7 Dacă procesul de pre-vetting a avut o bază legală cu criterii înguste?

În proiectul inițial al Legii 26/2022, majoritatea parlamentară a comunicat Comisiei de la Veneția următoarele criterii

de verificare a integrității candidaților evaluați, *după cum urmează*:

„Articolul 8. Evaluarea averii candidaților

(1) *Evaluarea averii și a stilului de viață și a costurilor de trai ale candidaților menționați în Articolul 2 constă în verificarea corespunderii nivelului lor de trai cu veniturile obținute și cheltuielile efectuate de aceștia independent sau împreună cu persoane apropiate în sensul Legii 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și a persoanelor menționate în articolul 33 alin. (4) și (5) din Legea 132/2016 privind ANI, în ultimii 10 ani.*

(2) Pentru evaluarea stilului de viață și a costurilor de trai ale candidaților, Comisia de Evaluare va verifica conformitatea acestora cu:

- a) regimul fiscal în ceea ce privește plata impozitelor pe utilizarea mijloacelor și a veniturilor rezultate din proprietatea deținută, precum și veniturile impozabile și plata taxelor vamale pentru bunurile plasate sub regimul vamal de import.
- b) regimul de declarare a averilor și a intereselor personale.

Articolul 9. Evaluarea integrității candidaților

(1) Evaluarea integrității candidaților pentru una dintre funcțiile prevăzute în Art. 2 alin. (1), care provin dintre judecători sau procurori constă în verificarea următoarelor aspecte:

- a) conformitatea candidatului cu principiile stabilite în Codul de Etică și Conduită Profesională a judecătorilor sau, după caz, procurorilor;
- b) inexistența unei hotărâri judecătorești definitive emise cu privire la candidat, legată de acte de corupție, acte legate de acte de corupție sau fapte coruptibile, în sensul Legii Integrității nr. 82/2017;
- c) inexistența unei hotărâri judecătorești definitive emise cu privire la candidat pentru săvârșirea de infracțiuni grave, excepțional de grave și deosebit de grave, altele decât cele prevăzute la litera b);
- d) absența sancțiunilor disciplinare aplicate candidatului în ultimii 5 ani;
- e) săvârșirea de către candidat a unor fapte care încalcă onoarea sau probitatea profesională sau prestigiul justiției într-o măsură atât de mare încât încrederea în justiție este afectată.

(2) Evaluarea integrității candidaților pentru una dintre funcțiile prevăzute în Art. 2 alin. (1), care nu provin dintre judecători sau procurori constă în verificarea aspectelor stabilite în alin. (1) literele b)-d). (...)

Articolul 11. Procedura de evaluare

(3) În procesul de evaluare a stilului de viață și a costurilor de trai și a integrității profesionale, Comisia de Evaluare are dreptul să solicite de la persoanele fizice și juridice de drept public sau privat, inclusiv instituții financiare, documentele și informațiile necesare pentru efectuarea evaluării. Informațiile solicitate trebuie prezentate gratuit în termen de 10 zile de la data solicitării.”

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a subliniat că:

„15. (...) Din aceste motive, este un pas esențial ca acest proces preliminar de filtrare să fie pus pe o bază legală **cu criterii înguste** și (...).

26. Este neclar dacă evaluarea este o listă de verificare a conformității anterioare, declarații, situație fiscală etc. sau o evaluare a reputației candidatului. Nu este clar ce ar trebui înțeles prin „corespunderea [standardului] de trai cu nivelul veniturilor obținute și cheltuielile suportate”. În ce măsură discrepanța dintre „standardul de trai” și „cheltuieli” poate fi considerată o manifestare a necorespunderii? Este laudabil faptul că articolul 13(1) solicită să fie adoptată o decizie motivată, **dar în absența unor criterii specifice, nu există ghidaj cu privire la ceea ce poate fi considerat motivat sau nemotivat.** (...)

28. Nu există o definiție a „integrității”. Articolul 11(3) se referă la integritatea profesională, care ar putea fi diferită de integritatea în viața privată a cuiva. Poate integritatea ar trebui definită sau explicată prin referire la viața profesională sau de afaceri. Poate că schema este că integritatea reprezintă testul amplu al comitetului, care include integritatea profesională, stilul de viață și standardul de trai. **Criteriile pentru evaluarea integrității sunt destul de eterogene, în special în ceea ce privește natura evaluării lor.** În timp ce inexistența unei decizii judecătorești sau absența sancțiunilor disciplinare sunt relativ ușor de verificat, „conformitatea candidatului cu principiile stabilite în Codul de Etică și Conduită Profesională al judecătorilor sau, după caz, procurorilor” sau „săvârșirea de către candidat a unor acte care încalcă onoarea sau probitatea profesională sau prestigiul justiției într-o măsură atât de mare încât încrederea în justiție este afectată” **sunt evaluări destul de complexe.** [...]

30. Criteriile utilizate pentru evaluarea activelor și a integrității candidaților **ar trebui să fie aceleași** care sunt utilizate pentru orice proces de evaluare echivalent în Republica Moldova.”

Din analiza criticilor de mai sus rezultă că legea inițială a fost revizuită. În acest sens, se observă următoarele aspecte:

- Legea 26/2022 nu cuprinde în continuare o definiție a „integrității”, însă domeniul inițial al integrității (integritatea profesională, stilul de viață și standardul de trai) a fost redus la integritatea etică și financiară (art. 8 alin. (1) din Legea 26/2022);
- Legea 26/2022 a majorat perioada de verificare de la 10 la 15 ani în ceea ce privește corespunderea veniturilor declarate în partea integrității financiare.

- Comisia de la Veneția a considerat că criteriile pentru evaluarea integrității (în special, a celei etice) sunt destul de eterogene, în special în ceea ce privește natura evaluării lor.

În ceea ce privește primele două aspecte menționate, reținem că prin decizia nr. 42 din 6 aprilie 2023, CC a considerat ca rezonabilă decizia legislatorului de a stabili o perioadă extinsă de verificare a integrității financiare a candidaților (*a se vedea* para. 123). Mai mult, Curtea a făcut trimitere la para. 348 – 349 din cauza *Xhoxhaj vs Albania*, 9 februarie 2021.

Cu toate acestea, *este de remarcat* că CC nu a reținut ultima propoziție din cauza para. 349 din cauza *Xhoxhaj*, citată mai sus, *care spune că*:

„În același timp, o astfel de flexibilitate nu poate fi nelimitată, iar implicațiile pentru securitatea juridică și drepturile reclamantului în temeiul articolului 6 § 1 din Convenție ar trebui analizate de la caz la caz.”

La fel, CC nu a reținut și necesitatea, subliniată de CtEDO, de a acorda subiecților evaluării acces la materialele dosarului, pentru a li se respecta dreptul la un proces echitabil: „352. Curtea reiterează în continuare că, pentru scopurile laturii „civile” a Articolului 6 § 1 din Convenție, nu este per se arbitrară punerea sarcinii probei în seama reclamantei în cadrul procedurii de vetting, după ce Comisia Independentă de Calificări a transmis constatările sale preliminare ce rezultă din încheierea investigației și a oferit acces la probele acumulate în dosar [...]”

Pe de altă parte, în cazul respectiv, Curtea a notat că cariera judiciară a reclamantei a început în 1995 și a continuat fără întreruperi până la înlăturarea sa din funcție în 2018. Concluziile nefavorabile împotriva sa s-au bazat atât pe declarația sa de avere prezentată în cadrul procesului de evaluare, cât și pe declarațiile anterioare de avere depuse de ea și partenerul său (*a se vedea* para. 250 din *Xhoxhaj v. Albania*, 9 februarie 2021).

Constatările de mai sus permit de a concluziona că verificarea era strict legată de activitatea profesională a candidatului. *Totuși, Legea 26/2022 nu face nicio diferență în sensul dat și acoperă toată perioada de activitate a candidatului indiferent dacă era judecător/procuror sau de altă ocupație profesională.*

În cauza *Sevdari vs Albania* din 13 decembrie 2022, reclamanta s-a plâns de asemenea că *sarcina probei care i-a fost atribuită în cadrul procedurii de verificare a fost nerezonabilă*. În acest context, CtEDO a reținut că:

„131. (...) În orice caz, reclamanta era liberă să susțină, în temeiul Legii Vetting, că a fost în mod obiectiv imposibil să se obțină astfel de probe, de ex. deoarece înregistrările oficiale fuseseră distruse între timp. Camera Specială de Apel nu a fost convinsă că reclamantul și-a îndeplinit această sarcină, iar Curtea nu găsește niciun motiv pentru a contesta această constatare internă.”

Mai mult, în opinia CDL-AD (2023)05 (14 martie 2023), Comisia de la Veneția a analizat același termen de prescripție în cazul evaluării extraordinare a judecătorilor și a reținut că:

„73. În sfârșit, când se stabilesc fapte legate de îmbogățirea nejustificată sau nedeclararea donațiilor, Comisia de evaluare ar avea competența să solicite justificarea achizițiilor sau cheltuielilor, care au fost efectuate până la 15 ani înainte de adoptarea legii. Într-un context asemănător, deși a recunoscut că utilizarea unor asemenea prezumții este permisă, Comisia de la Veneția a observat că „obligația de a demonstra originea licită a [...] bunurilor sau a tranzacțiilor nu trebuie să impună o sarcină disproporționată judecătorului, trebuie să vizeze doar tranzacții deosebit de importante și nu trebuie să vizeze, de exemplu, un bun pe care judecătorul sau familia acestuia îl posedă de zeci de ani. Obligația de a prezenta explicații trebuie să rămână rezonabilă.”

74. În concluzie, Comisia de la Veneția invită autoritățile Republicii Moldova să țină cont de reducerea perioadei de timp care este luată în considerare la detectarea averii nejustificate și/sau a donațiilor nedeclarate, deoarece nu este realist să se creadă ca o persoană poate să păstreze urmele bunurilor sale o perioadă de timp atât de mare. De asemenea, judecătorii și procurorii trebuie să aibă o șansă reală să răstoarne prezumția și să poată invoca „probele inaccesibile” sau să apere proprietatea de bună-credință, lucruri care trebuie să fie specificate în lege.”

Cât privește **caracterul eterogen al criteriilor de integritate**, reținem că termenul „eterogen” se referă la caracterul variat sau divers al unor elemente. În contextul dat, se sugerează că criteriile pentru evaluarea integrității sunt diverse sau variate în ceea ce privește natura evaluării lor. Altfel spus, aceste criterii pot acoperi o gamă largă de aspecte sau pot avea abordări diferite în ceea ce privește evaluarea integrității candidaților.

Cu toate acestea, Legea 26/2022 a renunțat la articolul 9 din proiectul inițial și a redus criteriile de evaluare a integrității etice. În orice caz, diferența majoră este că a fost introdusă sintagma „nu a încălcat grav regulile (de etică și conduită)”; „acțiuni sau inacțiuni reprobabile”; „care ar fi inexplicabile” care au agravat situația în raport cu recomandarea Comisiei de la Veneția.

Prin decizia nr. 42 din 6 aprilie 2023, CC a considerat că

„120. Curtea constată că, prin termenul „grav”, legislatorul a limitat marja discreționară a Comisiei de evaluare la evaluarea integrității etice a candidaților. Criteriul îi permite Comisiei să decidă nepromovarea candidatului doar dacă a constatat încălcări ale regulilor de etică și de conduită profesională de o gravitate ridicată. Acest fapt presupune că candidatul poate pune în discuție gravitatea încălcărilor constatate de Comisie în fața completului special al CSJ, care în cele din urmă poate aprecia caracterul „grav” al abaterii constatate în funcție de circumstanțele particulare ale cauzei. Raționamentele sunt aplicabile, mutatis mutandis, în cazul termenilor „reprobabile” și „inexplicabile” din articolul 8 alin.(2)lit. a) din Lege.”

Pe de altă parte, în Opinia nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a subliniat că:

„29 (...) Pentru a justifica procedurile disciplinare, **conduita trebuie să fie gravă și flagrantă**, într-un mod care nu poate fi poziționat simplu doar pentru că nu s-au respectat standardele profesionale stabilite în ghiduri. În acest context, implementarea unui sistem de verificare a integrității ar trebui întotdeauna să fie strict în conformitate cu principiul proporționalității. Încălțările conduitei profesionale acoperă o gamă largă de acțiuni, de la infracțiuni minore la conduită gravă care ar putea duce (potențial) la sancțiuni disciplinare. Acest lucru nu înseamnă că încălcările standardelor profesionale nu pot fi de o relevanță considerabilă în cazul în care există o conduită suficient de gravă pentru a justifica și a necesita sancțiuni disciplinare. Cu toate acestea, infracțiunile minore nu ar trebui, în opinia Comisiei de la Veneția și a Direcției Generale, să ofere un temei valid pentru respingerea unui candidat.”

Un alt exemplu ar servi hotărârea CtEDO pe cauza Xhoxhaj vs Albania, 9 februarie 2021. În acest context, CtEDO a verificat evaluarea competenței profesionale a reclamantei și a stabilit următoarele:

„410. **În ceea ce privește evaluarea competenței profesionale**, Camera Specială de Apel a menținut concluzia CIC [Comisia Independentă de Calificare, echivalentul comisiilor vetting și pre-vetting] conform căreia lipsa reclamantei de a se recuza dintr-un set de proceduri constituționale a subminat încrederea publicului în sistemul de justiție. Având în vedere deciziile date de IQC și Camera Specială de Apel și împrejurările prezentei cauze, Curtea apreciază că, din considerentele expuse mai jos, organele de control nu au motivat în mod adecvat o astfel de constatare. În primul rând, tatăl reclamantului fusese membru al unei instanțe de apel care a decis că urmărirea penală a anumitor persoane, care fuseseră condamnate în primă instanță pentru fals în acte, era prescrisă. Prin urmare, instanța de apel nu a examinat fondul cauzei și s-a pronunțat asupra acuzației de fals în înscrisuri. În ceea ce privește reclamanta, aceasta a fost chemată să examineze o plângere constituțională referitoare la un set separat de proceduri civile. În al doilea rând, întrucât nici ea, nici tatăl ei nu au avut niciun alt conflict de interese personal în niciuna dintre proceduri, Curtea nu este convinsă că organele de control au demonstrat în mod suficient existența unor îndoeli cu privire la imparțialitatea reclamantei. Curtea reține că, deși statele contractante au obligația de a-și organiza sistemul juridic astfel încât să asigure respectarea cerințelor dreptului la un proces echitabil, imparțialitatea fiind, fără îndoială, una dintre cele mai importante dintre aceste cerințe, descalificarea automată a unui judecător care are legături de sânge cu un alt judecător care a audiat un alt set de proceduri privind una sau toate părțile la procedură nu este întotdeauna solicitat, în special pentru o țară de dimensiunea Albaniei (a se vedea, pentru aplicarea acestui principiu, (...)). În al treilea rând, nu există niciun indiciu că părțile la procedura constituțională au ridicat o obiecție cu privire la participarea reclamantei în tribunal, chiar dacă aceasta purta același nume de familie ca și cel al tatălui ei.”

Mai mult, potrivit hotărârii nr. 20 din 9 noiembrie 2023, CC a reținut că:

„47. Având în vedere că Procurorul General exercită un mandat

constituțional, oferirea CSP a atribuției de a reglementa criteriile substanțiale de evaluare a performanțelor Procurorului General, evaluare care poate conduce la demiterea sa, **diminuează în mod semnificativ stabilitatea mandatului constituțional de Procuror General.**

48. Prin urmare, Curtea reține că, în vederea protecției mandatului constituțional, **criteriile de evaluare a performanțelor Procurorului General trebuie să fie stabilite de Parlament în lege, de o manieră clară.** (...)

50. Așadar, Curtea conchide că articolul 31¹ alin. (5) din Legea cu privire la Procuratură, în redactarea de până la intrarea în vigoare a Legii 280 din 6 octombrie 2022, care îi delegă CSP competența stabilirii criteriilor de evaluare a performanțelor Procurorului General, nu respectă exigența prevăzută de articolul 125 alin. (2) din Constituție, potrivit căreia Procurorul General poate fi demis „în condițiile legii, pentru motive obiective”.

Pe cale de consecință, textul art. 8 din Legea 26/2022 revizuită, așa cum a fost formulată, creează un risc de abuz sau cel puțin o evaluare subiectivă și discreționară a criteriilor de fond. Chiar dacă acest tip de greșeli sunt corectate mai târziu în fața CSJ sau CtEDO, acestea ar submina încrederea publică în reformă și ar destabiliza și mai mult puterea judecătorească.

11.8 Dacă regulile privind adoptarea deciziilor Comisiei pe-vetting au fost ajustate?

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a subliniat că:

„35. (...) Având în vedere că Comisia de evaluare va consta din 6 membri, ar trebui să existe anumite instrucțiuni cu privire la ce se va întâmpla **dacă voturile sunt împărțite în mod egal între membri. (...): regulile privind cvorumul pentru deciziile luate de către Comitet ar trebui să reflecte necesitatea unei participări semnificative, dar echilibrate, a celei de-a doua grupări.** O opțiune ar putea fi ca președintele Comisiei să aibă un vot decisiv. Cu toate acestea, nu există mențiuni în lege cu privire la președinte și drepturile sale. (...)”

Potrivit art. 13 alin. (4) din Legea 26/2022:

„(4) În cazul parității de voturi, Comisia de evaluare va examina repetat informația despre candidatul respectiv și o va supune votului în ziua următoare. În cazul în care se constată repetat paritatea de voturi, se consideră că candidatul nu a promovat evaluarea.”

Din textul legii adoptat de majoritatea parlamentară rezultă că nu a fost acceptată propunerea făcută de Comisia de la Veneția. Așadar, se poate spune că există o prezumție legală că, în lipsa unei majorități clare în favoarea candidatului în urma evaluării repetate, acesta nu îndeplinește standardele sau criteriile necesare pentru a fi considerat potrivit pentru funcția în cauză.

Ca alternativă, conform Opiniei nr.1029/2021, (CDL-AD(2021)018), 5 iulie 2021, Comisia de la Veneția a propus Ucrainei în asemenea caz:

„51. Cu toate acestea, Comisia de la Veneția și DGI consideră necesar ca, în urma unui vot repetat, votul grupului cu cel puțin două voturi de experți internaționali să prevaleze. Acest lucru nu este doar important pentru a instaura încrederea în sistemul judiciar ucrainean, ci este și acceptabil din punct de vedere al suveranității naționale. De fapt, în ceea ce privește membrii actuali ai Consiliului Superior al Justiției, aceștia ar fi doar suspendați, iar decizia privind demiterea lor ar rămâne în competența organismului de numire. În cele din urmă, toate deciziile Consiliului de Etică, atât cele referitoare la candidați, cât și la membrii actuali ai Consiliului Superior al Justiției, pot fi contestate la Curtea Supremă. Prin urmare, decizia finală rămâne în orice caz la un organism național.

52. Există alte posibile alternative pentru mecanismul anti-blocare propus mai sus, inclusiv, de exemplu, adăugarea la Consiliul de Etică a unui al 7-lea membru pentru a depăși voturile egale. Comisia este pregătită să evalueze compatibilitatea unor astfel de alternative posibile cu standardele internaționale, dacă autoritățile ucrainene solicită acest lucru.”

11.9 Dacă candidații evaluați au avut acces la o instanță de judecată?

Conform Opiniei nr.1069/2021, Comisia de la Veneția a subliniat că:

15. (...) Din aceste motive, este un pas esențial ca acest proces preliminar de filtrare să fie prevăzută (...) și o posibilitate de apel.

În varianta inițială, Legea 26/2022 a stabilit în articolul 14 alin. (8) următoarele:

„(8) La examinarea cererii de contestare a deciziei Comisiei de evaluare, completul de judecată special din cadrul CSJ poate adopta una dintre următoarele decizii:

a) respingerea cererii de contestare;

b) admiterea cererii de contestare și dispunerea reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia de evaluare.”

Prin Legea 354 din 22 decembrie 2022, art. 14 alin. (8) din Legea sus-menționată a fost modificat, după cum urmează:

„(8) La examinarea cererii de contestare a deciziei Comisiei de evaluare, completul de judecată special din cadrul CSJ poate adopta una dintre următoarele decizii:

a) respingerea cererii de contestare;

b) admiterea cererii de contestare, (dacă constată existența unor circumstanțe care puteau duce la promovarea evaluării de către candidat), și dispunerea reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia de evaluare.”

Cu toate acestea, potrivit hotărârii nr. 5 din 14 februarie 2023, CC a statuat că textul legii de mai sus contravine articolelor 20, 23 alin.(2) și 54 din Constituție, și anume:

„2. Se declară neconstituțional textul „**dacă constată existența unor circumstanțe care puteau duce la promovarea evaluării de către candidat**” din articolul 14 alin.(8) lit. b) din Legea 26 din 10 martie 2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor.

3. Până la modificarea legii de către Parlament, completul special al CSJ, la examinarea contestațiilor declarate împotriva deciziilor Comisiei de evaluare, va putea dispune reevaluarea candidaților nepromovați dacă va constata:

(a) că în cadrul procedurii de evaluare au fost admise erori procedurale grave de către Comisia de evaluare, care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare, și

(b) că există circumstanțe care puteau conduce la promovarea evaluării de către candidat.”

Astfel, hotărârea CC a fost pusă în aplicare prin Legea 47 din 9 iunie 2023, prin care a fost modificat art. 14 alin. (8) din Legea 26/2022.

Mai mult, prin decizia nr. 42 din 6 aprilie 2023, CC a hotărât că:

„143. Curtea reține că competența trimiterii la rejudecare nu este contrară, în sine, articolului 20 din Constituție. Potrivit jurisprudenței CtEDO, de regulă, este inerent conceptului de control judecătoresc ca, în eventualitatea admiterii unui recurs, instanța de control să aibă competența de a casa decizia contestată și fie să pronunțe o nouă decizie, fie să trimită cauza la rejudecare aceluiași organ sau unui organ diferit (a se vedea Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugalia [MC], 6 noiembrie 2018, § 184 și jurisprudența citată acolo). Astfel, chiar dacă completul special al CSJ nu poate obliga Comisia de evaluare să promoveze candidatul evaluat, **argumentele și concluziile făcute de această instanță în cazul soluționării contestațiilor rămân obligatorii pentru Comisie.”**

Cu toate acestea, la modul practic, trimiterea cauzei la rejudecare în fața Comisiei a creat neînțelegeri dintre membrii Comisiei. De altfel, membrul Comisiei numit de opoziție, Vitalie Miron, și-a dat demisia din funcția de membru, pe baza motivelor indicate pe pagina sa de Facebook,

„(...) Oricine ar intra în esența lucrurilor, ar conștientiza că suntem în prezența unui absurd juridic, când luarea unei alte decizii ar însemna încălcarea prevederilor art. 120 din Constituția Republicii Moldova prin neexecutarea deciziilor CSJ, opțiune deloc admisibilă pentru mine.

(...) În aceste circumstanțe, unica soluție pe care o consider oportună pentru a-mi păstra imparțialitatea și onestitatea, pentru a nu admite încălcarea cadrului legal și pentru a evita neexecutarea deciziilor CSJ, este să-mi anunț demisia din funcția de membru al Comisiei de Pre-Vetting începând cu ziua de astăzi.”

Prin urmare, exemplul de mai sus servește drept ilustrare a riscului indicat de Comisia de la Veneția în opinia CDL-AD(2023)05 (14 martie 2023), în special:

„100. (...) În plus, prevederea doar a competenței CSJ de a retrimite cauza și nu de a lua o decizie finală implică riscul unor contestații repetitive, în cazul în care Comisia de evaluare sau CSM insistă asupra poziției lor inițiale și nu corectează erorile identificate de CSJ. Prin urmare, CSJ ar trebui să aibă dreptul de a lua o decizie definitivă și obligatorie în cazul în care trimiterea la CSM/SCP sau la Comisia de evaluare nu conduce la un rezultat satisfăcător, ceea ce este necesar pentru un drept de recurs util în fața unei instanțe judecătorești.”

În final, poate fi menționat următorul considerent al Comisiei de la Veneția:

„Respectarea statului de drept nu poate fi restrânsă doar la punerea în aplicare a prevederilor exprese și formale ale legii și ale Constituției. Implică și comportament și practici constituționale, care facilitează conformitatea cu regulile formale de către toate organele constituționale și respectul reciproc între ele.”²⁶⁶

Concluziile capitolului XI. „Implementarea recomandărilor Comisiei de la Veneția a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting”

- Versiunea Legii 26/2022 adoptată de Parlament nu a ținut cont de recomandările importante ale Comisiei de la Veneția, întrucât există multiple puncte de divergență între prevederile legii și standardele internaționale la care se referă Comisia de la Veneția în Opinia nr.1069/2021.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, procesul de consultare cu opoziția și părțile interesate a fost insuficient

pentru a asigura un consens larg, iar înființarea unei comisii de evaluare externă (pre-vetting) ridică întrebări legitime legate de respectare a principiului separării puterilor.

- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, existența situației suficient de grave în sistemul judiciar, care să necesite înființarea unui mecanism de evaluare extraordinară, nu a fost niciodată probată de către autorități. Toate argumente aduse au fost exclusiv politice – necesitatea de creștere a încrederii și buna-funcționare a justiției.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, componența Comisiei Pre-vetting nu a întrunit standardele internaționale minime, ca din ea să facă parte preponderent membri judecători.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, criteriile de integritate au rămas extinse și vag definite, iar aplicarea lor a fost susceptibilă interpretărilor abuzive și discreționare, făcând loc unei vaste practici neuniforme a Comisiei Pre-vetting și aplicării dublelor standarde de către acestea.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, procesul de adoptare a deciziilor în cadrul Comisiei Pre-vetting la fel nu a fost adaptat recomandărilor Comisiei.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, procesul de pre-vetting și mecanismul de contestare a deciziilor nu a asigurat întotdeauna transparență și acces echitabil la justiție.

Lecții de învățat

- Consensul politic larg în promovarea reformelor extraordinare în domeniul justiției presupune și o susținere a majorității societății. Lipsa acestui consens trezește dubii cel puțin la o parte din societate.
- Nerespectarea standardelor internaționale la planificarea reformelor în domeniul justiției este incompatibilă cu sporierea încrederii societății în funcționarea independentă a justiției. Ignorarea standardelor subminează independența justiției și încrederea publicului.

²⁶⁶ A se vedea Opinia Comisiei de la Veneția nr. 701/2012, DL – AD (2013)007, 11 martie 2013; para. 73.

12

FALSA INSPIRAȚIE PENTRU REFORMA JUSTIȚIEI DIN MOLDOVA: VETTINGUL ALBANEZ AL JUDECĂTORILOR ȘI PROCURORILOR

Sumar: Reforma justiției din Albania, în special procesul de vetting al judecătorilor și procurorilor, a servit ca model pentru reformele derulate în Republica Moldova. Totuși, implementarea și mecanismele procesului de vetting din Albania diferă semnificativ de cele propuse în Moldova. Acest capitol oferă o perspectivă comparativă asupra experienței Albaniei în implementarea vettingului, analizând originile, provocările și rezultatele acesteia. Procesul de reformă în Albania a început în 2014, în urma unui diagnostic amplu al problemelor din sistemul judiciar, inclusiv corupția și ineficiența. Reforma albaneză a fost determinată de necesitatea urgentă de a combate corupția endemică din justiție, beneficiind de sprijin internațional, în special din partea Comisiei de la Veneția. Procesul de vetting s-a concentrat pe evaluarea averilor, relațiilor și competențelor profesionale ale judecătorilor și procurorilor. Scopul principal a fost asigurarea unor standarde ridicate de integritate și profesionalism în cadrul sistemului judiciar, contribuind astfel la creșterea transparenței și încrederii publicului în justiție. Reforma nu a fost lipsită de provocări, inclusiv rezistență politică și întâzieri în procesul judiciar, însă aceasta a dus la rezultate semnificative, cum ar fi demiterea multor judecători și procurori pentru averi nejustificate, comportament neetic sau incompetență. Capitolul detaliază elementele esențiale ale procesului de vetting, inclusiv constituirea organismelor independente, criteriile de evaluare și rolul observatorilor internaționali. Deși au existat critici legate de durata îndelungată a procedurilor și presiunea asupra sistemului judiciar, care a dus la acumularea unui număr mare de dosare nerezolvate, procesul de vetting din Albania a fost considerat un pas esențial pentru îmbunătățirea integrității sistemului judiciar și pentru restabilirea încrederii publicului.

Reforma justiției desfășurată în Albania a fost anunțată ca fiind sursa de inspirație pentru reforma justiției în Republica Moldova. Cu toate acestea, premisele implementării reformei justiției prin vetting în Albania, mecanismele introduse, precum și garanțiile în cadrul acestui proces au fost total diferite de elementele reformei din Republica Moldova, așa cum o cunoaștem. Acest capitol oferă o perspectivă comparativă asupra experienței Albaniei de implementare a vettingului judecătorilor și procurorilor.

12.1 Prezentare generală: diagnosticarea problemelor din justiție, opiniile Comisiei de la Veneția, modificarea Constituției Albaniei

*„O reformă comprehensivă a sistemului judiciar albanez. O astfel de reformă este urgent necesară, iar situația critică în acest domeniu justifică soluțiile radicale”
Comisia de la Veneția, Opinie intermediară*

Procesul de reformare a sistemului de justiție din Albania a început în 2014, odată cu înființarea unei comisii ad-hoc a

Parlamentului, compusă din reprezentanții tuturor partidelor politice, cu sprijinul unui grup de experți locali și internaționali la nivel înalt, precum și cu sprijinul politic și tehnic al Ambasadei SUA la Tirana și a Delegației Uniunii Europene. Prima fază a lucrărilor Comitetului ad-hoc și experților a fost realizarea unei evaluări a situației actuale, a capacităților instituționale și a principalelor probleme cu care se confrunta sistemul de justiție, compilate în documentul intitulat „Analiza sistemului de justiție în Albania”, publicat în iunie 2015. Analiza a evidențiat mai multe probleme și neajunsuri atât ale sistemului de evaluare a performanței judecătorilor și procurorilor, cât și ale implementării acestuia²⁶⁷ printre care:

- lipsa de eficacitate a acestui sistem de evaluare, întrucât necesită o perioadă considerabilă de timp pentru a produce rezultate;
- utilizarea unor criterii complicate în procesul de evaluare;
- concentrarea atenției asupra performanței profesionale, neglijând evaluarea etică;

267 Vezi pagina 40 a „Strategiei reformei în sistemul de justiție” (iulie 2015)

- lipsa măsurilor disciplinare pentru încălcarea regulilor deontologice de către judecători și procurori; și
- lipsa pregătirii periodice și a evaluării etice.

Acest exercițiu de analiză a fost urmat de elaborarea conceptului unei „Strategii de reformă în sistemul de justiție” (iulie 2015), obiectivul principal al căreia a fost „de a institui un corp de judecători și procurori de o înaltă integritate etică, morală și profesională, prin îmbunătățirea sistemului de evaluare și reevaluare a performanțelor și a eticii acestora.” Pentru realizarea acestui obiectiv au fost propuse modificări constituționale și legislative, care au inclus între altele:²⁶⁸

- elaborarea modificărilor constituționale și legislative necesare care să prevadă crearea unui mecanism *ad-hoc* calificat, independent și imparțial, care să aibă sarcina de a efectua evaluarea cunoștințelor profesionale, a integrității morale, etice și psihologice a judecătorilor și procurorilor, combinată cu o verificare specială a averii lor, sarcina probei revenind subiecților verificați, oferind toate garanțiile procedurale necesare judecătorului sau procurorului evaluat, cum ar fi:
 - stabilirea unor criterii clare de evaluare;
 - desfășurarea evaluării individuale și transparente;
 - desfășurarea evaluării de către un corp profesionist, independent și imparțial;
 - desfășurarea evaluării în cadrul căreia este garantată posibilitatea de a contesta în fața unei structuri care are aceleași caracteristici ca și structura însărcinată cu evaluarea și
 - celelalte garanții incluse în Avizul Comisiei de la Veneția privind Ucraina; și
 - sprijinul și controlul direct asupra procesului de evaluare din partea agențiilor internaționale care monitorizează și asistă sistemul de justiție din Albania.
- neacceptarea și excluderea din sistem a judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de poliție judiciară cu antecedente penale pentru săvârșirea de infracțiuni.

La elaborarea conceptului procesului de reevaluare (zis „vetting”) a fost luată în considerare experiența anterioa-

ră a altor state în proces similar de tranziție, cum ar fi cea a Serbiei, Kosovo și a Ucrainei, **avizele relevante ale Curților Constituționale din aceste țări, precum și cele ale Comisiei de la Veneția.**²⁶⁹ Comisia de la Veneția a fost solicitată să ofere o evaluare și opinie cu privire la proiectele de amendamente constituționale privind sistemul judiciar din Albania. Atât în avizul său intermediar, cât și în avizul final, Comisia de la Veneția a afirmat că:

*„Necesitatea procesului de vetting se explică printr-o presupunere – împărtășită de aproape fiecare interlocutor cu care s-au întâlnit raportorii la Tirana – că nivelul corupției din sistemul judiciar albanez este extrem de ridicat, iar situația necesită măsuri urgente și radicale... **Trebuie de reținut, totuși, că o astfel de soluție radicală nu ar fi fost recomandată în condiții obișnuite, deoarece creează tensiuni enorme în cadrul sistemului judiciar, îi destabilizează activitatea, sporește neîncrederea publicului în justiție, distrage atenția judecătorilor de la sarcinile lor normale și, ca orice măsură extraordinară, creează un risc de capturare a sistemului judiciar de către politic care controlează procesul.**”²⁷⁰*

Comisia de la Veneția și-a reiterat poziția și în cazul Ucrainei²⁷¹ că „...o măsură precum este evaluarea calificărilor... **ar trebui să fie considerată cu totul excepțională și să fie supusă unor garanții extrem de stricte pentru a proteja acei judecători apți să-și ocupe funcțiile.**” În încheiere, Comisia de la Veneția și-a exprimat sprijinul pentru efortul autorităților albaneze privind reforma cuprinzătoare a sistemului judiciar albanez, afirmând că „O astfel de reformă este urgent necesară, iar situația critică în acest domeniu justifică soluțiile radicale.”²⁷²

Deși a constatat că proiectele de amendamente formau o bază solidă pentru continuarea eforturilor în această direcție, Comisia de la Veneția a recomandat: simplificarea propunerilor și raționalizarea instituțiilor, iar componența Comisiilor Independente de Calificare și statutul membrilor acestora să fie îmbunătățite pentru a le fi garantate independența și imparțialitatea reală; judecătorii și procurorii supuși evaluării să beneficieze de garanții fundamentale de acces la un proces echitabil și să aibă dreptul la un recurs efectiv în fața unui organ independent; să fie definite statutul și condițiile de numire/ revocare a observatorilor internaționali; să fie precizate competențele observatorilor internaționali, care să fie dezvoltate în continuare în legislația de punere în aplicare.

În Opinia sa finală, Comisia de la Veneția a menținut propunerile revizuite și poziția sa cu privire la necesitatea procesului de vetting,²⁷³ însă a afirmat că vettingul poate avea loc doar

²⁶⁸ Vezi pagina 41 a „Strategiei reformei în sistemul de justiție” (iulie 2015)

²⁶⁹ Vezi pagina 42 al „Strategiei de reformă în sistemul de justiție” (iulie 2015)

²⁷⁰ Vezi paragraful 98 al CDL-AD(2015)045, Aviz interimar privind proiectul de amendamente constituționale privind sistemul judiciar din Albania („Aviz interimar”)

²⁷¹ Vezi paragraful 75 al CDL-AD(2015)007, Aviz comun al Comisiei de la Veneția și al Direcției pentru Drepturile Omului din cadrul Direcției Generale pentru Drepturile Omului și Statul de drept privind la Legea cu privire la sistemul judiciar și la statutul judecătorilor și modificările la Legea privind Înalțul Consiliu al Justiției din Ucraina

²⁷² Vezi paragraful 136-137 al Avizului interimar

²⁷³ Vezi paragraful 52 al CDL-AD(2016)009, Aviz final asupra proiectului revizuit de amendamente constituționale privind sistemul judiciar („Opinia finală”)

cu condiția ca acesta „să fie o măsură extraordinară și strict temporară”, iar structurile de vetting să nu înlocuiască organele constituționale obișnuite, precum CSM sau CSP; ele pot coexista un anumit timp, dar nu ar trebui să se transforme în mecanisme cvasi-permanente paralele. Astfel, Comisia de la Veneția a recomandat reducerea semnificativă²⁷⁴ a duratei procesului de vetting.²⁷⁵

Modificările la Constituția Republicii Albania, introducerea dispozițiilor tranzitorii²⁷⁶ și introducerea unei Anexa la Constituție privind „Reevaluarea tranzitorie a judecătorilor și procurorilor”, care conține prevederile cu privire la procesul de vetting au fost votate în unanimitate de cei 140 de deputați din Parlament la 22 iulie 2016. Între timp, Legea

84/2016 „Cu privire la re-evaluarea tranzitorie a judecătorilor și procurorilor în Republica Albania” („Legea cu privire la Vetting”) a fost votată cu o majoritate calificată (3/5) a deputaților din Parlament, care reprezentau coaliția de guvernare de atunci.

Opoziția, deși a fost pe deplin de acord și a votat modificările la Constituție, a exprimat o serie de îngrijorări referitoare la Legea cu privire la vetting și a solicitat CC să constate legea cu privire la vetting ca fiind în contradicție cu Constituția, cerând și suspendarea aplicabilității acesteia până la momentul pronunțării unei decizii finale. Într-un final, CC a stabilit că Legea cu privire la vetting a fost în concordanță cu Constituția.²⁷⁷

12.2 Domeniul de aplicare a Vettingului. Criteriile de evaluare

 <p>ACTIVELE: averi care nu pot fi explicate legitim</p>	 <p>ANTURAJUL: contacte nepotrivite cu persoane implicate în crimă organizată</p>	 <p>COMPETENȚĂ: calificare profesională insuficientă</p>
--	---	--

Procesul de vetting a fost instituit pentru garantarea bunei-funcționări a statului de drept și a independenței justiției, precum și pentru a restabili încrederea publicului în instituțiile acestui sistem. Vettingul se desfășoară având la bază principiile unui proces echitabil, precum și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei evaluate.²⁷⁸ În cadrul vettingului se evaluează: (i) averile, (ii) anturajul și (iii) competențele.²⁷⁹

Evaluarea averii

Persoanele evaluate sunt subiecți ai declarării și evaluării averilor,²⁸⁰ în scopul identificării celor care dețin sau au în folosință averi mai mari decât ceea ce poate fi justificat din punct de vedere legal, sau celor care nu și-au declarat în mod corect și complet averile sale și ale persoanelor apropiate lor.

Persoana evaluată trebuie să explice în mod credibil sursa legală a averilor și a veniturilor. În scopul procesului de vetting, averile legale sunt considerate venitul declarat și pentru care au fost plătite obligațiunile fiscale.²⁸¹

În cazul în care persoana evaluată are averi mai mari decât

dublul valorii bunurilor pe care le poate deține legal, persoana se prezumă vinovată de abatere disciplinară, cu excepția cazului în care prezintă probe care dovedesc contrariul. În cazul în care persoana evaluată încearcă să ascundă sau să prezinte inexact bunurile aflate în proprietatea, posesia sau folosința sa, se aplică prezumția de abatere disciplinară care are ca rezultat concedierea, iar persoana supusă evaluării are obligația de a dovedi contrariul.²⁸²

Sarcina probei revine persoanei evaluate numai pentru procesul de vetting, excluzând orice alt proces, în special procedurile penale.²⁸³

Evaluarea anturajului

Persoanele evaluate sunt obligate să depună o declarație despre persoanele din anturajul lor și sunt supuse unei evaluări a anturajului, în scopul identificării persoanelor care au contacte nepotrivite cu persoane implicate în crima organizată. Evaluarea antecedentelor cu privire la persoanele implicate în crima organizată se bazează pe declarația antecedentelor și pe alte probe, inclusiv pe

²⁷⁴ Vezi paragrafele 55 și 88 ale Opiniei Finale

²⁷⁵ Problema duratei procesului de vetting în Albania a fost din nou evaluată de Comisia de la Veneția în avizul său CDL-AD(2021)053, Avizul privind prelungirea mandatului organismelor de tranziție însărcinate cu reevaluarea judecătorilor și procurorilor

²⁷⁶ Articolul 179/b din Constituție

²⁷⁷ Vezi Decizia CC a Republicii Albania nr. 2 din 18.01.2017. De asemenea, CC a solicitat și primit un aviz amicus curiae de la Comisia de la Veneția. Vezi CDL-AD(2016)036, Rezumat Amicus curiae pentru CC privind legea cu privire la reevaluarea tranzitorie a judecătorilor și procurorilor (Legea cu privire la pre-vetting)

²⁷⁸ Articolul 179/b din Constituție

²⁷⁹ Articolul 4(1) din Anexa la Constituție

²⁸⁰ Articolul D(1) din Anexa la Constituție

²⁸¹ Articolul D(3) din Anexa la Constituție

²⁸² Articolul D(4) și (5) din Anexa la Constituție

²⁸³ Articolul 4(5) din Anexa la Constituție

hotărâri judecătorești emise de instanțele albaneze sau străine.²⁸⁴

În cazul în care persoana evaluată are contacte necorespunzătoare cu persoane implicate în crima organizată, ea devine pasibilă de aplicare a sancțiunii disciplinare de concediere, iar persoana evaluată are sarcina să infirme aceste contacte. Dacă persoana evaluată încearcă să dezvăluie inexact sau să ascundă contactele cu persoane implicate în crima organizată, atunci persoana devine pasibilă de aplicarea sancțiunii disciplinare de concediere, iar persoanei evaluate îi revine sarcina de a le infirma.²⁸⁵

Evaluarea competențelor

Persoanele evaluate se supun și reevaluării competențelor, în scopul identificării celor care nu sunt calificați să-și îndeplinească funcția și a celor cu deficiențe profesionale care pot fi remediate prin instruire.²⁸⁶ Evaluarea competențelor se realizează de către inspectorii Inspectoratului din cadrul Înalțului Consiliu Judiciar și cu unitatea de inspecție din cadrul PG,²⁸⁷ care examinează documentele legale emise de persoana evaluată în ultimii (trei) ani.²⁸⁸

Dacă rezultă că persoana supusă evaluării are competențe insuficiente, atunci aceasta este considerată ca având deficiențe profesionale și i se va aplica sancțiunea disciplinară de suspendare împreună cu obligația de a urma programul de instruire, iar persoana evaluată are obligația de a dovedi contrariul. În cazul în care rezultă că competențele persoanei supuse evaluării sunt necorespunzătoare, iar deficiența constatată nu poate fi remediată prin programul de instruire de un an, acesteia i se va aplica sancțiunea disciplinară de concediere, iar persoana supusă evaluării are obligația de a dovedi contrariul.²⁸⁹

12.3 Structurile de Vetting

Procedura de numire

Procesul de numire²⁹⁰ în funcțiile de membru al Comisiei Independente de Calificare (CIC), judecător al Colegiului Special de Apel (CSA) și Comisar Public începe prin anunțarea concursului de către Președintele Republicii Albania.²⁹¹ Criteriile de numire în aceste funcții sunt interpretate strict și sunt stabilite în Constituție și Legea cu privire la Vetting.²⁹² În termen de 7 zile de la încheierea procesului de aplicare,

Președintele întocmește o listă cu candidații, care îndeplinesc criteriile formale pentru fiecare post, și o listă separată cu candidații care nu îndeplinesc aceste criterii formale.

Întregul proces este monitorizat pe toată durata sa de către Operațiunea Internațională de Monitorizare (OIM).

O comisie formată din cel puțin trei reprezentanți ai OIM evaluează candidații și pregătește în termen de 14 zile o „listă albă” a candidaților care îndeplinesc criteriile și o „listă neagră” a candidaților care nu le îndeplinesc.²⁹³ În termen de trei zile de la primirea celor două liste de la OIM, Parlamentul instituie o **comisie de verificare ad-hoc**, formată din șase membri, un număr egal de reprezentanți ai majorității și opoziției parlamentare. Comisia poate muta, cu cel puțin patru voturi, un candidat de pe „lista neagră” în „lista albă”, pe când pentru a muta un candidat de pe „lista albă” în „lista neagră” are nevoie de cinci voturi.²⁹⁴

În urma depunerii de către **comisia de verificare**, Parlamentul instituie în termen de zece zile două **comisii de selecție ad-hoc** formate dintr-un număr egal de reprezentanți din partea majorității parlamentare și a opoziției, unde o comisie este responsabilă de selectarea candidaților pentru funcția de Comisar al CIC și a celor doi Comisari Publici, în timp ce cealaltă comisie selectează candidații pentru funcția de judecător al CSA. În toate cazurile, votul este secret și electronic, fiind nevoie de majoritate pentru selectarea unui candidat.²⁹⁵

Selectările din cele două comisii *ad-hoc* sunt consolidate *en bloc* într-o singură listă și prezentate Președintelui Parlamentului. În termen de 10 zile, plenul aprobă întreaga listă de candidați *en bloc* cu o majoritate de trei cincimi din totalul deputaților în Parlament.²⁹⁶ În cazul în care Parlamentul nu aprobă lista de candidați *en bloc*, Președintele va trimite lista înapoi comisiilor *ad-hoc* de selecție pentru a repeta procesul de selecție și a depune o a doua listă în termen de 10 zile. Parlamentul poate respinge întreaga listă de candidați *en bloc* cu o majoritate de două treimi din totalul membrilor săi, altfel lista se consideră adoptată, iar cei selectați sunt considerați numiți.

În urma unui acord între majoritatea de la guvernare și opoziție înainte de alegerile generale din 2017, listele de candidați pentru structurile de vetting au fost adoptate în unanimitate în ședința plenară din 17 iunie 2017.

²⁸⁴ Articolul DH(1) din Anexa la Constituție

²⁸⁵ Articolul DH(3) și 4 din Anexa la Constituție

²⁸⁶ Articolul E(1) din Anexa la Constituție

²⁸⁷ Articolul 3(10) din Legea cu privire la Vetting

²⁸⁸ Articolul 41(3) din Legea cu privire la Vetting

²⁸⁹ Articolul E(3),(4) și (5) din Anexa la Constituție

²⁹⁰ Vezi Articolul C din Anexa la Constituție și Articolele 7 - 11 din Legea cu privire la Vetting

²⁹¹ În cazul în care Președintele nu își exercită competențele în termen de cinci zile de la intrarea în vigoare a Legii cu privire la Vetting (în termen de maximum 45 de zile de la intrarea în vigoare a anexei la Constituție), competența revine Avocatului Poporului, care reprezintă un mecanism de deblocare prevăzut de Articolul C(6) din Anexa la Constituție și Articolul 7(7) din Legea cu privire la Vetting

²⁹² Articolul C(5) din Anexa la Constituție și Articolul 6 din Legea cu privire la Vetting

²⁹³ Articolul C(7) din Anexa la Constituție

²⁹⁴ Articolul C(7) din Anexa la Constituție și Articolul 8 din Legea cu privire la Vetting

²⁹⁵ Articolul C(10) și (11) din Anexa la Constituție și Articolul 9 și 10 din Legea cu privire la Vetting

²⁹⁶ Articolul C(10) și (12) din Anexa la Constituție și Articolul 9 și 11 din Legea cu privire la Vetting

Procesul de vetting este realizat de către o Comisie Independentă de Calificare, în timp ce contestațiile persoanelor evaluate sau ale Comisarilor Publici sunt soluționate de Colegiul Special de Apel (cameră separată pe lângă CC). În perioada de tranziție de 9 ani, CC va fi formată din două colegii.²⁹⁷

CIC

CIC este organizată în patru comisii de adjudecare, compuse fiecare din câte trei membri aleși prin tragere la sorți. Membrii supleanți sunt desemnați și ei prin tragere la sorți. Mandatul membrilor CIC era inițial de cinci ani de la data intrării lor în funcție,²⁹⁸ care a fost prelungit cu aproximativ doi ani printr-o modificare a Constituției.²⁹⁹

Pe durata exercitării mandatului lor, comisarii CIC se bucură de statutul de membru al Înaltei Curți, iar lor și familiilor acestora li se garantează o protecție la cel mai înalt nivel, în condițiile legii.³⁰⁰

Comisarii CIC semnează o declarație scrisă, conform legii, prin care se autorizează auditul anual al bunurilor lor, monitorizarea sistematică a conturilor și tranzacțiilor financiare ale acestora, precum și renunțarea la confidențialitatea comunicațiilor lor pe toată durata mandatului. Toate declarațiile lor de avere devin publice.³⁰¹ Comisarii CIC sunt pasibili de răspundere disciplinară, iar cazurile de abatere disciplinară sunt examinate de Colegiul Special de Apel (CSA), în condițiile legii.³⁰²

Repartizarea dosarelor către complete se face prin tragere la sorți, raportorul fiind desemnat în același mod. Completul Comisiei este condus de președintele comisiei, care este ales din rândul membrilor comisiei. În absența

acestuia/acesteia, panelul este prezidat de cel mai în vârstă membru.³⁰³

Persoana supusă evaluării care contestă măsura disciplinară de concediere din CIC este suspendată din funcție până la pronunțarea deciziei Colegiului de Apel. Pe perioada examinării contestației, persoanei supuse evaluării care este suspendată i se plătește 75 la sută din salariu.³⁰⁴

Comisarii Publici

Doi comisari publici reprezintă interesul public și ei pot formula contestații împotriva deciziilor Comisiei.³⁰⁵ Mandatul comisarilor publici este de șapte ani de la data intrării lor în funcție, inclusiv mandatele prelungite cu aproximativ doi ani. Pe durata exercitării mandatului lor, comisarii publici beneficiază de statut de membru al Înaltei Curți, iar lor și familiilor lor și li se garantează protecție la cel mai înalt nivel, în condițiile legii.³⁰⁶

Comisarii publici semnează o declarație scrisă, conform legii, prin care autorizează auditul anual al bunurilor lor, monitorizarea sistematică a conturilor și tranzacțiilor financiare ale acestora, precum și renunțarea la confidențialitatea comunicațiilor lor pe toată durata mandatului lor. Toate declarațiile lor de avere devin publice.³⁰⁷ Comisarii publici sunt pasibili de răspundere disciplinară, iar cazurile de abatere disciplinară sunt examinate de CSA, în condițiile legii.³⁰⁸

CSA din cadrul CC

CSA din cadrul CC este format din șapte judecători numiți pentru un termen de nouă ani și este singurul organ judiciar care examinează contestațiile împotriva deciziilor Comisiei, în conformitate cu Anexa la Constituție și Legea cu privire la

²⁹⁷ Articolul 179/b(5) din Constituție

²⁹⁸ Articolul 179/b(8) din Constituție

²⁹⁹ Amendamente la Constituție pentru prelungirea mandatului au fost adoptate la 10 februarie 2022 cu 118 voturi pentru și 4 abțineri

³⁰⁰ Articolul C(3) și (17) din Anexa la Constituție

³⁰¹ Articolul C(4) din Anexa la Constituție

³⁰² Articolul C(16) din Anexa la Constituție

³⁰³ Articolul 14 din Legea cu privire la Vetting

³⁰⁴ Articolul F(5) și (6) din Anexa la Constituție

³⁰⁵ Articolul C(2) din Anexa la Constituție

³⁰⁶ Articolul C(3) și (17) din Anexa la Constituție

³⁰⁷ Articolul C(4) din Anexa la Constituție

³⁰⁸ Articolul C(16) din Anexa la Constituție

Vetting.³⁰⁹ Colegiul ia hotărâri în complete de judecată compuse din cinci membri fiecare.³¹⁰

Judecătorii CSA beneficiază de statutul de judecător al CC, iar mandatul lor nu este supus limitei de vârstă, dacă legea nu prevede altfel.³¹¹ Judecătorii CSA semnează o declarație scrisă, în condițiile legii, prin care autorizează auditul anual al bunurilor lor, monitorizarea sistematică a conturilor și tranzacțiilor financiare ale acestora, precum și renunțarea la confidențialitatea comunicațiilor lor pe toată durata funcției. Toate declarațiile lor de avere devin publice.³¹²

CSA examinează contestațiile împotriva deciziilor Comisiei și, pe durata mandatului său, are competența de a le judeca.³¹³

- Abaterile disciplinare ale judecătorilor CC, membrilor Înalțului Consiliu Judiciar, Înalțului Consiliu al Procurorilor, Procurorului General și ale Înalțului Inspector de Justiție;
- Contestațiile împotriva deciziilor Înalțului Consiliu Judiciar, Înalțului Consiliu al Procurorilor, precum și ale Înalțului Inspectorat de Justiție, care impun sancțiuni disciplinare împotriva judecătorilor, procurorilor și altor inspectori.

Persoanele supuse evaluării și comisarii publici, în condițiile legii, pot depune contestație la acest Colegiu împotriva hotărârilor Comisiei, cu excepția deciziilor de suspendare din funcție coroborate cu obligația de a urma cursul de studii pentru remedierea deficiențelor profesionale ale persoanei evaluate.³¹⁴

Colegiul Special de Apel poate solicita colectarea faptelor sau probelor, precum și remedierea oricăror erori de procedură comise de Comisie, ținând seama de drepturile fundamentale ale persoanei evaluate. Colegiul Special de Apel emite hotărâri pe caz și nu poate transfera cazul înapoi Comisiei. Jurisdicția constituțională nu permite punerea în discuție a constituționalității principiilor pe care se bazează procesul de reevaluare și, ca atare, se întemeiază și pe criteriile prevăzute de prezenta lege.³¹⁵

Colegiul Special de Apel poate menține, modifica sau anula decizia Comisiei, emițând o decizie motivată în scris. În cazurile de recurs ale Comisarilor Publici, Colegiul de Apel nu

poate impune o măsură disciplinară mai severă, fără a acorda persoanei evaluate timp suficient pentru a se pregăti și a fi audiată în ședință. În cazul în care Colegiul admite contestația prin anularea deciziei Comisiei, partea de 25 la sută din salariu se plătește persoanei evaluate pe toată perioada suspendării.³¹⁶ Hotărârea definitivă prin care se dispune revocarea din funcție are efect imediat *ex lege*. Persoanele evaluate își pot exercita dreptul la recurs la CtEDO.³¹⁷

OIM

OIM are sarcina de a sprijini procesul de reevaluare prin monitorizarea și supravegherea întregului proces. Această Operațiune include instituțiile UE, statele membre ale UE și SUA și este condusă de Comisia Europeană.³¹⁸

OIM își îndeplinește sarcinile în conformitate cu aranjamentele internaționale în vigoare. OIM numește Observatorii Internaționali în urma unei notificări a Consiliului de Miniștri. Observatorii sunt numiți din rândul judecătorilor sau procurorilor cu experiență de cel puțin 15 ani în sistemul de justiție din țările respective. Mandatul unui observator internațional poate fi reziliat de către OIM numai pentru abateri grave.³¹⁹

Observatorul internațional exercită următoarele atribuții:³²⁰

- oferă recomandări Parlamentului privind calificarea și selecția candidaților pentru funcția de membru al CIC, judecător la CSA și Comisar Public;
- prezintă constatări și opinii asupra problemelor care sunt examinate de către CIC și CSA și contribuie la evaluarea de fond conform articolului DH. Cu privire la aceste constatări, Observatorul Internațional poate solicita CIC sau CSA să examineze probe sau să depună probe obținute de la organele de stat, entități străine sau persoane private, în condițiile legii;
- prezintă recomandări scrise comisarilor publici pentru depunerea unei contestații. În cazul în care Comisarul Public nu respectă această recomandare, el/ea întocmește un raport scris și prezintă motivele refuzului;
- are dreptul de a avea acces imediat la toate informațiile, datele despre persoane și documentele necesare monitorizării procesului de reevaluare la toate nivelurile și la toate etapele.

309 Articolul F(1) din Anexa la Constituție

310 Articolul F(1) din Anexa la Constituție și Articolul 15(1) din Legea cu privire la Vetting

311 Articolul C(3) din Anexa la Constituție

312 Articolul C(4) din Anexa la Constituție

313 Articolul 179(7) din Anexa la Constituție și Articolul 5(3) din Legea cu privire la Vetting

314 Articolul F(2) din Anexa la Constituție

315 Articolul F(3) din Anexa la Constituție

316 Articolul F(5) și (6) din Anexa la Constituție

317 Articolul F(6)-(8) din Anexa la Constituție

318 Articolul B(1) din Anexa la Constituție

319 Articolul B(2) din Anexa la Constituție

320 Articolul B(3) din Anexa la Constituție

Observatorilor internaționali și familiilor acestora li se garantează o protecție la cel mai înalt nivel, în conformitate cu legea.³²¹

Administrarea structurilor de vetting

Personalul instituțiilor de reevaluare este compus din unitatea de servicii juridice și personalul administrativ.³²² CSA va fi asistat și de structurile de sprijin ale CC. Atribuțiile Secretarului General includ, printre altele, organizarea și conducerea activității zilnice a întregului personal cu excepția personalului consultativ și recrutarea personalului administrativ în conformitate cu Codul Muncii.³²³

Toți angajații instituțiilor de vetting semnează o declarație scrisă, în condițiile legii, prin care se autorizează auditul anual al bunurilor lor, monitorizarea sistematică a conturilor financiare și a tranzacțiilor, precum și renunțarea la confidențialitatea comunicațiilor lor pe toată durata funcției lor. Toate declarațiile lor de avere devin publice.³²⁴

CIC și CSA vor fi asistate, în procesul de luare a deciziilor, de Unitatea Serviciului Juridic, care desfășoară activitate de consiliere și sprijin în procesul decizional al acestor instituții. Unitatea Serviciului Juridic este compusă din consilieri juridici și consilieri economici, sub supravegherea adunării comisarilor sau judecătorilor.³²⁵

La încetarea mandatului instituțiilor de vetting, consilierul juridic/financiar, cu acordul său, are dreptul de a fi numit în funcția publică pe care o avea înainte de numire sau în funcții echivalente cu aceasta în administrația publică.³²⁶

Personalului administrativ al structurilor de vetting și familiilor acestora li se garantează o protecție la cel mai înalt nivel, în condițiile legii.³²⁷

Implementarea Vettingului

Procesul de vetting a început oficial la 17 iunie 2017, odată cu adoptarea de către Parlament a listei comisarilor CIC, ca Comisarilor Publici și judecătorilor CSA. Procesul a fost finalizat în primă instanță odată cu pronunțarea tuturor celor 805 decizii ale CIC la 21 noiembrie 2024. Din toate cele 805 decizii, au fost 373 confirmări în funcție, 268 demiteri (în mare parte pentru chestiuni legate de bunuri nejustificate), 105 decizii de încetare a procedurii de re-evaluare, 8 hotărâri de suspendare a procedurii, 49 hotărâri de încetare a procedurii fără o hotărâre definitivă, 2 hotărâri de suspendare a

evaluării cu obligația de a urma pregătire de specialitate. În total, 54% din procedurile de vetting au dus la concediere sau încetare din cauza demisiei persoanei evaluate sau a împlinirii vârstei de pensionare.

OIM a continuat să supravegheze procesul de vetting și a emis avize cu privire la evaluările în primă instanță, instituția de control a Comisarilor Publici urmând toate recomandările de recurs, rezultând într-un total de 124 de decizii contestate, în timp ce pentru 685 de decizii Comisarul Public nu a făcut contestație. CSA continuă soluționarea contestațiilor și a făcut o planificare adecvată și alocare a resurselor pentru a pronunța toate hotărârile de verificare în cadrul mandatului constituțional de până în iulie 2026.³²⁸

Comisia Europeană a constatat că „Procesul de vetting, desfășurat sub monitorizare internațională independentă, a dat rezultate bune în creșterea responsabilității sectorului justiției”.³²⁹ Cu toate acestea, numărul mare de demiteri din funcție rezultat în urma vettingului a condus la întâzieri și la perioade îndelungate de judecare a cauzelor. Până la sfârșitul lunii decembrie 2022, existau 132 769 de cauze nesoluționate în toate instanțele din Albania, față de 125 689 în decembrie 2021, ceea ce reprezintă o creștere de 5,6%.

Instanțele cu cele mai mari restanțe sunt Înalta Curte, Tribunalul Districtual Tirana și Curtea Administrativă de Apel. Înalta Curte are cele mai mari restanțe, cu peste 35 822 de cauze, dintre care 77% au mai mult de doi ani. În ceea ce privește Curțile de Apel, restanțele au crescut cu 43% în ultimii trei ani, timpul mediu de soluționare a unui caz la nivel de apel fiind de 893 de zile. La Curtea de Apel din Tirana, durata medie a unui dosar penal a fost de 5 820 de zile.³³⁰

În plus, un comisar al CIC și un judecător al CSA³³¹ au fost demisi pentru că nu au divulgat informații și documente care i-ar fi determinat să nu îndeplinească criteriile de numire.

Mai mult, o serie de judecători și procurori demisi au contestat deciziile CSA la CtEDO. CtEDO a pronunțat o hotărâre cheie în cazul Xhoxhaj împotriva Albaniei, unde a constatat că „...Curtea trebuie să țină seama de natura extraordinară a procesului de vetting a judecătorilor și procurorilor din Albania. Acest proces a fost introdus ca răspuns la necesitatea urgentă, după cum a fost evaluat de legislatura națională, de a combate corupția pe larg răspândită în sistemul de justiție. Acesta constă în evaluarea a trei criterii și vizează în mod exact toți judecăto-

³²¹ Articolul C(17) din Anexa la Constituție

³²² Articolul 18(1) din Legea cu privire la Vetting

³²³ Articolul 21 din Legea cu privire la Vetting

³²⁴ Articolul C(4) din Anexa la Constituție

³²⁵ Articolul 22(1) din Legea cu privire la Vetting

³²⁶ Articolul 29(1) din Legea cu privire la Vetting

³²⁷ Articolul C(17) din Anexa la Constituție

³²⁸ Vezi pagina 19 a Raportului Comisiei Europene pe Albania din 2023

³²⁹ Vezi pagina 39 a Raportului Comisiei Europene pe Albania pentru clusterul 1 (Aspecte fundamentale)

³³⁰ Vezi pagina 44 a Raportului Comisiei Europene pe Albania pentru clusterul 1 (Aspecte fundamentale)

³³¹ Vezi www.kpa.al/wpcontent/uploads/2020/07/vendim-nr.14.2020.pdf

rii și procurorii în funcție. Din acest motiv, procesul de vetting al judecătorilor și procurorilor din Albania este sui generis și trebuie să fie diferit de orice procedură disciplinară obișnuită împotriva judecătorilor sau procurorilor.” și a respins plângerea reclamantului în prezenta cauză.

În februarie 2022, Parlamentul a prelungit mandatul CIC și al Comisarilor Publici până la sfârșitul anului 2024. Odată cu încetarea mandatului CIC, cauzele de vetting pendinte pentru judecători sunt examinate de Înalțul Consiliu Judiciar, în timp ce cauzele pendinte de vetting ale procurorilor – de Înalțul Consiliu al Procuraturii, în conformitate cu Legea cu privire la Vetting. După dizolvarea Comisarilor Publici, competențele acestora sunt exercitate de către Procurorul general special al Procuraturii speciale. CSA își va înceta activitatea în iunie 2026, iar orice contestație nesoluționată împotriva deciziilor pendinte ale Comisiei urmează să fie examinate de CC.³³²

Concluziile capitolului XII. „Falsa inspirație pentru reforma justiției din Moldova: vettingul albanez al judecătorilor și procurorilor”

- Reforma judiciară din Albania, în special procesul de vetting al judecătorilor și procurorilor, a constituit un pas crucial și radical în combaterea corupției endemice din sistemul judiciar albanez. Deși mecanismele reformei și rezultatele procesului de vetting au variat, scopul de a asigura integritatea și profesionalismul în justiție a fost, în mare parte, atins.
- Sistemul de evaluare extraordinară implementat în Republica Moldova nu este bazat pe modelul Albaniei. Conceptul inițial prezentat de către Ministerul Justiției în toamna anului 2021 era inspirat din sistemul albanez, însă la conceptul inițial, precum și la modelul Albaniei, s-a renunțat.
- Compararea experienței Albaniei cu reformele în curs din Republica Moldova scoate în evidență următoarele caracteristici importante ale sistemului albanez, care au lipsit în cazul Moldovei:
 - 1) planificarea reformei în baza unei evaluări ample a problemelor din domeniul justiției;
 - 2) consensul parlamentar larg la adoptarea legii despre evaluarea extraordinară;
 - 3) modificarea Constituției pentru reglementarea vettingului, a garanțiilor în cadrul evaluării extraordinare și asigurarea nerepetării acestei evaluări;
 - 4) asigurarea criteriilor riguroase de integritate ale membrilor organelor de efectuare a evaluării;

- 5) garantarea respectării suveranității statului, prin neadmiterea cetățenilor străini în cadrul procesului de evaluare;
- 6) implicarea cetățenilor străini doar în cadrul organelor de monitorizare a comisiei responsabile de evaluarea extraordinară;
- 7) crearea organelor jurisdicționale speciale pentru contestarea soluțiilor comisiei de evaluare extraordinară;
- 8) posibilitatea subiecților evaluării de a contesta acțiunile și comportamentul membrilor Comisiei;
- 9) Comisia de evaluare este autoritate administrativă a statului, ținută să respecte prevederile legislației administrative;
- 10) membrii Comisiei de evaluare au obligația de a depune declarații de averi;
- 11) calitatea de membru al Comisiei de evaluare este incompatibilă cu oricare activități retribuite;
- 12) secretariatul Comisiei de evaluare nu a fost secretizat;
- 13) criteriile înguste de evaluare a integrității: averi, anturaj și competențele profesionale, în cazul Albaniei;
- 14) instanța de judecată a avut ultimul cuvânt în disputele privind evaluarea extraordinară.

- În ciuda provocărilor generate de întârzierile în rezolvarea dosarelor și de rezistența politică, procesul de vetting din Albania rămâne o măsură esențială și transformatoare, demonstrând că reformele de acest tip, deși controversate, pot fi indispensabile pentru consolidarea statului de drept și asigurarea stabilității instituțiilor democratice pe termen lung.

Lecții de învățat

- Experiența Albaniei ar fi putut să fie valoroasă pentru Republica Moldova, dacă ar fi fost aplicat modelul albanez de evaluare a integrității magistraților.
- Tratamentele eficiente sunt bazate pe un diagnostic complet, iar reformele – pe o evaluare serioasă a situației.
- Caracterul extraordinar al evaluării presupune devierea de la anumite garanții constituționale, în primul rând de la garanțiile în domeniul justiției. Prin urmare, implementarea constituțională a acestei evaluări, fără o modificare a Constituției, setează precedente periculoase, de diminuare a garanțiilor constituționale aplicabile în regim obișnuit.

³³² Articolul 179(8) din Constituție

13

CONCLUZII ȘI LECȚII DE ÎNVĂȚAT

**Concluziile capitolului II.
„Miturile reformei justiției în Moldova”**

- Reforma justiției din Moldova este adânc marcată de mituri care reflectă tensiunile dintre așteptările publicului și realități. Deși au existat eforturi semnificative de a „curăța” justiția, procesul a fost stagnat de conflictele interne dintre politicul moldovenesc și sistemul judiciar.
- Mitul conform căruia justiția s-ar opune reformelor sau că judecătorii nu au pedepsit cazurile de corupție din „Laundromat” subestimează complexitatea procesului judiciar și nevoia de respectare a procedurilor legale.
- Ultimul CSM dinaintea reformei, decredibilizat și cu mandatul depășit, a funcționat acceptând intervențiile și protecția politică, eșuând o „auto-curățare” reală a sistemului.
- În ciuda criticilor, judecătorii nu au avut pârghiile necesare pentru a se reforma și auto-curăța singuri (altfel decât prin CSM), iar intervențiile politice au făcut ca aceste reforme să pară mai degrabă un atac asupra justiției decât o schimbare reală.
- Reforma justiției prin evaluări extraordinare a fost inspirată din abordarea „intrării politicului cu buldozerul în justiție”. Abordarea respectivă poate fi considerată un eșec, din moment ce membrii reformați ai CSM au anunțat că justiția nu mai trebuie să fie independentă, iar președintele țării – că abordările de până acum nu au fost suficient de dure, iar practicile și standardele internaționale în domeniul justiției nu funcționează în Republica Moldova.

Lecții de învățat

- Pentru o reformă de succes în domeniul justiției, este esențială o înțelegere cât mai clară și realistă a problemelor fundamentale cu care se confruntă justiția.
- Contextul politic și sloganele electorale pot anticipa reformele în domeniul justiției, dar ele nu sunt suficiente pentru elaborarea și implementarea lor cu succes. Reformele în justiție se pot baza doar pe o înțelegere veritabilă și amplă a problemelor pe care le adresează, pe probe, nu mituri.

- Pentru a fi credibile, procesele de reformă în domeniul justiției trebuie să aibă la bază principiile de transparență, independență și excludere a interferențelor politice.
- Dacă în loc de standarde internaționale în reformarea justiției sunt aplicate metode contrare acestor standarde, concluzia la final nu poate fi că bunele practici internaționale nu au funcționat în Moldova.
- Standardele și bunele practici internaționale se numesc astfel pentru că ele și-au demonstrat în repetate rânduri eficiența. Trebuie doar aplicate strict, consecvent, uniform și cu bună credință.

**Concluziile capitolului III.
„Regulile de joc în Pre-Vetting”**

- În ciuda intențiilor de reformare conform modelului inspirat din Albania, procesul a fost implementat în lipsa modificărilor constituționale și nu a atins amploarea inițial anunțată (în prima etapă fiind vorba doar despre organele de autoadministrare ale justiției și procuraturii).
- Complexitatea și dezechilibrele procedurii de pre-vetting, instituită pentru evaluarea integrității judecătorilor și procurorilor în Republica Moldova, de rând cu restricționarea drepturilor candidaților, au prefigurat un proces disfuncțional, care a depășit limitele temporale fixate în acest sens.
- Impunerea limitărilor temporale nerealiste prin Legea 26/2022, atât pentru Comisia Pre-vetting, cât și pentru completul special al CSJ, nu a asigurat o finalizare rapidă a evaluărilor. Chiar și după aproape trei ani de mandat, evaluarea în privința a circa 40% dintre candidații care urmau a fi evaluați de către Comisia Pre-vetting a fost dată în competența altor comisii de vetting.
- Legea 26/2022 nu a ținut cont de posibilitatea admiterii contestațiilor candidaților la CSJ, căci timp suplimentar pentru evaluările repetate ale Comisiei Pre-vetting nu a fost prevăzut, iar AGJ și AGP nu li s-a dat timp să cunoască rezultatele contestațiilor înainte de a forma CSM și CSP.

- Parlamentul a operat principalele intervenții legislative în procesul de pre-vetting în perioada examinării contestațiilor depuse de către candidați împotriva soluțiilor Comisei Pre-Vetting. Modificările au fost îndreptate exclusiv spre a reduce șansele admiterii contestațiilor candidaților de către CSJ. Astfel, Parlamentul nu a acționat ca autoritate care setează reguli după care s-au examinat contestațiile, ci ca un participant în procesul de judecată, care a intervenit în litigiile aflate pe rol de partea Comisiei.
- Transformările pentru integritate trebuie făcute doar prin metode compatibile cu integritatea. Sistemul judiciar nu și poate crește credibilitatea printr-o reformă care nu este credibilă.
- Pentru credibilitatea și eficiența mecanismului de evaluare externă a actorilor din justiție, sistemul de evaluare trebuie să fie clar reglementat, previzibil și să garanteze dreptul la apărare și transparența procedurilor.

Lecții de învățat

- Transformările în justiție sunt procese complexe și de durată, care trebuie gândite minuțios, care nu pot fi grăbite prin fixarea termenelor și impunerea sarcinilor nerealiste pentru desfășurarea evaluării judecătorilor și procurorilor sau de examinare a contestațiilor acestora.
- Reducerea garanțiilor judecătorilor și procurorilor în procedurile de evaluare extraordinară sub nivelul garantat la nivel constituțional, în lipsa modificărilor aduse Constituției Republicii Moldova, încetinește procesele de reformă, căci sfidează practica aplicării Constituției Republicii Moldova.
- Implicarea Parlamentului în procesele de reformare a justiției trebuie să rămână imparțială și impersonală pentru a nu afecta credibilitatea lor. Intervențiile legislative în cadrul reformelor din justiție nu trebuie să transforme organul legislativ într-un „frate mai mare” al Comisiei Pre-vetting, care să-i dea garanții de infailibilitate.

Concluziile capitolului IV. „Lipsa de fair-play”

- Mecanismul de pre-vetting, instituit cu intenția de a asigura integritatea judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova, a fost marcat de deficiențe procedurale și abuzuri care au subminat drepturile fundamentale ale candidaților și au compromis procesul de evaluare.
- Imposibilitatea de a obține informațiile necesare, termenul scurt impus pentru furnizarea lor și lipsa unui cadru de contestare eficient au transformat pre-vettingul într-un proces adesea arbitrar și disproporționat.
- Intervențiile politice și modul în care Comisia a aplicat propriile norme au dus la discriminări și contradicții, împiedicând o evaluare echitabilă și transparentă a candidaților.

Lecții de învățat

- „Laissez-faire” a reformei este de preferat lipsirii ei de „fair-play”. Altfel spus, lăsarea reformei să deruleze conform regulilor setate inițial ar fi fost de preferat intervenirii permanente în vederea reducerii constante a garanțiilor persoanelor evaluate.

Concluziile capitolului V. „Schimbarea regulilor de joc în timpul jocului”

- Modificările frecvente ale Legii 26/2022 și schimbările intervenite în procedura de pre-vetting au erodat încrederea în procesul de evaluare, creând un sistem legislativ instabil și discriminatoriu.
- Modificările legislative, care au favorizat Comisia Pre-vetting, au avut un impact negativ asupra drepturilor candidaților, care s-au confruntat cu reguli schimbătoare și cu dificultăți în a-și apăra integritatea.
- Aceste intervenții legislative nu doar că au subminat principiile statului de drept și ale transparenței decizionale, dar au subminat credibilitatea și obiectivitatea întregului mecanism de evaluare.

Lecții de învățat

- Un proces corect și echitabil de evaluare extraordinară, necesită un cadru legislativ stabil, clar și previzibil.
- Cadrul legal pentru evaluarea actorilor din domeniul justiției trebuie să garanteze transparență decizională, responsabilitatea organului de evaluare și drepturile fundamentale ale celor evaluați.

Concluziile capitolului VI. „Susținerea reformei de către societatea civilă”

- Implicarea societății civile în procesul de reformă a justiției din Republica Moldova a fost complexă, iar până la un anumit punct a fost și valoroasă.
- Deși organizațiile neguvernamentale, precum CRJM și IPRE au avut un rol crucial în susținerea și promovarea transparenței în reformele de justiție, apariția conflictelor de interese, efectuarea unor evaluări „paralele” selective și accesarea / prelucrarea ilegală a datelor cu caracter personal au afectat credibilitatea și legitimitatea procesului, generând suspiciuni de partizanat care pot submina credibilitatea procesului de evaluare.
- Asemenea situații, precum conflictele de interese și încălcarea regulilor de accesare / prelucrare a datelor cu ca-

racter personal, subliniază nevoia de a avea reglementări clare și o monitorizare atentă a implicării societății civile în astfel de procese, pentru a garanta că reforma justiției se realizează în interesul public și nu sub influența unor interese private sau politice, capabile să afecteze integritatea eforturilor de reformă.

- Scandalurile legate de accesul ilegal la date personale evidențiază vulnerabilitățile în protecția datelor și necesitatea unui cadru mai strict privind confidențialitatea și responsabilitatea în gestionarea acestora, în special cu ocazia evaluărilor sensibile și intruzive.

Lecții de învățat

- Neclaritățile juridice legate de arealul de manifestare a „conflictelor de interese în societatea civilă” nu previn efectele lor nocive asupra credibilității reformelor din domeniul justiției.
- „Purtarea diverselor pălării” de către aceeași activiști din societatea civilă în cadrul proceselor de reformare a justiției creează percepția capturării proceselor de reformă și subordonării lor intereselor personale și organizaționale ale acestor activiști.
- Asumarea diferitor roluri de către unele și aceleași organizații în cadrul reformei din justiție și reprezentarea lor constantă în cadrul autorităților publice de nivel înalt alimentează percepția „gubernamentalizării” societății civile.

Concluziile capitolului VII. „Procesul de evaluare din perspectiva candidaților”

- Chestionarea candidaților care nu au promovat procedura de pre-vetting în fața Comisiei Pre-vetting au permis înțelegerea experienței prin care au trecut aceștia, neregulile și abuzurile cărora au fost expuși în cadrul evaluării.
- Candidații au scos în evidență deficiențele procesului, precum termenele nerezonabil de scurte pentru răspunsuri, accesul limitat la informațiile necesare pentru apărare și dificultăți în obținerea documentelor cerute de Comisia Pre-vetting. Au existat plângeri legate de interpretările tendențioase din întrebările adresate, tratamentele discriminatorii și umilitoare. Accesarea ilegală a datelor personale, inclusiv a informațiilor despre familiile lor, a fost o altă preocupare majoră, candidații considerând că le-au fost afectate drepturile fundamentale și li s-a creat un climat de nesiguranță și frică pentru integritatea fizică a lor și a familiilor lor.
- Procesul de evaluare a fost viciat de elemente imprevizibile pentru candidați, cum ar fi secretizarea componenței secretariatului Comisiei Pre-vetting, neacordarea accesului

deplin al candidaților la informațiile acumulate de Comisie, implicarea în examinarea contestațiilor depuse de către ei a judecătorilor transferați temporar de la instanțele de fond și admonestarea judecătorilor care le-au dat dreptate la examinarea contestațiilor lor.

- Cel puțin 2/3 dintre candidați au afirmat că dacă ar fi cunoscut din timp condițiile de desfășurare a evaluării (care nu puteau fi deduse din lege), nu ar fi acceptat să-și înainteze candidatura.

Lecții de învățat

- Limita intruziunilor în viața privată a actorilor din justiție cu ocazia evaluărilor extraordinare trebuie reglementată expres prin lege, iar având în vedere statutul subiecților – garanțiile trebuie să fie chiar în Constituție.
- Evaluarea extraordinară benevolă (pre-vetting) se deosebește fundamental de evaluarea extraordinară obligatorie a actorilor din justiție (vetting), căci a-ți înainta candidatura într-o procedură pe care o poți evita fără a părăsi funcția presupune mai mult curaj decât a rămâne în funcție în fața unei proceduri inevitabile.
- Pre-vettingul a scos în evidență judecătorii și procurorii curajoși și determinați să se implice pentru tot sistemul. Cu mici excepții, pre-vettingul nu i-a selectat pe cei mai vocali și mai vizibili. Aceștia oricum au ajuns să fie cunoscuți opiniei publice dintr-o perspectivă pozitivă.
- Pentru îmbunătățirea mecanismelor de evaluare extraordinară și pentru a preveni posibile abuzuri și în alte procese de evaluare, experiența negativă a actorilor din justiție care s-au înscris benevol pentru a trece acest filtru de integritate urmează a fi studiată cu mare atenție.

Concluziile capitolului VIII. „Dubii de integritate asupra membrilor Comisiei Pre-vetting”

- Integritatea membrilor Comisiei Pre-vetting nu a fost o cerință clar articulată în Legea 26/2022. Discrepanța între cerințele de integritate etică și financiară ale candidaților pentru funcția de membru în CSM și CSP și cerințele de integritate înaintate față de membrii Comisiei și secretariatului a fost uriașă.
- Integritatea Comisiei Pre-vetting a fost grav afectată de nerespectarea criteriilor legale de numire și de toleranța față de conflictele de interese și incompatibilitățile constatate în spațiul public ale membrilor săi.
- Lipsa de reacție adecvată și transparența scăzută în gestionarea incidentelor de integritate în interiorul Comisiei Pre-vetting au compromis procesul de evaluare a candidaților.

Lecții de învățat

- Ignorarea cerințelor de integritate și nesancționarea încălcării cerințelor de integritate ale membrilor mecanismului menit să îmbunătățească reforma justiției doar înrăutățește percepția publică despre autoritățile care implementează reforma justiției.
- Participarea membrilor internaționali în cadrul mecanismului menit să îmbunătățească reforma justiției nu este suficientă pentru garantarea integrității mecanismului respectiv.
- Credibilitatea reformelor din justiție se asigură prin mecanisme serioase de verificare a integrității reformatorilor și evaluatorilor, nu prin simpla participare a cetățenilor străini.
- Consecințele deficiențelor de integritate ale membrilor mecanismului de evaluare a integrității în justiție sunt diverse și includ riscuri semnificative pentru încrederea publicului în procesul de reformă, în sistemul judiciar, dar mai ales pentru relațiile Republicii Moldova cu partenerii de dezvoltare, care au susținut financiar activitatea membrilor acestui mecanism (Comisia Pre-vetting).

Concluziile capitolului IX. „Posibilitățile nelimitate ale Comisiei Pre-vetting”

- Evaluarea extraordinară (pre-vetting) efectuată printr-o Comisie aflată în afara oricărui control legal și imunizată împotriva oricărei răspunderi juridice, a evidențiat multiple deficiențe în asigurarea corectitudinii, transparenței și independenței procesului de evaluare.
- Comisia Pre-vetting a operat cu discreție nelimitată, aplicând frecvent standarde duble în aprecierea integrității candidaților, astfel încât, au existat cazuri în care situațiilor similare, dar mai compromițătoare li s-a dat aprecieri mai blânde decât situațiilor mai lejere și/sau neprobate.
- Comisia Pre-vetting a sfidat cadrul legal național privind posibilitățile de utilizare a mijloacelor speciale de investigații și a făcut uz de serviciile secrete, contrar standardelor Consiliului Europei în domeniul asigurării proceselor de integritate în justiție.
- Comisia Pre-vetting a sfidat autoritatea lucrului judecat și interpretările CC, care au somat-o să se conformeze aprecierilor date de instanța supremă în cadrul examinării contestațiilor candidaților.
- Candidații și rudele lor au fost supuși presiunilor imense, fiind uneori umiliți în public și obligați să tolereze imixțiuni și ingerințe în viața privată și impuși să-și apere integritatea

în fața unor acuzații nefondate, ce le-au fost înaintate de către Comisie.

- Interferențele politice nedismulate au afectat evaluarea, subminând independența justiției.
- Deși scopul inițial a fost sporirea transparenței în numirile în organele de autoadministrare judiciare și în cadrul procuraturii, metoda utilizată a dus la creșterea suspiciunilor, incoerență și a sporit șansele manipulațiilor și a speculațiilor politice.

Lecții de învățat

- *La elaborarea mecanismelor menite să producă integritate, este bine să se rețină celebra formulă a profesorului Robert Klitgaard³³³, preluată de toate ghidurile anticorupție ale ONU: **Corupție = Monopol + Discreție – Responsabilitate.** Amestecând toate ingredientele corupției nu se obține integritate.*
- Respectarea legii și a Constituției în procesele de reformare a justiției este prima garanție de respectarea a legii și Constituției de către cei cărora li se adresează reforma. Simetric, favorizările în procesele de reformare a justiției garantează favorizările ulterioare în procesele de înfăptuire a justiției.
- Reforma justiției începe acolo unde se termină influența politicului. Reforma justiției bazată pe interferența politicului doar agravează problemele din cauza cărora justiția trebuie reformată.
- Percepția de politizare a justiției prin procesul de reformare a justiției este mai gravă decât nemulțumirea în legătură cu întârzierea reformării justiției.
- Nu există „partide bune” cărora li se permite să politizeze justiția sau procesele ei de reformă. Reformele veritabile în justiție pot fi făcute doar la distanță respectabilă de politic, politicieni și ambițiile lor politice.

Concluziile capitolului X. „Contestarea la Curtea Supremă de Justiție”

- Procesul de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting a fost marcat de o serie de provocări legale și politice, inclusiv schimbări legislative în timpul procedurilor, demisii masive ale judecătorilor și presiuni externe asupra sistemului judiciar. Acești factori au compromis eficiența, viteza și transparența examinării contestațiilor.
- Deciziile luate de CSJ împotriva soluțiilor Comisiei Pre-vetting au fost criticate de principalii demnitari de stat

³³³ <https://www.undp.org/latin-america/blog/anti-corruption-formula>

și au condus la o intensificare a intervențiilor politice în procesul de pre-vetting.

- Au urmat repercusiuni sub formă de proceduri disciplinare pentru magistrații care au anulat deciziile Comisiei Pre-vetting, sugerând existența unui climat de instabilitate și interferență în sistemul judiciar.
- Astfel, este evident că reformele au fost influențate de factori externi care au dus la o gestionare defectuoasă a procesului de evaluare și contestare.

Lecții de învățat

- Funcția Parlamentului este de a face reguli impersonale, nu de a schimba legile cu dedicație specială pentru a obține un anumit rezultat procesual.
- Elanul parlamentar manifestat în procesul de examinare a contestațiilor decredibilizează CSM și CSP, create prin procedura de pre-vetting, ca fiind organe de guvernanță ale sistemelor de justiție și procuratură. CSM și CSP de astăzi sunt o emanație parlamentară.
- Atacurile la persoana judecătorilor în legătură cu soluțiile emise pe marginea proceselor de evaluare externă delegitimează funcția sistemului judiciar, judecătorii individuali, dar și procesele de reformare a justiției³³⁴.

Concluziile capitolului XI. „Implementarea recomandărilor Comisiei de la Veneția a Legii 26/2022 cu privire la pre-vetting”

- Versiunea Legii 26/2022 adoptată de Parlament nu a ținut cont de recomandările importante ale Comisiei de la Veneția, căci există multiple puncte de divergență între prevederile legii și standardele internaționale la care se referă Comisia de la Veneția în Opinia nr.1069/2021.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, procesul de consultare cu opoziția și părțile interesate a fost insuficient pentru a asigura un consens larg, iar înființarea unei comisii de evaluare externă (pre-vetting) ridică întrebări legitime legate de respectarea principiului separării puterilor.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, existența situației suficient de grave în sistemul judiciar, care să necesite înființarea unui mecanism de evaluare extraordinară nu a fost niciodată probată de către autorități. Toate argumente aduse au fost exclusiv politice: necesitatea de creștere a încrederii și buna-funcționare a justiției.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, compo-

nența Comisiei Pre-vetting nu a întrunit standardele internaționale minime, ca din ea să facă parte preponderent membri judecătorești.

- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, criteriile de integritate au rămas extinse și vag definite, iar aplicarea lor a fost susceptibilă interpretărilor abuzive și discreționare, făcând loc unei vaste practici neuniforme a Comisiei Pre-vetting și aplicării dublelor standarde de către acestea.
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, procesul de adoptare a deciziilor în cadrul Comisiei Pre-vetting la fel nu a fost adaptat recomandărilor Comisiei
- Contrar recomandărilor Comisiei de la Veneția, procesul de pre-vetting și mecanismul de contestare a deciziilor nu a asigurat întotdeauna transparență și acces echitabil la justiție.

Lecții de învățat

- Consensul politic larg în promovarea reformelor extraordinare în domeniul justiției presupune și o susținere a majorității societății. Lipsa acestui consens stârnește dubii cel puțin la o parte din societate.
- Nerespectarea standardelor internaționale la planificarea reformelor în domeniul justiției este incompatibilă cu sporierea încrederii societății în funcționarea independentă a justiției. Ignorarea standardelor subminează independența justiției și încrederea publicului.

Concluziile capitolului XII. „Falsa inspirație pentru reforma justiției din Moldova: vettingul albanez al judecătorilor și procurorilor”

- Reforma judiciară din Albania, în special procesul de vetting al judecătorilor și procurorilor, a fost un pas crucial și radical în combaterea corupției endemice din sistemul judiciar albanez. Deși mecanismele reformei și rezultatele procesului de vetting au variat, scopul de a asigura integritatea și profesionalismul în justiție a fost, în mare parte, atins.
- Sistemul de evaluare extraordinară implementat în Republica Moldova nu este bazat pe modelul Albaniei. Conceptul inițial prezentat de către ministerul justiției în toamna anului 2021 era inspirat din sistemul albanez. La conceptul inițial, la fel ca și la modelul Albaniei, s-a renunțat.
- Compararea experienței Albaniei cu reformele în curs din Republica Moldova scoate în evidență următoarele caracteristici importante ale sistemului albanez, care au lipsit în cazul Moldovei:

³³⁴ <https://medelnet.eu/medel-statement-about-the-attacks-on-the-judiciary-in-moldova/>

- 1) planificarea reformei în baza unei evaluări ample a problemelor din domeniul justiției,
 - 2) realizarea unui consens parlamentar larg la adoptarea legii despre evaluarea extraordinară,
 - 3) modificarea Constituției pentru reglementarea vettingului, a garanțiilor în cadrul evaluării extraordinare și asigurarea nerepetării acestei evaluări,
 - 4) asigurarea criteriilor riguroase de integritate ale membrilor organelor de efectuare a evaluării;
 - 5) garantarea respectării suveranității statului, prin neadmiterea cetățenilor străini în cadrul procesului de evaluare,
 - 6) implicarea străinilor doar în cadrul organelor de monitorizare a comisiei responsabile de evaluarea extraordinară;
 - 7) crearea organelor jurisdicționale speciale pentru contestarea soluțiilor comisiei de evaluare extraordinară;
 - 8) posibilitatea subiecților evaluării de a contesta acțiunile și comportamentul membrilor Comisiei;
 - 9) Comisia de evaluare este autoritate administrativă a statului, ținută să respecte prevederile legislației administrative;
 - 10) membrii Comisiei de evaluare au obligația de a depune declarații de averi;
 - 11) calitatea de membru al Comisiei de evaluare este incompatibilă cu oricare activități retribuite;
 - 12) secretariatul Comisiei de evaluare nu a fost secretizat;
 - 13) criteriile înguste de evaluare a integrității: averi, anturaj și competențele profesionale;
 - 14) instanța de judecată a avut ultimul cuvânt în disputele privind evaluarea extraordinară.
- În ciuda provocărilor generate de întârzierile în rezolvarea dosarelor și de rezistența politică, procesul de vetting din Albania rămâne o măsură esențială și transformatoare, demonstrând că reformele de acest tip, deși controversate, pot fi indispensabile pentru consolidarea statului de drept și asigurarea stabilității instituțiilor democratice pe termen lung.

Lecții de învățat

- Experiența Albaniei ar fi putut să fie valoroasă pentru Republica Moldova, dacă i s-ar fi urmat exemplul.
- Tratamentele eficiente sunt bazate pe un diagnostic complet, iar reformele – pe o evaluare serioasă a situației.
- Caracterul extraordinar al evaluării presupune devierea de la anumite garanții constituționale, în primul rând de la garanțiile în domeniul justiției. Prin urmare, implementarea constituțională a acestei evaluări, fără o modificare a Constituției, setează precedente periculoase, de diminuare a garanțiilor constituționale aplicabile în regim obișnuit.

14

OPȚIUNI PENTRU POLITICI VIITOARE

În acest capitol sunt analizate opțiunile de reformă în continuare, precum și elementele de politici obligatorii pentru a spori integritatea sistemului judiciar.

OPȚIUNEA 1: *Realizarea unui audit al întregului proces pentru a recunoaște abuzurile și a reabilita persoanele discreditate nefondat. Celor merituoși li se oferă o șansă de a fi votați de AGJ sau, după caz, AGP, pentru a constitui CSM și CSP.*

Argumente pro:

- 1. Restabilirea dreptății și echității:** Realizarea unui audit complet oferă oportunitatea de a repara greșelile comise în evaluarea anterioară și de a restabili dreptatea pentru cei discreditați pe nedrept. Acest lucru ar aborda nemulțumirile celor afectați și ar contribui la reducerea sentimentului de inechitate din sistemul judiciar.
- 2. Economisirea resurselor financiare:** Dacă o parte din procesul de pre-vetting a fost corect implementat, eventuala sa oprire ar fi putut economisi din resursele financiare alocate acestuia. Astfel, o parte din investițiile deja făcute pot fi salvate, în ciuda recunoașterii că alte părți din proces nu au dat roadele dorite.
- 3. Reducerea neîncrederii și a diviziunilor interne:** Un audit transparent și corect ar contribui la reducerea neîncrederii publicului și a profesioniștilor din sistemul judiciar. De asemenea, ar ajuta la diminuarea diviziunilor interne, oferind șansa celor care merită să își revină și să se reabiliteze în fața colegilor și a societății.
- 4. Împăcarea publicului și a sistemului judiciar:** Realizarea unui audit corect și imparțial ar contribui la repararea relațiilor deteriorate între judecători, procurori și alte instituții din cadrul sistemului de justiție. O astfel de măsură ar contribui la reconcilierea acestora și la crearea unui climat de încredere necesar pentru dezvoltarea unui sistem de justiție independent și eficient.
- 5. Restabilirea încrederii în instituțiile de justiție:** Începerea unui audit transparent ar fi un semnal puternic de angajament față de reforma justiției. Acesta ar putea ajuta la reconsolidarea încrederii publice în procesul de reformă și în independența justiției.

Argumente contra:

- 1. Percepția de regres în reformă:** Recunoașterea erorilor din procesul de pre-vetting desfășurat ar putea dăuna credibilității guvernului și ar submina încrederea cetățenilor în angajamentele autorităților de a implementa o justiție curată și independentă.
- 2. Eșecul parțial al investițiilor anterioare:** Un audit care recunoaște erorile comise și reabilitează persoanele afectate ar însemna, implicit, că o parte din investițiile financiare și umane alocate procesului de pre-vetting au fost inutile. Acesta ar putea crea un sentiment de risipă și ar duce la căutarea unui „vinovat” pentru eșecul parțial al reformei, ceea ce ar putea genera și mai multe conflicte și frustrări.
- 3. Posibile întârzieri și blocaje:** Chiar și cu un audit corect, procesul de reabilitare și reîntoarcere a persoanelor afectate în funcții va necesita o perioadă lungă de timp și resurse. Acest lucru ar putea duce la întârzieri în implementarea reformei și ar crea blocaje în sistemul judiciar.
- 4. Lipsa unei soluții clare pe termen lung:** Deși oprirea/anularea pre-vettingului și realizarea unui audit ar rezolva parțial problema abuzurilor, nu ar oferi o soluție clară și completă pentru îmbunătățirea sistemului judiciar pe termen lung. În absența unui mecanism eficient de control și selecție a judecătorilor și procurorilor, sistemul ar putea rămâne vulnerabil în fața corupției și abuzurilor de putere.

OPȚIUNEA 2: Anularea completă a procesului de pre-vetting, dar introducerea în schimb a criteriilor de integritate în sistemul anterior, permițând AGJ și AGP să își aleagă singuri membrii în CSM și, respectiv, CSP, aplicând criterii clare de integritate.

Argumente pro:

- 1. Restabilirea stabilității și continuității sistemului judiciar:** Anularea completă a pre-vettingului, dar aplicarea unor criterii clare de integritate, ar permite menținerea unui anumit nivel de stabilitate și continuitate în sistemul judiciar. Astfel, nu se va ajunge la o discontinuitate severă în activitatea instituțiilor, iar judecătorii și procurorii vor putea să își continue activitatea, dar într-un cadru mai transparent și mai responsabil.
- 2. Reducerea riscurilor de politizare:** Prin introducerea unor criterii de integritate clare și obiective în procesul de selecție a membrilor CSM și CSP de către AGJ și, respectiv, AGP, se poate reduce influența politică asupra acestor instituții. Permițând ca selecția să fie realizată în continuare de către aceste structuri, dar sub un set de criterii mai rigide și transparente, se poate asigura o alegere bazată mai mult pe merit și integritate, decât anterior, când acestea lipseau în totalitate.
- 3. Păstrarea autorității și responsabilității profesionale:** Judecătorii și procurorii ar putea să își păstreze autoritatea profesională și să își apere independența, având în continuare dreptul de a alege membrii CSM și CSP, însă cu criterii de integritate mai bine reglementate. Acest lucru poate stimula un sistem judiciar mai responsabil, fără a lăsa loc pentru abuzuri sau influențe externe.
- 4. Flexibilitatea în implementare:** Această opțiune ar permite introducerea unor măsuri de integritate într-un mod gradual și adaptabil, în funcție de evoluția societății și a sistemului judiciar. Nu ar implica o schimbare radicală, ci mai degrabă o adaptare a sistemului existent, ceea ce poate fi mai ușor de implementat.
- 5. Economisirea resurselor și evitarea risipirii fondurilor:** Prin anularea pre-vettingului și continuarea cu criterii de integritate, se pot economisi resursele care ar fi fost necesare pentru un proces complet. Astfel, fondurile alocate procesului de reformă pot fi utilizate într-un mod mai eficient, fără a fi risipite în continuarea unui proces care a generat controverse, abuzuri și neîncredere.

Argumente contra:

- 1. Lipsa unui control intern eficient:** Chiar și cu introducerea unor criterii de integritate, sistemul de selecție a membrilor CSM și CSP de către AGJ și AGP rămâne vulnerabil la influențe interne sau externe. Deși integritatea este importantă, fără un mecanism de control puternic și transparent, riscurile de corupție și de politizare pot persista, iar eficiența procesului de selecție ar putea fi periclitată.
- 2. Posibilitatea de a menține status quo-ul:** O abordare mai puțin radicală, cum ar fi revenirea la formula anterioară de alegere a membrilor CSM și CSP de către AGJ și, respectiv, AGP, dar cu criterii de integritate, riscă să nu adreseze în mod suficient problemele de fond ale sistemului judiciar. Se poate ajunge la o stagnare a reformei, fără o schimbare reală și profundă în modul în care sunt gestionate instituțiile de justiție.
- 3. Confuzia publicului și scăderea credibilității:** Anularea completă a pre-vettingului și revenirea la un sistem anterior, chiar cu îmbunătățiri în criteriile de integritate, poate crea confuzie în rândul publicului. Dacă oamenii nu vor înțelege clar de ce s-a renunțat la procesul de pre-vetting, ar putea apărea un sentiment de neîncredere în autoritățile responsabile de reformă și o diminuare a sprijinului pentru continuarea reformei.
- 4. Riscul de a ignora lecțiile învățate:** Chiar dacă pre-vettingul a fost caracterizat de multiple abuzuri, acesta a permis și identificarea unor deficiențe grave în sistemul judiciar. Anularea completă a acestui proces riscă să piardă lecțiile învățate și să nu abordeze problemele fundamentale ale integrității din sistem.
- 5. Posibile conflicte interne:** O astfel de schimbare ar putea genera conflicte interne între cei care vor dori să continue cu procesul de reformă mai radical sau complet și cei care vor opta pentru o abordare mai graduală. Aceste conflicte ar putea paraliza inițiativele de reformă și ar complica implementarea unei viziuni comune asupra viitorului sistemului judiciar.

Elemente obligatorii pentru politici viitoare de consolidare a integrității judiciare

Prin recunoașterea, asumarea și corectarea greșelilor comise și prin repunerea în drepturi a celor afectați, reforma justiției poate deveni un proces autentic și reconciliant, care nu doar că redresează nevoia de integritate a sistemului judiciar, dar și protejează drepturile fundamentale ale cetățenilor. Aceste măsuri sunt necesare pentru a asigura o reformă sustenabilă, în care fiecare persoană, indiferent de poziția sa în sistemul judiciar, să se simtă respectată și protejată de statul de drept.

Soluțiile propuse se concentrează pe reconstrucția unui sistem de justiție independent, bazat pe o reformă profundă a instituțiilor naționale. Este important ca această reformă să nu depindă de intervenția externă, ci să fie susținută de politici interne solide și sustenabile, menite să asigure respectul față de statul de drept și să protejeze încrederea publicului în instituțiile judecătorești.

În acest sens, se propune să se țină cont de următoarele ele-

mente de politici pentru consolidarea ulterioară a integrității în sectorul justiției.

1. Revizuirea mecanismelor de implementare a reformei

- **Evaluarea completă a procesului de pre-vetting:** Este esențial ca procesul de pre-vetting să fie reevaluat, mai ales având în vedere abuzurile și carențele semnalate. Un mecanism național independent ar trebui să auditeze deciziile luate, având în vedere transparența procesului, corectitudinea aplicării criteriilor și protecția drepturilor fundamentale ale celor evaluați. Acest audit ar trebui să se concentreze pe identificarea deciziilor abuzive sau eronate, eliminând orice dubii legate de aplicarea corectă a criteriilor.

2. Crearea unei structuri permanente de monitorizare a justiției

- **Instaurarea unui sistem național de monitorizare continuă:** În loc să depindem exclusiv de mecanisme externe de control, ar trebui să înființăm o structură independentă națională care să monitorizeze activitatea instanțelor, promovând o evaluare constantă a performanței acestora, a respectării eticii profesionale și a integrității instituționale, cu respectarea principiilor inerente de independență a autorității judiciare.

3. Formarea unui sistem național de protecție a avertizorilor de integritate și a celor care se opun abuzurilor

- **Implementarea unui mecanism de protecție reală pentru judecători și procurori care semnalează abuzuri (avertizori de integritate):** Pentru a încuraja judecătorii și procurorii să participe activ la consolidarea unui sistem de justiție corect, trebuie să existe măsuri eficiente de protecție a acestora în fața presiunilor politice sau economice. Crearea unui cadru legislativ care să protejeze denunțătorii și cei care se opun abuzurilor în justiție poate contribui la prevenirea corupției și a abuzurilor sistematice.

4. Consolidarea formării inițiale și intensificarea formării continue a actorilor din justiție

- **Educație continuă pentru judecători și procurori:** Înlocuirea abordărilor pasive cu un program activ de formare continuă în domenii precum etica, integritatea și combaterea corupției poate adresa unele dintre lacunele existente în justiție. Aceste sesiuni de formare trebuie să fie realizate de profesioniști naționali, fără a depinde de intervenția externă, și să fie o condiție pentru menținerea în funcție a celor care lucrează în sistemul judiciar.

5. Crearea unui cadru legal național stabil pentru reforma justiției

- **Actualizarea legislației naționale în acord cu necesitățile de reformă:** Ar trebui să se creeze un cadru legislativ de reformă pe termen lung, care să asigure stabilitatea sistemului judiciar și să prevină revizuirii contradictorii sau

abuzive. Acesta ar trebui să includă mecanisme clare de responsabilizare, reglementări stricte privind conflictele de interese și reguli clare privind transparența activităților din justiție.

6. Recunoașterea și corectarea greșelilor comise în procesul de pre-vetting și reformă

- **Corectarea abuzurilor și asigurarea dreptului de a fi repus în funcție:** Este vital ca erorile comise în procesul de pre-vetting să fie recunoscute și corectate. Cei care au fost victimele unor evaluări greșite, aplicări abuzive ale criteriilor sau ale procedurilor trebuie să beneficieze de un mecanism național de repunere în drepturi. Aceasta poate include repunerea în funcție a celor care au fost nedreptățiți, reexaminarea cazurilor acestora și compensarea acestora acolo unde este cazul. Acest element este important inclusiv pentru a preveni repetarea unor eventuale carențe sau derapaje și la etapele ulterioare de reformă (vetting), mai ales că o bună parte din metode, criterii, personal și practici au „migrat” de la etapa / comisia de pre-vetting la cele de vetting.

7. Transparentizarea proceselor de revizuire a deciziilor de pre-vetting și de sancționare

- **Crearea unui mecanism de contestare și revizuire eficient:** Se impune stabilirea unui mecanism de apel și revizuire care să fie accesibil, eficient și care să permită celor afectați de abuzuri să își apere drepturile. Acest mecanism ar trebui să fie independent și să garanteze dreptul celor evaluați de a contesta deciziile care nu respectă principiile unui proces echitabil. În plus, orice abuz sau eroare ar trebui să fie corectate rapid, iar persoanele afectate să beneficieze de o reparație adecvată.

8. Implementarea unui sistem național de despăgubiri pentru victimele abuzurilor

- **Măsuri de compensare pentru victimele abuzurilor:** În contextul reformei, este important să existe un mecanism legislativ care să ofere despăgubiri sau compensări celor care au fost afectați de abuzuri, greșeli sau decizii arbitrare din partea autorităților de evaluare extraordinară (pre-vetting). Aceste măsuri nu doar că ar sprijini restabilirea încrederii în sistemul judiciar, dar și ar demonstra angajamentul autorităților față de drepturile fundamentale ale cetățenilor și față de corectitudinea procesului de reformă.

9. Promovarea unui discurs public de asumare a responsabilității și transparentizare

- **Asumarea responsabilității politice și instituționale:** Politicienii și autoritățile responsabile de procesul de reformă trebuie să recunoască public greșelile comise și să demonstreze o atitudine de responsabilizare. Un astfel de discurs public, combinat cu acțiuni corective, poate contribui la restabilirea credibilității instituțiilor naționale și poate sprijini procesul de reconciliere între justiție și cetățeni.

10. Oferirea unui mecanism de protecție a drepturilor celor care contestă abuzurile

- **Măsuri de protecție pentru judecătorii și procurorii care contestă abuzurile:** Crearea unui cadru legislativ care să protejeze judecătorii și procurorii care își exercită dreptul de a contesta deciziile incorecte sau abuzive, precum și să garanteze că nu vor suferi repercusiuni pentru astfel de contestații, este esențială pentru restabilirea unui climat de încredere și echitate în cadrul sistemului judiciar.

ABREVIERI

AGJ	Adunarea Generală a Judecătorilor	DGI	Directoratul general al drepturilor omului și statului de drept
AGP	Adunarea Generală a Procurorilor	GEJ	Grup de Experți în domeniul Justiției
AJAM	Asociația Juriștilor Administrativi din Moldova	GRECO	Grupul de State împotriva Corupției al Consiliului Europei
ASEM	Academia de Studii Economice din Moldova	IPRE	Institute pentru Politici și Reforme Europene
ASP	Agenția Servicii Publice	FES	Friedrich-Ebert-Stiftung
ANI	Autoritatea Națională de Integritate	Legea 26/2022 cu privire la pre-vetting	Legea nr. 26 din 10.03.2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor
BOP	Barometrul Opiniei Publice	Legea 65/2023 cu privire la vetting	Legea nr. 65 din 30.03.2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție
CC	Curtea Constituțională	MEDEL	Organizația Magistraților Europeni pentru Democrație și Libertăți
CCJE	Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni	OIM	Operațiunea Internațională de Monitorizare (Albania)
CEDO	Convenția Europeană pentru Drepturile Omului	ONG	Organizație neguvernamentală
CIC	Comisia Independentă de Calificare (Albania)	Opinia nr.1069/2021	Opinia comună a Comisiei de la Veneția și Directoratul general al drepturilor omului și statului de drept (DGI) al Consiliului Europei au adoptat nr. 1069/2021, CDL-AD(2021)046 pe marginea „Proiectului Legii de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor”.
CSE	Comisia Situații Excepționale	PA	Procuratura anticorupție
CSS	Consiliul Suprem de Securitate	PAS	Partidul Acțiune și Solidaritate
CtEDO	Curtea Europeană pentru Drepturile Omului	PCCOCS	Procuratura pentru combaterea criminalității organizate și cauze speciale
Comisia Pre-vetting	Comisia a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor	PG	Procuratura Generală
CNA	Centrul Național Anticorupție	RM	Republica Moldova
CNJ	Consiliul Național Judiciar (Polonia)	SIS	Serviciul de Informații și Securitate
CRJM	Centrul de Resurse Juridice din Moldova		
CSA	Colegiul Special de Apel (Albania)		
CSJ	Curtea Supremă de Justiție		
CSM	Consiliul Superior al Magistraturii		
CSP	Consiliul Superior al Procurorilor		

DESPRE AUTORI

Cristina Ciubotaru, avocat, formator la Institutul Național al Justiției în domeniul integrității judecătorilor și procurorilor, co-fondator AJAM

avocat.cristina.ciubotaru@gmail.com

Constantin Chilian, judecător, judecătoria Ungheni

chilian.constantin@gmail.com

Tedi Dobi, vice-ministrul justiției al Albaniei și Negociator pentru Capitolul Justiție și Drepturi Fundamentale

tedobi@outlook.com

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung Moldova | str. București 111 | Chișinău | Republica Moldova |

Responsabil:

Felix Hett | Reprezentant FES în Ucraina și Republica Moldova

Tel: (+373 22) 855 830

felix.hett@fes.de

Pentru comenzi / Contact:

fes.moldova@fes.de

Fără un acord scris explicit din partea Fundației „Friedrich Ebert” (FES), utilizarea comercială a publicațiilor și produselor media apărute sub egida FES este interzisă.

FAZELE PRE-VETTINGULUI: FAȚA NEVĂZUTĂ A REFORMEI JUSTIȚIEI

→ Chestionarea candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare a judecătorilor și procurorilor a scos în evidență o serie de deficiențe ale procesului, precum termenele nerezonabil de scurte pentru răspunsuri, accesul limitat la informațiile necesare pentru apărare și dificultăți în obținerea documentelor cerute de Comisia Pre-vetting (probe inaccesibile). Candidații au acuzat interpretări tendențioase cu referire la întrebările ce le-au fost adresate de către Comisie, tratamente discriminatorii și umilitoare la care au fost supuși. Procesul de evaluare a fost viciat de elemente pe care candidații nu le-ar fi putut presupune studiind prevederile Legii 26/2022, cum ar fi secretizarea componentei secretariatului Comisiei Pre-vetting, neacordarea accesului deplin al candidaților la informațiile acumulate de Comisie din dosarele lor, implicarea în examinarea contestațiilor depuse de către ei a judecătorilor transferați temporar de la instanțele de fond și admonestarea judecătorilor care le-au dat dreptate la examinarea contestațiilor lor.

→ Studiul descrie cele mai importante contradicții dintre Legea 26/2022 și recomandările Comisiei de la Veneția, printre care: promovarea reformei de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor în lipsa unui consens larg cu opoziția parlamentară și extraparlamentară; neaducerea în lipsa unui consens larg cu opoziția parlamentară și extraparlamentară; neaducerea de către autorități a probelor de existență a unei situații suficient de grave în sistemul judiciar, care să necesite înființarea unui mecanism de evaluare extraordinară; componența Comisiei Pre-vetting nu a întrunit standardele internaționale minime cerute de Comisia de la Veneția, și anume ca din ea să facă parte preponderent membri judecători; criteriile de integritate au rămas extinse și vag definite în Legea 26/2022, iar aplicarea lor a fost susceptibilă de interpretări discreționare și abuzive, făcând loc unei vaste practici neuniforme și aplicării dublelor standarde de către Comisia Pre-vetting; procesul de pre-vetting și mecanismul de contestare a deciziilor Comisiei Pre-vetting nu a asigurat transparență și acces echitabil la justiție.

→ Integritatea membrilor Comisiei Pre-vetting nu a fost o cerință clar articulată în Legea 26/2022, fiind vorba doar de „reputație ireproșabilă”. Astfel, discrepanța între cerințele de integritate etică și financiară impuse candidaților care apăreau în fața Comisiei Pre-vetting și cerințele de integritate înaintate față de membrii Comisiei și secretariatului acesteia a fost uriașă. Mai mult ca atât, integritatea Comisiei Pre-vetting a fost grav afectată de nerespectarea criteriilor legale de numire în funcție a membrilor, dar și de toleranța față de conflictele de interese și incompatibilitățile membrilor săi constatate în spațiul public. Lipsa de reacție adecvată și transparența scăzută în gestionarea incidentelor de integritate în interiorul Comisiei Pre-vetting au compromis procesul de evaluare a candidaților.

Mai multe informații despre acest subiect pot fi găsite aici:
www.moldova.fes.de